

ဒီမိုကရေစီဂျာနယ်

အလင်းတန်ဆောင် ဘာသာပြန်စာပေကွန်ယက်က ထုတ်ဝေသည်

၂၀၀၆ ခုနှစ် အောက်တိုဘာ၊ အမှတ် (၁)

ပဋိပက္ခလွန်ကာလဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း

မိတ်ဆက်အမှာ

မာက် အက်စ် ပလက်တနာ *Marc F. Plattner*

အီရတ်နိုင်ငံမှသင်ခန်းစာ

လာရီဒိုင်းမွန်း *Larry Diamond*

အာဖဂန်နစ္စတန်ရှိ ကျည်ဆံများ၊ မဲပြားများ နှင့် ဘိန်းပန်းများ

လာရီ ဂွန်ဆန် *Larry P. Goodson*

ဥရောပအရှေ့တောင်ဖက်ရှိ “ယဲလ်ဆင်ကီ” တခဏတာ

ဂျီရိုလ် နော့စ် နှင့် မားကပ်စ် ကော့စ် *Gerald Knaus and Marcus Cox*

အချုပ်အခြာအာဏာ မျှဝေကျင့်သုံးခြင်း ဖြစ်ရပ်အတွေ့အကြုံ

စတီဗင် ဒီ ကရတ်နာ *Stephen D. Krasner*

“နိုင်ငံတော် ပိသရေး”သည် ပထမ

ဖရန်စစ်ဖူကူယားမား *Francis Fukuyama*

ဒီမိုကရေစီကျာနယ်

အလင်းတန်ဆောင် ဘာသာပြန်စာပေကွန်ယက်က ထုတ်ဝေသည်

၂၀၀၆ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ၊ အမှတ် (၁)

မာတိကာ

ထုတ်ဝေသူအမှာ	၁
မိတ်ဆက်အမှာ	၂
မာက် အက်စ် ပလက်တနာ <i>Marc F. Plattner</i>	
အီရတ်နိုင်ငံမှသင်ခန်းစာ	၈
လာရီဒိုင်းမွန်း <i>Larry Diamond</i>	
အာဖဂန်နစ္စတန်ရှိ ကျည်ဆံများ၊ မဲပြားများ နှင့် ဘိန်းပန်းများ	၂၉
လာရီ ဂွမ်ဆန် <i>Larry P. Goodson</i>	
ဥရောပအရှေ့တောင်ဖက်ရှိ “ဟဲလ်ဆင်ကီ” တခဏတာ	၅၀
ဂျီရိုလ် နော့စ် နှင့် မားကပ်စ် ကော့စ် <i>Gerald Knaus and Marcus Cox</i>	
အချုပ်အခြာအာဏာ မျှဝေကျင့်သုံးသည့် ဖြစ်ရပ်အတွေ့အကြုံ	၇၀
စတီဖင် ဒီ ကရတ်နာ <i>Stephen D. Krasner</i>	
“နိုင်ငံပီသရေး” သည် ပထမ	၈၈
ဖရန်စစ်ဖူကူယားမား <i>Francis Fukuyama</i>	

မူပိုင်ခွင့်

အမျိုးသားဒီမိုကရေစီပံ့ပိုးကူညီရေးအဖွဲ့နှင့် ဂျွန်ဟော့ဘ်ကင်းစ်တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်

**Copyrights © 2005 by the National Endowment for Democracy
and The Johns Hopkins University Press.**
Reprinted with permission of The Johns Hopkins University Press.

ဤဂျာနယ်အား အမျိုးသားဒီမိုကရေစီပံ့ပိုးကူညီရေးအဖွဲ့
(National Endowment for Democracy - NED) ၏ ရန်ပုံငွေ အကူအညီဖြင့်
အလင်းတန်ဆောင်ဘာသာပြန်စာပေကွန်ယက်က ဘာသာပြန်ဆို၍ ထုတ်ဝေဖြန့်ချိသည်။

စီစဉ်သူ အောင်မိုးဇော်

တၢဝန်ခံစာတည်း
ဇော်ဇော်ထွန်း

ဂျာနယ်ပြင်ဆင်မှု
လူ့ဘောင်သစ်ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီ၊ သုတေသနနှင့် လေ့လာရေးဌာန

ထုတ်ဝေသူ
အလင်းတန်ဆောင် ဘာသာပြန်စာပေကွန်ယက်
စာတိုက်သေတ္တာအမှတ် (၂၉၄)
ချင်းမိုင်တက္ကသိုလ်စာတိုက်
ချင်းမိုင်မြို့ (၅၀၂၀၂)
ထိုင်းနိုင်ငံ

ထုတ်ဝေသူအမှတ်

နိုင်ငံသားများ၏ နိုင်ငံရေးရာများသိရှိနားလည်မှုနှင့် ယင်းအရေးရာများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက် မှုသည် ဒီမိုကရေစီရှင်သန်အသက်ဝင်ရေးအတွက် အဓိကအခြေခံဖြစ်သည်။ အစီအမံရှိရှိ ဆောင်ရွက်ခဲ့ သည်ဟူ၍ပင်ဆိုဆို၊ ဝမ်းနည်းဖွယ်ကောင်းသော ရလဒ်ဟူ၍ပင်ဆိုဆို မြန်မာနိုင်ငံအား နှစ်လေးဆယ်ကျော် အုပ်ချုပ်နေခဲ့သော အာဏာရှင်များသည် ထိုးထွင်းဝေဖန်ပိုင်းခြားတွေးခေါ်မှုများနှင့် ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုများကို ပြုစုပျိုးထောင်သည့် အဆောက်အအုံများကို ဖျက်ဆီးပစ်ခဲ့ကြပေသည်။ လက်ရှိ မြန်မာ့ပညာရေးစနစ်သည် ကမောက်ကမ ဖရိုမရ်ဖြစ်နေပြီး၊ အဆင့်မီ တက္ကသိုလ်ပညာရေးအခွင့်အလမ်းများသည် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ နှင့် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာကျောင်းများသာ ဖြစ်နေသည်။ ယင်းပညာရေးအဆောက်အအုံများကလည်း ဝင်ခွင့် ရရေး ခက်ခဲပြီး လူများစု လက်လှမ်းမမီနိုင်ဘဲ လက်တဆုပ်စာ အထက်တန်းလွှာ လူနည်းစုများအတွက်သာ ဖြစ်နေပေသည်။

မတရားမှုများကို နေ့တိုင်း ရင်ဆိုင်နေရသော မြန်မာပြည်သူများမှာ တိုင်းပြည်၏ နိုင်ငံရေး ပြဿနာများကို ကောင်းစွာ နားလည်ကြပေသည်။ သို့သော် မြန်မာပြည်သူများအဖို့ အခြားရွေးလမ်းများ ကို ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျစွာ ချင့်ချိန်စဉ်းစားနိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးပညာဘာသာရပ်ကို ကျောင်းများ၌ စနစ်တကျ သင်ယူနိုင်ခွင့် အခွင့်အလမ်းများ မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်သည်။ ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များ အစောပိုင်းကာလ၌ ဦးနေဝင်းသည် တက္ကသိုလ်ကောလိပ်များ၌ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဘာသာရပ်သင်ကြားမှုကို ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။ အစိုးရ၏ ဆင်ဆာဖြတ်တောက်မှုများကလည်း နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သမိုင်းဆိုင်ရာ စာပေများ၏ အရည် အသွေးကို နှိမ်နင်းကျစေခဲ့သည်။ တိုင်းပြည်ရှိ လူအနည်းငယ်လောက်သာ တစုံတရာ ဒီမိုကရေစီ ကျင့်သုံးမှု ကို ကိုယ်တွေ့ကြုံခဲ့ဖူးကြပေသည်။ ဒီမိုကရေစီ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဖယ်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု စသည်တို့ မှာ အတိုက်အခံနိုင်ငံရေးအင်အားစုများအတွင်း ဆွေးနွေးနေရသော အဓိကအခြေခံအကြောင်းအရာ ကျောရိုးများ ဖြစ်နေသော်လည်း လူအနည်းငယ်ကသာ ထိုအယူအဆအိုင်ဒီယာများကို တရားမျှတမှု၏ သဘောတရားအခြေခံအမြင်များဆိုသည်ထက် ပို၍ သဘောပေါက်နားလည်ကြပေသည်။

ပြည်တွင်းပြည်ပ မြန်မာ့ဒီမိုကရေစီရေးလှုပ်ရှားသူများအကြား ဒီမိုကရေစီသဘောတရားများ၊ ယင်းကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးတည်ဆောက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ နားလည်သဘောပေါက်မှုများ၊ ဆွေးနွေး ငြင်းခုံမှုများ ပို၍နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း ဖြစ်လာစေရန်၊ ကျယ်ပြန့်လာစေရန်နှင့် ယင်းတို့ကို အထောက်အကူ ဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်၍ မြန်မာ့ဒီမိုကရေစီရေးဦးဆောင်လှုပ်ရှားနေသူများဖြင့် စုစည်းထားသည့် အလင်း တန်ဆောင်ဘာသာပြန်စာပေကွန်ယက်က “ဒီမိုကရေစီဂျာနယ်” ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်ထုတ်ဝေသော မူရင်း **Journal of Democracy** ထဲမှ ကောင်းနိုးရာရာ သင့်တော်သော ဆောင်းပါးများအား ရွေးချယ်၍ ဘာသာပြန်ဆို ထုတ်ဝေခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ဤ ဂျာနယ်တွင် စာဖတ်သူများအား ဒီမိုကရေစီနှင့်ပတ်သက်၍ လက်ရှိကမ္ဘာပေါ်တွင် ရင်ဆိုင် နေရသော အဓိက စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ဖြစ်ရပ်များကို ပြည်စုံစွာ လေ့လာဆန်းစစ်မှုများ ဝေဖန်သုံးသပ်မှုများကို တင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာပြန် “ဒီမိုကရေစီဂျာနယ်” သည် မြန်မာစာဖတ်ပရိတ်သတ် များအား လက်ရှိ ဒီမိုကရေစီအပေါ်ဆွေးနွေးမှုများတွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိစေမည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ရေး၊ ခိုင်မာရှင်သန်စေရေး၊ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော အကြောင်းအရာ များကို ပို၍ အခိုင်အမာ ဆုပ်ကိုင်လာနိုင်စွမ်းကို အားဖြစ်စေမည့် အခွင့်အလမ်းများကို ရရှိစေရုံသာမက၊ ကမ္ဘာဒေသအနှံ့အပြားရှိ နိုင်ငံအသီးသီး၏ နိုင်ငံရေး လူမှုရေး စီးပွားရေး ယဉ်ကျေးမှုရေးရာ ဗဟုသုတ အသိအမြင်များကိုလည်း ပို၍နက်ရှိုင်းလာစေမည်ဖြစ်သည်။

အလင်းတန်ဆောင်ဘာသာပြန်စာပေကွန်ယက်၏ “ဒီမိုကရေစီဂျာနယ်” ထုတ်ဝေသော အားထုတ်ကြိုးပမ်းမှုသည် အထက်ဖော်ပြပါ စိတ်ကူးစေတနာနှင့် ရည်ရွယ်ချက်များကို တစုံတရာ အထောက်အကူ ဖြစ်စေသည်ဆိုပါမူ အနာဂါတ်ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတော်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အုတ်တချပ်ထဲတပွင့်ပမာ ဖြစ်စေမည်ဟု ရိုးသားစွာ ယုံကြည်ပါသည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း

မိတ်ဆက်အမှာ

မာ(က်) အက်(စ်) ပလက်တနာ *Marc F. Plattner*

မာ(က်)အက်(စ်)ပလက်တနာသည် ဒီမိုကရေစီဂျာနယ်၏ တွဲဖက်အယ်ဒီတာတစ်ဦး ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီ လေ့လာရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့တွင် တွဲဖက်ညွှန်ကြားရေးမှူး တစ်ဦးဖြစ်ပြီး၊ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီ ပံ့ပိုးကူညီရေးအဖွဲ့ (အင်န်အီးဒီ)တွင် ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌလည်း ဖြစ်ပါသည်။

ဒီမိုကရေစီဂျာနယ်ကို (၁၅)နှစ်မြောက် ထုတ်ဝေလိုက်ချိန်တွင် ဒီမိုကရေစီရေး ထောက်ခံသူများအနေဖြင့် ဤစာစောင်ကို စတင်ထုတ်ဝေစဉ်ကထက် ပို၍ ဘဝင်မကျမှု ဖြစ်နိုင်ပါ လိမ့်မည်။ ဤသို့ဖြစ်ရသည်မှာ တစ်ဖက်တစ်ဖျားအားဖြင့် မကြာသေးခင် ကာလများအတွင်း တွေ့မြင် ခဲ့ကြရသော နိုင်ငံရေးဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲမှု အချို့ကြောင့် ဖြစ်ပေသည်။ ယင်းတို့မှာ ဆတ်ဒန်လွန် ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး ကြိုးပမ်းမှုများတွင် ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းရသည့် အလွန် ကြီးမားလှသည့် အခက်အခဲများ၊ ရုရှနိုင်ငံတွင် အာဏာရှင်ဆန်သောစနစ်ဆီ နောက်ပြန်ဆုတ်သွား ခြင်း (ဆိုဗီယက်ယူနီယံ ပြိုကွဲသွားပြီးနောက် ပထမဦးဆုံးအကြိမ်အဖြစ် ဖရီးဒမ်း ဟောက်စ် က မလွတ်လပ်သည့် နိုင်ငံအဖြစ် ပေါ်ပြခြင်းခံရသည်။) အမေရိကန်ဆန့်ကျင်ရေးဝါဒ ပေါ်ထွက်လာခြင်း၊ ယခုစာစောင်တွင် အိုက်ဗန်ခရပ်စတက် ရေးသားသကဲ့သို့ ယင်းဝါဒက ဒီမိုကရေစီ တိုးတက်ရေး လုပ်ငန်းကြီးတစ်ခုလုံးအပေါ် “ယုံကြည်မှုပျက်ယွင်း”နိုင်မည့် အန္တရာယ်မျိုး ဖြစ်ပေါ်စေလျက်ရှိသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ လွန်ခဲ့သည့် (၁၅)နှစ်တာကာလခရီးကို ပြန်ပြောင်းကြည့်သည့်အခါ အခြေခံ လမ်းကြောင်းများကမူ လောလောဆယ်ယူဆကြသကဲ့သို့ ဆိုးရွားလှသည်တော့ မဟုတ်ပေ။

Plattner, Marc F. Introduction. Journal of Democracy 16:1 (2005), 5-8. © National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. Reprinted with permission of The Johns Hopkins University Press.

၁၉၇၄ ခုနှစ် ပေါ်တူဂီတော်လှန်ရေးနှင့်အတူ စတင်ခဲ့သော ကမ္ဘာတဝှမ်း ဒီမိုကရေစီ ကျယ်ပြန့်မှု “တတိယလှိုင်း”ခေတ်အတွင်း အရှိန်အဟုန်အမြင့်ဆုံး ကာလတခုဖြစ်သည့် ၁၉၉၀ ပြည့် ဇန်နဝါရီလမှာ ဤဂျာနယ် ပွဲဦးထွက်စာစောင်ကို ထုတ်ဝေခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဖရီးဒမ်း ဟောက်စ်၏ ဖော်ပြချက်အရ ၁၉၇၄ မှ ၁၉၉၀ ခုနှစ်အထိ ကာလအတွင်း ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံ (ဆိုလိုသည်မှာ နှိုင်းယှဉ်ချက်အရ လွတ်လပ်ပြီးတရားမျှတသည့် ရွေးကောက်ပွဲများဖြင့် တိုင်းပြည်ခေါင်းဆောင်များကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်သောနိုင်ငံများ) အရေအတွက်မှာ (၃၉)နိုင်ငံမှ (၇၆)နိုင်ငံအထိ တိုးပွားလာခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ ပြည့်လွန် ကနဦးနှစ်များအတွင်း အဆိုပါ လှိုင်းဆက် လက်ရှိကခတ်ခဲ့ရာ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် (၁၁၇)နိုင်ငံအထိ ရှိလာခဲ့သည်။ ဒီမိုကရေစီဂျာနယ်၏ စာမျက်နှာများပေါ်တွင် ချီလီနိုင်ငံ၊ နီကာရာဂွာနိုင်ငံ၊ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၊ အာဂျ၊ အာဖရိက နိုင်ငံအမြောက်အများနှင့် ဆိုဗီယက်အုပ်စုဟောင်းမှ နိုင်ငံအားလုံးတို့၏ “ဒီမိုကရေစီ အသွင် ကူးပြောင်းမှုများ”အပေါ် ရေးသားချက်များ၊ ဝေဖန်သုံးသပ်ချက်များဖြင့် ပြည့်နေခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံ အရေအတွက်သည် အထွတ်အထိပ်ရောက်လုနီးပါး ရှိလာခဲ့သည်။ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၊ နိုင်ဂျီရီးယားနိုင်ငံ၊ မက္ကဆီကိုနိုင်ငံနှင့် ဆာဗီးယားကဲ့သို့ အဓိကကျသည့်နိုင်ငံများ တွင် အာဏာရှင်ဆန်သည့် အစိုးရများ ပြုတ်ကျသွားကြသော်လည်း ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများ၏ အရေ အတွက်မှာ (၁၂၁)နိုင်ငံထက် မည်သည့်အခါတွင်မှ မကျော်လွန်ခဲ့ပေ။ ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် အရေအတွက် မှာ (၁၁၇)နိုင်ငံအထိပင် လျော့နည်းသွားခဲ့ပြီး၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင်မူ အနည်းငယ်တိုးတက်လာခဲ့သဖြင့် (၁၁၉)နိုင်ငံရှိလာခဲ့သည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ်မှာ ဒီမိုကရေစီ အသွင် ကူးပြောင်းမှုများ ခေတ်ကုန်ဆုံးချိန်ပင် ဖြစ်သည်။

ထိုနှစ်ထုတ် ပဉ္စမမြောက်နှစ်ပတ်လည်စာစောင်တွင် ကုန်လွန်ခဲ့သောနှစ်များက ဒီမိုကရေစီ အရှိန်အဟုန်ကို အလေးထားရန်သာမက၊ “အာဏာရှင်များကို ဖြုတ်ချဖယ်ရှားခြင်း သည် ထိရောက်သော ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်းထက် ပို၍လွယ်ကူသော အလုပ်ဖြစ် သည်”ဆိုသည့် သင်ခန်းစာကိုလည်း သတိပြုရန်ကိုပါ တင်ပြခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၅-ခုနှစ် နောက်ပိုင်း ကာလများတွင် ဂျာနယ်၏ အဓိကချိန်ရွယ်မှုကို ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးပြဿနာမှ ဒီမိုကရေစီစနစ် ခိုင်မာစေရေး ပြဿနာဆီသို့ ပြောင်းလိုက်ပါသည်။ ဤဝေါဟာရ၏ အနက် အဓိပ္ပါယ်အကြောင်းအရာသည် ကျွန်ုပ်တို့၏ စာမျက်နှာများပေါ်တွင် အလေးအနက်ထားကာ အကျယ်အပြန့် ငြင်းခုံဆွေးနွေးခဲ့ကြသော အကြောင်းအရာဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်းသို့ ဆွေးနွေးတင်ပြမှု များမှာ အာဏာပိုင်ဝါဒသို့ ဦးပြန်လှည့်သွားခြင်းအား ဟန့်တားရေးကို ညွှန်းဆိုရုံမည်ကာမတ္တလား။ ဤသို့ဆိုပါက ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံသစ်များက အောင်မြင်ကြောင်း ခိုင်လုံစွာ သက်သေပြနေပြီး ဒီမို ကရေစီမှ နောက်ကြောင်းပြန်လှည့်သွားသည့်ဖြစ်ရပ် အနည်းငယ်သာရှိခဲ့ရာ “နောက်ကြောင်းပြန် လှိုင်း” ဟု မဆိုနိုင်ပေ။ ထိုသို့မဟုတ်ဘဲ ဒီမိုကရေစီတိုးတက်မှု သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီ “နက်ရှိုင်းမှု” အဖြစ် ဖော်ညွှန်းမှုလား။ ဤကဲ့သို့ စံနှုန်းနှင့် တိုင်းတာကြည့်ပါက ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံသစ်များ၏ လက်တွေ့ဖြစ်ရပ်များက သိပ်ပြီး ကျေနပ်အားရစရာတော့ မဟုတ်ပေ။ ယင်းနိုင်ငံများအနေဖြင့် လွတ်လပ်ပြီးတရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ ဖြစ်မြောက်ရေးကို လေးစားလိုက်နာ ဆောင်ရွက် နေသည့်တိုင် လူတစ်ဦးချင်း၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးတို့ကို ဆောင်ရွက်ရေးတွင် လိုအပ်ချက်များ အများအပြား ရှိနေပေသေးသည်။ ထို့ကြောင့် ရွေးချယ် တင်မြှောက်မှုအခြေခံသည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် စစ်မှန်သည့် လစ်ဘရယ် ဒီမိုကရေစီ တို့အကြား ကွဲပြားချက်ကို လာရီဒိုင်းမွန်း က ၁၉၉၆ ခုနှစ်ထုတ် ဒီမိုကရေစီဂျာနယ် တွင် ငြင်းခုံဆွေးနွေးရန်

တင်ပြသောအက်ဆေး၌ ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။ ယင်းအက်ဆေးက “လစ်ဘရယ်မဆန်သော ဒီမိုကရေစီ” ဟုခေါ်လာရသည့်အကြောင်းကိုစွဲနှင့် ပတ်သက်၍ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ငြင်းခုံဆွေးနွေးရန် အခြေခံကို ချပေးခဲ့သည်။

ရာစုသစ်ကိုရောက်ချိန်တွင် တတိယလှိုင်း၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ခဲ့သော အဆိုပါ နိုင်ငံများအဖို့ အလွန်ပင်ကွဲပြားလှသော လမ်းကြောင်းအမျိုးမျိုးကို လျှောက်လှမ်းနေကြသည်မှာ သိသာထင်ရှားလာပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၂၀၀၁ ခုနှစ်ထုတ် ဒီမိုကရေစီဂျာနယ် ကို ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများ၏ ကွဲပြားချက်ဟူသော ခေါင်းစဉ်တပ်ခဲ့ပါသည်။ အရေအတွက်အားဖြင့် တဒါဇင်သာသာခန့် ရှိသော ဒီမိုကရေစီ လက်သစ်နိုင်ငံများအဖို့ ဒီမိုကရေစီတောင်တင်းခိုင်မာမှု ရှိလာကြပြီး၊ အချို့နိုင်ငံများက ယင်းသို့ အလားတူ လမ်းကြောင်းကိုပင် တဖြည်းဖြည်း လိုက်ပါရွေ့လျားနေသည်ကို အခိုင်အမာညွှန်းဆိုနိုင်သော်လည်း အခြားတဖက်တွင် ဒီမိုကရေစီတိုးတက်မှု ရပ်တန့်နေသည့် သို့မဟုတ် နောက်ပြန်ဆုတ်နေသည့် ဖြစ်ရပ်များလည်း ထင်ထင်ရှားရှား ရှိနေပေသည်။ ယင်းသို့သော နိုင်ငံအချို့သည် (အထူးသဖြင့် အာဖရိကတိုက်နှင့် ဆိုစီယက် ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းနိုင်ငံတို့သည်) အာဏာရှင်ဆန်သည့် အုပ်စိုးမှုဆီ တဖန်တကျော့ပြန်လာခြင်းကို မလွန်ဆန်နိုင်ကြပေ။ သို့သော် အခြားနိုင်ငံအတော်များများတွင်မူ ဒီမိုကရေစီလက္ခဏာများနှင့် အာဏာရှင်လက္ခဏာများကိုပါ တပြိုင်တည်းမြင်တွေ့နေရပြီး ယခင်အခြေအနေအရ ဆိုရလျှင် အဆီအငေါမတည့်သည့် ပေါင်းစပ်မှုမျိုးဖြင့် သောင်မတင်ရေမကျအနေအထား ဖြစ်နေကြရသည်။ ဤဂျာနယ်ဖတ်ရှုသူများ သိကြသည့်အတိုင်းပင် အတုအယောင်ဒီမိုကရေစီ၊ တဝက်တပျက် ဒီမိုကရေစီ၊ ရွေးကောက်ပွဲအခြေခံ (သို့မဟုတ် မဲယှဉ်ပြိုင်မဲအခြေခံ)သော အာဏာရှင်ဆန်သည့် စနစ်၊ “မရေမရာနယ်ပယ်” စသည့်ဖြင့် ဝေါဟာရများအရ ရည်ညွှန်းနေကြသော ဤကဲ့သို့ များမြောက်လှသည့် ဖြစ်ရပ်များကို ဆန်းစစ်ခြင်းသည် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ပြောင်းရေးဆိုင်ရာလေ့လာမှုဘာသာရပ်၏ မျက်နှာစာသို့ မကြာခင်ကပင် ရွှေ့လျားလာခဲ့ပါသည်။

ရာစုသစ်တွင် ပညာရှင်များက ဒုတိယအလေးထားသည့် အာရုံစိုက်မှုမှာ “ဒီမိုကရေစီအရည်အသွေး”ဖြစ်သည်။ ထိုဝေါဟာရအရ ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေးတွင် မပြည့်စုံမှုများ လိုအပ်ချက်များ အထူးတလည် ရှိနေနိုင်သည့်တိုင် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံဖြစ်သည်ဟု အခြေခံအားဖြင့် ပြောဆိုမှုအပေါ် မေးခွန်းထုတ်ရန်မလိုသော တိုင်းပြည်များနှင့် ပတ်သက်၍ လေ့လာခြင်းပင်ဖြစ် သည်။ ဒီမိုကရေစီအရည်အသွေးဆိုင်ရာ လေ့လာရေး၏ ကောင်းကျိုးပြုမှုမှာ ဒီမိုကရေစီ ထွန်းသစ်စနိုင်ငံများနှင့် ဒီမိုကရေစီအသားကျနေပြီဖြစ်သော နိုင်ငံများအကြား သဘာဝမကျသည့် အပြန်ကျယ်ကွာဟမှုကို ပေါင်းကူးပေးနိုင်မည့် ချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းကို ဖြစ်စေပါသည်။ အဆုံးစွန် ပြောရလျှင် တိုးတက်ကောင်းမွန်အောင် လုပ်ဆောင်ရန်မလိုသော ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံဆိုသည်ကား ရှာတွေ့ရန် ခက်ခဲလှပေသည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေ (၁၅)နှစ်မြောက် နှစ်ပတ်လည်စာစောင်အတွက် ဒီမိုကရေစီလေ့လာရေးတွင် တတိယမြောက် အထင်ကရ နယ်ပယ်သစ်တရပ်ကို ဖော်ပြရန် ရွေးချယ်လိုက်ပါသည်။ ၎င်းနယ်ပယ်သစ်ကို ကိုယ့်ယုံ့ကားယားနိုင်သော “ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း”ဟု အမည်တပ်ထားပါသည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့် အီရတ်နိုင်ငံတို့တွင် နိုင်ငံရေးပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး ကြိုးပမ်းမှုများ လုပ်ဆောင်နေကြရာ ဤအကြောင်းအရာသည် မူဝါဒရေးဆွဲသူများအတွက် ထိပ်တန်းဦးစားပေးဖြစ်လာသည့်အပြင်၊ ပြည်သူလူထုအတွင်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးလာကြသည့် အကြောင်းအရာတခုလည်း ဖြစ်ပါသည်။ အာဖဂန် နစ္စတန်နိုင်ငံနှင့်

အထူးသဖြင့် အီရတ်နိုင်ငံတွင် ပြည်ပမှဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်မှုသည် တမူထူးခြားလှသော ပြဿနာ အချို့ကို ပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။ တချိန်တည်းမှာပင် ပဋိပက္ခများလွန်မြောက်ပြီးနောက် ပို၍ကြီးမားသော ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းမှာ ပို၍သာ စိုးရိမ်မကင်းဖြစ်လာရသော ပြဿနာတရပ် အဖြစ် ဆယ်စုနှစ်တခုခွဲကြာ ဖြစ်တည်နေလျက် ရှိနေပါသည်။ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းအနေဖြင့် တစ်စုံတရာသော ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုကိုသာမက ဒီမိုကရေစီ အုပ်ချုပ်ရေးကိုပါ ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် အင်နှင့်အားနှင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက် ပေးနေသည့် နမိဗီးယား၊ နီကာရာဂွာ၊ ဟေတီ၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ မိုဇမ်ဘစ်၊ ဘော့စ်နီးယား၊ ကိုဆိုပို၊ ဆီရီရာလီယွန်နှင့် အရှေ့တီမော့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံများကို စဉ်းစားကြည့်ရှုဖြင့် သိနိုင်ပါသည်။

စင်စစ်အားဖြင့် ဒီမိုကရေစီအရည်အသွေးလေ့လာမှုများသည် နှိုင်းယှဉ်ချက်အရ အောင်မြင်သော၊ တစ်စုံတရာ စီးပွားရေးအရ ချမ်းသာ ကြွယ်ဝသောနိုင်ငံများနှင့် သက်ဆိုင်နေပြီး၊ မရေမရာနယ်ပယ်လေ့လာမှုများကတော့ ဒီမိုကရေစီစံနှုန်းကျဆင်းနေသော နိုင်ငံများနှင့် ပတ်သက်နေသည့်အတွက် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေးနှင့်ပတ်သက်သော လေ့လာရေးနယ်ပယ် အတွက်မူ ဆိုးဝါးပြင်းထန်လှသော ပြည်တွင်းပဋိပက္ခအစဉ်ခံခဲ့ရပြီး အင်မတန် ဆင်းရဲလွန်းသည့် နိုင်ငံများကို အခြေတည်ရပေလိမ့်မည်။ ယင်းတို့မှာ နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေး ကျောင်းသားများက “ကျရှုံးနိုင်ငံများ”ဟု ၁၉၉၀လွန်နှစ်များတွင် ရည်ညွှန်းပြောဆိုခဲ့ကြသည့် နိုင်ငံများပင် ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းနိုင်ငံများသည် ဒီမိုကရေစီအဆောက်အအုံတည်ဆောက်ရေးအတွက် ကမ္ဘာ့ပေါ်တွင် အလားအလာအနည်းဆုံးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားရမည့်အခြေသို့ ဆိုက်နေပါသည်။ သို့ဆိုလျှင် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်း (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံထူထောင်ခြင်း (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတော်ထူထောင်ခြင်းဟု ယေဘုယျအနက်အဓိပ္ပါယ်ရသည့် ကျရှုံးနိုင်ငံများနှင့်ပတ်သက်၍ မြေရှင်းရမည့် ပြဿနာသည် ယနေ့ကာလတွင် အဘယ်ကြောင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေးနှင့် အလွန်တရာ အတွင်းကျကျ အပြန်အလှန် ယှက်နွယ်နေပါသနည်း။

ယင်းအဖြေအတွက် ဆက်စပ်နေသော ယူဆချက်နှစ်ခုတော့ရှိပါသည်။ ပထမတခုမှာ နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်းအမြစ်တွယ်နေသော ပြည်တွင်းပဋိပက္ခကို မြေရှင်းရန် (အနည်းဆုံးအားဖြင့် သက်သာကောင်းမွန်စေရန်) အတွက် လွတ်လပ်သည့် ရွေးကောက်ပွဲ ယန္တရားစနစ်ကို အသုံးဝင်သော လက်နက်ကိရိယာတစ်ခုအဖြစ် မြင်ရမည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ ပြည်တွင်းစစ်အစဉ်ခံခဲ့သောနိုင်ငံများတွင် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းများ လုပ်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ အချို့ အခြေအနေများတွင် ရလဒ်များ ရောထွေးနေပြီး၊ တစ်ခါတရံ ထိခိုက်ပျက်စီးမှုများပင် ကြုံရတတ်သော်လည်း (ဥပမာ အင်ဂိုလာ နိုင်ငံကိုကြည့်ပါ) လက်တွေ့ဖြစ်စဉ် အတော်များများတွင်မူ နိုင်ငံတကာကကြီးကြပ်သောရွေးကောက်ပွဲဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်များကိုဖြေရှင်းပေးသည့် နည်းလမ်းသည် အမှန်တကယ်ပင် သိသာထင်ရှားစွာ အလုပ်ဖြစ်ခဲ့ပါသည် (ဥပမာ မိုဇမ်ဘစ်နိုင်ငံကို ကြည့်ပါ)။

သို့သော်လည်း ဒုတိယယူဆချက်ဖြစ်ပြီး၊ ပို၍အရေးကြီးသောအချက်မှာ အဘယ်ကြောင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးဟူသည် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေးပင် ဖြစ်သည်ဟု လက်ခံလာကြသည့် အကြောင်းရင်းမှာ ယခုအခါ ဒီမိုကရေစီကို အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံတခုအဖြစ် သတ်မှတ်လက်ခံခြင်းအား မည်သူမျှ မငြင်းနိုင်သော တရားဝင်မှုပင်ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီကျယ်ပြန့်မှု တတိယလှိုင်းအပို အရှိန်အဟုန် အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်ရှိနေသော်လည်း ဒီမိုကရေစီ၏ နိုင်ငံတကာတရားဝင်မှုမှာမူ အခြေအနေ ဆိုးဝါးနေဆဲ ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဖြစ်ရပ်အခြေအနေများနှင့် ပတ်သက်၍ ဦးဆောင်ပါဝင်နေကြသော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း များနှင့် အင်အားကြီးနိုင်ငံများ

အဖို့ ဒီမိုကရေစီရေးအတွက် အများပြည်သူဆိုင်ရာတာဝန်ရှိမှုကို အလွယ်တကူ ရှောင်ရှား၍ ရမည်မဟုတ်ပေ။ ယနေ့လိုကာလတွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းခံရသူမဟုတ်သည့် အာဏာရှင် အုပ်စိုးသူတစ်ဦးအား အမေရိကန်ထိန်းချုပ်ထားသည့် စီရင်ပိုင်ခွင့်တရပ်ကို လွှဲပြောင်းပေးရန် ဆုံးဖြတ်ချက်မျိုးကို အမေရိကန်သမ္မတတယောက်က ပြုလုပ်လိမ့်မည် (သို့မဟုတ်) အမေရိကန် ပြည်သူလူထုအမြင်က လက်ခံလိမ့်မည်ဆိုသည်မှာ မည်သို့မျှ စဉ်းစား၍ မဖြစ်နိုင်ပေ။ ထို့ပြင် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီးအနေဖြင့်လည်း အဖွဲ့ဝင်များတွင် အာဏာရှင်ဆန်သော အစိုးရများပါဝင်နေမှုကို လက်သင့်ခံထားသော်လည်း၊ ပဋိပက္ခလွန် ကာလအခြေအနေများအတွက် တာဝန်ယူသည့်အခါ ရွေးကောက်ပွဲဖြင့် မြေရှင်းသောနည်းလမ်းများကိုသာ ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မည်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြချက်ရှိနေပြီး ဖြစ်သည်။ အစိုးရအပြောင်းအလဲဖြစ်ရေးကို ဦးတည်သော စစ်ရေးအရ ထပ်လောင်းစွန့်စားဆောင်ရွက်မှုများ ကင်းဝေးမည်ဆိုသည်တိုင် ကမ္ဘာပေါ်တွင် ကျန်းမာရေးနှင့်အညီ (သို့မဟုတ်) ကျန်းမာရေးနှင့်အညီအခြေအနေမျိုး ဆက်လက်ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နေရဦးမည့် အကြောင်းရင်းခံများ ရှိနေပါသည်။ ယင်းသို့သော ပြဿနာများကို အလွယ်တကူ မသိကျိုးကျွံပြုပြီး (၁၉၉၀ လွန်နှစ်များက အာဖဂန်နိုင်ငံဖြစ်ရပ်မျိုး) ပိုမိုဆိုးဝါးသွားစေရန်ဆိုသည်မှာ ဖြစ်နိုင်ချေ နည်းသည်ထက်နည်းလာပါသည်။ လူသားချင်းစာနာသည့် စိုးရိမ်မှုများနှင့်အတူ အကြမ်းဖက်ဝါဒအတွက် ရေခဲမြေခံဖြစ်မည်ကို စိုးရွံ့နေမှုများက နိုင်ငံတကာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုမျိုးကို တွန်းအား ပေးလာမှာဖြစ်ပြီး၊ အခြေအနေအလွန်ဆိုးဝါးလာသည့်အခါ အသွင်ကူးပြောင်းကာလအုပ်ချုပ်ရေး (ကုလသမဂ္ဂ၏ ကမကထပြုမှုဖြင့် အကြိမ်ကြိမ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သော) ကြိုးပမ်းမှုမျိုးကို ဖြစ်ပေါ်လာစေပေလိမ့်မည်။ သို့သော် အဆိုပါ အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရသည် ပုံမှန်အခြေအနေတွင် လည်ပတ်နေမည့် ဒီမိုကရေစီ အဆောက်အအုံများတည်ဆောက်ရေးကို ၎င်း၏ ရည်မှန်းချက်၌ ထည့်သွင်းနိုင်မည် မဟုတ်ဘဲ၊ မလွဲမရှောင်သာ ချန်ထားရပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း အနေဖြင့် လိုလိုလားလား လက်ခံမှုမရရှိသော အခြေအနေအောက်တွင် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းတာဝန်ကို ယူရပေလိမ့်ဦးမည်။

ဆက်လက်ဖော်ပြမည့် ဆောင်းပါးများသည် ရှေ့လာမည့်ကာလတွင် ရင်ဆိုင်ရမည့် များမြောင်လှသော စိမ်ခေါ်မှုများကို မျှော်ကိုး၍ သုံးသပ်တင်ပြထားပါသည်။ ယင်းတို့ကို လာရီ ဒိုင်းမွန်း၏ အီရတ်နိုင်ငံနှင့်ပတ်သက်သောအက်ဆေးနှင့် လာရီဂွတ်ဆန်၏ အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့်ပတ်သက်သောအက်ဆေးတို့နှင့် အစပြုထားပါသည်။ ယင်းဆောင်းပါးများသည် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးတွင် လတ်တလောအကျဆုံး အကောင်အထည်ဖော်မှု လက်တွေ့များမှ သင်ခန်းစာအချို့ကို ထုတ်နှုတ်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဂျရယ်(လ်)(ဒ်)နော့(စ်) နှင့် မားကပ်(စ်) ကောက်(စ်)တို့က ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုပိုတို့တွင် နိုင်ငံတကာထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေး အဖွဲ့များ၏ စိတ်ပျက်ဖွယ်ရာ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် “အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေး”တွင် ဥရောပသမဂ္ဂ (အီးယူ)၏ သဘောတူညီမှုရရေးလုပ်ငန်းစဉ်က ရရှိခဲ့သော ထူးခြားသည့် အောင်မြင်မှုတို့ ကွဲပြားခြားနားပုံကို တင်ပြထားပါသည်။ အင်ဒရူးရေးနီး(စ်) က ပဋိပက္ခ ဒဏ်ခံခဲ့ရသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရာ၌ တွေ့ကြုံရသည့် ဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာ ပုံစံရေးဆွဲရေး၏ ဖြစ်နိုင်ခြေအလားအလာများနှင့် အကန့်အသတ်များကို ဆန်းစစ်ထားပါသည်။ စတီပင် ဒီအရပ်(စ်)နားကမူ “အချုပ်အခြာအာဏာခွဲဝေမှု”အပေါ် အခြေခံထားသည့် စီမံဆောင်ရွက်ချက်များသည် နိုင်ငံတော် ချိန်မှုများ (သို့မဟုတ်) ကျန်းမာရေးကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပြဿနာအချို့ကို ဖြေရှင်းရန် ဖြစ်နိုင်(မဖြစ်နိုင်) ဆိုသည်ကို ဆန်းစစ်ထားပါသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဖရန်စစ်

ဖူကူယာမား ရေးသားသော နိဂုံးချုပ်ဆောင်းပါးတွင် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုနှင့် ဒီမိုကရေစီ မြှင့်တင်မှုအကြား အပြန်အလှန် အလျော့အတင်းပြုရမည့် အလားအလာများအပေါ် ထင်ဟပ် သည့် နှိုင်းဆချက်အချို့ကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤဆောင်းပါးများသည် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး ကြိုးပမ်းရာတွင် ရင်ဆိုင်ရမည့် ဘေးကျပ်နံကျပ်ဖြစ်မှုများကို ဖြေရှင်းရန် ရည်ရွယ်လိုရင်း မဟုတ်သော်လည်း ကာလတိုအတွင်း ပျောက်ကွယ်သွားလိမ့်မည် မဟုတ်သော ပြဿနာတရပ်အပေါ် သဘောပေါက်နားလည်မှုကို တိုးတက်လာစေမှာ အသေအချာပင် ဖြစ်ပေသည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း

အီရတ်နိုင်ငံမှ သင်ခန်းစာ

လာရီဒိုင်မန်း **Larry Diamon**

လာရီဒိုင်မန်း သည် ဒီမိုကရေစီလွှာနယ်မှ တွဲဖက်အယ်ဒီတာတဦးဖြစ်ပြီး၊ ဒီမိုကရေစီ လေ့လာရေးနိုင်ငံတကာဖိုရမ်မှ တွဲဖက်ဒါရိုက်တာ တဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် သူသည် ဟူးဗားတက္ကသိုလ် (*Hoover Institution*) မှ အကြီးတန်းအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ဝင် တဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီ မှ ဧပြီလအထိ၊ ဘဂ္ဂဒတ်မြို့ရှိ ယာယီ ညွှန်ပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေး အဖွဲ့တွင် အကြီးတန်း အကြံပေးအရာရှိအဖြစ်လည်း တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့လေသည်။

တစ်ပြိုင်တည်းက နိုင်ငံတော် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးနှင့် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီစနစ် တည်ဆောက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုတွင် နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင်ပတ်သက် လာခဲ့ကြသည့် တိုးပွားများပြားလာသော လက်တလောဖြစ်ရပ်များအနက် အီရတ်နိုင်ငံဖြစ်စဉ်မှာ တမျိုးတဘာသာ ထူးခြားနေပေသည်။ နိုင်ငံတော်ပြိုကွဲပျက်စီးခြင်းသည် ပြည်တွင်းစစ် သို့မဟုတ် ပြည်တွင်းပဋိပက္ခတစ်ခု၏ အကျိုးဆက်ကြောင့်မဟုတ်ဘဲ ၎င်းနိုင်ငံတော်အစိုးရအား ပြင်ပမှ စစ်ရေး လှုပ်ရှားမှုဖြင့် ဖြုတ်ချလိုက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင်မူ ပြည်သူလူထုအပေါ် အလွန်အမင်း ဖိနှိပ်ရက်စက်ပြီး တာဝန်မဲ့သည့် အစိုးရအား အမေရိကန်တစ်နိုင်ငံတည်းက ဩဇာ အလွန်အမင်းလွှမ်းမိုးထားသော နိုင်ငံတကာစစ်မဟာမိတ်တပ်ပေါင်းစုက ဖြုတ်ချခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် အာဖဂန်နစ္စတန်ဖြစ်ရပ်နှင့် မတူကွဲပြားစွာပင် အမေရိကန်အစိုးရသည် အီရတ်နိုင်ငံအား ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ရေး အတွက် ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာလူထု၏ ထောက်ခံမှုကို မဆိုစလောက် သာ ရရှိခဲ့ပြီး၊ ၎င်း၏ စစ်ဆင်ရေးကို အီရတ်နိုင်ငံအတွင်းရှိ လက်နက်ကိုင် သူပုန်အင်အားစုများ ကလည်း အကူအညီမပေးခဲ့ပေ။ ဤအချက်အလက်များမှာ အီရတ်နိုင်ငံတွင် စစ်ပြီးကာလ နိုင်ငံရေး

Diamond, Larry. Lessons from Iraq. Journal of Democracy 16:1 (2005), 9-23. © National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. Reprinted with permission of The Johns Hopkins University Press.

အရ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးအတွက် သိသာထင်ရှားသော ဆက်စပ်မှုများ ဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အီရတ်နိုင်ငံ၏ စစ်ပြီးကာလ အတွေ့အကြုံများမှ များပြား လှသော ယေဘုယျနိဂုံးချုပ်ချက်များကို ထုတ်နှုတ်ရာ၌ ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ဤအချက်များကို အထူးအလေးထားသင့်ပေသည်။

သို့ပင်ဆိုသော်ငြား အီရတ်နိုင်ငံတွင် ၂၀၀၃ ခုနှစ် ဧပြီလ ၉ ရက် ကာလဝန်းကျင်မှစ၍ (ဘဂ္ဂဒတ်မြို့တွင် ဆက်ဒမ်အစိုးရ ပြုတ်ကျအပြီး၊ အမေရိကန်ဦးဆောင်သည့် စစ်ပြီးအုပ်ချုပ်ရေး ယန္တရားလုပ်ငန်းကို ၎င်းတို့ဖာသာ စတင်လည်ပတ်ရန် အားထုတ်သော အချိန်) နိုင်ငံရေးစိန်ခေါ်မှုများသည် အခြားသောနိုင်ငံများ၏ ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ပြန်လည်တည်ဆောက်မှု (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုများနှင့် များစွာတူညီလျက်ရှိပေသည်။ ဆက်ဒမ်ဟူမီနီ၏ ဘာ့သ်ပါတီဝင်များအား အာဏာမှ ဖယ်ရှားပြီးသည်နှင့် တပြိုင်နက် လစ်ဟာသွားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာအား တနည်းနည်းဖြင့် အစားထိုးရန်နှင့် နိုင်ငံတဝှမ်း တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် လိုအပ်နေခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ဟူသည် အဆောက်အအုံတစ်ခုဖြစ်ရာ ပြန်လည်ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်အသက်သွင်းရန် လိုပေသည်။ အခြေခံပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုများ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန်၊ အခြေခံအဆောက်အအုံများ ပြန်လည်ပြုပြင်ရန်နှင့် အလုပ်အကိုင်များ ဖန်တီးရန် လိုအပ်နေသည်။ မတူကွဲပြားသော လူမျိုးစုများ၊ ဒေသဆိုင်ရာနှင့် ဘာသာရေးအုပ်စုများအကြား တိုက်ခိုက်နေမှုများ (၎င်းတို့ထဲမှ အများစုမှာ လက်နက်တပ်ဆင်ထားသည့် တိုက်ခိုက်ရေးအုပ်စုများ ဖြစ်သည်) ကို ကာကွယ်တားဆီးရန်နှင့် ကြိုတင်ဟန့်တားရန်လည်း လိုအပ်နေပေသည်။ အကြောက်တရား၊ အယုံအကြည်ကင်းမဲ့မှု၊ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုများနှင့် အဆင်ခြင်မဲ့ အောက်ကျိုးအသနားခံမှုများဖြင့် ဖုံးလွှမ်းနေသည့် အီရတ်နိုင်ငံရေးအခြေအနေကို အသွင်ပြောင်းရန်လည်း လိုအပ်ပေသည်။ ပြည်သူ့လူထု၏ အကျိုးစီးပွားကို ကိုယ်စားပြုလုပ်ဆောင်မည့် နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် လူမှုလူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ရပ်ရွာလူမှုအဝန်းအဝိုင်းများကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ဒီမိုကရေစီပညာပေးလုပ်ငန်းများကို ကူညီထောက်ပံ့မှုများပြုရန်၊ သင်တန်းပေးရန်နှင့် အကာအကွယ်ပေးရန် တို့လည်း လိုအပ်နေပေသည်။ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကိုယ်စားပြုသည့် တရားဝင်အစိုးရသစ်တရပ် ပေါ်ပေါက်လာရန်နှင့် အနာဂတ်နိုင်ငံရေးအတွက် အခြေခံဥပဒေသစ်တရပ်ရေးဆွဲရန်တို့အတွက် အကောင်အထည်ဆောင်ရွက်သော စီမံကိန်းတစ်ခုရှိရန် လိုအပ်နေခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် မနွေးအမြန်ဆိုသလို ဒီမိုကရေစီနည်းကျသော ရွေးကောက်ပွဲများ ဖော်ဆောင်ရန် လိုအပ်ပေလိမ့်မည်။

တိုင်းပြည်အတွင်းရှိ အခြေခံအဆောက်အအုံအများစုသည် အမေရိကန်တပ်ဖွဲ့များ၏ ရှေ့မှောက်တွင်ပင် စနစ်တကျ လူယက်မှုများ၊ အဖျက်အမှောင်များနှင့် ဖျက်ဆီးမှုများ ခံခဲ့ရသဖြင့် အီရတ်တွင် အမေရိကန်၏ စစ်ပြီးကာလ ပြန်လည်တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းများ၏ အစကနဦး ရက်သတ္တပတ်များတွင် မငြိမ်မသက် ရုန်းရင်းဆန်ခတ်မှုများ၊ မထိရောက်မှုများသာ ဖြစ်နေခဲ့လေသည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက် ပထမဦးဆုံးနှင့် အဓိကအရေးအကြီးဆုံး မရှိမဖြစ် အခြေခံလိုအပ်ချက်ဖြစ်သည့် “ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေး” လုပ်ငန်းနှင့် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးနှင့် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု အကူအညီပေးရေးရုံး (Office of Reconstruction and Humanitarian Assistance - ORHA) မှတဆင့် ထိရောက်သော နိုင်ငံရေးအာဏာပိုင်တရပ်တည်ထောင်ရေးလုပ်ငန်းများ အောင်မြင်မှုမရခဲ့ရာ၊ ၂၀၀၃ ခုနှစ် မေလလယ်တွင် အမေရိကန်တို့က အီရတ်နိုင်ငံ နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းအတွက် ကရိယာသစ်တစ်ခုကို အလျင်အမြန်ပင် ဖန်တီးခဲ့သည်။ ယင်းမှာ အနှစ်သာရအားဖြင့် သိမ်းပိုက်အုပ်စိုးထားသော အုပ်ချုပ်

ရေးယန္တရားတစ်ခုဖြစ်ပြီး ထင်ရှားသည့် အမေရိကန် သံအမတ်ဟောင်းတစ်ဦးဖြစ်သူ အယ်လ်ပေါလ် ဘရီမာ (တတိယ) (L. Pawl Bremer III) ဦးဆောင်သည့် ယာယီ ညွှန်ပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေး အာဏာပိုင်အဖွဲ့ (Coalition Provisional Authority - CPA) ပင်ဖြစ်သည်။ သိမ်းပိုက်တစ်စွဲထားသော စစ်တပ်ဖွဲ့များ စုစည်းထားသကဲ့သို့ပင် ယာယီညွှန်ပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေး အာဏာပိုင်အဖွဲ့တွင် ဗြိတိသျှတို့၏ ပါဝင်မှုကြီးမားပြီး၊ ပိုလန်၊ စပိန်၊ အီတလီ နှင့် ယူကရိန်း တို့အပါအဝင် အခြားသော နိုင်ငံများမှ အရာရှိများနှင့် တပ်ဖွဲ့ဝင်များကိုလည်း ပါဝင်ထည့်သွင်းထားလေသည်။ သို့သော် သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်မှု၏ နိုင်ငံရေးနှင့် စစ်ရေး မျက်နှာစာနှစ်ခုလုံးတွင် အမေရိကန်များသာ အလွန်အမင်း လွှမ်းမိုးနေပေသည်။ ထို့ကြောင့် အီရတ်နိုင်ငံသားတို့က ၎င်းတို့၏နိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတကာတပ်ဖွဲ့များ တည်ရှိနေမှုကို အနှစ်သာရအားဖြင့် အမေရိကန်တို့၏ အုပ်စိုးသိမ်းပိုက် ထားမှုအဖြစ်သာ ချမှင်လာခဲ့ကြသည်။

စစ်ပွဲပြီးဆုံးသွားသည့်တိုင် ဆက်လက်၍ သိမ်းပိုက်ထားခြင်းသည် စစ်ပြီးကာလ အီရတ်နိုင်ငံ အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းအတွက် ပင်တဂွန်စစ်ဌာနချုပ်က ရေးဆွဲထားသော စီမံကိန်း၏ အစိတ်အပိုင်း မဟုတ်ခဲ့ပေ။ အမှန်တကယ်က ၂၀၀၃ ခုနှစ် မတ်လတွင် အမေရိကန်က အီရတ် နိုင်ငံအား ဝင်ရောက်ကျူးကျော်ချိန်၌ ပင်တဂွန်၏ မျှော်မှန်းချက်မှာ ဖိနှိပ်မှုမှ သက်သာရာရလာပြီး ဝမ်းမြောက်ပျော်ရွှင်နေသော အီရတ်ပြည်သူလူထုကြီးက အမေရိကန်တပ်ဖွဲ့များအား လွတ်မြောက်ရေး ကယ်တင်ရှင်များအဖြစ် ကြိုဆိုကြလိမ့်မည်။ ထို့နောက် အာမက်ချလာဘီ (Ahmed Chalabi) နှင့် အခြားပြည်ပရောက်ဒီမိုကရေစီလိုလားသော အီရတ်လူမျိုးများဖြင့် ဖွဲ့စည်းသည့် ကြားဖြတ် အစိုးရထံသို့ အာဏာကို အမြန်ဆုံးလွှဲပြောင်းပေးနိုင်လိမ့်မည်ဟူ၍ပင် ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် စစ်ပွဲအပြီး မပြင်မသက် ရုန်းရင်းဆန်ခတ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်လာရသောအခါ ဘွတ်ရှ်အစိုးရသည် အဆိုပါဗျူဟာကို စွန့်လွှတ်ခဲ့ရလေတော့သည်။ ထို့ကြောင့် မေလ (၁၃) ရက်နေ့ အယ်လ်ပေါလ် ဘရီမာ ဘဂ္ဂဒတ်သို့ ရောက်လာချိန်၌ ၎င်းနှင့်အတူ စီမံကိန်းသစ်တစ်ခုကို တပါတည်း ယူလာခဲ့ပေ သည်။ ယင်းအစီအစဉ်သစ်မှာ အီရတ်စစ်တပ်၊ ဘဉ္ဇက်ပါတီစိုးမိုးသော အီရတ်အစိုးရနှင့် လူ့အဖွဲ့ အစည်းကို ဖျက်သိမ်းပစ်ပြီး၊ ၂ နှစ် (သို့မဟုတ်) ၂ နှစ်ထက် ပိုကြာနိုင်မည့် အလုံးစုံသိမ်းပိုက် အုပ်ချုပ်ရေးအချက်၍ အီရတ်၏ နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေး အဆောက်အအုံကို ပြန်လည်ပြင်ဆင် ပုံဖော်ရေးပင် ဖြစ်သည်။

အလောတကြီး အလျင်အမြန် ဖွဲ့စည်းခဲ့ရသော်လည်း၊ စစ်ပွဲအပြီး အီရတ်နိုင်ငံအား ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်း အသွင်ပြောင်းလဲခြင်းတို့အတွက် ဘရီမာ၏ အစီအစဉ်သည် ရည်ရွယ် ချက်ကြီးမားပြီး ပြည့်စုံကျယ်ပြန့်ခဲ့လေသည်။ သို့သော် လက်တွေ့ပကတိအခြေအနေများနှင့် ရင်ဆိုင်လာရသောအခါတွင်မူ ယင်းစီမံချက်ကို အကြီးအကျယ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ အကြိမ် ကြိမ်ပင် ပြုလုပ်ခဲ့ကြရသည်။ ပြည်ပရောက်နိုင်ငံရေးအင်အားစုများထံမှ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်ခဲ့သော (ယခင် ပင်လယ်ကွေ့စစ်ပွဲအပြီး လွန်ခဲ့သော ၁၂ နှစ်တာ ကာလအတွင်း ကာဒ်ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးဒေသအုပ်ချုပ်ရေးကို တာဝန်ယူခဲ့သည့် နိုင်ငံရေးပါတီနှစ်ခု အပါအဝင်) အင်အားစုများကလည်း ၎င်းတို့ ဦးဆောင်မည့် အီရတ်ကြားဖြတ်အစိုးရသို့ အမြန်ဆုံး အာဏာ လွှဲပြောင်းပေးရန် အစဉ်တစိုက် ဖိအားပေးနေလေသည်။ အဆိုပါ တောင်းဆိုမှုများအတွက် အလျော့ပေးမှုအချို့ကို ပြုလုပ်လာရပြီးနောက်၊ (၂၅) ဦးပါဝင်သည့် အီရတ် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ (Iraqi Governing Council - IGC) ကို ၂၀၀၃ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် ဖွဲ့စည်းခန့်အပ်ခဲ့လေသည်။ အီရတ်အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီသည် တသီးတခြား အမှီအခိုကင်း၍ လွတ်လပ်သော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့

တခု မဟုတ်ခဲ့ပေ။ ဘင်္ဂါမာမှ ၎င်းသည် အီရတ်အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ၏ မည်သည့်ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုမဆို ပီတိုအာဏာကျင့်သုံးခွင့်အပါအဝင် အမြင့်ဆုံးအာဏာကို ဆက်လက်ကျင့်သုံးသွားမည်ဟု ၎င်းရှင်းလင်းလင်း ပြောဆိုထားသောကြောင့် ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် အီရတ်နိုင်ငံဆိုင်ရာ အမေရိကန်အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ခံအား အကြံပေးရန်နှင့် ခန့်အပ်မည့် အီရတ်ဝန်ကြီးများ (၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်သည်ပင်လျှင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အကန့်အသတ်သာရှိသည်) အမည်စာရင်းတင်သွင်းပေးရန်၊ အခြေခံဥပဒေသစ် မူကြမ်းရေးဆွဲရန်နှင့် အတည်ပြုရန်အတွက် အချိန်ဇယားနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ရေးဆွဲတင်သွင်းရန်တို့နှင့် အဆုံးတွင် အီရတ်အစိုးရသစ်တရပ် အတွက် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရန် စသည့်လုပ်ပိုင်ခွင့်များကိုမူ (IGC) အား ပေးအပ်ထား လေသည်။

အီရတ် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ (IGC) သည် နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် မည်သည့်အခါမျှ သဘောတူညီမှု မရရှိခဲ့ပေ။ တစ်ဖက်တစ်ဖိုင်းအားဖြင့် ယင်းအတွင်း အတွေးအခေါ်ဆိုင်ရာ၊ လူမျိုးစုဆိုင်ရာနှင့် ဂိုဏ်းဂဏစွဲဆိုင်ရာ နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း ကွဲလွဲနေခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပြီး၊ အခြားတချက်မှာ ကောင်စီဝင်များအဖို့ စစ်မှန်သောလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ မရရှိခြင်းအပေါ် မကျေနပ်ဖြစ်ကြခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီဖွဲ့စည်းပြီး လအတန်ကြာလာချိန်၌ ယင်းတို့က အမေရိကန်တို့၏ ကြာမြင့်စွာသိမ်းပိုက်ထားမှုသည် အီရတ်တို့အတွက် အမှားတခုသာဖြစ်ပြီး အီရတ်ကြားဖြတ်အစိုးရတရပ်အား ခန့်အပ်ရန်လိုအပ်လာပြီ ဆိုသည်ကို တစိုက်မတ်မတ် တိုက်တွန်းလာခဲ့သည်။ တချိန်တည်းမှာပင် အခြားသော အီရတ်လူမျိုး အများအပြားကလည်း၊ အထူးသဖြင့် တိုင်းပြည်၏ လူများစုဖြစ်သည့် ရှီးယတ်မှတ်ဆလင်တို့က အီရတ်အစိုးရသစ်တရပ်ကို ရွေးချယ်ရန်အတွက် ပြည်လုံးကျွတ်ရွေးကောက်ပွဲများကို ဖြစ်နိုင်သမျှ အမြန်ဆုံးခေါ်ယူရန် တောင်းဆိုနေကြလေသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီအဖို့ ဆုံးဖြတ်ချက်မချနိုင်ဘဲ အလုပ်မဖြစ်နိုင် ဖြစ်နေပြီး ကုလသမဂ္ဂလိုမြို့ရေးကောင်စီက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အသွင်ကူးပြောင်းရေးအတွက် စီမံကိန်းတရပ်နှင့် အချိန်ဇယားရေးဆွဲထုတ်ပြန်ရန် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီအား နောက်ဆုံးသတ်မှတ်ရက်ပေးထားသည့် ဒီဇင်ဘာလ ၁၅ ရက်နေ့သို့ နီးကပ်လာသောချိန်တွင် အမေရိကန်သည် စိုးရိမ်စိတ်ပျက်လာပြီး အသွင်ကူးပြောင်းရေးအတွက် ၎င်း၏ ကိုယ်ပိုင်စီမံကိန်းကို ရေးဆွဲလာခဲ့သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီအား ထိုစီမံကိန်းကို လက်ခံရန် ဖိအားပေးခဲ့ပြီးနောက် “နိုဝင်ဘာ ၁၅ သဘောတူညီချက်” အဖြစ် ထုတ်ပြန်ခဲ့လေသည်။

ထိုစီမံကိန်းတွင် ထူးခြားချက် များစွာရှိသည်။ ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် အမေရိကန်တို့သည် အီရတ်၏ နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းရေးအတွက် ပြည့်စုံကျယ်ပြန့်သော အချိန်ဇယားတခုကို ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံရေးအရ သိမ်းပိုက်ထားခြင်းအဆုံးသတ်ရန် ၂၀၀၄ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၃၀) ရက်ကို အတိအကျ သတ်မှတ်ဖော်ပြခဲ့လေသည်။ ထိုသတ်မှတ်ရက်မတိုင်မီ ဖေဖော်ဝါရီလ (၂၈) ရက်နေ့တွင် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီက “အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဥပဒေ” ကို မူကြမ်းရေးဆွဲပြီး ချမှတ်ရပေမည်။ ယင်းသည် အနှစ်သာရအားဖြင့် ကြားဖြတ်အခြေခံဥပဒေတခုဖြစ်ပြီး၊ သိမ်းပိုက်မှုအဆုံးသတ်ချိန် (၂၀၀၄ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၃၀ ရက်) နှင့် ခိုင်မာသည့် အမြဲတမ်းဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေအရ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ခံရမည့် အစိုးရတရပ်က တာဝန် စတင်ထမ်းဆောင်ချိန် (၂၀၀၅ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာ ၃၀ ရက်)အကြား အကြမ်းအားဖြင့် (၁၈)လတာ ကြားကာလအတွင်း ကျင့်သုံးမည့် အာဏာပိုင်ကို ဖွဲ့စည်းအကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် ကန့်သတ်ထားရန်အတွက်ပင်ဖြစ်သည်။ အီရတ်နိုင်ငံရှိ ခရိုင် (၁၈)ခုတွင် ခရိုင်တခုစီ၌ အဖွဲ့ဝင် (၁၅)ဦးပါသည့် စည်းရုံးရေးကော်မတီများက ခရိုင်ကောင်စီဝင်များကို ၂၀၀၄ ခုနှစ် မေလ (၃၁)ရက် အပြီးသတ်

ရွေးချယ်ရန်ကိုလည်း နိုဝင်ဘာ ၁၅ သဘောတူညီချက်က စည်းကမ်းသတ်မှတ်ထားသည်။ ထိုခရိုင်ကောင်စီများက အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ပြည်လုံးကျွတ်ညီလာခံ (Transitional National Assembly - TNA) အတွက် ကိုယ်စားလှယ်များ ရွေးချယ် စေလွှတ်ရန်ဖြစ်ပြီး၊ ထိုညီလာခံမှနေ၍ ဝန်ကြီးချုပ်၊ ဝန်ကြီးအဖွဲ့နှင့် အဖွဲ့ဝင်(၃) ဦးပါသည့် သဘာပတိကောင်စီကို ခန့်အပ်ရန်တို့ဖြစ်သည်။ အီရတ်နိုင်ငံအတွက် အခြေခံဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့ကို ခန့်အပ်ခြင်းထက်၊ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းသာ ဖြစ်ရမည်ဟု ကြီးမြတ်သော အယာတိုလာ အလီအယ်လ်ဆစ္စတန်နီ (Grand Ayatollah Ali al-Sistani) ၏ အစဉ်တစိုက် တိုက်တွန်းနေမှုကို လပေါင်းများစွာ လစ်လျူရှုထားပြီးနောက်၊ ထိုအချက်ကို အမေရိကန်က လက်ခံသဘောတူပြီး၊ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးဆိုင်ရာညီလာခံအတွက် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ပွဲများကို ၂၀၀၅ ခုနှစ် မတ်လ (၁၅)ရက်နေ့တွင် ကျင်းပရန် ကျေညာခဲ့လေသည်။ ထို ရွေးကောက်ထားသည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာညီလာခံမှနေ၍ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် အပြီးသတ် ရေးဆွဲရန်ဖြစ်ပြီး၊ အတည်ပြုရန်အတွက် ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲများကို အောက်တိုဘာလတွင် ကျင်းပရန်ဖြစ်သည်။ ထို့နောက် အစိုးရသစ်တရပ်တင်မြှောက်ရန်အတွက် ပြည်လုံးကျွတ်ရွေးကောက်ပွဲကြီးကို နှစ်ကုန်ပိုင်းတွင် ပြုလုပ်မည် ဖြစ်သည်။

ပျော့ကွက်ဟာကွက်များဖြင့် မပြည့်မစုံစီမံကိန်း

နိုဝင်ဘာ ၁၅ သဘောတူညီချက်သည် မည်သို့ပင်ဆိုစေ ရှေ့သို့တဆင့်တက်ရန် ခြေလှမ်းတလှမ်းဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့သော် နိုင်ငံရေးအရ အသွင်ကူးပြောင်းရေး၏ သော့ချက်ပြဿနာအချို့ကို ဖြေရှင်းရန် မစွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ပေ။ ခရိုင်ကောင်စီများ အလွှာအသီးသီးမှ အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ပြည်လုံးကျွတ်ညီလာခံကို ရွေးချယ်သည့် လျှို့ဝှက်လုပ်ငန်းစဉ်သည် ယာယီညွှန့်ပေါင်း အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့ (CPA) ၏ ချုပ်ကိုင်မှုအောက်သို့ အလိုအလျောက် သက်ရောက်သွားမည်ဟု အီရတ် လူမျိုးအများစုမှ ရှုမြင်နေကြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ခရိုင်ကောင်စီရွေးချယ်သည့် စည်းရုံးရေးကော်မတီများကို ပြည်နယ်ကောင်စီ၊ အကြီးမားဆုံးမြူနီစီပယ် (၅)ခုမှ ဒေသကောင်စီများနှင့် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ကြားဖြတ်အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီစသည့် အဆင့်သုံးခုမှ ရွေးချယ်ခြင်းဖြစ်ပြီး၊ ယင်းတို့အားလုံးကို ယာယီညွှန့်ပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့ (CPA) က ခန့်အပ်ထားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ အယာတိုလာ ဆစ္စတန်နီက အဆိုပါစီမံကိန်း အကြံပြုချက်သည် ရွေးကောက်ထားခြင်း မဟုတ်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ အစိုးရတရပ်အား ပုံဖော်ရန်အတွက် ဖြစ်သည်ဟုဆိုကာ ချက်ချင်းပင် ကန့်ကွက်ရှုတ်ချခဲ့လေသည်။ အီရတ်အများစုက နိုင်ငံရေးအရ သိမ်းပိုက်ထားမှုကို အဆုံးသတ်ရန်အတွက် အချိန်ဇယားတခု ရှိလာမှုအပေါ် ကြိုဆိုသည့် တချိန်တည်းတွင် အမေရိကန်တို့၏ ခြေလှမ်းအပေါ် သံသယရှိနေကြပြီး၊ စစ်ရေးအရ သိမ်းပိုက်ထားမှု အဆုံးသတ်မည့် အချိန်ဇယားကိုလည်း အလိုရှိနေခဲ့ကြသည်။ ထို့အပြင် ပို၍ အရှိန်မြှင့်လာသောပုန်ကန်မှုများ၊ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ရာဇဝတ်မှုများကြောင့် တိုင်းပြည်အတွင်း၌ ပိုမိုဆိုးရွားလာသည့် လုံခြုံရေးကင်းမဲ့မှုအခြေအနေများအပေါ် အလွန်အမင်း မကျေနပ်မှုများနှင့် စီးပွားရေးပြန်လည်တည်ဆောက်မှုတွင် နှေးကွေးလေးလံမှုများအပေါ် အားမလိုအားမရ စိတ်ပျက်နေမှုများ ဖြစ်နေလျက်ရှိသည်။

ဘွတ်ရှ်အစိုးရ၏ နိုဝင်ဘာ-၁၅ စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်း၊ ယင်းစီမံချက်ကို ကြားဖြတ် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ (IGC) နှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများပြုခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ အချိန်တိုအတွင်း လုပ်ဆောင်ခဲ့ရာ ယင်းစီမံချက်ကို အီရတ်လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သဘောထား တောင်းခံ စိစစ်ခံခြင်းမျိုး လုပ်ဆောင်မှု မရှိခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် ယင်းကို အီရတ်တို့က ၎င်းတို့ ပိုင်ဆိုင် သော အသွင်ကူးပြောင်းရေး အစီအမံတခုအဖြစ် နားလည်လက်ခံမှု မရှိခဲ့ပေ။ ဤစီမံချက်နှင့် အခြားအခြားသော အသွင်ကူးပြောင်းမှု စီမံကိန်းများကို ဆန္ဒမရှိပဲ ညှိနှိုင်းပြင်ဆင်မှုအချို့ ပြုလုပ်နေ သော်လည်း၊ ပြည်သူ့အများစုအကြား ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများမရှိသဖြင့် ယင်းသို့ ညှိနှိုင်းပြင်ဆင်မှုများမှာ အမြဲတမ်း အချိန်နောက်ကျနေပြီး၊ ပြီးပြည့်စုံမှုလည်း မညီသည့်အခါမှ မရှိခဲ့ပေ။ ယင်းအခြေအနေသည် နယ်ချဲ့အုပ်ချုပ်မှု၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုနှင့် ထက်အောက် ဆက်ဆံရေး စသော အမေရိကန်တို့၏ စစ်ပြီးကာလ အီရတ်တွင် လုပ်ဆောင်မှု သွင်ပြင်လက္ခဏာ တို့ကိုသာ ပြန်လည်အားဖြည့်ပေးခဲ့သည်။

၂၀၀၄ ခုနှစ်ဇန်နဝါရီလသို့ ရောက်သောအခါ နိုဝင်ဘာ-၁၅ သဘောတူညီချက်သည်၊ နိုင်ငံရေးအရ ကြီးမားသော ပြဿနာဖြစ်နေမှန်း သိသာထင်ရှားလာပြီဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့် ဆိုသော် ယင်း၏ အကူးအပြောင်းကာလ အစိုးရကိုဖွဲ့စည်းရန် ရည်ရွယ်ရာတွင် တိုက်ရိုက်ရွေးချယ် တင်မြှောက်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ၊ တဆင့်ခံ ကိုယ်စားလှယ်များခန့်အပ်ပြီး သွယ်ဝိုက်၍ ရွေးချယ်ခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဤအခြေအနေသည် ဘွတ်ရှ်အစိုးရအား ကုလသမဂ္ဂ အထူးကိုယ်စား လှယ် လက်ခံဒါ ဘရာဟီမီ (Lakhdar Brahimi) ၏ ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးမှုကို လက်ခံရမည့် အဖြစ်သို့ ရောက်စေခဲ့သည်။ ဘရာဟီမီ က အယာတိုလာ ဆစ္စတန်နီအား ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဇွန်လ (၃၀)ရက်နေ့ နိုင်ငံရေးအရသိမ်းပိုက်ထားမှု အဆုံးသတ်ချိန်တွင် အများယုံကြည်လက်ခံနိုင်မည့် ရွေးကောက်ပွဲများကို ကျင်းပရန် ဖြစ်နိုင်ဖွယ် မရှိကြောင်းကို ဖြောင်းဖျနားချခဲ့ပြီး၊ အပေးအယူ အလျော့အတင်းပြုနိုင်မည့် အစီအမံတခုကို တင်ပြနိုင်ခဲ့သည်။ ယင်းမှာ ကာလတိုတခုအတွက် ဇွန်လ (၃၀)ရက်နေ့တွင် ကြားဖြတ်အစိုးရတရပ်ကို ခန့်အပ်ထားပြီး၊ ထို့နောက် အသွင်ကူးပြောင်း ရေးကာလ အစိုးရတရပ်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲများကို ဖြစ်နိုင်သမျှ အစောလျင်ဆုံး ကျင်းပသွားရန် နှင့် ယင်းမှာလည်း ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ (၃၀) ရက်ထက် နောက်မကျစေရဟူ၍ ဖြစ်သည်။

သံအမတ်ကြီး ဘရာဟီမီ၏ နည်းနာကြွယ်သော၊ စိတ်ကူးကွန့်သော၊ မျှတသော ကြားဝင်ညှိနှိုင်းမှုက အီရတ်၏ နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ကယ်တင်ခဲ့ပြီး၊ ဇွန်လ(၂၈)ရက်နေ့ တွင် အီရတ်ကြားဖြတ်အစိုးရထံသို့ အာဏာလွှဲပြောင်းရေးကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ဘရာဟီမီ က အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ အီရတ်ကြားဖြတ်အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ (IGC) နှင့် အီရတ်နိုင်ငံရှိ အခြား သော အခရာကျသူများ၏ အကျိုးစီးပွားလိုလားချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များအကြားတွင် ထိန်းညှိ ပေးခြင်းဖြင့် ယင်းအစီအမံကို ဖော်ထုတ် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အချုပ်အခြာ အာဏာလွှဲပြောင်းပေးခြင်းနှင့် ယာယီညွန့်ပေါင်းအာဏာပိုင်အဖွဲ့ ဖျက်သိမ်းခြင်းတို့အပြီးတွင် အလှည့်အပြောင်းတခုကို ချိုးကွေ့နိုင်ပြီး အကြမ်းဖက်မှုများ သိသိသာသာ လျော့ကျမှုနှင့် ဇန်နဝါရီ လ တရက်ရက်တွင် ကျင်းပမည့် ရွေးကောက်ပွဲများအတွက် ချောချောမွေ့မွေ့ဖြစ်လာမည်ဟု မျှော်လင့်နိုင်ပေသည်။ ဇွန်လတွင် ကုလသမဂ္ဂရွေးကောက်ပွဲ အကူအညီပေးရေးမစ်ရှင်က မည်သည့် နိုင်ငံရေးပါတီနှင့် ဆက်နွယ်ပတ်သက်ခြင်းမရှိသော မျက်နှာသစ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့ဝင် (၇)ဦးပါ အီရတ်လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင် (Iraqi Independent Electoral

Commission) ကို ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ အီရတ်ရှိ ကုလသမဂ္ဂ ရွေးကောက်ပွဲ ဆိုင်ရာ အဖွဲ့ခေါင်းဆောင် ကာလို့စ် ဗလန်ဇွဲလာ (Carlos Valenzuela) လည်း ထိုအဖွဲ့တွင် ပါဝင်ခဲ့သည်။

အီရတ်နိုင်ငံရေးပါတီများသည် သင်တန်းနှင့် သတင်းအချက်အလက်ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ် များတွင် စုရုံးလာခဲ့ကြပြီး၊ ကျယ်ပြန့်သောအရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည်လည်း ရွေးကောက် ပွဲ ကြီးကြပ်စောင့်ကြည့်သူများအဖြစ် တာဝန်ယူရန် ပြင်ဆင်ပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ၌ ပါဝင်ခဲ့ကြ သည်။ အီရတ်များ ရွေးကောက်ပွဲကို ငတ်မွတ်နေကြသည်မှာ ထင်ရှားလှပေသည်။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံရေးအာဏာလွှဲပြောင်းပေးပြီးနောက်ပိုင်းလများ၌ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသည့် အကြမ်းဖက် သမားများနှင့် သူပုန်များ၏ အကြမ်းဖက်မှုများသည် စီးပွားရေးပြန်လည် တည်ဆောက်မှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေခဲ့ပြီး၊ ခန့်အပ်ထားသော ကြားဖြတ်အစိုးရအပေါ်တွင် အီရတ်ပြည်သူတို့၏ ယုံကြည်မှုများ တစတစ လျော့ပါးလာခဲ့သည်။ ထိုအခါ နောက်ဆုံးရက်အဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် ဇန်နဝါရီလ (၃၁) ရက်နေ့အတွင်း ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန်အတွက် တိုင်းပြည်၏ ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်း ပေါ်တွင်လည်း အကြီးအကျယ် သံသယရှိလာခဲ့ကြသည်။ ထိုရွေးကောက်ပွဲသည် အများပြည်သူ လက်ခံယုံကြည်နိုင်ရန် အားလုံးပါဝင်နိုင်ခွင့်ရှိခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာခြင်း၊ တရားမျှတခြင်း၊ အကြမ်းဖက် မှုများနှင့် ခြိမ်းခြောက်မှုများမှ ကင်းဝေးခြင်းများ စသည်တို့ လုံလောက်စွာ ရှိနေရမည်ဖြစ်သည်။ ယခုဆောင်းပါးသည် ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ လယ်တွင် ပုံနှိပ်ရန်ဖြစ်သည့်အတွက် သတ်မှတ်ထား သည့် နောက်ဆုံးရက်အတိုင်း ကျင်းပနိုင်ခဲ့ခြင်း ရှိမရှိဆိုသည်ကိုမူ မသိနိုင်ပေ။ ထို့အတူ ကျင်းပ နိုင်ခဲ့လျှင်လည်း မည်သို့သော ရွေးကောက်ပွဲမျိုး ဖြစ်လာမည် ဆိုသည်ကိုလည်း မသိနိုင်ပေ။

လေ့လာရသည့် (သို့မဟုတ် မလေ့လာရသည့်) သင်ခန်းစာများ

အီရတ်နိုင်ငံသည် နိုင်ငံတကာက ပိုင်းဝန်းထောက်ပံ့ကူညီနေရသည့် နိုင်ငံရေး ပြန်လည် တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းစဉ်၏ လမ်းခရုလင်တွင် ရှိနေဆဲပင်ဖြစ်သည်။ အစကနဦး နားလည်မှုအရပင် အီရတ်နိုင်ငံတော်အား ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးအတွက် စစ်ပြီးကာလ ကြီးပမ်းအားထုတ်မှုမှ ထွက်ပေါ်လာမည့် ရလဒ်များကို လာမည့် တစ်နှစ်၊ နှစ်နှစ်အတွင်း၊ သို့မဟုတ် ငါးနှစ်၊ ဆယ်နှစ် အတွင်း သိနိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။ သို့ပင်ဆိုသော်ငြားလည်း အမေရိကန်တို့ နိုင်ငံရေးအရ သိမ်းပိုက်သည့် ကာလမှစတင်၍ ကြားဖြတ်အစိုးရ၏ အစောပိုင်း လအနည်းငယ်အထိကာလ အတွင်း အမှန်တကယ် အရေးကြီးသော သင်ခန်းစာအချို့ကို ထုတ်နုတ်လေ့လာနိုင်ပေသည်။ ထိုအထဲမှ အများစုမှာ ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးအပေါ် လေ့လာဆွေးနွေး တင်ပြသော စာပေများတွင် အဓိကသော့ချက်ကျသည့် အကြောင်းအရာများကို မီးမောင်းထိုးပြ လျက်ရှိသည်။

၁။ ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်ရမည့်အလုပ်တခုအတွက် ပြင်ဆင်ခြင်း

ကျန်းနိုင်ငံတခုအား ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်းသည် မည်သည့်အခြေအနေမျိုးတွင်မဆို ကုန်ကျစရိတ် အလွန်အမင်း ကြီးမြင့်ပြီး၊ ခက်ခဲသော တာဝန်တရပ်လည်း ဖြစ်သည်။ အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပေါ်နေသောအချိန်တွင် ပို၍ပင် ကြီးမားခက်ခဲလေသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီး နောက်ပိုင်း အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ နိုင်ငံတည်ဆောက်မှု အတွေ့အကြုံများကို ရန်ဒီ

ကော်ပိုရေးရှင်း (RAND Corporation) ၏ မကြာခင်က လေ့လာမှုအရ “ထိန်းချုပ်နိုင်သည့် အချက်အလက်များထဲတွင် အောင်မြင်ရေးအတွက် အရေးအကြီးဆုံး အဆုံးအဖြတ်ပေးသည့် အရာမှာ အချိန်၊ လူအင်အားနှင့် ငွေကြေးတို့အရ တိုင်းတာနိုင်သည့် ကြိုးပမ်း အားထုတ်မှုပင် ဖြစ်သည်” ဟု တွေ့ရှိရပေသည်။ အမှန်တကယ်တွင်မူ အောင်မြင်မှုအတွက် လိုအပ်ချက်အတိုင်း လုံလောက်အားကောင်းသည့် လူသားနှင့် ငွေကြေးအရင်းအမြစ်တို့အား အချိန်ကုန်စွာနှင့် ထိရောက်စွာ ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်မှု၊ အနိမ့်ဆုံးအားဖြင့် ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်မှုကို ဝါးနှစ်မှ ဆယ်နှစ်တာ အထိ (သိမ်းပိုက်ခြင်း သို့မဟုတ် ကုလသမဂ္ဂ၏ စီမံမှုအရ နယ်မြေစောင့်ရှောက်ရေး တာဝန်ယူခြင်း တို့မှတစ်ဆင့် လုပ်ဆောင်ရန် မလိုအပ်သော်လည်း၊ အနည်းဆုံးအားဖြင့် နိုင်ငံတကာ၏ အထူးတလည် ပါဝင်ပတ်သက်မှုမှတစ်ဆင့် လုပ်ဆောင်ရန်မူ လိုအပ်သည်) ဆန့်ထုတ်နိုင်သော ကာလအပိုင်းအခြား တစ်ခုအတွက် အဆက်မပြတ် ဆက်လက် ထိန်းသိမ်းထားနိုင်မှုတို့ လိုအပ်ပေသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ဖြည့်ဆည်းအားထုတ်ရန် လိုအပ်ချက်မမာဏမှာ ကြောက်မမန်းလိလိပင် ဖြစ်သည့်အပြင် ကျန်းမာရေးနှင့် အရွယ်မာဏနှင့်အတူ လိုက်၍ ပိုမိုကြီးမား လေသည်။ အဆုံးစွန်ဆိုရလျှင် လိုအပ်သော ငွေကြေးနှင့် လူသားရင်းမြစ်များ အကုန်အကျခံရန် ဘော့စနီးယား၊ ကိုဆိုပို၊ အရှေ့တီမော့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံငယ်များတွင် တာဝန်ယူရေးသည် လူဦးရေ (၂၅)သန်းရှိပြီး နယ်မြေဧရိယာအားဖြင့် ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ်တမျှ ကျယ်ဝန်းသော အီရတ်ကဲ့သို့ နိုင်ငံမျိုးတွင် တာဝန်ယူရေးထက် များစွာပို၍လွယ်ကူသည်မှာ အထင်အရှားပင် ဖြစ်သည်။

၂။ စစ်ပြီးကာလ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုအတွက် လုံလောက်သော စစ်သည်အင်အားများ စည်းမျဉ်းနှင့်အညီ လိုက်နာဆောင်ရွက်ထားရှိခြင်း

အမေရိကန်၏ အီရတ်နိုင်ငံအား ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်မှုတွင် ကြုံနေရသည့် အဓိက ပြဿနာတစ်ခုမှာ အီရတ်အစိုးရ ပြုလဲကျဆုံးပြီးနောက် စစ်ပွဲပြီးပြီးချင်းကာလ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုကို ထိန်းသိမ်းရန် လုံလောက်သော နိုင်ငံတကာတပ်ဖွဲ့ဝင်အရေအတွက် ချထားနိုင်မှု မရှိခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အကျိုးရလဒ်အနေဖြင့် ဆက်ဒမ်အစိုးရ ပြုလဲသွားသည်နှင့်တူပြိုင်နက် အီရတ်နိုင်ငံသည် ဥပဒေမဲ့ မငြိမ်မသက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အခြေအနေသို့ သက်ဆင်းသွားရတော့သည်။ ဘဂ္ဂဒတ်မြို့ကျသွားပြီးသည့်နောက်ပိုင်း ရက်သတ္တပတ်များအတွင်း၌ အမေရိကန်တပ်ဖွဲ့များက ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထားသည့် ရေနံဝန်ကြီးဌာနမှတစ်ပါး ကျန်ထင်ရှားသည့် ပြည်သူပိုင် အဆောက်အအုံ အကုန်လုံးနီးပါးမှာ နည်းစနစ်တကျ အခွဲပါမကျန် လုယက်မှုများနှင့် ဖျက်ဆီးမှု များကို ခံခဲ့ရလေသည်။ အခြားသော ပြည်သူ့အခြေခံ အဆောက်အအုံများနှင့်တကွ လျှပ်စစ်ဓါတ် အားနှင့် သုံးရေ ထောက်ပံ့ရေးစနစ်များ ထိခိုက်ပျက်စီးသွားခဲ့သည်။ အမေရိကန်တပ်ဖွဲ့များက ပြန်လည်သိမ်းပိုက်သည့်အခါ (သို့မဟုတ်) တပ်ချထားသည့်အခါ အလိုအလျောက် ဖျက်ဆီး လုပ်ဆောင်မှုများနှင့် ခိုးဆိုးလုယက်မှုများမှာ စနစ်တကျလုယက်မှုများနှင့် အစီအစဉ်တကျ လုပ်ဆောင်သည့် အဖျက်အမှောင့်လုပ်ငန်းများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားလေသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် စီးပွားရေးအရ အကြီးအကျယ် ဆုံးရှုံးခြင်း၊ နိုင်ငံတော်ယန္တရားလည်ပတ်နိုင်မှုစွမ်းရည် ရပ်ဆိုင်းခြင်း၊ ပျက်စီးဆုံးရှုံးခြင်း၊ သိမ်းပိုက်ထားသူများအပေါ်တွင် အံ့အားသင့်လောက်ဖွယ်ရာ အီရတ်တို့၏ ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့ခြင်းနှင့် အကြွင်းအကျန် ဆက်ဒမ်အစိုးရသစ္စာတော်ခံများ၊ အခြားသော အီရတ် အမျိုးသားရေးဝါဒီများ၊ ဘာသာရေးအစွန်းရောက်များနှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သည့် အကြမ်းဖက်မှုများ၊ လူသတ်မှုများနှင့် ဖျက်ဆီးရမ်းကားဝရုန်းသုန်းကားလုပ်ခြင်းများကျူးလွန်ရန် စနစ်တကျဖွဲ့စည်း

ထားသည့် ရာဇဝတ်ဂိုဏ်းများ စသည်တို့အား ရဲဆေးတင်ပေးသည့် ဥပဒေမဲ့ မှုအခြေအနေစသည် အဆုံးစွန်ပျက်ဆီး ဆုံးရှုံးမှုရလဒ်များပင် ဖြစ်တော့သည်။

အမေရိကန်စစ်ဖက် ထိပ်တန်းခေါင်းဆောင်များက စစ်ပွဲအပြီးကာလ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှု ရှိစေရန်အတွက် စစ်သည်အင်အား (၄၀၀,၀၀၀) ခန့်ဖြင့် အင်အားကြီးမားသည့် တပ်ဖွဲ့တခု ချထား လိုကြသည်။ သို့သော် တည်ငြိမ်မှုထိန်းသိမ်းရေးအတွက်ထားရှိသည့် တပ်ဖွဲ့အင်အား စုစုပေါင်း သည် တကြိမ်တခါမျှ ယင်းလိုအပ်သည့်အရေအတွက် ထက်ဝက်ပင် မရှိခဲ့ပေ။ စစ်တပ်၏ ကနဦး တောင်းခံမှုသည် တော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုပိုဗွ် နိုင်ငံတကာဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများပြုစဉ်က နိုင်ငံခြား တပ်ဖွဲ့အင်အားနှင့် ဒေသခံလူဦးရေ အချိုးအစားကဲ့သို့ ပမာဏနှင့် အလွန်ပင် ကိုက်ညီနေလျက် ရှိသည်။ ယင်းအချိုးအစားပမာဏအတိုင်း အီရတ်တွင် ပုံတူကူးယူအသုံးပြုမည် ဆိုပါက အစောပိုင်း ကာလတွင်ပင်ရှိသော နိုင်ငံတကာတပ်ဖွဲ့အင်အားသည် (၄၆၀,၀၀၀) မှ (၅၀၀,၀၀၀) အထိ ရှိနေမည် ဖြစ်သည်။ ပင်တဂွန်ရှိစီမံကိန်း ရေးဆွဲသူများအဖို့ ထိုကဲ့သို့ ကြီးမားသောတပ်ဖွဲ့အင်အားရရှိရန် အမေရိကန်၏ စစ်အင်အားခေါ်ယူသုံးစွဲနိုင်စွမ်းနှင့် ဖြစ်လာနိုင်မည့် စစ်အတွင်းထိခိုက်ဒဏ်ရာရမှုများ အပေါ် စိုးရိမ်ကောင်း စိုးရိမ်နေခဲ့ပေလိမ့်မည်။ သို့ရာတွင် လွန်ခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်အတွင်း တော့ စနီးယား၊ ကိုဆိုပို၊ ဟေတီ၊ ဆိုမာလီယာနှင့် အာဖဂန်နစ္စတန်တို့တွင် အမေရိကန်၏ ပဋိပက္ခလွန် ကာလမစ်ရှင်များတွင် အထူးသံအမတ်ကြီးအဖြစ် တာဝန် ထမ်းဆောင်ခဲ့ဖူးသော ဂျိမ်းစ်ဒေါ့ဘင် (James Dobbins) ဦးဆောင်သည့် ရာနဒ်ဒီလေလာမှု (RAND Study) က ဤသို့ ကောက်ချက် ဆွဲထားခဲ့သည် ... “တည်ငြိမ်မှုထိန်းသိမ်းရေးတပ်ဖွဲ့အင်အားနှင့် ရရှိလာမည့် ထိခိုက်အန္တရာယ် အဆင့်တို့ ပြောင်းပြန်အချိုးကျနေပုံရသည်။ တည်ငြိမ်မှုထိန်းသိမ်းရေးတပ်ဖွဲ့အင်အားပမာဏ ပို၍ကြီးမားလေလေ၊ ထိခိုက်ဒဏ်ရာရမှုနှင့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှု အရေအတွက်သည်လည်း ပို၍ နည်းလေလေပင်ဖြစ်မည်။”

အမှန်တကယ်က လိုအပ်ချက်သည် လုံလောက်သောပမာဏရှိသည့် တပ်ဖွဲ့အင်အား သက်သက်သာမဟုတ်ပေ။ သင့်တော်မှန်ကန်သည့် စည်းမျဉ်းများနှင့်အညီ ပြုမူလုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက် ရန် တာဝန်အပ်နှင်းထားသည့် တပ်ဖွဲ့အမျိုးအစားမျိုး ဖြစ်ရန်လည်း လိုအပ်ပေသေးသည်။ အကယ်၍ ယင်းတပ်ဖွဲ့များသည် တိုင်းပြည်ရှိ ခိုးဆိုးလုယက်ခံထားရပြီး၊ မီးလောင်ကျွမ်းပြီး ကျန်နေ သည့်အရာများကို ကင်းစောင့်၍ ရပ်ကြည့်နေရုံသက်သက်မျှသာဆိုလျှင်၊ တပ်ဖွဲ့များထားရှိခြင်းမှာ အချဉ်းအနီးပင်။ အီရတ်မှသင်ခန်းစာတခုမှာ ပဋိပက္ခလွန်ကာလ တည်ငြိမ်မှုထိန်းသိမ်းရေး နိုင်ငံတကာမစ်ရှင်များအဖို့ သမားရိုးကျတပ်များဆိုသည်ထက် တိုက်ခိုက်ရေးတပ်ဖွဲ့များနှင့် ရာဇဝတ်မှု တိုက်ဖျက်ရေးရဲများဆိုသည့် အခြေအနေနှစ်ရပ်အကြားရှိနေမည့် စွမ်းရည်ပြည့် ငြိမ်း ချမ်းရေးတည်ဆောက်မှုတပ်ဖွဲ့မျိုး (ပြင်သစ်ရဲတပ်ဖွဲ့၏ အလျင်အမြန်တုန့်ပြန်ရေးနှင့် အဓိကရုဏ်း နှိမ်နှင်းရေးတပ်ဖွဲ့ပုံစံမျိုးဖြစ်သည်) ချထားရန်လိုအပ်ပေသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ အဆုံးတွင် ထိုကဲ့သို့ သောတပ်ဖွဲ့သည် စစ်တပ်မှလာသည့် (သို့မဟုတ်) စစ်တပ်မှဦးဆောင်သည့် တပ်ဖွဲ့မျိုးသာ ဖြစ်ရ မည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အစိုးရတရပ် ပြိုလဲကျဆုံးပြီးနောက် တမဟုတ်ခြင်း ဖြစ်ပေါ်လာ တတ်သော အနိဋ္ဌာရုံများအတွက် တိုင်းပြည်အတွင်း ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုထိန်းသိမ်းရေး လစ်ဟာမှု စစ်တပ်ကသာ ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဝင်ရောက်စွက်ဖက် မှုနှင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအတွေ့အကြုံများကို လေ့လာမှုတွင် ဆိုင်မွန် ချက်စတာမန် (Simon Chesterman) က “စစ်တပ်သည် အမှန်တကယ်တွင် ၎င်း၏ ကျွမ်းကျင်မှုနယ်ပယ်မဟုတ်သည့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး တာဝန်များကို

ထမ်းဆောင်လိုစိတ် မရှိပေ။ သို့သော် အခြေအနေအတော်များများတွင် စစ်ဆင်ရေးတစ်ခု၏ အစောပိုင်းကာလများ၌ ယင်းကဲ့သို့သော တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရန် စစ်တပ်မှသာ စွမ်းဆောင်နိုင်လေသည်” ဟု မှတ်ချက်ပြုထားခဲ့သည်။ ထို့အပြင် တပ်ဖွဲ့အင်အား ပို၍များလေ၊ ထိခိုက်ဒဏ်ရာရမှု ပို၍နည်းပါးလေ ဆိုသကဲ့သို့ပင် စည်းမျဉ်းနှင့်အညီ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မှု အားကောင်းလေလေ၊ အစကတည်းက တိကျရှင်းလင်းသော စီမံကိန်းဖြစ်ခဲ့လျှင်၊ ယေဘုယျအားဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုများ နည်းပါးလေပင် ဖြစ်သည်။ “အတိတ်မှ လုပ်ဆောင်မှုများကို စစ်တမ်းယူ လေ့လာဆန်းစစ်ရာတွင် အဓိကရရှိချက်မှာ ဖြစ်ရပ်အတော်များများတွင် အင်အားအသုံးပြုရန် ပို၍ လိုလားပြီး အသုံးပြုနိုင်စွမ်းလည်းရှိသည့် စီမံချက်အကောင်အထည်ဖော်မှုတစ်ခုဖြစ်ပါက၊ ယင်း အကောင်အထည်ဖော်မှုတွင် အင်အားအသုံးပြုလုပ်ဆောင်ရန် မလိုသလောက်ပင် ဖြစ်တတ်သည်” ဟု ချက်စတာမန်း က ကောက်ချက်ဆွဲခဲ့လေသည်။

၃။ နိုင်ငံတကာတရားဝင်မှုနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကို ရယူခြင်း

ယနေ့ခေတ်တွင် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းကို အောင်မြင်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ရာတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် နိုင်ငံတကာတရားဝင်မှုနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု လိုအပ်ရသည့် အဓိကကျသော အကြောင်းအချက်နှစ်ရပ်ရှိသည်။ ပထမတစ်ချက်မှာ ဝင်ရောက်လုပ်ဆောင်မှု၏ အတိုင်းအတာနှင့် ကြာမြင့်မည့်အချိန်ကာလမှာ ထုံးစံအားဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခု (နှင့် ထိုနိုင်ငံ၏ပြည်သူများ) က တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်လိုသည်ထက် ပိုနေပေသည်။ နိုင်ငံတကာ ညွန့်ပေါင်းအင်အားစု ပိုမိုကျယ်ပြန့်လေလေ၊ စုစည်းနိုင်သော လူသားနှင့် ငွေကြေးရင်းမြစ်များလည်း ပိုမိုကြီးမားလေ ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ယင်းနိုင်ငံများမှ ပြည်သူများကလည်း နိုင်ငံတကာကြိုးပမ်းမှုနှင့် အနစ်နာခံမှုတွင် မျှဝေပါဝင်ခြင်းအဖြစ် ခံယူနိုင်သောကြောင့် ယင်းသို့ ညွန့်ပေါင်းအင်အားစုတွင် ပါဝင်သည့် မည်သည့်နိုင်ငံမဆို ဝင်ရောက်လုပ်ဆောင်မှုကို ရေရှည်ထိန်းထားနိုင်သည့်အခြေအနေ ပိုရှိလေလေ ဖြစ်သည်။ ဒုတိယအချက်မှာ၊ နိုင်ငံတကာပါဝင်ပတ်သက်မှုနှင့် တရားဝင်ဖြစ်မှု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ရှိပါက ပဋိပက္ခလွန်တိုင်းပြည်ရှိ ပြည်သူများကိုယ်တိုင်ကလည်း အခြားတိုင်းပြည်တပြည် (သို့မဟုတ်) တိုင်းပြည်အုပ်စုတခုခု၏ နယ်ချဲ့လုပ်ငန်းတခုအဖြစ် ရှုမြင်မှု အလားအလာ နည်းပါးသွားနိုင်လေသည်။ အခြားသော အခြေအနေများကဲ့သို့ တူညီစွာပင် နိုင်ငံတကာတရားဝင်ဖြစ်မှုက ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှု၏ ပြည်တွင်းတရားဝင်ဖြစ်မှု (သို့မဟုတ် အနိမ့်ဆုံးအားဖြင့် ပြည်တွင်းလက်ခံမှု) ကိုလည်း ရရှိစေရန် အများကြီး အထောက်အကူပြုလေသည်။ သို့ဖြစ်၍ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် ရာန်းဒီလေလာမှု (RAND Study) က “နိုင်ငံပေါင်းစုံပါဝင်သည့် နိုင်ငံပြန်လည်တည်ဆောက်ရန်ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုသည် တနိုင်တည်း တကိုယ်တော် ပြန်လည်ရင်ကြားစေမှုအသီးအဖွင့်များကို ပိုမိုရရှိနိုင်သည်” ဟု ကောက်ချက်ဆွဲ ထားသည်။

ဒီရက်နိုင်ငံအား ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်ရန်နှင့် ဆက်ဒမ်အစိုးရအား ဖြုတ်ချရန် ဝင်ရောက်လာခဲ့ကြသည့် ညွန့်ပေါင်းတပ်ဖွဲ့တွင် အဓိကအားဖြင့်ပါဝင်သည်မှာ အမေရိကန်နှင့် ဗြိတိန်သာ ဖြစ်သည်။ အမျိုးသားလုံခြုံရေးကို ခြိမ်းခြောက်နေသည့် ၉/၁၁ လွန်ကာလအခြေအနေတွင် ထိုကဲ့သို့သော ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်မှု အားနည်းသည့် ညွန့်ပေါင်းတပ်ဖွဲ့သည် အမေရိကန်ပြည်သူ လူထု၏ ထောက်ခံပံ့ပိုးမှုကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရေးအတွက် လုံလောက်ပေသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်မူ

အီရတ်နိုင်ငံ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး စစ်ပွဲအပြီးကာလ နိုင်ငံစုံညွန့်ပေါင်းအားထုတ်မှု၌ အခြားသော နိုင်ငံပေါင်း (၃၀) ကျော် ပါဝင်လျက်ရှိသည်ဟု ဘွတ်ရှ်အစိုးရက ပြောဆိုနိုင်ခဲ့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ အီရတ်များ၏ အမြင်တွင်မူ ကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံတကာညွန့်ပေါင်းတပ်ဖွဲ့မဟုတ်ဘဲ၊ ကမ္ဘာ့ အင်အား ကြီး အမေရိကန်နှင့် အီရတ်၏ ကိုလိုနီအုပ်စိုးသူဟောင်း ဗြိတိန်တို့ နှစ်နိုင်ငံတွဲသာ ဖြစ်သည်။

၄။ ပဋိပက္ခလွန်တိုင်းပြည်အတွင်း၌ တရားဝင်မှုနှင့် ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ခြင်း

ယင်းတိုင်းပြည်ရှိ ပြည်သူလူထု၏ လက်ခံမှုနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု (နောက်ဆုံးတွင် ထောက်ခံအားပေးမှုနှင့် အပြုသဘောဆောင်သည့် ဆက်ဆံလုပ်ဆောင်မှုများ) တစ်စုတစ်ရာမပါဘဲနှင့် နိုင်ငံတကာ၏ မည်သည့် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုမဆို အောင်မြင်မှု မရရှိ နိုင်ပေ။ အကယ်၍ ဒေသခံပြည်သူလူထုက အစကနဦး နိုင်ငံတကာစီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ရည်ရွယ်ချက်များအပေါ်တွင် ယုံကြည်မှုမရှိလျှင် ကြားဝင်ဆောင်ရွက်မှုများသည် လူထု၏ ဒေါသ ပစ်မှတ်တစ်ခု ဖြစ်သွားနိုင်သည်။ ထို့အပြင် ၎င်း၏ စစ်ရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးစွမ်းအင်များကို ယင်း တိုင်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေး၊ ယင်းတိုင်းပြည်၏ နိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးအစီအမံများကို ပြန်လည် တည်ဆောက်ရေးတွင် အသုံးပြုခြင်းထက်၊ မိမိကိုယ်ကိုမိမိ ခုခံကာကွယ်ရေးအတွက်သာ အသုံးပြု နေရပေမည်။

အသိပညာဖြင့် အလေးအနက်လေ့လာထားသည့် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ နိုင်ငံတော် တည်ဆောက်ခြင်း စာအုပ်၏ နောက်ဆုံးစာမျက်နှာတွင် ဆိုင်မွန်ချက်စတာမန်း ရေးခဲ့သည်မှာ “အရေးကြီးဆုံးအချက်မှာ ခေတ်သစ်ဝင်ရောက်ထိန်းသိမ်း တာဝန်ယူခြင်းများအပေါ် ဒေသခံ ပါဝင် ပတ်သက်နေသူများ၏ ယုံကြည်မှုရရှိရေးပင်ဖြစ်သည်။ ထိုယုံကြည်မှုကို ရယူရန်နှင့် ထိန်းသိမ်း ထားရန်အတွက် နားလည်မှု၊ အလေးထားဂရုစိုက်မှုနှင့် နိုင်ငံတကာ စီမံအုပ်ချုပ်ရေးများတွင် ချို့တဲ့ ကင်းမဲ့နေတတ်သည့် ဒေသခေလေ့ထုံးစံများနှင့် နိုင်ငံရေးဆန္ဒများကို အသိအမှတ်ပြုလေးစားမှုတို့ တစ်စုတစ်ရာသောအဆင့်အထိ ရှိရန်လိုအပ်ပေသည်” ဟူ၍ပင် ဖြစ်သည်။ ကံအကြောင်းမလွှာပင် အီရတ်နိုင်ငံအားသိမ်းပိုက်ထားမှုတွင် အဆိုပါအရည်အသွေးများ ကင်းမဲ့နေခဲ့ပြီး ယင်းကို အီရတ် ပြည်သူများကလည်း သိခဲ့ကြသည်။ အစကနဦးကတည်းကပင် အမေရိကန်သိမ်းပိုက်မှုသည် အီရတ်များ၏ ယုံကြည်မှုနှင့် အသိအမှတ်ပြုမှုကို ရရှိအောင် မစွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ပေ။ အထက်တွင် ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ပထမဦးစွာ သိမ်းပိုက်သောအာဏာပိုင်တရပ် အနေဖြင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးနှင့် ပြည်သူ့ဘဝလုံခြုံမှုကို တည်ဆောက်ရေးဟူသည့် အရေးကြီးဆုံးတာဝန်ကို ကျေပျော်အောင် မထမ်း ဆောင်နိုင်ခဲ့ပေ။ ထို့နောက် ပဋိပက္ခလွန် အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် ရှင်းလင်း ပြတ်သားသည့် အစီအမံတစ်ခုခုကို စောစီးစွာ ရေးဆွဲချပြရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။ အမေရိကန်တို့၏ ရည်ရွယ်ချက်အပေါ်ရှိနေသည့် သံသယသည် အမေရိကန်က ပြည်ပရောက်အီရတ်များအပေါ်တွင် အလွန်အကျွံ မှီခိုနေခြင်းကြောင့် ပိုမိုကြီးမားလာခဲ့သည်။ ၎င်း ပြည်ပရောက်အီရတ်တို့ထဲမှ အချို့ကို အီရတ်ပြည်သူများက ယုံကြည်မှုလုံးဝမရှိကြပေ။

ကျရှုံးနိုင်ငံတခုအား ဒီမိုကရေစီအခြေခံအုဋ်မြစ်ပေါ်တွင် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ နိုင်ငံတကာဝင်ရောက် ဆောင်ရွက်မှုများအားလုံးသည် အခြေခံဝိရာစိဖြစ်နေမှု နှင့် ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ရလေ့ရှိသည်။ ၎င်းတို့၏ ပန်းတိုင်မှာ ဒီမိုကရေစီ ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီကို ကျယ်ပြန့်စွာဖွင့်ဆိုရလျှင် လူကြိုက်များခြင်း၊ ကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် တာဝန်ခံမှုရှိသော အစိုးရတရပ် ဖြစ်ပြီး ယင်းတွင် ပြည်သူလူထုသည် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့၏

နည်းလမ်းများမှာ ဒီမိုကရေစီမကျပေ။ ယာယီသာဖြစ်သည်။ အကူးအပြောင်းကာလမျှသာ ဖြစ်သည်ဟု မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ အနှစ်သာရအားဖြင့် နယ်ချဲ့ ဗိုလ်ကျစိုးမိုးမှု ပုံစံတမျိုးပင်ဖြစ်သည်။ စက်ဝိုင်းတစ်ခုကို မည်ကဲ့သို့ လေးထောင့်ဖြစ်အောင် လုပ်နိုင်မည်နည်း? ချက်စတာမန်းက အကြံပြုသည်မှာ ကုလသမဂ္ဂနှင့် အခြားသောနိုင်ငံတကာဇာတ်ကောင်များက “အစိုးရတရပ်လည်ပတ်သကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်လိုလျှင်၊ ၎င်းတို့၏လက်ဝယ်၌ ပြည်သူလူထုက အချိန်မရွေး ပြန်လည် တောင်းဆိုနိုင်သည့် အချုပ်အခြာအာဏာကို ကျင့်သုံးခွင့် အကန့်အသတ်သာ ရှိနေသည်ကို မမေ့လျော့သင့်ပေ” ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ဤကိစ္စအတွက် နိုင်ငံတကာထိန်းသိမ်းအုပ်ချုပ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ဝင်ရောက်စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခြင်းကို နယ်ချဲ့စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခြင်းမဟုတ်သည့် သဘောထားမျိုး သိသာကွဲပြားစွာ ဖြစ်စေရန် ထိန်းညှိရေးနှင့် ပြည့်ဝသော အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြန်လည်အပ်နှင်းရန်အတွက် လက်ခံနိုင်ဖွယ်ရှိသော အချိန်ဇယားတခုကို စောစီးစွာ အသေးစိတ် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြထားရန် လိုအပ်သည်။ အတိုင်းအတာထက်ကျော်လွန်သော သိမ်းပိုက်အုပ်စိုးမှုတွင် လူ့ဂုဏ်သိက္ခာကို စော်ကားစေသော အသွင်အပြင်များကို ဖြစ်နိုင်သမျှ ရှောင်ကျဉ်သင့်သည်။

လတ်တလောကုန်လွန်ခဲ့သောနှစ်များတွင် စူးရှသော အတွေးအေါ်ပညာရှင်တချို့က “လစ်ဘရယ်အင်ပါယာ” ခေတ်သစ်တစ်ခုကို တောင်းဆိုခဲ့ပြီး၊ ယင်းတွင် ကမ္ဘာကြီး၏ မရှိမဖြစ်သော နိုင်ငံအဖြစ် အမေရိကန်နိုင်ငံနှင့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် ဥရောပနိုင်ငံတို့သည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ကျားရုံးနိုင်ငံများနှင့် ကျားရုံးလူဆဲနိုင်ငံများအပေါ်တွင် အဆောက်အအုံများနှင့် နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးလွတ်လပ်မှု စံချိန်စံညွှန်းများကို ချမှတ်ပြဌာန်းရေးအတွက် (အချို့နေရာများတွင် တိုက်ရိုက်တိုးချဲ့ထားသည့် ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးချရန် လိုအပ်ပါက) ၎င်းတို့၏ပါဝါများကို ကျင့်သုံးရန်ဖြစ်သည်။ ဤသို့ ချဉ်းကပ်မှုလမ်းကြောင်းကို အရဲတင်းဆုံး ရှေ့ဆောင်ဦးစီးခဲ့သူမှာ ဗြိတိသျှပုဂံမင်း ပညာရှင် နိုင်အောင်လ် ဖာဂူဆန် (Niall Ferguson) ဖြစ်သည်။ မကြာသေးမီက ၎င်းအကြံပြုခဲ့သည်မှာ - “လစ်ဘာရေးရီးယားသည် အမေရိကန်ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးကဲ့သို့ အခြေအနေမှ အတိုင်းအဆမရှိသည့် အကျိုးအမြတ်ကို ခံစားရပေလိမ့်မည်” ဖြစ်ပြီး၊ အကယ်၍ တရားဝင်အချုပ်အခြာအာဏာကို အီရတ်နိုင်ငံသို့ မကြာမီအတွင်း လွှဲပြောင်းပေးပြီးသည့်တိုင် (၂၀၀၄ ခုနှစ် ဂျွန်လတွင် လွှဲပြောင်း ပေးခဲ့သည်) အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် အီရတ်၏ “စစ်ရေး၊ ဘဏ္ဍာရေးနှင့် ငွေကြေးပေါ်လစီများ” အပေါ်တွင် “ဘုရင်ခံတစ်ဦးမှတစ်ဆင့် သို့သော် ဆယ်စုနှစ်များစွာ” ထိရောက်သော ထိန်းချုပ်မှုကို ထားရှိသင့်သည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှကိုလိုနီအင်ပါယာ၏ သမိုင်းအချို့ကို ပြန်လည် ဆန်းစစ်ကာ ဖာဂူဆန်က အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအနေဖြင့် အီရတ်နိုင်ငံအား ထိရောက်စွာ လွှမ်းမိုးထားမှုကို စောစီးစွာ ရုတ်သိမ်းပေးရန် ဖိအားပေးမှုကို ခုခံတွန်းလှန်သင့်သည်ဟု မှတ်ချက်ချခဲ့သည်။ “ထိုကဲ့သို့ သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်ထားရန် ရည်ရွယ်ချက် မရှိပါဟု တစိုက်မတ်မတ် ပြောဆိုကာ၊ တိုင်းပြည်တပြည်အား ဆယ်စုနှစ်များစွာ သိမ်းပိုက်ထား နိုင်သည်။ ယင်းကို မရိုးသားမှုအဖြစ် ဆိုကြမည်ဖြစ်သော်လည်း လစ်ဘရယ်အင်ပါယာသည် ရံဖန်ရံခါ ကျင့်သုံးရမည့် အရာဖြစ်သည်” ဟု ဆိုခဲ့ပေသည်။

ကျနော်အနေဖြင့်မူ အမေရိကန်၏ အီရတ်အတွေ့အကြုံမှနေ၍ အခြေခံအားဖြင့် လုံးဝမတူညီသော သင်ခန်းစာတခုကို ရရှိခဲ့သည်။ ဂလက်စတုန်း (Gladstone) က ၎င်း၏ နေ့စဉ်မှတ်တမ်းတွင် ရေးမှတ်ထားသည့် “မဟာမေဒင်အသိုင်းအဝိုင်းတခု၏ မြေပေါ်တွင် အနောက်တိုင်း ဆန်ဆန်အလုပ်ဖြစ်သည့် အဆောက်အအုံများကို မည်သို့ ခိုင်မာအောင် ထူထောင်မည်နည်း?” ဆိုသည့် မေးခွန်းကို ဖာဂူဆန်ပြောသည့် “တစ်ညတည်းနှင့် မဖြစ်နိုင်ဘူး” စကားဖြင့် အစပြု အဖြေပေးရန်မှာ ကျနော်တို့သည် ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းကာလတွင် နေထိုင်ကြသူများမဟုတ်ရာ ယနေ့

ကာလအမြေသည် “(၁၉)ရာစုကာလကပုံစံမျိုး သိမ်းပိုက်ခြင်းမှ မဟုတ်ဘဲ” ဟူ၍သာ ဖြစ်ရပေမည်။ ၎င်းတို့၏ စံနှုန်းများ၊ သိမြင်နားလည်မှုများ၊ မျှော်လင့်မှုများနှင့် စည်းရုံးရေးစွမ်းဆောင်နိုင်မှုများ စသည်တို့တွင် (၂၁)ရာစု ပြည်သူများသည်၊ အစောပိုင်းခေတ်များရှိ ပြည်သူများနှင့် များစွာကွာခြားမှုများ ရှိနေသည်။ ဖာဂူဆန်၏ မှတ်ချက်များအရ - ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် ဗြိတိသျှတို့ သည် အီရတ်၌ အထိနာစွာ ခုခံတွန်းလှန်မှုခံခဲ့ရကတည်းက၊ အကြမ်းဖက်ခုခံတော်လှန်မှု စွမ်းရည် အမြောက်အများ ထိုစဉ်ကတည်းက အီရတ်တို့တွင် ရှိနေပြီးဖြစ်သည်။ ယနေ့ကာလ ကမ္ဘာပေါ်တွင် အမျိုးသားရေးဝါဒနှင့် နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးဝါဒ အခြေခံမှုများနှင့် လှုံ့ဆော်မှုများ အလွန်နက်ရှိုင်းစွာ ဖြစ်တည်လျက်ရှိနေသည်။ နိုင်ငံတကာကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု (သို့မဟုတ်) လွတ်မြောက်မှု အတွက် ကျေးဇူးဥပကာရတင်သည်ထက် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်သည့်တပ်ဖွဲ့များအား ဆန့်ကျင်သည့် ဒေါသများသာ အလျှင်အမြန်ပင် ပြောင်းလဲ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပေသည်။

ထိုသို့ ပြောင်းလဲစေနိုင်သောအင်အားများကို သိမြင်နားလည်မှု မရှိခဲ့ပေ။ အမှန်မှာ အီရတ်တွင် ဗြိတိသျှတို့ ကိုလိုနီအုပ်စိုးသူအဖြစ် ရရှိခဲ့သည့် သင်ခန်းစာများကို လေးလေးနက်နက် တွေးဆကြည့်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဤအချက်မှာ အမေရိကန်တို့၏ ဝင်ရောက် ကျူးကျော်မှု၏ တခုတည်းသော မဟာအမှားပင် ဖြစ်နိုင်ပေသည်။ ဤမှစ၍ အခြားပြဿနာများ ဖြစ်ပေါ်လာပေတော့သည်။ သိမ်းပိုက်ရန်ဝင်လာသူများအား လွတ်မြောက်ရေး ဆောင်ကျဉ်းရန် လာသူများအဖြစ် ကြိုဆိုကြလိမ့်မည်ဟူသော အလွယ်တကူယုံကြည်မှု၊ စစ်ပွဲလွန်ကာလတွင် တပ်ဖွဲ့ အနည်းငယ်လောက်သာ လိုအပ်လိမ့်မည်ဟူသော မျှော်လင့်ထားမှုနှင့် တိုးမြှင့်လာသည့် မငြိမ်မသက်မှုများကြောင့် အမေရိကန်တို့၏ အလျှင်အမြန် အာဏာလွှဲပြောင်းပေးရန်နှင့် ပြန်လည် ထွက်ခွာသွားရန် အစီအစဉ်များ ပျက်သွားခဲ့ပြီးနောက် သိမ်းပိုက်ထားမှုအား တရားဝင်ဆက်ရှိနေရန် ဟူသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ စသည်တို့ပင် ဖြစ်သည်။ အကြွင်းမဲ့ဥပဒေပြုအာဏာနှင့် အပြည့်အစုံ ဖွဲ့စည်းထားသော ယာယီညွန့်ပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့ (CPA) နှင့် မေလ(၂၂)ရက် ကုလသမဂ္ဂဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ်(၁၄၈၃)အရ သိမ်းပိုက်ထားမှုကို တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခြင်း တို့ကို အခြေခံအားပြု၍ ယင်းသို့ သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်မှုကို ဆက်လက်ထားရှိရန် ဆုံးဖြတ်ချက်သည် ဒေသခံဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ အကြမ်းဖက်ခုခံဆန့်ကျင်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ သိမ်းပိုက်ထား သည့် တပ်ဖွဲ့များသည် ထိုသို့ခုခံဆန့်ကျင်နေမှု၏ အတိုင်းအတာပမာဏကို တောက်လျှောက် အထင်သေး လျော့တွက်ထားခဲ့လေသည်။ ပြင်ပအကြမ်းဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အီရန်၊ ဆီးရီးယား ကဲ့သို့သော အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများက အီရတ်သူပုန်များအား အကူအညီအထောက်အပံ့များ အလုံအလောက်ပေးနေမှုများ၊ အားပေးအားမြှောက်ပြုမှုများကို ခွင့်ပြုထားခဲ့သည်။

တစ်နိုင်ငံတည်းကသော်လည်းကောင်း နိုင်ငံအများကသော်လည်းကောင်း အပြည့်အဝ ဝင်ရောက်စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခြင်း၏ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို မဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် ကျွန်းနိုင်ငံများ အား ဒီမိုကရေစီပြောင်းလဲရန် နိုင်ငံတကာဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများအတွက် ပုံသေနည်းတခုရှိ မရှိဟူ သည်မှာ ယနေ့ကာလမေးခွန်းဖြစ်သည်။ ယခုရာနယ်တွင် စတီဖင်ဒီကရာစနာ (Stephen D. Krasner) က “အချုပ်အခြာအာဏာ မျှဝေမှု” ဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်သော ပုံသေနည်းအမျိုးမျိုး အမှန်တကယ်ပင် ရှိနေသည်ဟု တင်ပြထားသည်။ ထိုပုံသေနည်းများကို အတိအကျ အသုံးပြုနိုင် ပေသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းတို့သည် နိုင်ငံတော်တရပ်၏ တရားဝင် အချုပ်အခြာ အာဏာပေါ်တွင်သာ တည်ဆောက်ထားခြင်းမျိုးသာမက၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ သမရိုးကျလက္ခဏာသွင်ပြင် များဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ တရားမဝင် တည်ဆဲအချုပ်အခြာအာဏာကို ဆက်လက်ထိန်းထားသည့်

အပေါ်တည်ဆောက်ထားခြင်းမျိုးလည်း ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ယင်းကို အင်အားကြီးနိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံ တည်းနှင့် မဟုတ်ဘဲ၊ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံစုံနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်း၍ ဆောင်ရွက်ပါက ထိုကဲ့သို့ ပုံစံတကျ အကျဉ်းချုပ်ထားသည့် အချုပ်အခြာအာဏာသည် ပို၍ နှစ်လိုဖွယ်ရာ ကောင်းနေပေလိမ့်မည်။

ကျန်းနိုင်ငံများ ပြန်လည်ရှင်သန်မှု အစပြု၍ လာသောအခါ၊ အချုပ်အခြာအာဏာ မျှဝေမှုသည် ရေရှည်ခရီးအတွက်ဖြစ်သည်။ ရေတိုကာလတွင် အစိုးရတရပ်ပြိုကျပြီးနောက် တိုင်းပြည်သည် မငြိမ်မသက်အုံ့ကြွမှုများနှင့် ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်လှမ်းသို့ ရောက်နေသောအချိန်တွင် လစ်ဟာနေသော အုပ်ချုပ်ရေးနေရာကို ပုံစံတမျိုးမျိုးဖြင့် စစ်တပ်၏ သိမ်းပိုက်မှုကသာ ဝင်ရောက်ဖြည့်ဆည်းနိုင်သည်။ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုများ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန်အတွက် စစ်တပ်ကို အသုံးပြုရမည် သို့မဟုတ် အနည်းဆုံး ထိရောက် တပ်စွဲထားခြင်းနှင့် ပြုသထားခြင်းမျိုး ပြုလုပ်ရ မည်ဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ စစ်တပ်ဖြင့် သိမ်းပိုက်ထားခြင်းမျိုးသည် အလိုလိုပင် တရားဝင်ဖြစ်မှု ဖြစ်မလာနိုင်ပေ။ သို့သော် “စစ်တပ်ယာယီသိမ်းပိုက်မှုသည် နိုင်ငံရေးထိန်းချုပ်မှုကို ဒေသခံများလက်သို့ ပြန်အပ်ရန်အတွက် လုပ်ငန်းစဉ်တရပ် စတင်ခြင်းသာ ဖြစ်သည်” ကဲ့သို့သော ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ပြဆိုမှုမျိုးကို စစ်တပ်သိမ်းပိုက်မှုနှင့်အတူ အစကနဦးကတည်းက ရှိနေရန် လိုအပ် သည်။ ထိုကဲ့သို့သော လုပ်ငန်းအခြေခံဘောင်သည် သိမ်းပိုက်ထားသူများအား တာဝန်ခံမှုရှိစေရန် နိုင်ငံရေးအရသိမ်းပိုက်ထားမှုကို အချိန်ကာလအရသာမက အတိုင်းအတာအရလည်း ကန့်သတ် ထားသင့်သည်။ ချက်စတာမန်း ရေးထားသည်မှာ -

နိုင်ငံရေးပတ်ဝန်းကျင် ပုံမှန်အခြေအနေဆီသို့ရောက်အောင် နိုင်ငံရေးလမ်းကြောင်းကို ဦးတည်လိုက်သည်နှင့်တပြိုင်နက် တာဝန်ခံမှုရှိသော နိုင်ငံတကာသိမ်းပိုက်ထားမှု ဖြစ်နိုင် ရန်၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုမလေ့ ပေါ်ပေါက်ရေး အားပေးမှုပြုနိုင်ရန်နှင့် နိစ္စဓူဝနယ်မြေအုပ်ချုပ်ရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာ စေရန် လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရားများကို ဖန်တီးပေးရမည်။ ထိုကဲ့သို့လုပ်ဆောင်ရန် ပျက်ကွက်မှုက (သို့မဟုတ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုဆီသို့ ဦးတည်နေသည့် နိုင်ငံရေးလမ်း ကြောင်း အမှန်တကယ် သိသိသာသာ ကပြောင်းကပြန် ဖြစ်သွားပါက) ဒေသခံ ပါဝင် လုပ်ဆောင်သူများအပေါ်တွင် စိတ်ပျက်လက်ပျက်ဖြစ်ခြင်းနှင့် သံသယဖြစ်ခြင်းတို့ကို ဖြစ်စေလိမ့်မည်။

အထက်ဖော်ပြပါ ဒုတိယအခြေအနေအောက်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုက အီရတ် ၌ နောက်ထပ် အရေးကြီးသည့် တွက်ကိန်းအမှား နှစ်ခုကို ပြုလုပ်ခဲ့လေသည်။ ပထမ အမှားမှာ ၂၀၀၃ ခုနှစ် မေလတွင် အီရတ်သို့ ဘရိမာ လာသောအခါ ၎င်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပေါ် အတိုင်း အတာနှင့် အချိန်ကာလကို အကန့်အသတ်မဲ့ ထားရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်အလယ် (သို့မဟုတ်) အကုန်တွင် ရွေးကောက်ပွဲပြုလုပ်ပြီး အာဏာလွှဲပြောင်းပေးမည်ဟု ၎င်းက ပြောဆိုခဲ့ သော်လည်း သိမ်းပိုက်ထားမှု (၂)နှစ်ကြာဦးမည်ဟူသော သတင်းများလည်း ထွက်ပေါ်နေပြီး၊ ၎င်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအတိုင်းအတာ သိသိသာသာ ကြီးမားကျယ်ပြန့်နေမှု (အစွန်းရောက် ဘာသ် ပါတီဝင်များအား ဖယ်ရှားရှင်းလင်းခြင်းနှင့် လွတ်လပ်သော ဈေးကွက်စီးပွားရေး ပြုပြင် ပြောင်းလဲမှု များအပါအဝင်)က ရှည်ကြာသော စိုးမိုးအုပ်ချုပ်မှု ဆက်လက်ရှိနေမည်ဟု အီရတ်တို့အား မြင်နေစေ သည်။ အမှန်တကယ်အားဖြင့် ဘရိမာ၏ ပထမ ၆လ (နိုင်ငံဘာ ၁၅ စီမံကိန်းကို ကျေညာချိန်အထိ)

သည် အချုပ်အခြာအာဏာ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် နည်းလမ်းများနှင့် အချိန်ဇယားများ ရှာဖွေရေးဆွဲနေခြင်းဖြင့်သာ ကုန်ဆုံးသွားခဲ့သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းကို ပုန်းလျှိုး ကွယ်လျှိုးဖြင့် ယာယီညွှန်ပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့ (CPA) နှင့် အီရတ် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ (IGC) တို့အကြားတွင်သာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်နေခြင်းဖြစ်သည်။

ဒုတိယ အမှားမှာ၊ ယာယီညွှန်ပေါင်းအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့ (CPA) အနေဖြင့် အီရတ်တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ပြန်လည်ရှင်သန်စေခြင်းနှင့် သန့်စင်ခြင်း၊ အကျိုးအပြောင်းကာလ တရားမျှတမှုရှိရေးအတွက် အခြေခံဘောင်အသစ် တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် အတိတ်ကာလတွင် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော ရာဇဝတ်မှုများအား စုံစမ်းစစ်ဆေး ဖော်ထုတ်မှုများ ပြုလုပ်ခြင်း (လူ ၃၀၀ခန့် အစုလိုက်အပြုံလိုက်မြှုပ်နှံထားမှုကိုဖော်ထုတ်ခြင်း) စသည်တို့ကို အလျှင် အမြန် အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ခဲ့သော်လည်း အမေရိကန်သိမ်းပိုက်ထားမှု အတွက် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် တာဝန်ယူမှုမရှိခဲ့ပေ။ ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း သူတော်ကောင်းယောင်ဆောင်မှု များနှင့် အလွန်အမင်းအထက်စီးလုပ်နေမှုများအပေါ်တွင် ခါးသည်းမှုများနှင့် ဒေါသများ တိုးပွား လာမှုနှင့်အတူ အီရတ်များက (CPA) ၏ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး ကန်ထရိုက်များ ချထားမှုတွင် အလွဲသုံးစားလုပ်ခြင်းနှင့် အကျင့်ပျက်လာဘ်စားခြင်းများ၊ အထိန်းသိမ်းခံ အီရတ်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ သတင်းအချက်အလက်များမရရှိခြင်းနှင့် အမေရိကန်တို့လက်တွင်းရှိ အီရတ် အကျဉ်းသားများ အပေါ် ဆိုးရွားစွာမတရားဆက်ဆံမှုများနှင့်ပတ်သက်၍ အပြစ်တင်မှုများ လုပ်လာကြသည်။ ယင်းသို့ဖြစ်ရုံနေသော မကြေနပ်မှုများအပေါ် စောစောစီးစီး အရေးတယူ တုန့်ပြန်ရန် အမေရိကန် သိမ်းပိုက်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ မစွမ်းဆောင်နိုင်မှု (သို့မဟုတ်) စိတ်ပါဝင်စားမှု မရှိခြင်းသည် အဘူဂရစ် (Abu Ghraib) ၌ အကျဉ်းသားများအား မတရားပြုမှု အတိုင်းအတာ မြင့်မား လာစေပြီး၊ အီရတ် နိုင်ငံနှင့် ကမ္ဘာတွင် အမေရိကန်တို့အပေါ် အများက ယုံကြည်လက်ခံနိုင်မှုကို ပျက်စီးစေခဲ့သည်။

၅။ ဒေသန္တရရွေးကောက်ပွဲများကို ဦးစားပေးကျင်းပခြင်း

ရွေးကောက်ပွဲများကို အချိန်ကိုက် ကျင်းပနိုင်ရေးထက်ပို၍ ခက်ခဲသော ပြဿနာမရှိပေ။ ပဋိပက္ခ အပြီးကာလတွင် အချိန်မတန်သော၊ ပြင်ဆင်မှုအားနည်းသော ရွေးကောက်ပွဲများသည် ဒီမိုကရေစီ ကို မဖော်ဆောင်နိုင်ပေ။ နိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှုကိုပင် ရရှိနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ယင်းသို့သော ရွေးကောက် ပွဲများသည် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို အလွဲသုံးစားပြုကာ အကျပ်ကိုင်မှုများ၊ ကြောက်ရွံ့မှုများနှင့် အဝတ်တရားများ ကျင့်သုံးလုပ်ဆောင်နေသော အာဏာပိုင်များအား ပိုမို၍ပင် အားကောင်းစေပြီး၊ ထိုမှတဆင့် အာဏာပိုင်စနစ် ပြန်လည်ရှင်သန်လာခြင်းနှင့် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော အကြမ်းဖက်မှု များ ရုတ်တရက်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းတို့ ပေါ်ပေါက်လာစေနိုင်သည်။ ၁၉၉၂ ခုနှစ်တွင် အန်ဂိုလာ၊ ၁၉၉၆ ခုနှစ်တွင် ဘော့စနီးယား နှင့် ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် လစ်ဘားရီးယားတို့တွင် ရွေးကောက်ပွဲများ အလျင်စ လို ကျင်းပခဲ့ရာ ဒီမိုကရေစီအလားအလာများကို နှောင့်နှေးကြန့်ကြာစေခဲ့ပြီး၊ အန်ဂိုလာ နှင့် လိုင်ဘားရီးယားတွင် ပြည်တွင်းစစ်များပြန်လည်ပေါက်ပွားစေရန် လမ်းခင်းပေးခဲ့လေသည်။ လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများကို လက်နက်ဖြုတ်ခြင်း၊ သဘောထားအစွန်းမရောက်သော နိုင်ငံရေးပါတီ သစ်များအား သင်တန်းနှင့် အကူအညီများပေးခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အခြေခံ အဆောက် အအုံများ ဖန်တီးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီကျသော မီဒီယာများနှင့် စိတ်ကူးအကြံအစည်များ ဖော်ထုတ်ခြင်း တို့ ဆောင်ရွက်ပြီးချိန်အထိ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲများကို ရွှေ့ဆိုင်းထားရန် ယုတ္တိကျမှုနှင့် လတ်တလော သမိုင်းအတွေ့အကြုံများပေါ်တွင် အခြေခံ၍ သဘောတူလက်ခံရမည့် အကြောင်းရင်း

များရှိသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ အဆိုပါသတိထားရမည့်အချက်များကို အတိအကျမျက်စိစုံမှိတ်ပြီး ပျော့ပျော့ပြောင်းပြောင်းမရှိဘဲ လိုက်နာလုပ်ဆောင်လျှင်လည်း နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲများကို ဆယ်စုနှစ်တခု (သို့မဟုတ်) ထိုထက်ပို၍ ရွှေ့ဆိုင်းထားခြင်းမျိုး ဖြစ်သွားနိုင်ပေသည်။ ထို့နောက် ကြားဖြတ်ကာလတွင် တစ်စုံတရာ တရားဝင်မှုရှိသည့် အာဏာကို မည်သို့ ဖွဲ့စည်းထိန်းသိမ်းမည် ဆိုသည်နှင့်ပတ်သက်၍ ဆုပ်စူးစားရူးအခြေအနေများ ဖြစ်ပေါ်လာပေမည်။

အထက်တွင် အကြံပြုခဲ့သည့်အတိုင်း၊ ပဋိပက္ခပြီးနောက် ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ရန် အတွက် နိုင်ငံတကာမှ ဝင်ရောက်ဆောင်ရွက်မှုများသည် ဒီမိုကရေစီ သွတ်သွင်းရန်အတွက် လွှမ်းမိုး ချုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီကို အကြောင်းပြု၍ ဆုတ်ခွာခြင်း ၂ခု အကြားတွင် ထိန်းညှိရန်လိုသည်။ ယင်းအခြေအနေနှစ်ရပ်၏ အပြိုင်ဆွဲဆောင်နေမှုမှာ (၁) တိုင်းပြည်၏ အဆောက်အအုံများနှင့် တန်ဖိုးများကို ကြာရှည် ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ထားခြင်းမှတစ်ဆင့် အသွင်ပြောင်းရန်နှင့် (၂) ရွေး ကောက်ပွဲများလုပ်ဆောင်ပေးပြီး မြန်နိုင်သမျှမြန်မြန် ထွက်ခွာသွားရန်တို့ ဖြစ်သည်။ အဓိကကျ သည့် မေးခွန်းတခုမှာ နိုင်ငံတကာအုပ်ချုပ်မှုသည် မည်မျှကြာအောင် ရှိနေနိုင်မည်နည်း ဆိုသည် ပင်ဖြစ်သည်။ အီရတ်ပြဿနာတွင် (သမိုင်းဆိုင်ရာတုန်းပြန်မှု အတွေ့အကြုံအရ၊ အီရတ်များ အကြားတွင် အမေရိကန်တို့၏ ရည်ရွယ်ချက်အပေါ် အလေးအနက် ကျယ်ကျယ် ပြန်ပြန် သံသယ ရှိနေမှုအရ) အဖြေမှာ “မကြာဘူး” ဟူ၍ပင် ဖြစ်သည်။

အထက်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့သည့်အတိုင်း၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံအတွက် နိုင်ငံလုံး ဆိုင်ရာ ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပမည်နေ့ရက်ကို စောလျှင်စွာ သတ်မှတ်ပေးရန် ပျက်ကွက်ခြင်း သည် အမေရိကန်ဦးဆောင်သည့် သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် အီရတ်ရှိ အကြီးမြတ်ဆုံးသော ဂုဏ် သိက္ခာရှိ ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်ကြီး အယာတိုလာ ဆစ္စတန်နီ တို့အကြားတွင် အချေအတင် အငြင်းအခုံဖြစ်ရမှု၏ အဓိကကျောရိုး ဖြစ်လာခဲ့သည်။ အကယ်၍ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ဘဂ္ဂဒတ်ကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ပြီး များမကြာမီ ၂၀၀၃ ခုနှစ် နွေဦးရာသီတွင် နောက်ပိုင်းတနစ်အကြာ ၎င်းလုပ်ဆောင်ခဲ့သည်များကို (အချုပ်အခြာအာဏာကို လက်ခံယူမည့် ကြားဖြတ်အစိုးရ တခုကို ဖွဲ့စည်းရေးအတွက် အီရတ်မဲဆန္ဒရှင်များအကြားတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဆွေးနွေးခြင်း) ကုလ သမဂ္ဂကသာ လုပ်ဆောင်ရန် ဖိတ်ခေါ်ခဲ့လျှင်၊ ထို့နောက် အကယ်၍ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု သည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အီရတ်ကြားဖြတ် အစိုးရဝံသို့ အချုပ်အခြာ အာဏာကို ၂၀၀၃ ခုနှစ် နွေရာသီတွင် လွှဲပေးနိုင်ခဲ့လျှင် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပရန် လာမည့် တစ်နှစ်အထိ ရွှေ့ဆိုင်းခြင်းကို အီရတ်အများစုက လက်ခံနိုင်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။

သိမ်းပိုက်အုပ်စိုးမှု အခြေကျလာခြင်းနှင့် ရွေးကောက်ပွဲများ ရွှေ့ဆိုင်းခြင်းတို့ဖြစ်လာပြီး နောက် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအဖို့ ရွေးကောက်ပွဲမှ ထွက်ပေါ်လာမည့်ရလဒ်ကို စိုးရိမ်ကြောက် ရွံသောကြောင့်သာ ရွေးကောက်ပွဲများ စောလျှင်စွာ ပြုလုပ်လိုသည့်ဆန္ဒ မရှိခြင်းဖြစ်သည် ဟု အီရတ် အများစုက သံသယရှိလာကြသည်။ ဤသို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် မှန်ကန်မှု ရှိလေသည်။ သိမ်းပိုက်ထားပြီး လအနည်းငယ်အတွင်း၌ ရွေးကောက်ပွဲများကို ကျင်းပရန်အတွက် စီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်မှုအရ မဖြစ်နိုင်ပေ။ အကြောင်းမှာ အခြေခံအားပြုရမည့် မဲစာရင်းမရှိခြင်း၊ ရွေး ကောက်ပွဲဆိုင်ရာဥပဒေများမရှိခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ လွတ်လပ်၍ အများ ယုံကြည် လက်ခံနိုင်သော စီမံခန့်ခွဲမှုများအတွက် အဆောက်အအုံများမရှိသေးခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ တချိန်တည်းပင် ပိုမို၍ အလယ်အလတ်ကျသော၊ ဘာသာရေး နှင့်မဆက်နွှယ်ဘဲ လောကီရေးရာသီးသန့်ဖြစ်သော၊ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံရေးအင်အားစုများအဖို့ ၎င်းတို့၏

အဖွဲ့အစည်းများ ခိုင်မာအားကောင်းလာအောင် တည်ဆောက်ရေးနှင့် မူပေါ်လစီများ ပြန့်နှံ့လာ ရေးအတွက် အချိန်ပိုမိုလိုအပ်နေစဉ်တွင်၊ အချိန်မတိုင်မီ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပ ပါက မြေအောက်တွင် သို့မဟုတ် ပြည်ပ (အီရန်)တွင် အင်အားတောင့်သော လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့များကို ထိရောက်စွာ စည်းရုံးဖွဲ့စည်းထားသည့် အစွလမ်အခြေခံဝါဒီအင်အားစုများအား အခွင့် အရေးများပေးသလို ဖြစ်သွားမည်ကို အမေရိကန်အာဏာပိုင်များက စိုးရိမ်နေခဲ့သည်။ ဤအချက် ကြောင့်ပင်၊ ထို့အပြင် ဒေသတွင်းရွေးကောက်ပွဲများကို စောလျင်စွာ ကျင်းပခြင်းဖြင့် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ရွေးကောက်ပွဲများကို လတ်တလောကာလတွင် ကျင်းပရန် မဖြစ်နိုင်ဟူသော (CPA) ၏ ပြောဆိုနေမှု များကို အားလျော့စေမည်ကိုပို၍ စိုးရိမ်သည့်အတွက် မြူနီစီပါယ် ကောင်စီနှင့် ပြို့နယ်ကောင်စီ များအတွက် ဒေသခံ (CPA) အရာရှိများက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ပွဲများ (ရိက္ခာခွဲတမ်း ကဒ် စနစ်ကဲ့သို့ အလွယ်တကူအဖြစ်သဘောမျိုးစနစ်ကို အသုံးပြု၍) ကျင်းပရန်အစီအစဉ်ကို ဘရိတိန် က ဗီတိုအာဏာသုံး၍တားဆီးခဲ့ (သို့မဟုတ်) ပြောင်းပြန်လှန်ပစ်ခဲ့ လေသည်။

လွတ်လပ်သော ကန်ထရိုက်တာ (Research Triangle International) ဖွဲ့စည်း ထားသည့် အရပ်သားအဖွဲ့များ၏ အကူအညီဖြင့်၊ (CPA) သည် တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းမှု အမျိုးမျိုးနှင့် သွယ်ဝိုက်ရေးချယ်မှုများပေါ်တွင်အခြေခံ၍ တိုင်းပြည်အနှံ့အပြားတွင် ခရိုင်နှင့် ဒေသ ကောင်စီများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ သာကေများစွာတွင် ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခဲ့မှုများသည် ရှေ့သို့ တက်လှမ်းရန် အဆင့် တစ်ခုနှင့် နိုင်ငံအရေးအဆောက်အအုံများ ပြန်လည်တည်ဆောက်မှု အလားအလာအတွက် အုဉ် မြစ်တစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ယင်းကောင်စီများအား အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ များနှင့် အရင်းအမြစ်များ ပေးအပ်ရန်နှင့် ဖြစ်နိုင်သည့်နေရာတိုင်းတွင် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်ပွဲ များပြုလုပ်ရန် (CPA) ၏ ပျက်ကွက်မှုတို့က ယင်းအခြေခံအုဉ်မြစ်ကို အခြေမခိုင် ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ဤအချက်သည် လက်တွေ့ဖြစ်နိုင်သည့်နှင့်တပြိုင်နက် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ဒေသခံ ကာယကံရှင် များလက်သို့ လွှဲပြောင်းပေးသင့်သည်။ “ဒေသဆိုင်ရာအဆင့်၌ သော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အဆင့်၌သော်လည်းကောင်း၊ အာဏာကို ဒေသခံများလက်တွင်း သို့ လွှဲပြောင်းပေးပြီးသည်နှင့် တပြိုင်နက် ဒေသခံကာယကံရှင်များအဖို့ ယင်းအားဏာများကို တရား ဥပဒေအရ ထိန်းချုပ်ထား သည်မှအပ အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝစွာ ကျင့်သုံးခွင့် ရှိသင့်သည်” ဆိုသော ချက်စတာမန်း၏ ယေဘုယျ လမ်းညွှန်ချက်များကို ချိုးဖောက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

အကယ်၍ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲများကို တတ်နိုင်သမျှအချိန်ကြာကြာ ရွှေ့ဆိုင်း ရန် ယေဘုယျအားဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ရှိသည်ဆိုလျှင်၊ မည်သည့်အခြေအနေတွင်မဆို နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ရွေးကောက်ပွဲများမတိုင်မီ ဒေသန္တရရွေးကောက်ပွဲများကို စောစီးစွာ ကျင်းပရန် ခိုင်မာသော ယုတ္တိ တခုလည်း ရှိရပေမည်။ ဒေသန္တရရွေးကောက်ပွဲများကို ဦးစွာကျင်းပခြင်းက “ဒေသန္တရ ခေါင်းဆောင် သစ်များ ပေါ်ပေါက်လာရန်၊ အတွေ့အကြုံများ ရရှိစေရန်နှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအဖို့ ထောက်ခံမှု နယ်မြေရရှိစေရန်တို့အတွက် အခွင့်အလမ်းကို ပံ့ပိုးပေးနိုင်လိမ့်မည်” ဟု ဒေါ်ဘင်နှင့် တွဲဘက်၍ ရာန်းဒီလေ့လာရေးအစီရင်ခံစာ၊ ဇူလိုင်၊ အကီပီ ရေးသားခဲ့သူများက ထောက်ပြခဲ့သည်။ အကယ်၍ အီရတ်၌ ဒေသန္တရရွေးကောက်ပွဲများကို ၂၀၀၃ ခုနှစ်အတွင်း အကောင်အထည်ဖော်ရန် ခွင့်ပြုခဲ့လျှင်၊ အကယ်၍ အသစ်ရွေးကောက်ခံရသည့်ကောင်စီများအား အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ နှင့် အရင်းအမြစ်အချို့ လွှဲအပ်ပေးခြင်းရှိခဲ့လျှင်၊ ယင်းအချက်တို့ ကောင်းစွာ ဖြစ်နိုင်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ထိုသို့ဖြစ်ခဲ့ပါမူ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအဖို့ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော၊ ပို၍ ကိုယ်စားပြုမှုစုံသော၊ ပို၍တရားဝင်မှုရှိသော အီရတ်များဖြင့် စုစည်းထားသော ကိုယ်စားပြုမှုများကို ရရှိပြီး ရွေးကောက်

ခံရသည့် ဒေသကောင်စီများသည် ကြားဖြတ်အစိုးရတရပ် ရွေးချယ်ရန်အတွက် အခြေခံတရပ်ကို ဖြည့်ဆည်းပေးပြီးသား ဖြစ်သွားပေမည်။

၆။ စီးပွားရေးပြန်လည်ထူထောင်မှုရုံငွေများနှင့် ဒီမိုကရေစီနှင့်ဆိုင်သော အကူအညီများ ဖြစ်နိုင်သမျှ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖြန့်ဝေခြင်း

စီးပွားရေးပြန်လည်ရှင်သန်လာရန် ထိရောက်မှုနှင့် လျင်မြန်မှုနှင့် ဒေသခံများ၏ ယုံကြည်မှုနှင့် လက်ခံမှုကို တည်ဆောက်ရန် နှစ်မျိုးစလုံးအတွက် ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည် ထူထောင်ရေး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုလုပ်ငန်းများ၊ ထို့အတူ ဒီမိုကရေစီနှင့်ဆိုင်သော အရပ်ဖက် အကူအညီပေးရေး လုပ်ငန်းများကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကင်းမဲ့စွာ ဆောင်ရွက်ရန် မဖြစ်မနေလိုအပ်သည်။ နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပုဂ္ဂလိကအလှူရှင်များသည် ဒေသခံများနှင့်တွဲ၍ (သို့မဟုတ်) ဒေသခံများမှတစ်ဆင့် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မှု ပို၍ကြီးမားလေလေ၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည် ထူထောင်ရေး ကြိုးပမ်းမှုများသည် လတ်တလော အလိုအပ်ဆုံးသောနေရာများသို့ ပို၍ ဦးတည်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံရေးအရယုံကြည်မှုကို စုစည်းရယူရန်နှင့် တစ်စုံလုံး အတိုင်းအတာ ဆောင်သော အသွင်ကူးပြောင်းရေး လုပ်ငန်းစီမံချက်တွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုရရှိရန် အလား အလာများ ပိုမိုကောင်းမွန်လာမည် ဖြစ်သည်။ အီရတ်တွင် အထူးအရေးကြီးလိုအပ်ချက်မှာ အလုပ်အကိုင်များ ဖန်တီးပေးရေး ဖြစ်သည်။ ပြင်ဆင်ရေးနှင့် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး စီမံကိန်း ကန်ထရိုက်များကို အမေရိကန် ကော်ပိုရေးရှင်းကြီးများအား ချပေးသည်ထက် ဒေသခံ အီရတ် ကန်ထရိုက်လုပ်ငန်းရှင်များကို ပို၍ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လမ်းဖွင့်လှုပ်ကိုင်စေခြင်းဖြင့် ယင်း လိုအပ်ချက်ကို အလျင်အမြန် ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ပေလိမ့်မည်။ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် သဘော တူညီမှုရရှိရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု အလွန်မြင့်မားနေခြင်းနှင့်အတူ အကြမ်းဖက်ဝါဒနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများ အနှံ့အပြား ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းတို့ကြောင့် အီရတ်နိုင်ငံ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး အတွက် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် အမေရိကန်ကွန်ဂရက်မှ လျာထားသော ဒေါ်လာ ၁၈ ဒသမ ၄ ဘီလီယံ မှ အများစုကို ပထမနှစ်အတွင်း၌ သုံးစွဲနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ယင်းသည် အီရတ်တို့၏ မကျေမနပ်ဖြစ်မှုများကို တိုးပွားစေခဲ့ပြန်သည်။

၇။ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုသည် ပြည်သူတို့၏အကျိုးစီးပွားကို ဆောင်ကျဉ်းရန် ဖြစ်သည်ဆိုပါမူ ယင်းပြည်သူတို့၏ သဘောထားအမြင် များကို လေးစားသမှုပြုခြင်း၊ နှိမ့်ချကျိုးနွံခြင်းဖြင့် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခြင်း

နိုင်ငံတစ်ခုကသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံအုပ်စုတစ်ခုကသော်လည်းကောင်း၊ “နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝန်း” က ဟုဆိုလျှင် သော်လည်းကောင်း အခြားနိုင်ငံတစ်ခု၏ အချုပ်အခြာကို ထိရောက်စွာ သိမ်းပိုက်ရန် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းထက်၊ ပိုမိုရဲရင့်သော၊ ပိုမို၍ ကိုယ့်ကိုယ်ကို အထင်ကြီး ယုံကြည်လွန်းသော လုပ်ဆောင်မှု၊ တစ်ခုခုကို စိတ်ကူးကြည်ရန် ခက်ခဲလှပေသည်။ ထိုကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ရိုးသားနှိမ့်ချမှု အနည်းငယ်မျှပင် မရှိပေ။ သို့ရာတွင် ပြန်လည်ထူထောင်မှု ဆောင်ရွက်နေသော နိုင်ငံပြည်သူများ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် ၎င်းတို့အတွက်ဟူသော ပိုင်ဆိုင်မှုအသိစိတ် မရှိလျှင်၊ နောက်ဆုံး၌ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုသည် မအောင်မြင်နိုင်ပေ။ ယင်းက တည်ဆောက်သော အဆောက်အအုံများသည်လည်း အလုပ်ဖြစ်နိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။ ထို့အတွက်ကြောင့် ဒေသဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲများ စောနိုင်သမျှ စောစောကျင်းပခြင်းသည် အလွန်အရေးကြီးပေသည်။ ထို့

အတွက်ကြောင့်ပင် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် စီးပွားရေး ပြန်လည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းများတွင် ဒေသခံများ၏ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများသည် အလွန်အမင်း အရေးကြီးပေသည်။ ထို့အတွက်ကြောင့်ပင် အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဒီမိုကရေစီ နည်းကျရန်နှင့် ကျယ်ပြန့်စွာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုရှိရန် လိုအပ်သည်။ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး ညီလာခံတခု (သို့မဟုတ်) အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဆန္ဒခံယူပွဲတခု (သို့မဟုတ်) အကောင်းဆုံးအနေဖြင့် ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်နှစ်ခုစလုံးကို ဆောင်ရွက်ရုံမျှသာမဟုတ်ဘဲ၊ ထိရောက်သောဆွေးနွေးမှုများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာစီမံမှုများတွင် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ စုံနိုင်သမျှစုံလင်စွာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများ မှသော်လည်းကောင်း၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များနှင့် အခြေခံမှုများ အပေါ် နိုင်ငံတဝှမ်းဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပ၍ သော်လည်းကောင်း အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက် ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ဂျမလ် ဘီနိုမာ (Jamal Benomar) ၏ လေ့လာမှုအရ “ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် ပြည်သူလူထု၏ပါဝင်မှု အပြည့်အဝမရှိဘဲ ရေးဆွဲခြင်း၍ ရရှိလာသော အခြေခံဥပဒေမှာ တရားဝင်မှု ချို့တဲ့ပေလိမ့်မည်။” သို့ဖြစ်ရာ တရားဝင်မှုမရှိသော အခြေခံဥပဒေသည် အနာဂတ် တည်ငြိမ်မှု အတွက် နိမိတ်ဆိုးတခုသာ ဖြစ်ပေသည်။

နောက်ဆုံးတွင် (CPA) သည် အီရတ်အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးညီလာခံ ရွေးချယ်တင် မြောက်ရေး တောင်းဆိုမှုကို အလျှော့ပေး လိုက်လျောလိုက်ရတော့သည်။ ထိုညီလာခံမှ ရေးဆွဲမည့် အခြေခံဥပဒေကြမ်းကို ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် အတည်ပြုရန်ဖြစ်သည်။ ခိုင်မာသည့် အမြဲတမ်းအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးတွင် ပြည်သူလူထုထံ ကျယ်ပြန့်စွာ ချပြညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် အချေ အတင်ဆွေးနွေးမှုများအတွက် ကြားကာလအခြေခံဥပဒေသည်လည်း လိုအပ်လေသည်။ သို့သော် ကြားကာလအခြေခံဥပဒေသည် လက္ခဏာအတော်များများတွင် လစ်ဘရယ်ကျမှု ရှိသော်လည်း၊ ယင်းသည်ပင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အချိန်ကောင်းစွာ မပေးနိုင်ခဲ့သော အခြေ အနေ ဖိအားအောက်မှနေ၍ ထွက်ပေါ်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ရလဒ်အနေဖြင့် အီရတ်အများစုသည် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ၊ လူနည်းစုများအတွက် စိတ်အာဏာသုံးခွင့် ကြီးမားနေမှုနှင့် အများပြည်သူများ ဆိုင်ရာများတွင် ဘာသာရေး၏ အခန်းကဏ္ဍအား အလွန်အမင်း ကန့်သတ်ထားမှု စသည်ကဲ့သို့ သော အဓိက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအခြေခံမှုများတွင် အချေအတင် ဆွေးနွေး ပြောဆိုခွင့်မရရှိဘဲ ဆုံးဖြတ်ချမှတ်ခဲ့သည့်အတွက် အလွန်အမင်းမကြေမနပ် ဖြစ်ခဲ့ကြလေသည်။ ကြားကာလ အခြေခံ ဥပဒေကို ၂၀၀၄-ခုနှစ် မတ်လ(၈)ရက်နေ့တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးနောက်၊ (CPA) သည် ကျယ် ပြန့်ပြီး စရိတ်စက ကြီးမြင့်သော ပြည်သူ့ဆက်ဆံရေး လှုံ့ဆော်စည်းရုံးမှု များမှတစ်ဆင့် အီရတ် ပြည်သူများသို့ ရှင်းပြရန်နှင့် ရောင်းချရန် (မှတ်ချက်။ အီရတ်ပြည်သူများက လက်ခံလာ စေရန် ဟုဆိုလိုသည်) ကြိုးပမ်းခဲ့လေသည်။ သို့ရာတွင် စစ်မှန်သော ဆွေးနွေးပြောဆိုမှု တကြိမ်မျှမရှိခဲ့ပေ။ ကန့်ကွက်မှုအများအပြားကိုလည်း တုန့်ပြန်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ထည့်သွင်းစဉ်းစား ခြင်းလည်း တခါမျှ မရှိခဲ့ပေ။

အကျိုးရလဒ်အနေဖြင့် (၂)နှစ်တာကြာမြင့်နိုင်မည့် အကူးအပြောင်းကာလအတွင်း နိုင်ငံရေးစကားပွဲ၏ စည်းမျဉ်းများကို သတ်မှတ်ဖွင့်ဆိုရန်နှင့် ဒုက္ခများစွာကို ကာလအတော်ကြာ ခံစားနေရပြီး အလွန်အမင်းစိုးရိမ်ကြောင့်ကျလျက်ရှိနေကြသည့် လူမျိုးစုဝယ်များ၏ အခွင့်အရေး များကို ကာကွယ်ရန် အသက်တမျှ အရေးပါနေသော ကြားကာလအခြေခံဥပဒေ၏ အနေအထား မှာ ယခုအထိ သေချာရောရာမျှ မရှိသေးပေ။ ကြားကာလအခြေခံဥပဒေတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီက တောင်းဆိုနေသော လိုလားချက်များကို ပြည်သူလူထု၏ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်နားလည်မှုနှင့်

ထောက်ခံမှုကို မရရှိသေးပေ။ အသစ်ရွေးကောက်ခံရသည့် အကူးအပြောင်းကာလ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ညီလာခံသည် ဥပဒေပြင်ဆင်ရန်အတွက် သတ်မှတ်ထားသော ကန့်သတ်ချက်များကို ဥပက္ခာပြု၍ ကြားကာလအခြေခံဥပဒေ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်အချို့ကို လက်မခံကြောင်း၊ ပယ်ဖျက်ကြောင်းကျေညာရန် ကြိုးပမ်းနိုင်ခဲ့သည်။ အတိုချုပ်အားဖြင့်၊ သိမ်းပိုက်ထားသည့်အင်အားစုများ နှင့် ၎င်းတို့ ရွေးချယ် ထားသူများက လုံလောက်သည့် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာအဆင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်း သဘောတူညီမှု ရယူ ခြင်းများ မရှိဘဲ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ပြုလုပ်သောအခါ ပြဿနာများမှာ လမ်းမများပေါ်သို့ တွန်းပို့ ခံခဲ့ရပြီး ဒီမိုကရေစီနှင့် သည်းခံစိတ်ရှည်မှု အလားအလာများကို လျော့ပါးထိခိုက်စေသည့် ပြဿနာ အသစ်များကို ဖန်တီးခဲ့လေသည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလအခြေအနေများသည် ဒီမိုကရေစီအဆင့်အရ သိသာထင်ရှားစွာ ကွဲပြား ခြားနားနေကြသည်။ ယင်းသို့ ဖြစ်တည်နေသော ဒီမိုကရေစီအဆင့်အရသာ သိမ်းပိုက်ထားသည့် အာဏာပိုင်က အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ကျင့်သုံးနိုင်ခြင်း (သို့မဟုတ်) အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများကို ကြားဝင်ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်သည်။ နိုင်ငံတော်က တစ်စီပြိုကွဲနေသည့်အခြေအနေ၊ ပဋိပက္ခများလည်း အနှံ့အပြားဖြစ်ပွားနေပြီး၊ ပြည်သူလူထုက လည်း ခြေကုန်လက်ပမ်းကျနေ၍ ဖရိုဖရဲဖြစ်နေချိန်တွင်၊ ပိုမိုကြာရှည်သော ရည်မှန်းချက် ပိုမိုကြီး မားသော ပြန်လည်ထူးထောင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် ဖြစ်၍ ရနိုင်သည်။ ထိုသို့မဟုတ်ဘဲ အခြားသော အခြေအနေများတွင်မူ တိုင်းပြည်၏ စိတ်ရှည်သည်းခံနိုင်မှုနှင့် လိုက်လျောနိုင်မှုသည် လုံးဝ အကန့် အသတ်ဖြင့် ရှိနေပေသည်။ ယေဘုယျဥပဒေသတခုအရ နိုင်ငံစုံဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုတွင် ပါဝင်သည့် နိုင်ငံအရေအတွက် နည်းလေလေ၊ အစိုးရအဆောက်အအုံဟောင်းများကို အပြစ်ပေးဖျက်ဆီးနိုင်မှု အားပျော့လေလေပင်ဖြစ်သကဲ့သို့ ယခင်တည်ရှိနေခဲ့သည့် အစိုးရသည် ပိုမိုအားကောင်းပြီး၊ ပို၍ အမျိုးသားရေးဝါဒီဆန်လေ၊ ပြင်ပမှ အုပ်စိုးသူအာဏာပိုင်အဖို့ နိုင်ငံပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး အတွက် ကာလရှည်လျားပြီး ပိုမိုထိရောက်မည့် စီမံကိန်းများဖော်ဆောင်ရန် ပိုမို၍ ခက်ခဲလေပင် ဖြစ်မည်။ လတ်တလောဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ပဋိပက္ခလွန်ကာလအခြေအနေများတွင် ကြာရှည်သိမ်း ပိုက်မှုကို သီးခံနိုင်မအရာ ဆိုရလျှင် အီရတ်သည် ပို၍ခက်ခဲသော စိတ်မရှည်နိုင်ဖွယ် အစွန်ဆုံး အနေအထားတွင် ရှိနေပေသည်။

ရှေ့ဆက်ရမည့်ခရီး

အီရတ်ရှိ စစ်ပွဲလွန်ကာလ အမေရိကန်တို့၏ အတွေ့အကြုံများမှ အဆိုပါ သင်ခန်းစာ များမှာ ထိုတိုင်းပြည်၏ စစ်ပွဲလွန်သပိုင်းကို ဖန်တီးနေဆဲကာလတွင် ထုတ်နှုတ်ရယူထားခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။ စစ်ပြီးကာလ အီရတ်နိုင်ငံပြန်လည်ထူထောင်ရေး အတွက် လုံလောက်သည့် ပြင်ဆင်မှုများနှင့် စီမံမှုများမရှိခဲ့ခြင်းနှင့် အနောက်နိုင်ငံများအပေါ်သံသယရှိနေကြသည့် ဂုဏ်ယူခံကြွားစွာ အမျိုးသား ရေးအစွန်းရောက်နေသော လူထုအပေါ်တွင် နိုင်ငံရေးအရသိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်ခြင်း စသည့် အမေရိ ကန်တို့ ပြုလုပ်ခဲ့သော အမှားများရှိနေသော်လည်း၊ အကယ်၍ အဓိကကျသည့် လူမျိုးစုများ၊ ဘာသာရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် ဒေသန္တရအုပ်စုများအားလုံး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု ရှိသည့် ရွေးကောက်ပွဲများကို ဆက်လက်ကျင်းပသွားနိုင်မည့် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီမှု တခုကို ရရှိ နိုင်ခဲ့လျှင် အီရတ်သည် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံတခုဖြစ်လာရန် အလားအလာရှိနေဆဲပင်ဖြစ်သည်။

သို့သော် အမှားအယွင်းတိုင်း၌ ယင်း၏အကျိုးဆက် ရှိပေသည်။ လူ့အသက်များဆုံးရှုံးခြင်းနှင့် အရင်းအမြစ်များ ပြုန်းတီးရုံသာမက၊ အနာဂါတ်တိုးတက်မှုအတွက် အလားအလာများလည်း နိမ့်ကျသွားခဲ့လေသည်။ မဝေးသောကာလတွင် အီရတ်အများစုက လိုအပ်ချက်များ အပြစ်အနာ အဆာများရှိသည်ဟု မြင်နေနိုင်သော်လည်း၊ ကျိုးကြောင်းဖြစ်မှုအရ လက်ခံနိုင်ဖွယ်ရှိသော ရွေးကောက်ပွဲများမှတစ်ဆင့် တဝက်တပျက်ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အီရတ်တို့ ခံစားရတော့မည် ဖြစ်ရာ ကံကောင်းပေလိမ့်မည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ယင်းသို့ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအောင်မြင်မှုသည်ပင်လျှင်၊ အရေးကြီးသော မျက်နှာစာ(၂)ခုတွင် အလျင် အမြန်တိုးတက်ရန်လိုအပ်ပေသည်။ ပထမဦးစွာ နိုင်ငံရေး နယ်ပယ်အဝန်းအပိုင်း ကျယ်ပြန့်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ ဆွန်နီအမျိုးသားရေးဝါဒီများ၊ အစ္စလာမ် ဝါဒီများနှင့် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ထားခြင်းမရှိသော ဘာ့ကံပါတီဝင်များ အပါအဝင် အဓိကကျသည့် အီရတ်အုပ်စုများအားလုံး ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အကြမ်းဖက်ဝါဒ လုပ်ရပ်များနှင့် အကြမ်းဖက်အုံကြွမှုများကို ဆောင်ရွက်ခြင်းထက်၊ ငြိမ်းချမ်းမှုရှိသော နိုင်ငံရေး နယ်ပယ်မှ အကျိုးအမြတ် ပိုရနိုင်သည် ဆိုသော အချက်ကို အဓိကကျသည့် အုပ်စုများအားလုံးမှ လက်မခံခဲ့လျှင် တည်ငြိမ်သော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဒီမိုကရေစီရှိသော အီရတ်သည်ပင်လျှင် ဖြစ်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။ ဒုတိယအချက်မှာ အကြမ်းဖက်လုပ်ရပ်များကို ဖြစ်နိုင်ချေနည်းပါးသော ဆွဲဆောင်မှု အားနည်းသော နိုင်ငံရေးလမ်းကြောင်း ဖြစ်လာစေရန် ပြန်လည်ထူထောင်ထားသည့် အီရတ် နိုင်ငံတော်က ထိုအကြမ်းဖက်မှုများကို အင်တိုက်အားတိုက် သတိပိုမီယဖြင့် တုန့်ပြန်သွားရမည်။ နိုင်ငံတော်တစ်ရပ်၏ အခြေခံအကျဆုံးသော လိုအပ်ချက်မှာ အင်အားသုံး၍ လုပ်ဆောင်ခွင့်ပင် ဖြစ်သည်။ တိုင်းပြည်အတွင်း၌ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုရှိစေရန် စစ်တပ်၊ အမျိုးသား လုံခြုံရေးတပ်၊ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် အခြား လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ အရေအတွက်အားဖြင့် လုံလောက်ခြင်း၊ လေ့ကျင့်ထားခြင်း၊ လက်နက်တပ်ဆင်ထားခြင်း၊ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားခြင်းနှင့် စည်းရုံးစုစည်းထားခြင်းတို့ မရှိခဲ့ပါမူ ဒီမိုကရေစီပင်ဖြစ်စေ၊ အခြားစနစ်ပင်ဖြစ်စေ နိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှု မရှိနိုင်ပေ။ အီရတ်အစိုးရက ယင်းသို့သော အင်အားစုစည်းမှုနှင့် စွမ်းဆောင်နိုင်မှုအဆင့်ကို ရရှိလာ သည်အထိ နိုင်ငံတကာတပ်ဖွဲ့များ (အဓိကအားဖြင့် အမေရိကန်) သည် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှု လုံးဝ ပျက်ပြားသွားမည့်အခြေအနေနှင့် ပြည်တွင်းစစ်သို့ ဦးတည်သည့် ဖြစ်နိုင်ချေတို့ကို ကာကွယ် ဟန့် တားနိုင်မည့် အခြေခံအရံအတားကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် လိုအပ်ပေလိမ့်မည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ၊ မငြိမ်မသက်ဆူပူမှုများကို ကာကွယ်တားဆီးနေစဉ် တချိန်တည်းတွင် ထိုကဲ့သို့ တပ်ဖွဲ့များ ရှိနေခြင်း ကလည်း ပုန်ကန်အုံကြွမှုကို အဆက်မပြတ် လှုံ့ဆော်ပေးလျက် ရှိနေပေသည်။ အီရတ်မြေပေါ်မှ နိုင်ငံခြားတပ်ဖွဲ့များ အကုန်လုံး မရုတ်သိမ်းမချင်း၊ အီရတ်တွင် စစ်မှန်သော ငြိမ်းချမ်းမှုရှိမည် မဟုတ်ပေ။ ယင်းတို့သည် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်းတွင် ပင်ကိုယ်အားဖြင့် ခက်ခဲသော လုပ်ငန်းတာဝန်တခု၏ အလယ်ဗဟိုတွင် ဆုပ်လည်းစူး၊ စားလည်းရှူး ဝိရောဓိဖြစ်နေခြင်း အခြေအနေများပင် ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း

အာဖဂန်နစ္စတန်ရှိ ကျည်ဆံများ၊ မဲပြားများ နှင့် ဘိန်းပန်းများ

လာရီ ဂွန်ဆန် Larry P. Goodson

လာရီဂွန်ဆန်သည် အမေရိကန်ကြည်းတပ်စစ်ကောလိပ် (U.S. Army War College) ၌ အမျိုးသားလုံခြုံရေးဆိုင်ရာ လေ့လာရေးဌာန၏ ဥက္ကဋ္ဌ ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် သုတေသနခရီးစဉ် နှစ်ခုအတွက် အာဖဂန်နစ္စတန်သို့ အမေရိကန် ဗဟိုအမိန့်ပေး ကွပ်ကဲမှု အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် သွားရောက်ခဲ့သည်။ ဤဆောင်းပါးတွင် ဖော်ပြထားသည့်အမြင်များသည် ကြည်းတပ်ဌာန (သို့မဟုတ်) ကာကွယ်ရေးဌာန (သို့မဟုတ်) အမေရိကန်အစိုးရ၏ တရားဝင်မူဝါဒနှင့် ရပ်တည်ချက်များကို ထင်ဟပ်ခြင်း မဟုတ်ပေ။

၉/၁၁ အရေးအခင်းပြီးနောက်၊ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် အမေရိကန်ဦးဆောင်၍ ဝင်ရောက် စွက်ဖက်မှုသည်၊ ၂၁-ရာစုတွင် နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများအတွက် ပြုတင်း တံခါးကို ဖွင့်ပေးခဲ့လေသည်။ တာလီဘန်အစိုးရပြိုကျမှုနှင့် နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ပြန်လည် ထူထောင်ရေး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများသည် နိုင်ငံတကာထောက်ပံ့မှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရရှိစေခဲ့လေသည်။ စစ်ရေးနှင့် စီးပွားရေးအရ အရင်းအမြစ်များကို စီမံခန့်ခွဲရန် တစ်စုံတရာ လွယ်ကူ ချောမွေ့ကြောင်း သက်သေပြခဲ့လေသည်။ အာဖဂန်လူမျိုး အများစုအကြားတွင် အကြီးအကျယ် ရေပန်းစားခဲ့ပြီး၊ ယေဘုယျအားဖြင့် အောင်မြင်မှုဆီသို့ ဦးတည်နေခဲ့ဟန် ရှိခဲ့လေသည်။ သို့သော် တချိန်တည်း၌ပင် သေချာသော အောင်မြင်မှုဖြစ်ရန် အဝေးကြီးလိုနေသေးသည်။ အရေးတကြီး ရင်ဆိုင်ရမည့် စိန်ခေါ်မှုများ ဆက်လက် ရှိနေသေးသည်။ ထိုပြဿနာများကို သေချာစွာ မဖြေ ဂြင်းနိုင်ပါက လုံခြုံရေး၊ ပြန်လည် ထူထောင်ရေးနှင့် အာဖဂန်နစ္စတန်အား ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံအဖြစ် ပြောင်းလဲခြင်း စသည့် စီမံကိန်းတစ်ခုလုံး ပျက်ပြားသွားနိုင်သည်။

Goodson, Larry P. *Bullets, Ballots, and Poppies in Afghanistan*. *Journal of Democracy* 16:1 (2005), 24-38. © National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. Reprinted with permission of The Johns Hopkins University Press.

အောင်မြင်မှုကို မျှော်လင့်ရနိုင်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းများစွာကို ခြေရာကောက်မည်ဆိုလျှင် ယင်းတို့မှာ အစွန်းရောက် အစွလမ်းဝါဒီများနှင့် ၎င်းတို့၏ မဟာမိတ်အကြမ်းဖက်များ၏ ရက်စက်သော မတရားအုပ်စိုးမှုလက်အောက်ရှိ ကျွမ်းကျင်စွာအဖြစ်မှသည် လက်တွေ့ကျသော အလယ်အလတ်ဒီမိုကရေစီအစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးဆီသို့ လျှောက်လှမ်းနေသော အာဖဂန်နစ္စတန် အတွက် လမ်းညွှန် အခြေခံလုပ်ငန်းစဉ်တခု ရှိနေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၁ ဒီဇင်ဘာ ဘွန်းသဘော တူညီချက် (Bonn Accord of December 2001)က ယင်း လမ်းညွှန်အခြေခံလုပ်ငန်းစဉ်ကို ချမှတ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ သဘောတူညီချက်သည် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီ တိုးတက်မှုအခြေအနေကို သတ်မှတ်သုံးသပ်ရန်နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုလမ်းကြောင်းအတိုင်း ရှေ့ဆက်လှမ်းမည့်အဆင့်များကို တွန်းအားပေးနိုင်ရန်အတွက် အလယ်အလတ် ရည်မှန်းချက် များ ချမှတ်ခြင်းနှင့် ကြားကာလတွင်ပြီးစီးရမည့်သတ်မှတ်ရက်များကို ချမှတ်ခြင်းတို့ကို ပူးပေါင်း လုပ်ဆောင်ရန် အာဖဂန်နစ္စတန် ပြည်တွင်း၊ ပြည်ပရှိ သက်ဆိုင်ရာအင်အားစုများကို စုစည်းနိုင်ခဲ့ သည်။ အမေရိကန်တို့ “တည်တံ့သောလွတ်မြောက်မှုစစ်ဆင်ရေး” **Operation Enduring Freedom** စစ်ပွဲစတင်ဆင်နွှဲသည့်မှစ၍ သုံးနှစ်ကျော်ကာလကြာမြင့်ပြီးနောက် ယနေ့ကာလ အခြေအနေကို စစ်တမ်းကောက်ယူမှုတခုအရ ရှုပ်ထွေးနေသော်လည်း အများအားဖြင့် အလား အလာကောင်းသော ပုံကားချပ်ကို လှစ်ဟပြခဲ့သည်။ ကြီးမားသော အခက်အခဲများ ရှိနေသေး သကဲ့သို့၊ ကြီးမားသော အောင်မြင်မှုများလည်း ရှိနေပြီဖြစ်သည်။ ယင်းတို့တွင် လုံခြုံရေးမှသည် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အထောက်အကူများနှင့် စီးပွားရေး ပြန်လည် ထူထောင်မှုနှင့် အစိုးရအဆောက်အအုံကဲ့သို့သော တိုင်းပြည်တည်ဆောက်ရေးစသည့် တစ်စုံတစ်ခု အတိုင်းအတာဖြင့် ပါဝင်လေသည်။ အောင်မြင်မှုများနှင့် အခက်အခဲအတားအဆီးများ နှစ်မျိုးစလုံး ကို ဂရုတစိုက် လေ့လာဆန်းစစ်ရန် လိုအပ်သည်။

လုံခြုံရေး အခြေအနေ တက်လိုက်ကျလိုက် ဖြစ်နေစဉ် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နှစ်လယ်တွင် အမေရိကန်အာဏာပိုင်များ စတင်ခဲ့သည့် လမ်းခုလတ်ထိန်းညှိမှု ဟုခေါ်သော ပြောင်းလဲမှုတစ်ခုသည် ယခုအခါ ကောင်းစွာ အထောက်အကူပြုနေဟန်ရှိသည်။ အစကနဦး အမေရိကန်တို့၏ နိုင်ငံ တည်ဆောက်မှုတွင် မဝံ့မရဲဖြစ်နေမှုက လက်နက်များနှင့် လက်နက်ကိုင်အင်အားစုများ အများ အပြား တစ်စုံတစ်ခု ကျပြန်နေသော တိုင်းပြည်အတွင်း နိုင်ငံတကာလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ ခြေချင်းလိမ်နေမှု ကိုသာ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ လက်နက်ကိုင်အင်အားစုများဟု ဆိုရာတွင် တာလီဘန်များကိုသာ ဆိုလိုခြင်း မဟုတ်ဘဲ၊ တာလီဘန်တို့၏ ရန်သူများ (အထူးသဖြင့် လူမျိုးစုလူနည်းစု တိုက်ခိုက်ရေးသမားများ၏ မြောက်ပိုင်းမဟာမိတ်တပ်ပေါင်းစု) လည်းပါဝင်သည်။ ထိုသူတို့က အမေရိကန်တို့၏ ၂၀၀၁ ခုနှစ် နှစ်ကုန်ပိုင်း စစ်ဆင်ရေးများတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ခဲ့ကြပြီးနောက်၊ အောင်ပွဲအသီးအပွင့်အဖြစ် အမေရိကန်တို့ထံမှ ငွေကြေးအမြောက်အများအပြင် နိုင်ငံရေးအာဏာ တစ်တံတိုင်းကိုပါ တောင်း ဆိုခဲ့ကြသည်။ ပုံစံသစ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် အာဖဂန်အမျိုးသားတပ်မတော်သည် လောလော ဆယ်တွင် သန္ဓေသားဘဝအဆင့်တွင်သာရှိနေပြီး နိုင်ငံတကာလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များသည် ကာဘူးလ် မြို့ပြင်တဝိုက်တွင် အင်အားအနည်းငယ်သာ ပြန့်ကျက်ချထားနိုင်ရာ၊ ဝိုက်ကတိုက်ခိုက်မှုများ၊ အကြမ်းဖက်မှုများ၊ ရာဇဝတ်မှုများ၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုပျက်ပြားသည့်အခြေအနေများ စသည်တို့ အမှန်တကယ်ခြိမ်းခြောက်နေသည့် အခြေအနေသို့ မြင့်တက်လာခဲ့သည်။ စစ်ဘုရင်များ၊ အကျင့် ပျက်ခြစားသည့်အရာရှိများ၊ ဘိန်းမှောင်ခိုများ၊ တာလီဘန်နှင့် အယ်လ်ကိုင်ဒါရှေးရိုးစွဲများ၊ အခြား သော အကြမ်းဖက် အစွလမ်းဝါဒီများနှင့် နေ့စဉ် ရက်စက်ရမ်းကားမှုများ စသည်တို့သည် တိုင်းပြည်

နေရာအနှံ့အပြားတွင် ပြည်သူတို့၏ အသက်အိုးအိမ်လုံခြုံမှုမရှိသည့် အခြေအနေသို့ ဆိုက်ရောက် နေခဲ့သည်။ ထိုအခြေအနေများသည် မူလဘဝအခြေအနေများကို ပြန်လည် ရောက်ရှိလိုသည်။ သန်းပေါင်းများစွာရှိ ရိုးသားသော အာဖဂန်များအတွက် ပြဿနာတစ်ခုဖြစ်လာပြီး၊ ယဉ်ကျေးသော လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်းကို ဖြစ်ပေါ်စေမည်။ ထိုမှတဆင့် အနာဂါတ်ကိုတည်ဆောက်ရန် ဂုဏ်သိက္ခာရှိသော၊ အသိအမှတ်ပြုလေးစားခြင်းခံရသော လွတ်လပ်မှုများကို တောင်းဆို လာကြ သည်။ ၂၀၀၃ ခုနှစ်သို့ရောက်သောအခါ၊ မငြိမ်မသက်ဖြစ်မှုများ အလွန်အမင်းဆိုးရွားလာပြီး၊ အချို့ ဒေသပြည်သူများသည် တာလီဘန်တို့၏ အနှိမ်ဆုံးအားဖြင့် ခပ်ကြမ်းကြမ်းတရားစီရင်ခိုင်းမှုများနှင့် ဆိုးရွားသည့်ရာဇဝတ်မှုများကို နှိမ်နင်းနိုင်မှုများကို ပြန်လည်တမ်းတလာခဲ့ကြသည်။

နိုင်ငံ၏နယ်မြေအတော်များများမှာ တာလီဘန်ကိုဆန့်ကျင်သော အခိုင်အမာ ကွပ်ကဲ နိုင်စွမ်းမရှိသည့် တပ်မှူးများလက်အောက်ရှိ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အမျိုးမျိုးတို့၏ လွှမ်းမိုးမှုအောက် တွင် ရှိနေဆဲပင်ဖြစ်ပြီး အများအားဖြင့် ၎င်းတို့သည် မြောက်ပိုင်းမဟာမိတ်တပ်ပေါင်းစု အဖွဲ့ဝင် များဖြစ်ကြသည်။ နံမည်ကျော် စစ်ဘုရင်များက လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းခြင်းနှင့် ၎င်းတို့တပ်ဖွဲ့ဝင်များအား စစ်မှုထမ်းအဖြစ်မှရပ်စဲခြင်း ကိစ္စများကို ဆန့်ကျင်ကြပြီး တပြိုင်နက် တည်းတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် (သို့မဟုတ်) သစ္စာတော်ခံလူယုံများအတွက် အာဖဂန်အစိုးရသစ်တွင် အချက်အခြာ ကျသော ဒေသန္တရ (သို့မဟုတ်) ဗဟိုရှိ ရာထူးနေရာများရရှိရေး ကြိုးပမ်းလာခဲ့ကြပြီး ရာထူးနေရာများ ရရှိခဲ့ကြသည်။ ထိုစစ်ဘုရင်များအားလုံးနီးပါးလောက်ပင် ၎င်းတို့ရရှိထားသည့် အာဏာကို ၎င်းတို့ကိုယ်ကျိုးစီးပွားနှင့် ၎င်းတို့နောက်လိုက်များ၏ ကိုယ်ကျိုးစီးပွားအတွက် အသုံး ပြုခဲ့ကြသည်။ သူတို့သည် တိုင်းပြည်တွင် လည်ပတ်နေသည့် ငွေကြေးစီးပွားရေး၏ တဝက်ကျော်ကို ထိန်းချုပ်ထားခဲ့ကြသည်။ ယင်းတို့သည် ဘိန်းကုန်ကူးခြင်းမှ ရရှိသည့် ပိုင်ဆိုင်မှုမျှသာမကဘဲ၊ အကောက်အခွန်မှ ရရှိသည့်အခွန်တော်ငွေများ၊ တရားမဝင် အိမ်ခြံမြေရောင်းဝယ်မှုများ၊ သတ္တု တွင်းဆိုင်ရာ ဥစ္စာများ၊ သစ်လုပ်ငန်း၊ လမ်းအခွန်တော်ငွေများ၊ အစရှိသည်တို့ဖြစ်သည်။ မြင့်မား သော ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုပမာဏသည် စစ်ဘုရင်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အလဟဿပြန်းတီးမှု များအပါအဝင်၊ ရာဇဝတ်မှုများ နှင့် အကြမ်းဖက်မှုများကို ဖြစ်စေခဲ့လေသည်။ ၎င်းတို့သည် အပြင် ပန်းအားဖြင့် တာလီဘန်ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်ရေးသမားများအဖြစ် အမေရိကန်တို့ထံမှ စစ်တပ် လစာငွေများရယူနေသူများဖြစ်ကြသည်။ အာဖဂန်နစ္စတန် အနောက်ဖက်ဒေသတွင် အစွမေလ်ခန်း (Ismail Khan) နှင့် အမန်နျူလာခန်း (Amanullah Khan) ၊ မြောက်ဖက်ဒေသတွင် ရာရှစ် ဒေါ့စ်တမ် (Rashid Dostum) နှင့် အတား မိုဟာမတ် (Atta Muhammad) တို့အပါအဝင် အချို့သောစစ်ဘုရင်များသည် ပိုင်နက်နယ်ပယ်လူတိုက်ပွဲများတွင် အပြန်အလှန် ဆင်နွှဲနေကြ လေသည်။

အာဖဂန်ပိုင်နက် နယ်မြေအတွင်းတွင် တပ်စွဲထားသည့် စစ်တပ်များ၏ ပိုင်နက်ပြင်ပတွင် ထိုကဲ့သို့ဒုက္ခပေးနေသည့် လုံခြုံရေးခြိမ်းခြောက်မှုများကို ပြေငြိမ်းအောင် စစ်ရေးအရ ဖြေရှင်းမှုမျိုး၊ အမိန့်ပေးမှုမျိုး တကြိမ်တခါမျှ မရှိခဲ့ပေ။ ကုလသမဂ္ဂ၏ အကူအညီဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားသည့် နိုင်ငံတကာ လုံခြုံရေးအကူအညီပေးရေးတပ်ဖွဲ့ (UN-sponsored International Security Assistance Force)သည် အစပိုင်း၌ တပ်ဖွဲ့ဝင် ငါးထောင်မျှသာ စုစည်းနိုင်ခဲ့ပြီး၊ တင်းကြပ်သော သဘောတူညီ ချက်များ၏အောက်တွင် လုပ်ဆောင်နေခဲ့ရသည်။ ထိုတပ်ဖွဲ့သည် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နှောင်းပိုင်းမတိုင်မီ အထိ၊ ကာဘူးလ်မြို့အပြင်ဖက်သို့ ထွက်၍ လုပ်ဆောင်ခွင့် အနည်းငယ်သာရရှိခဲ့သည်။ လက်တ လောကာလအထိ တိုင်းပြည်အတွင်းရှိ အမေရိကန်မြေပြင်တပ်ဖွဲ့များသည် အဓိကအားဖြင့် အထူး

စစ်ဆင်ရေးများအတွက်သာဖြစ်ခဲ့ပြီး၊ ခြေမြန်တပ်များကို ငြိမ်းချမ်းမှုရရှိရေး၊ အထွေထွေလုံခြုံရေး (သို့မဟုတ်) မြို့ပြရေးရာတာဝန်များ အတွက်မဟုတ်ဘဲ၊ အကြမ်းဖက်သမားများ၏ နောက်သို့ လိုက်ရန်အတွက်သာ အဓိကထားခဲ့လေသည်။

လိုအပ်နေသည့်လုံခြုံရေးကို ဖြည့်ဆည်းရန်အတွက် ရေရှည်မျှော်မှန်းချက်များမှာ လုံခြုံရေးကဏ္ဍပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းရေး (Security Sector Reform - SSR) စီမံကိန်းမှတစ်ဆင့်၊ ဗဟို အစိုးရ၏ စွမ်းရည်အားကောင်းမှုကို မြှင့်တင်မည့် အစီအမံများ အပေါ်တွင် မူတည်ပေသည်။ SSR ဖွဲ့စည်းပုံတွင် အဓိကမဏ္ဍိုင် (၅)ခုရှိပြီး၊ တစ်ခုစီတွင် အလှူရှင်နိုင်ငံများ၏ တာဝန်ယူမှုတစ်ခုစီ ထားရှိ သည်။ အမေရိကန်က တာဝန်ယူထားသည်မှာ အင်အား (၇)သောင်းရှိသည့် အာဖဂန် အမျိုးသား တပ်မတော်ကို ဖွဲ့စည်းရန်နှင့် သင်တန်းပေးရန်ဖြစ်ပြီး၊ လတ်တလောကာလအထိ ဂျာမဏီက အင်အားများသောရဲတပ်ဖွဲ့များ၏ တိုးတက်မှုအတွက် ဦးစီးဦးဆောင်ခဲ့ရလေသည်။ အီတလီသည် တရားရေးစီရင်ရေးဌာနကို ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းရန် တာဝန်ယူထားပြီး၊ ဗြိတိန်သည် မူးယစ်ဆေးဝါး နှိမ်နှင်းတိုက်ဖျက်ရေးကို ကြိုးပမ်းအားထုတ်နေခဲ့လေသည်။ ဂျပန်မှာမူ ခါးပိုက်ဆောင် ပြည်သူ့ စစ်တပ်ဖွဲ့များ၏ အာနိသင်ပျက်ပြားလာအောင် “လက်နက်ဖျက်သိမ်းခြင်း၊ တပ်ဖွဲ့ဝင်အဖြစ်မှ ရုပ်သိမ်းခြင်းနှင့် ပြန်လည်ပေါင်းစည်းခြင်း (Disarmament, Demobilization, and Reintegration - DDR) ” စီမံကိန်းကို ဦးစီးနေခဲ့သည်။ ထိုစီမံကိန်းများအားလုံးသည် စတင် ကတည်းက အကောင်အထည်ဖော်မှုအားကောင်းခြင်း၊ အခြားသောမဏ္ဍိုင်တည်ဆောက်ရေး ကြိုးပမ်း အားထုတ်မှုများနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်မှုအားနည်းခြင်းနှင့် လုပ်ငန်းအရှိန်ကျ ဆင်းဆုံးရှုံးသွားခြင်း ကာလ တို့ကြောင့် အလုပ်မဖြစ် သည့် စီမံကိန်းများဖြစ်နေခဲ့လေသည်။ ကနဦးအစောပိုင်း လျာထား သည့် ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များမှာ ထပ်ခါထပ်ခါလျော့ချ ညှိယူနေရသဖြင့် အလှူရှင် နိုင်ငံများ၏ ဦးဆောင်မှုပုံစံသည် အမှန်တကယ်ပင် အလုပ်ဖြစ်ပါ၏လောဟု သံသယများ တိုးပွားလာရသည်။

၂၀၀၃ ခုနှစ် နှစ်လယ်သို့ရောက်သောအခါ လုံခြုံရေးအခြေအနေသည် နိုင်ငံတည် ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် အထူးသဖြင့် အစိုးရတည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အခြားသော မျက်နှာ စာများကို ခြိမ်းခြောက်မှုများအတွက် သေချာရေရာမှု မလုံလောက် တော့ပေ။ ထိုအခြေအနေကို အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ၎င်း၏ဗျူဟာများကို အဆက်မပြတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ တုန့်ပြန် ခဲ့သည်။ ကြီးထွားလာသော လုံခြုံမှုမရှိသည့် ပြဿနာကို ကိုင်တွယ်ရန်၊ အမေရိကန် တပ်ဖွဲ့ဝင် များကို ၂၀၀၄ ခုနှစ် နှစ်လယ်ရောက်သောအခါ (၁၀၀၀၀) မှ (၂၀၀၀၀) အထိ နှစ်ဆ တိုးလိုက် လေသည်။ ထိုသို့ တပ်ဖွဲ့အင်အားတိုးချဲ့ချထားမှုများသည် နွေရာသီထိုးစစ်အတွက် အင်အား တောင့်တင်းလာစေပြီး၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ အာဖဂန်သမ္မတ ရွေးကောက်ပွဲရောက်သည့် တိုင်အောင်၊ တာလီဘန် တို့၏ လှုပ်ရှားမှုများကို ဖိနှိပ်ထားနိုင်ခဲ့သည်။

အမေရိကန်မြေပြင်တပ်ဖွဲ့များအား၊ အသစ်ဖွဲ့စည်းလိုက်သည့် တပ်မဟာသုံးခုအဆင့် နှင့်ညီသည့် တပ်ဖွဲ့တခုအဖြစ် စုစည်းပြီးနောက်၊ အမေရိကန်တပ်မှူး ဒုတိယဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဒေးဗစ်ဘာနိုး (Lt. Gen. David Barno) ၏ လက်အောက်တွင် ထားလိုက်ပြီး၊ အရေအတွက် အလျင်အမြန် တိုးပွားလာသည့် “ဒေသန္တရပြန်လည်ထူထောင်ရေးအသင်းများ” (Provincial Reconstruction Teams - PRTs) အား ကူညီထောက်ပံ့ရာတွင် ၎င်းတို့ကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ ထိုအသင်းများသည် နှစ်ဝက်အတွင်း (၄)သင်းမှ (၁၆)သင်းအထိ တိုးပွားလာခဲ့သည်။ ထို အသင်း များမှာ အရပ်ဖက်နှင့် စစ်ဖက် ရောနှောထားသော အသင်းများ ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့ဝင် (၈၀)ခန့်ပါ သော အုပ်စုများဖြစ်ပြီး၊ ခရိုင်မြို့တော်များတွင် စတင်အခြေယူ၍ တည်ငြိမ်သော ပတ်ဝန်းကျင်

ဧရိယာများသို့ စစ်တပ်မှ ကင်းလှည့်တပ်ဖွဲ့များနှင့် ရောနှောကာ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းများကို အကူအညီပေးကြလေသည်။ ထိုအသင်းများတွင် မြို့ပြအရပ်ဖက်ရေးရာ အထူး ကျွမ်းကျင်သူများပါဝင်ပြီး၊ အသုံးပြုရန်ဘဏ္ဍာငွေများလည်း အသင့်ယူဆောင်လာကြသည်။ ထိုအသင်းများသည် “လုံခြုံစိတ်ချရသည့် နယ်မြေအပိုင်းများ” (islands of security) ကို ဖန်တီးရန် ရည်ရွယ်ပြီး၊ ထိုနယ်မြေများမှနေ၍ အင်ဂျီအို ခေါ် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ သို့တိုင်အောင်၊ အချို့သော အင်ဂျီအိုများသည် မှုဝါးဝါးအစဉ်အလာအရ အသင်းများ၏ အရပ်ဖက် နှင့် စစ်ဖက် မတူကွဲပြားမှုသည် စိုးရိမ်စရာအဖြစ် ရှုမြင်နေကြသည်။ အသင်းများ၏ လုပ်ဆောင်နိုင်မှုများနှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများသည်လည်း ရောထွေးနေသည်။ အချို့မှာ၊ အထူးသဖြင့် အမေရိကန်အရပ်ဖက်ဆိုင်ရာအေဂျင်စီများမှ ဝန်ထမ်းအင်အား မလုံမလောက်နှင့် ခက်ခဲစွာ ရုန်းကန်နေကြရသည်။ ဒေသဆိုင်ရာနိုင်ငံရေးအင်အားစုများ၏ နားလည်သဘောပေါက်မှုအားနည်းခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးအခြေအနေများသည်လည်း ပြဿနာတစ်ခု ဖြစ်နေခဲ့သည်။ သတ္တုပိုရင့်သောအသင်းများသည် ဒေသန္တရအရာရှိများနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်မှုများ ကောင်းစွာ ရရှိကြသဖြင့် အကူအညီပေးရေးစီမံကိန်းများ အောင်မြင်တိုးတက်လာခဲ့သည်။ ယင်းသည် ဒေသအခြေအနေကို တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေခဲ့ပြီး၊ ညွှန်ပေါင်းတပ်ဖွဲ့များနှင့် အာဖဂန်အစိုးရအသစ်တို့အပေါ် အပြုသဘောဆောင်သော အမြင်များကို ကျစ်လစ်ခိုင်မာစေခဲ့သည်။

PRTs အသင်းများ ကြီးထွားလာမှုနှင့်အတူ၊ မြို့ပြရေးရာများနှင့် အမေရိကန် စစ်ဆင်ရေးများ၏ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကဏ္ဍများ၊ ပိုမိုကောင်းမွန်လာအောင် အခြားသော ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများလည်းရှိလာခဲ့သည်။ ထိုလုပ်ငန်းများ ကို အမေရိကန်သံတမန်များ၏ လုပ်ငန်းများ ပိုမိုနီးကပ်စွာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်သည်။ အမေရိကန်သမ္မတ၏ အထူးသံအမတ်ဖြစ်သည့်၊ အာဖဂန်ဖွား ဇာလ်မေ ခါလီဇတ် (Zalmay Khalilzad) သည် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် သံအမတ်ကြီးဖြစ်လာပြီး၊ ၎င်းနှင့်အတူ ဒေါ်လာ (၁ ဒသမ ၆) ဘီလီယံ တန်ဖိုးရှိသည့် အမေရိကန်တို့၏ အကူအညီအသစ်ပါ ပါလာခဲ့လေသည်။ လမ်းများဖောက်လုပ်ခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်ခြင်းသည် ကာဘူးလ်-ကန်ဒါဟာလမ်းဖောက်လုပ်ခြင်းကို ပိုမိုလျင်မြန်စေခဲ့ပြီး၊ တိုးချဲ့ထားသည့် ပါကစ္စတန်-အာဖဂန်နိတ်လမ်းမကြီးကိုလည်း ၂၀၀၄ ခုနှစ် အစောပိုင်း မတိုင်မီ ပြီးစီးရန် အားချင်း လုပ်ဆောင်စေခဲ့သည်။ အမေရိကန်၏ စီစဉ်ပေးနိုင်ခဲ့မှု (အာဖဂန်အစိုးရမှတစ်ဆင့် တိုးတက် ကောင်းမွန်သောပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု) ကြောင့်လည်းကောင်း (သို့မဟုတ်) ရဲသင်တန်းများနှင့် မူးယစ်ဆေးဝါးတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်းများတွင် အခြားတိုင်းပြည်များ၏ အားထုတ်မှုများ မအောင်မြင် ဖြစ်နေချိန်တွင်၊ အာဖဂန်၏ တည်ဆဲအစိုးရ (ဒီမိုကရေစီအစိုးရ)မှ ဦးဆောင်၍ အလျင်အမြန်နှင့် အောင်မြင်စွာ လုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ စီမံကိန်းများတွင် အလှူရှင်နိုင်ငံများ၏ ချို့ယွင်းအားနည်းချက်များသည်လည်း ရှင်းလင်းသွားခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

အမေရိကန်ဦးဆောင်သည့်တပ်ဖွဲ့များ အီရတ်နိုင်ငံအား ဝင်ရောက်ကျူးကျော်မှုအပေါ် အခြားနိုင်ငံများနှင့် သဘောထားကွဲလွဲမှုများရှိနေသော်ငြား၊ ယင်းသို့ သဘောထားကွဲလွဲမှု အခြေအနေအောက်မှာပင် အာဖဂန်၏ နိုင်ငံပြန်လည်ထူထောင်ရေးတွင် အဆက်မပြတ် တောင်းဆိုနေသော လိုအပ်မှုများအတွက် အခြားနိုင်ငံများအား သိသာထင်ရှားသော အခန်းကဏ္ဍမှနေ၍ ပိုမိုပူးပေါင်းပါဝင်လုပ်ဆောင်မှုများ ရှိလာရန် ဆွဲဆောင်စည်းရုံးနေသော လုပ်ငန်းသည်လည်း ဆက်လက်ရှိနေခဲ့သည်။ ၂၀၀၃ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် NATO သည် ISAF (ကုလသမဂ္ဂနေ့ကန်ခံဖြင့် နိုင်ငံတကာလိုခြုံရေးအကူအညီပေးရေးအဖွဲ့) ၏တာဝန်ကို လွှဲပြောင်းယူခဲ့သည်။ နှစ်လကြာသော

အခါ ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီသည် ငြိမ်သက်အေးချမ်းနေသည့် အာဖဂန်နစ္စတန် အရှေ့မြောက်ဒေသ နှင့် မြောက်ဖက်ကျသည့် အလယ်ပိုင်းဒေသများ၏ လုံခြုံရေးကိုပါ ထည့်သွင်း တာဝန်ယူရန် ISAF ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်ကို တိုးချဲ့ခဲ့သည်။ ယခုအခါ ဂျာမဏီသည် PRT တခုကို ကွန်ဒုစ် (Kunduz) ဒေသတွင် ဦးဆောင်နေပြီး၊ နောက်ဆုံးတွင် NATO နိုင်ငံများက အနောက်ဖက်နှင့် မြောက်ဖက်ဒေသတွင် PRTs အသင်းများအားလုံးကို တာဝန်ယူရန်ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် နှစ်လယ်တွင် ISAF သည် ၎င်း၏တပ်ဖွဲ့ အင်အားကို (၅၀၀၀) မှ (၆၂၅၀)အထိ တိုးချဲ့လိုက်ချိန် (တစ်သောင်းအထိ တိုးချဲ့ရန် စီမံကိန်းနှင့်အတူ)တွင်၊ NATO သည် သူ၏ အာဖဂန်တွင် လုပ်ဆောင် မည့်အလုပ်သစ်အတွက် လုံလောက်သောတပ်ဖွဲ့ဝင်အင်အားနှင့် လက်နက်ကိရိယာ တန်ဆာပလာ များ စုဆောင်းရန် လုံးပမ်းနေခဲ့ရသည်။

၎င်းအပြင် လုံခြုံရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် သင်ခန်းစာများလည်း အမြောက်အများ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ပထမဦးစွာ လုံခြုံရေးအခြေအနေ တိုးတက်ကောင်းမွန်မှုလုပ်ငန်းစဉ်က ရေးဆွဲ ထားသည့်အချိန်ဇယားများအတိုင်း ရှေ့သို့ ဆက်လက်တက်လှမ်းရန် လိုအပ်သည်။ ယင်းသည် တဦးကိုတဦး သပ်လျှိုလွှင်းနေခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ၊ ကူညီအားဖြည့်ပေးခြင်းမျိုးဖြစ်ရမည်။ ယင်းသည် အာဖဂန်နစ္စတန်တွင်သာ အများဆုံးဖြစ်သော ပြဿနာမဟုတ်ဘဲ၊ မည်သည့်နေရာတွင်မဆို မတူကွဲပြားသော အလှူရှင်နိုင်ငံများနှင့် အင်ဂျီအိုအမျိုးမျိုးတို့သည် ဆိုင်ရာဝေစုကိုယ်စီ ရနေကြသည်။ ဥပမာ - အာဖဂန်အမျိုးသားတပ်မတော် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အစောပိုင်းကြိုးပမ်းမှုသည် ကျွမ်းကျင် ပိုင်နိုင်မှုနှင့် ထိန်းသိမ်းစရိတ်နှုန်းများ နည်းပါးနိုင်ကျခြင်းကြောင့် ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှာ တိုးတက်မှုမရှိပဲ ဖြစ်နေချိန်တွင် လစာနှုန်းများ မြင့်လာခြင်းနှင့် အနောက်တိုင်းသားစစ်သင်တန်းဆရာများကိုယ်တိုင် အာဖဂန်တပ်ဖွဲ့များအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာခြင်း ဖြစ်လာသည်။ ရဲတပ်ဖွဲ့ကို တည်ဆောက်ရာ၌ လည်း အဆိုးရွားဆုံးသော ဝန်ထမ်းလစာပေးမှု၊ ပိုမိုနိမ့်ကျသော ကျွမ်းကျင်မှုအရည်အချင်း၊ ပိုမို မြင့်မားသော အကျင့်ပျက်ခြစားမှု စသည်တို့သည် စစ်တပ်ထက်ပင် ပိုမိုဆိုးရွားသောပြဿနာများ ရှိနေခဲ့သည်။

ဒုတိယအနေဖြင့်၊ စစ်ဘုရင်များနှင့် အလုပ်တွဲလုပ်ရန် မည်သည့် ချဉ်းကပ်မှုမျိုးကိုမဆို (၎င်းတို့အား လမ်းများပေါ်သို့ ဆွဲခေါ် ဖွဲ့ထုတ်လိုက်ခြင်းဖြင့် မည်သို့ပိုမိုသန်မာအားကြီးလာမှု ဖြစ်သွားစေမည်ဆိုသည်ကို) အထူးသတိထားရန်လိုသည်။ တတိယအနေဖြင့်၊ စစ်အုပ်ချုပ်ရေး သဘောတူညီမှုကို ကွဲအက်ပျက်ပြားသွားစေရန် လိုအပ်သည်။ ယင်းကို ကနဦးအစောပိုင်း စစ်ရေး အမြင်တစ်ခုအတွက်သက်သက်သာမဟုတ်ဘဲ၊ အဓိကတိုက်ပွဲကြီးများပြီးဆုံးပြီးနောက် လိုအပ်လာ သည့် လုံခြုံရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းမှုထိန်းသိမ်းရေး (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုစစ်ဆင်ရေးများဟူသော အမြင်အားဖြင့်လည်း ကြည့်ရှုရန်လိုအပ်သည်။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုစစ်ဆင်ရေး၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ထိန်းသိမ်းရေး ကာလ အတွင်း၊ သေချာသော လုံခြုံရေးကို ရရှိစေရန်အတွက်၊ လုံလောက်သော တပ်အင်အားများကို ချထားရေးမှာ မရှိမဖြစ် အလွန်အရေးကြီးသည်။ လက်တလော ပဋိပက္ခနောက်ပိုင်း မည်သည့် အခြေအနေ (ပို၍ အဓိကကျသော ပြဿနာဖြစ်နေသည့် အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ ခံနိုင် ရည်အား ပို၍ကြီးလာမှုအခြေအနေ) တွင်မဆို၊ လူတဦးစီအတွက် ရှိသင့်သော ငြိမ်းချမ်းရေး ထိန်းသိမ်းမှုတပ်ဖွဲ့ဝင် အရေအတွက်နှုန်း နည်းပါးနေခြင်းကိုလည်း အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် ကြုံနေရ ပေသည်။

ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး

ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းတိုးတက်မှုတို့ဆိုင်းခြင်းသည် အာဖဂန်နစ္စတန်၏ လုံခြုံရေးပုံစံကို အဆိုးရွားဆုံး ဖြစ်စေသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွင်းတွင် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ထကြွလာမှု (သို့မဟုတ်) အစိုးရအပြောင်းအလဲဖြစ်ခြင်းသည် သဘာဝအားဖြင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေး အနည်းနှင့်အများဆိုသလို လိုအပ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတော်၏ ဌာနဆိုင်ရာအဆောက်အအုံ ပြောင်းလဲမှုများ အနည်းဆုံး လိုအပ်သည်သာဖြစ်သည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်၏ ၂၀၀၁ ခုနှစ် အတွင်း ပျက်စီးမှုများနှင့် မငြိမ်မသက်ဖြစ် မှုများသည် သာမန်အတိုင်းအတာထက် လွန်ကဲပေသည်။ ရာစုနှစ်၏ လေးပုံတပုံကြာ ဖြစ်ပွားနေခဲ့သောစစ်ပွဲသည် တိုင်းပြည်၏ အစိတ်အပိုင်းအားလုံးနီးပါးလောက်ကို ထူထောင်ရေးဆွဲခွဲလေသည်။ တိုင်းပြည်၏ တဖက် စောင်းနင်းဖြစ်နေသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အခြေခံအဆောက်အအုံများသည် အုတ်ကျိုးအုတ်ပွဲများ ဖြစ်နေခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ၁၉၈၁ မှ ၁၉၉၇ ခုနှစ်အထိ တိုင်းတာတွက်ချက်မှုအရ ကမ္ဘာ့အကြီးမားဆုံးဒုက္ခသည်ဦးရေရှိသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်နေခဲ့သည်။ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများမှာလည်း စိုးရိမ်ဖွယ်ရာ တွန့်လိမ့်မိရုံမျှ ပျက်စီးနေပြီ ဖြစ်သည်။ ထိုအရာများအားလုံးသည် လူတစ်ဦးချင်းစီ အတွက် အပြည့်အဝမဟုတ်သည့်တိုင် အပြည့်အဝနီးပါး လုံခြုံမှုပေးခြင်းနှင့်အတူ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းများကို အရေးပေါ် အလျင်အမြန် ဆောင်ရွက်ရမည့်အခြေအနေသို့ တွန်းပို့နေပေသည်။ ဝမ်းနည်းစရာကောင်းလောက်အောင်ပင်၊ အစောပိုင်း၌ အမေရိကန်နှင့် ကမ္ဘာ့က ကတိပေးထားသည့်အတိုင်း ပြည်ပြည်ဝဝ မဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း၊ မမျှတသော တဖက်စောင်းနင်း စီမံကိန်းများပြုလုပ်ခြင်းနှင့် အရေးပေါ်လူသားချင်း စာနာထောက်ထားမှု အကူအညီများပေးရန်နှင့် ဒုက္ခသည်များပြန်လည်နေရာချထားရေး (အောင်မြင်မှုပြုသနာဟု ဆိုရမည့် ဒုက္ခသည် နှစ်သန်းကျော်မျှော်လင့်ထားသည်ထက် စောလျင်စွာ ပြန်လာခြင်း) တို့ပေါ် အထူးအာရုံစိုက်ရန်လိုအပ်ခြင်း စသည်တို့သည် အာဖဂန်နစ္စတန် များစွာတိုးတက်မှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေခဲ့သည်။ ယင်းသို့ မဟုတ်ပါမူ တာလီဘန်ပြုတ်ကျပြီး (၂)နှစ်အတွင်း တိုးတက်မှုများရရှိလာမည် ဖြစ်သည်။

အာဖဂန်နစ္စတန်သည် နိုင်ငံတကာအကူအညီနှင့် အကြပ်အတည်းအားတုန့်ပြန်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ ပကတိဖြစ်တည်နေသော လက်တွေ့များကို လေ့လာရန်နေရာ ဖြစ်သည်။ ယင်း အခြေအနေများထဲမှ ပထမဦးဆုံးမှာ မည်သူမျှ အကြီးအကဲအစစ်အမှန် မဟုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ အပြင်ပန်းအမြင်အားဖြင့် ကုလသမဂ္ဂဖြစ်နေသော်လည်း၊ လက်တွေ့တွင် မည်သူမျှ မဟုတ်ဟုဆိုသည်မှာ ပို၍မှန်ကန်ပေလိမ့်မည်။ လိုအပ်ချက်များအပေါ် ချဉ်းကပ်အဖြေရှာမှုများကို လုပ်ဆောင်ရမည်။ အလှူရှင်များကိုလည်း တွေ့ရှိပြီး ဖြစ်သည်။ အင်ဂျီအိုများမှလည်း စီမံကိန်းများ အကောင်အထည်ဖော်ရန်ပံ့ပိုးနေပြီ ဖြစ်သည်။ ထိုအရာများအားလုံးသည် ဗဟိုမှ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု (သို့မဟုတ်) တာဝန်ယူကြီးကြပ်မှု မပါရှိပေ။ ၂၀၀၁ ခုနှစ်အောက်တိုဘာ မှ ၂၀၀၂ ခုနှစ်အကုန်အထိ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းများကို ကြီးကြပ်ရန် အားသွန်ခွန်စိုက်လုပ်ဆောင်မည့် အာဖဂန် အစိုးရဟူ၍ မရှိပေ။ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကို လက်ပေါင်းများစွာဖြင့် တက်ညီလက်ညီ ဘက်ပေါင်းစုံမှ ပိုင်းဝန်းလုပ်ဆောင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းတွင် အာဖဂန်အစိုးရသက်သက်သာမဟုတ်ဘဲ၊ အဓိက ဦးဆောင်အလှူရှင်နိုင်ငံများအပါအဝင် ကဏ္ဍပေါင်းစုံမှ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ကုလသမဂ္ဂ၏ အမျိုးမျိုးသော အစိတ်အပိုင်းများနှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့်အဖွဲ့အစည်း (NGOs) ၃၀၀၀ ကျော်တို့လည်း ပါဝင်

သည်။ ယင်း ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကြီးတွင် ရောနှောပေါင်းစပ်ထားသည့် စီမံကိန်း အမျိုးမျိုး၊ အေဂျင်စီများနှင့် အဓိကဦးစားပေးရန်များ ပါဝင်သည်။ တစ်စုံတယောက်၏ အကောင် အထည်ဖော်မှုလမ်းကြောင်း ရွေးချယ်မှုအပေါ် မူတည်၍၊ အခြားတယောက်အဖို့ တစ်စုံတစ်ခု အတိုင်းအတာဖြင့် အောင်မြင်မှုမျိုး (သို့မဟုတ်) ယုံနိုင်စရာမရှိသော ဆုံးရှုံးမှုမျိုးဖြင့် ကြုံတွေ့ရ နိုင်သည်။

အပြုသဘောဆောင်ဆိုရလျှင် ပြီးခဲ့သည့် (၂)နှစ်တာအတွင်း (၅၀)ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးအထိ (မူးယစ်ဆေးဝါးမပါ) တစ်စတစ်မြင့်မားလာသည့် အာဖဂန်နစ္စတန်၏ လျင်မြန်သော စီးပွားရေး တိုးတက်မှုပင်ဖြစ်သည်။ ယင်း ဂဏန်းနှစ်လုံးရှိ စီးပွားရေးတိုးတက်မှုသည် ၂၀၀၄ ခုနှစ်အထိ ဆက်လက်ရှိနေမည်ဟု မျှော်လင့်ထားခဲ့ကြသည်။ ကာဘူးလ်-ကန်ဒါဟာ အဝေးပြေးလမ်းမကြီး ဖောက်လုပ်ပြီးဆုံးခြင်း၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် အခြားကဏ္ဍတို့တွင် (တချို့ပြီးဆုံးပြီး၊ တချို့လုပ်ဆောင်ဆဲ) ရှိသည့် ထောင်နှင့်ချီသော အသေးစားစီမံကိန်းများ စသည်တို့လည်း နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးအား တိုးတက်စေမည်ဖြစ်သည်။ မကောင်းသောအခြားတဖက်တွင်လည်း၊ အလားတူ တိုးတက်မှုနှုန်းနှင့်ညီမျှသည့် အမျိုးသား ပြည်တွင်းထုတ်ကုန် စုစုပေါင်း၏ (၆၀)ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးသည် ဘိန်းစိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် ဘိန်းဖြူမှောင်ခိုလုပ်ငန်းတို့မှ ရရှိလာခြင်းဖြစ်သည်။ အဓိကကျသည့် အခြေခံ အဆောက်အအုံအများစုမှာ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် စောင့်ဆိုင်းနေဆဲဖြစ်ပြီး၊ စစ်အေးကာလ အဆုံးသတ်ပြီးကတည်းက၊ မည်သည့်ပဋိပက္ခလွန်အခြေအနေတွင်မဆို၊ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး အပေါ် လူတိုင်းချင်းစီအတွက် သုံးစွဲမှုမှာ အနည်းဆုံး/အနိမ့်ဆုံးတွင် ရှိနေသည်ကို မြင်နေရသည်။ ဖြစ်တည်နေသည့် အဆိုးဆုံးအခြေအနေမှ စတင်ခြင်းနှင့် လုပ်ဆောင်ရန် ကျန်နေသေးသည့် အလွန် ကြီးမားသော အခြေခံအဆောက်အအုံ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးတို့သည် အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးလမ်းကြောင်းတွင် အစောပိုင်းနောက်ကျမှုများနှင့် အမှားအယွင်းများ ရှိနေသော်လည်း၊ အခြေခံအားဖြင့် အလားအလာကောင်းဖက်တွင် ရှိနေသေးသည်။

အများဆုံးသော ရံပုံငွေထောက်ပံ့မှုကတိများမှာ အလှူရှင်နိုင်ငံကြီးများ ညီလာခံများမှ လာခြင်းဖြစ်သည်။ ၂၀၀၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင်ပြုလုပ်သည့် တိုကျိုအစည်းအဝေးမှနေ၍ (၅) နှစ်တာအတွက် စုစုပေါင်း အမေရိကန် ဒေါ်လာ (၅ ဒသမ ၂) ဘီလီယံ ထည့်ဝင်မည်ဟု ဆုံးဖြတ် ခဲ့သည်။ ယင်းသည် ကုလသမဂ္ဂ၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အာရှဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ်တို့မှ ဆုံးဖြတ်ထားသည့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် အကူအညီပေးရန်လိုအပ်မည့် ကုန်ကျငွေပမာဏဖြစ်သည့် အမေရိကန်ဒေါ်လာ (၁၀ ဒသမ ၂) ဘီလီယံထက် ထက်ဝက်ကျော်ရုံလေးသာ ရှိသည်။ ထိုကာလ မှစ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော မိုးခေါင်ရေရှားခြင်း၊ နေရပ်ပြန်ဒုက္ခသည်များအတွက် လိုအပ်ချက်များ၊ ပြဿနာပေးနေသည့် လုံခြုံရေးလိုအပ်မှု စသည်တို့က လိုအပ်မည့် ပမာဏကို မြင့်တက်စေခဲ့သည်။ လိုအပ်မှုများက ကူညီမည်ဟု ပေးထားသည့် ကတိကဝတ်များထက် ပိုမိုကြီးမားနေခဲ့ပြီး၊ အဆိုပါ ကတိကဝတ်များသည်လည်း အမှန်တကယ်ရောက်ရှိလာသည့် ရံပုံငွေများထက် ပိုမို မြင့်မားနေ ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ရောက်ရှိလာသည့် ရံပုံငွေများကိုလည်း ထောက်ပံ့ရန်ရည်ရွယ်ထားသည့် စီမံကိန်းများမှာ နောက်ကျနေခြင်း/တန့်နေခြင်း တို့ကြောင့် အသုံးမပြုနိုင်ဘဲ ဖြစ်နေခဲ့ရသည်။ နောက်ဆုံးရရှိသည့် ကိန်းဂဏန်းများအရ (၂၀၀၃ ဘဏ္ဍာရေးနှစ် ကိန်းဂဏန်းများအရ) ဒေါ်လာ (၁၉၂) သန်းမျှသာတန်သည့် စီမံကိန်းများသာ ပြီးဆုံးခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။ CARE ၏ အဆိုအရ ယင်းသည် လိုအပ်ချက်၏ တစ်ရာခိုင်နှုန်းအောက်တွင်သာ ရှိလေသည်။

ဤတွင်ထပ်မံ၍ အမေရိကန်တို့ ချဉ်းကပ်မှုပြောင်းသွားခြင်းအပေါ် ပြောစရာ ဖြစ်ကောင်း ဖြစ်နေပေလိမ့်မည်။ ၂၀၀၃ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ တွင် အမေရိကန်ကွန်ဂရက်၏ ဒေါ်လာ (၁ ဒသမ ၆) ဘီလီယံကို အရံငွေအဖြစ် ပေးအပ်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့မှုက အာဖဂန်နစ္စတန်အတွက် ကတိကဝတ် အသစ်များ ထပ်မံရရှိလာပြီး၊ ဒုတိယအကြိမ် အလှူရှင်နိုင်ငံကြီးများ အစည်းအဝေးကို ဖြစ်လာခဲ့ သည်။ ထိုအစည်းအဝေးကို ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ဘာလင်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့လေသည်။ ထို အစည်း အဝေးက သုံးနှစ်တာကာလအတွက် စုစုပေါင်း ဒေါ်လာ (၈ ဒသမ ၂) ဘီလီယံ တန်ဖိုးရှိ (အမေ ရိကန်၏ ၄ ဒသမ ၄ ဘီလီယံ ဒေါ်လာအပါအဝင်) ကတိကဝတ်များ ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ပထမနှစ် တနှစ်တည်းအတွက် သတ်မှတ်ထားသည့်ပမာဏမှာ (၄ ဒသမ ၅) ဘီလီယံ ဒေါ်လာဖြစ်သည်။ ထို ငွေပမာဏသည် အထင်ကြီးလောက်ဖွယ်ရာရှိသော်လည်း အာဖဂန်အစိုးရ၏ ပြန်လည် ထူထောင်ရေးအတွက် အကဲဖြတ်လျာထားမှုမှာ (၂၇ ဒသမ ၅ ဘီလီယံ) ကုန်ကျရန် လိုအပ် လိမ့်မည်ဟူ၍ ဖြစ်ရာ တိုကျိုနှင့် ဘာလင် အစည်းအဝေး နှစ်ခုပေါင်းက ထည့်ဝင်လှူဒါန်းရန် ကတိ ပြုထားသည့် စုစုပေါင်းငွေပမာဏထက် နှစ်ဆကျော် ပိုများနေလေသည်။

လိုအပ်ချက်များဆန်းစစ်ခြင်း ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများ၊ ဆန္ဒသာရှိသည့် အလှူရှင်နိုင်ငံများထံမှ အကူအညီကတိကဝတ်များသာ ရရှိစေသော နိုင်ငံတကာညီလာခံများ၊ အင်ဂျီအိုများမှတစ်ဆင့် စီမံကိန်းခြေခံကူညီထောက်ပံ့မှုများသည် အမှန်တကယ် ပြည့်စုံစုံလင်လောက်မှ အကျိုးသက်ရောက်မှု မရှိဘဲဖြစ်နေလေသည်။ သို့သော် အီရတ်အတွေ့အကြုံအရ နေရာတစ်ခုတည်းမှလာသည့် အကူ အညီများသည်ပင် လက်တွေ့အောက်ခြေတွင် အသုံးဝင်သောအခြေအနေများအဖြစ်သို့ အလျင် အမြန် ရောက်ရှိရန် ခက်ခဲနိုင်ပေသည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်၏ လိုအပ်ချက်များသည် အလွန်အမင်း ကြီးမားနေဆဲဖြစ်သည်။ အမေရိကန် ထပ်မံဝင်ရောက်မှု သုံးနှစ်ကျော်ကြာပြီးသည့်တိုင်အောင်၊ အကူအညီပေးသည့် နေရာများမှာ တိုက်ရိုက် စစ်ရေးလှုပ်ရှားမှုနယ်ပယ်ပြင်ပတွင်ဖြစ်နေခြင်းနှင့် လုံခြုံရေးကင်းလှည့်လည်နေမှုများတွင် တပ်ဖွဲ့ဝင်အင်အားနည်းပါးပြီး မစို့မပို့ရုံငွေဖြင့် ရှေ့ဆက် ဆောင်ရွက်နေခြင်းတို့ကြောင့် ထိုလိုအပ်ချက်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန် ခက်ခဲလျှက်ရှိနေခြင်း ဖြစ်သည်။ လုံခြုံရေးပြန်လည်တည်ဆောက်မှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အခွင့်အလမ်းငယ်များမှာလည်း နေရာမှန်မရှိဘဲ လွှဲချော်နေဟန်ရှိသည်။ ဥပမာ - လမ်းတည်ဆောက်ရေးကန်ထရိုက်များသည်၊ စစ်ဘုရင်များနှင့်တွဲ၍ (ထိုစစ်ဘုရင်များ၏ စစ်သားများကို လမ်းအလုပ်သမားများအဖြစ် ငှားရမ်း ရန်အလို့ငှာ) လုပ်လိုသည့် ကုမ္ပဏီများလက်သို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် စစ်ခေါင်း ဆောင်များနှင့် လမ်းလုပ်သားများအဖြစ် ၎င်းတို့၏ နောက်လိုက်လက်နက်ကိုင်များကိုပါ ပြန်လည် တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် ထည့်သွင်းထားပြီးသကဲ့သို့ ဖြစ်သွားလေသည်။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်း (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအမေရိကန်အေဂျင်စီ ကဲ့သို့ သော ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် ဗျူရိုကရေစီ ယန္တရားရှိသည့်ဌာနများကို ဝန်ဆောင်မှုအသုံးစရိတ် အလွန်ကြီးမားပြီး ဈေးကြီးသော ဝန်ထမ်းများ ခန့်အပ်ထားသည့် ထောင်နှင့်ချီသော နိုင်ငံတကာအင်ဂျီအိုများအတွက် ကန်ထရိုက်အေးဂျင့်များ အဖြစ် လက်တလောကျင့်သုံးနေခြင်းက အကောင်အထည်ဖော်မှုကာလရှည်လျားခြင်း၊ မလိုအပ်ပဲ ထပ်ခါထပ်ခါလုပ်ဆောင်နေခြင်းများနှင့် အံ့ဩဖွယ်ရာကောင်းလောက်သည့် အလဟဿဖြစ်မှုများကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်ကဲ့သို့သော ဗုန်းဗုန်းလဲနေပြီး၊ လုံခြုံမှုမရှိသေးသည့်တိုင်းပြည်တွင် အလျင်အမြန် အကောင်အထည်ပေါ်မှုသည် ပဓာနကျလေသည်။ အနိမ့်ဆုံးအားဖြင့် လက်လှမ်းမီ သည့် အသီးများလောက်ကိုသာ ခူးဆွတ်ခြင်းကဲ့သို့သော ပိုမိုပြီးထိရောက်၍ တွက်ချေ ကိုက်သည့်

နည်းဖြင့် အာဖဂန်လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံးကို အကျိုးအမြတ်ဖြစ်စေမည့် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး စီမံကိန်းကြီးများ အနည်းငယ်ကို လုပ်ဆောင်ခဲ့မည်ဆိုပါက ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ကြီးမားသော အထောက်အကူဖြစ်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းသည် လေးလံနွေးကွေးသော ခြေလှမ်းများဖြင့် ပုံသဏ္ဍာန်အမျိုးမျိုးသော နိုင်ငံတကာအကူအညီများ ဟိုတစ်ဖက်တစ်ဖက် ပြန့်ကျဲစွာ ချဉ်းကပ်လုပ်ဆောင်နေမှုများကို အမြဲတမ်း စောင့်ဆိုင်းနေနိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ပါ။ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေး အထောက်အကူပြုမှုများသည် မြင်သာထင်သာသော အကျိုးရလဒ်များ အလျင်အမြန် ထွက်ပေါ်လာရန် လိုအပ်နေစဉ်တွင် ထိုကဲ့သို့ ရလဒ်ပေါ်ရန် လုပ်ဆောင်နိုင်သော နောက်ပိုင်းတွင် ပြဿနာမဖြစ်နိုင်သော နည်းလမ်းများရှိနေရန် လိုအပ်သည်။

အာဖဂန်နစ္စတန်၏ နိုင်ငံရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုရှိစေရန်အတွက် လုပ်ဆောင်ရသော အခက်အခဲများသည်၊ လုံခြုံရေးနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကဏ္ဍများထက် ပိုမို၍ နူးညံ့ ခက်ခဲသိမ်မွေ့လေသည်။ ဘွန်းသဘောတူချက်သည် တာလီဘန်တို့ ကြီးစိုးသည့် အစွန်းရောက် ဘာသာရေး အုပ်ချုပ်မှုစနစ်မှ အနိုင်ဆုံးအားဖြင့် အခြေခံအဆင့်မြှသာရှိသော ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ ရွှေ့ပြောင်းရန် အုတ်မြစ်ချခဲ့လေသည်။ ဖွတ်ဂ်တွန် (Pushtun) လူမျိုးစုခေါင်းဆောင် ဟာမစ်ကာဇိုင် (Harmid Karzai) သည် ၂၀၀၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလမှစတင်၍ (၆)လကြာ အုပ်စိုးနိုင်ခွင့်ရှိသော ကြားဖြတ်အာဏာပိုင်အဖွဲ့၏ အကြီးအကဲဖြစ်လာလေသည်။ **Emergency Loya Jirga (ELJ)** ဟု ခေါ်သည့် ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သောကောင်စီကို အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအုပ်ချုပ်ရေး (Transitional Administration) တခုကို ရွေးချယ်ရန်အတွက် ၂၀၀၂ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ခေါ်ယူနိုင်ခဲ့သည်။ ယင်း အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအုပ်ချုပ်ရေးကိုလည်း ဟာမစ်ကာဇိုင်ပင် ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအုပ်ချုပ်ရေးသည် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေသစ်၏ အောက်တွင် တရားမျှတသည့်ရွေးကောက်ပွဲများ မပြုလုပ်နိုင်မီအချိန်အထိ အုပ်ချုပ်ရန် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကိုလည်း **ELJ** က (၁၈)လတာကာလအတွင်းတွင် ဆွေးနွေး စဉ်းစား ချင့်ချိန်နိုင်ယှဉ်၍ ရေးဆွဲအတည်ပြုရန်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် အာဖဂန်နစ္စတန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲအတည်ပြုရန်အတွက်၊ **Constitutional Loya Jirga (CLJ)** ကို ၂၀၀၃ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် ခေါ်ယူနိုင်ခဲ့သည်။ ဘွန်းအချိန်ဇယား၏ နောက်ဆုံးအဆင့်မှာ **ELJ** စတင်ချိန်မှစ၍ (၂)နှစ်အတွင်း (၂၀၀၄ ဇွန်လတွင်) လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပရန် ဖြစ်သည်။ သို့သော် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ထို ရွေးကောက်ပွဲများမှာ သတ်မှတ်ထားသည့် အချိန်ဇယားထက် နောက်ကျခဲ့လေသည်။ အချိန်ဇယားသည် လက်တွေ့မကျသဖြင့် ယင်းသို့ နောက်ကျရမှုသည် ဆုံးရှုံးမှုကြီးတခု ဖြစ်ဟန်မရှိခဲ့ခြင်းက ထိုသို့ သတ်မှတ်ချက်အတိုင်းလုပ်ရန်ဖိအားကို ခံနိုင်ရည်ရှိမှု လက္ခဏာ တခုပင် ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ အစောပိုင်းတွင် သမတ နှင့် ဒု-သမတတို့ကို လျှို့ဝှက်မဲပေးစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်နိုင်ခဲ့ပြီး၊ ဆက်လက်၍ ပထမဦးဆုံးအကြိမ် ပြည်သူ့လူထုက ရွေးကောက်သည့် အောက်လွှတ်တော် (**Council of the People / Wolesi Jirga**) နှင့် အထက်လွှတ်တော် (**Council of Elders / Meshrano Jirga**) တို့အတွက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲကို ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပနိုင်ခဲ့သည်။ အထက်လွှတ်တော်အမတ်အချို့မှာ ပြည်နယ် / ခရိုင် ကောင်စီများမှ ရွေးချယ်ရန်ဖြစ်ပြီး၊ အခြားသောသူများမှာ သမတမှ ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်သည်။

တဦးတယောက်အဖို့ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းသို့ အဆိုပါချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းသည် တခုတည်းသော အကောင်းဆုံးရွေးချယ်မှုအဖြစ် ကြောင်းကျိုးခိုင်လုံစွာ အခိုင်အမာ ပြောဆိုနိုင်သော်

လည်း၊ ယင်းသည် “ကျယ်ပြန့်စွာအခြေခံထားသည့်အစိုးရ (broad-based government)” ဟုခေါ်သည့် ပြဿနာဖြစ်မည့် အယူအဆကို မျက်နှာသာပေးပြီး၊ ဖက်ဒရယ်ဝါဒ (လူမျိုးစုများနှင့် ဒေသန္တရအရအမျိုးမျိုး ကွဲပြားခြားနားနေသော အာဖဂန်နစ္စတန်အတွက် သဘာဝအားဖြင့် အံဝင်ဝင်ကျစေမည့်)ကို ဘေးဖယ်ထားသည့် ချို့ယွင်းအားနည်းချက်ရှိနေသည်။ ဤ အယူအဆ စိတ်ကူးသည် ဝိုဏ်းအုပ်စုဖွဲ့၍ အားပြိုင်နေသူများအားလုံးကို နေရာကိုယ်စီပေးထားပြီး ခိုင်မာတောင့်တင်း၍ ဗဟိုဦးစီးချုပ်ကိုင်သည့် အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအစိုးရတရပ်ကို ကာဘူးလ်တွင် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြင်းဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်ကိုဖြေရှင်းရန်ဟူသော ကုလသမဂ္ဂ၏ ၁၉၉၀လွန်နှစ်များဆီက ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုမှ ထွက်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ဤ စဉ်းစားချက်၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ အစဉ်အလာအရ လွှမ်းမိုးအုပ်ချုပ်နေသော ပွတ်ရှ်တွန်များ (တာလီဘန်အများစုမှာလည်း ပွတ်ရှ်တွန်များ ဖြစ်ကြသည်) က အင်အားအလွန်အမင်းကြီးလာသည့် တခုတည်းသော လူမျိုးစုဖြစ်လာပြီး တခြားလူမျိုးစုများအပေါ် မတရားပြုမှုများဖြစ်ပေါ်လာနိုင်မည် ဟူသည့် စိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့မှုကို ပြေပျောက်စေရန်ဖြစ်သည်။

အာဖဂန်နစ္စတန်၏ ရှုပ်ထွေးပွေလီလှသည့် သက်ဆိုင်ရာမျိုးနွယ်စုအရေးကိုသာ ကြည့်တတ်သော မျိုးနွယ်စုထွေးကြီးနှင့် လူမျိုးစုအပေါ်အခြေခံသည့် နိုင်ငံရေးမဟာမိတ်များအားလုံးကို ထိုကဲ့သို့သော စနစ်မျိုးအတွင်း ထည့်သွင်းရမည်ဆိုပါက အလွန်အမင်းများပြားနေမည့် ပြဿနာက အမြဲတမ်း ခြိမ်းခြောက်နေပေလိမ့်မည်။ နိုင်ငံရေးကစားမှုက နှိုင်းယှဉ်မှုအရ ပို၍အရေးပါစေမည့် ဖက်ဒရယ်မူဝါဒသည် ကာဘူးလ်တွင်မဟုတ်ဘဲ အခြားသောဒေသများအတွက် ပိုမိုကောင်းမွန်သော ရွေးချယ်မှုတခုဖြစ်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ၉/၁၁ အရေးအခင်းမှစတင်၍ တာလီဘန်ဆန့်ကျင်ရေး စစ်ဘုရင်များနှင့် တပ်မှူးများထံသို့ လက်နက်များနှင့် ရံပုံငွေများ ထောက်ပံ့နေသည့် အမေရိကန်တို့၏ အမြင်သည် ဤအမြင်မျိုး ဖြစ်နေဟန်ရှိသည်။ ထိုသို့ စီးဝင်လာသည့် အရင်းအမြစ်သစ်များသည် ၎င်းတို့၏ ဒေသအတွင်း၌ အခိုင်အမာအခြေကျနေသည့် လက်နက်ကိုင်ခေါင်းဆောင်များဆီသို့ ပေးအပ်ခဲ့ပြီး၊ ကာဘူးလ်နှင့် ယင်း၌ အာဏာရှိသူမည်သူကိုမဆို ကြာမြင့်စွာ ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့နေသော ၎င်းတို့၏ လုပ်ရပ်များ ပို၍မြင့်မားလာစေခဲ့သည်။ အာဖဂန်လူဦးရေ၏ ၅ ပုံ ၂ ပုံ ရှိသည့် အုပ်စုတခုဖြစ်ပြီး၊ တာလီဘန်အဖွဲ့၏ လူအင်အားကို တောင့်တင်းစေသော လူမျိုးစုအုပ်စုဖြစ်သည့် ပွတ်ရှ်တွန်အများအပြားက ဤသို့ ကျယ်ပြန့်စွာအခြေခံထားသည့်အစိုးရပုံစံသည် ယခင်ကတည်းက တာလီဘန်ကို တပ်ပေါင်းစုဖွဲ့၍ လက်နက်စွဲကိုင် တော်လှန်ဆန့်ကျင်လာခဲ့သူများဖြစ်သည့် မြောက်ဖက်ဒေသမဟာမိတ်များတပ်ပေါင်းစုမှ ပွတ်ရှ်တွန်လူမျိုးစု မဟုတ်သောသူများအတွက် အုပ်ချုပ်ရေးခွင့်လမ်းစကို ဖွင့်ပေးလိုက်သော သော့ချက်ဂဏန်းဖြစ်နေသည်ဟု ခံစားနေကြရသည်။ ပွတ်ရှ်တွန်များအကြား ကာဘူးလ်၌ တအံ့နှေးနှေး မကျေနပ်မှုသည် ကာဇိုင်အစိုးရအား ပိုမို နူးညံ့ပျော့ပြောင်းသော တာလီဘန်ထောက်ခံသူများနှင့်ပင်လျှင် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးလုပ်ရန် ခက်ခဲစေခဲ့သည်။ ပွတ်ရှ်တွန်များသည် ၎င်းတို့နှင့် မျိုးနွယ်တူသည့် ဟာမစ်ကာဇိုင်၏ အားပေး ထောက်ခံမှုဖြင့် CLJ ၏ လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း၌ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိရန် စတင်အားထုတ်လာခဲ့ကြသည်။ ယင်းသို့ လုပ်ဆောင်မှုက တာဂျစ် (Tajiks)၊ ဥဇဘက် (Uzbeks)၊ ဟာဇရာ (Hazaras) နှင့် အခြားသော လူမျိုးစုငယ်များအတွင်း၌ ကြိုတင်မှန်းဆသော သံသယများ ကြီးထွားလာခဲ့လေသည်။ ဤဖြစ်စဉ်သည် ၂၀၀၄ ခုနှစ် တလျှောက်လုံး ဖြစ်ပေါ်နေမည်ဖြစ်ပြီး အောက်တိုဘာလတွင် ကျင်းပသော သမ္မတရွေးကောက်ပွဲကာလ၌ အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်နေပေလိမ့်မည်။

သမ္မတ ရွေးကောက်ပွဲနှင့် အခြား ရွေးကောက်ပွဲများ

အာဖဂန်သမိုင်းတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲကို လွတ်လပ်စွာ လျှို့ဝှက်မဲပေး ရွေးချယ်သည့် ပထမဦးဆုံး ရွေးကောက်ပွဲဖြစ်သည့် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အောက်တိုဘာ ၉ ရက် သမ္မတ ရွေးကောက်ပွဲသည် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအတိုင်း ထိရောက်စွာကျင်းပနိုင်ခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲ မဲဆွယ်ကာလ၌ အကြမ်းဖက်သမားများ၏ ခြိမ်းခြောက်မှုများနှင့် တိုက်ခိုက်မှုအချို့ ရှိခဲ့သော်လည်း၊ ဆန္ဒမဲထည့်သည့်နေ့တွင်မူ ကြီးကြီးမားမား အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီးမှုများ မရှိခဲ့ပေ။ ယင်း၌ (၇၀)ရာခိုင်နှုန်း လာရောက်မဲပေးခဲ့ကြသဖြင့် မှတ်တမ်းတင်လောက်ဖွယ်ရာပင်။ ထို့အပြင် သဘောထားပျော့ပြောင်းပြီး အနောက်လိုလားသူ ကာဇိုင်က ယှဉ်ပြိုင်သူ ၁၈ ယောက် အကြား (၅၅ ဒဿမ ၄) ရာခိုင်နှုန်းဖြင့် အငြင်းပွားဖွယ် အနည်းအကျဉ်းရှိခဲ့သော်လည်း ထပ်မံ ယှဉ်ပြိုင်ရွေးကောက်စရာမလိုဘဲ အပြတ်အသတ် အနိုင်ရခဲ့သည်။ အာဖဂန်ခရိုင် (၃၄) ခုစလုံးရှိ မဲရုံ (၂၂၀၀၀)နှင့် အီရန်နှင့် ပါကစ္စတန်ရှိ အာဖဂန်ဒုက္ခသည်ဦးရေ (၂)သန်းခန့်အတွက် မဲရုံ ၂၈၀၀ တို့ ပါဝင်သော စုစုပေါင်း မဲဌာန(၄၉၀၀)တွင် အာဖဂန်ဦးရေ (၈)သန်းကျော်၊ အတိအကျဆိုရလျှင် (၈၁၂၈၉၄၀)ဦး မဲပေးခဲ့ကြသည်။ ရွေးကောက်ပွဲဝန်ထမ်းများနှင့် ဆန္ဒမဲပေးသူများအား ဆန့်ကျင် တိုက်ခိုက်မည်ဟု တာလီဘန်တို့၏ ခြိမ်းခြောက်မှု၊ မဲလိမ်သည်ဟု စွပ်စွဲမှုများနှင့် ကာဇိုင်အား ဦးတည်သော အုံးအုံးကျွက်ကျွက် အမေရိကန်ဆန့်ကျင်ရေးအသံများ၊ မဲအကြိမ်ကြိမ်ထည့်ဝင်မှုကို ကာကွယ်ရန် အသုံးပြုသော ဖျက်မရသည့်အပြင် အလုပ်မဖြစ်မှုစသော ရွေးကောက်ပွဲနေ့ အဆင်မပြေ မှုများအားလုံး မည်သည်ကမှ အောက်တိုဘာ ၉ ရက်နေ့ အာဖဂန်ဒီမိုကရေစီ အောင်မြင်မှု တခုလုံး အတိုင်းအတာအား ထိခိုက်လောက်အောင် အနှောက်အယှက် မဖြစ်စေနိုင်ခဲ့ပေ။

အခြားသမ္မတလောင်းများက လိုအပ်သည့် မဲရာခိုင်နှုန်း(၅၀)အထက်ကို မရရှိပါက ထပ်မံ ရွေးကောက်ယှဉ်ပြိုင်စရာ မလိုသည့်အတွက် ကာဇိုင်၏ အကူးအပြောင်းကာလ သမ္မတရာထူး အမည်တွင် အကူးအပြောင်းကာလဟူသည့် ဝိသေသဂုဏ်ပုဒ် ပြုတ်သွားခဲ့သော်လည်း ၎င်း အမှန် တကယ်ရရှိသော မဲအရေအတွက်သည် လေ့လာစောင့်ကြည့်သူများ ခန့်မှန်းထားသည့် စုစုပေါင်း မဲ(၇၀)ရာခိုင်နှုန်းကျော်ထက် သိသိသာသာ နည်းနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ယခင် ပညာရေး ဝန်ကြီးဟောင်း ယူနူတ်စ် ကွာနွန်နီ (Yunous Qanooni) သည် ၁၆ ဒဿမ ၃ ရာခိုင်နှုန်းဖြင့် ခပ်လှမ်းလှမ်းအကွာမှနေ၍ ဒုတိယနေရာသို့ လိုက်လာခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ၏ မဲထည့်မှုသည် ထင်ထင်ရှားရှားပင် အစုလိုက်ဖြစ်နေခဲ့သည်။ အဓိက ယှဉ်ပြိုင် အရွေးချယ်ခံသော အခြားသူများက ၎င်းတို့ သက်ဆိုင်ရာလူမျိုးစုများ အားကောင်းသည့် နေရာများ တွင် အကောင်းဆုံး စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ကြပြီး၊ ကာဇိုင်သည် တိုင်းပြည်နေရာအနှံ့အပြားနှင့် ဒုက္ခသည် များထံမှ မဲများ ရခဲ့သော်လည်း၊ ပွတ်ဂျီတွန် လူမျိုးစုများ၏ မဲအရေအတွက်မှာ အကောင်းဆုံး ဖြစ်ခဲ့သည်။ အရှေ့မြောက်ဒေသ တာဂျစ်များထူထပ်သည့်နေရာများ အများဆုံးဖြစ်သော ခရိုင် ခုနစ်ခုတွင် မဲရရှိမှု၌ တာဂျစ် ကွာနွန်နီ (Tajik Qanooni)က ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ တတိယ နေရာရခဲ့ သူ ဟာဇရာ (Hazra) လူမျိုးစုမှ ဟာဂျီ မိုဟမ်မဒ် မိုဟာကွမ် (Haji Mohammad Mohaqiq) က ဟာဇရာများလွှမ်းမိုးသည့် ခရိုင် (၂)ခုတွင် မဲအများဆုံးရခဲ့ပြီး၊ ဥဘောက် စစ်ဘုရင် အဘ်ဒူလ် ရာရှစ် ဒေါ့စတွန် (Abdul Rashid Dostum) သည် စတုတ္ထနေရာရရှိခဲ့ပြီး ခရိုင်(၄)ခုတွင် အထူး သဖြင့် ဥဘောက်အများစုနေထိုင်ရာ မြောက်ဖက်အလယ်ပိုင်းဒေသတွင် မဲအများဆုံးရခဲ့သည်။

ကာဇိုင်က နိုင်ငံတကာဖိအားပေးမှုများကြောင့် ယခင်ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးဟောင်းနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ဒုတိယသမ္မတ မိုဟမ်မဒ် ဖာဟင် ခန်း (Mohammed Fahim Khan) အား ၎င်း၏ ရွေးကောက်ပွဲဝင်စာရင်းမှ ဖြုတ်ပစ်ရန် ဇူလိုင်လတွင် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည့်အတွက် ယခင်မြောက်ပိုင်းမဟာမိတ်များတပ်ပေါင်းစုမှ တချိန်က မဟာမိတ်များအတွင်းတွင် အချင်းချင်း မကျေနပ်မှုများရှိခဲ့သည်။ ကွာန္နန်နီ (Qanooni) က ကာဇိုင်နှင့် ယှဉ်ပြိုင်အရွေးခံမည်ဟု ကျေညာခဲ့သော်လည်း လူထုထောက်ခံမှုရရန် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပြင်ဆင်လှုပ်ရှားမှုများ မရှိခဲ့ပေ။ တာဂျစ်၊ ဟာဇရာ၊ ဥဇဘက်နှင့် တဘက်မန်း တို့ ညီညွတ်ရေးရပြီး အနောက်ဖက်အစွန်ဆုံးရှိ ဟီရတ် (Herat) ဒေသမှ ဖြတ်ချခံထားရသည့် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးဟောင်း အစ္စမေးလ်ခန်း (Ismail Khan) ၏ တပ်ဖွဲ့များနှင့် ပူးပေါင်းခဲ့သော် (သို့မဟုတ်) ဘုရင်ဟောင်း မိုဟမ်မဒ် ဇာဟီ ရှား (Mohammad Zahir Shah) အား ကာဇိုင်က သီးညည်းခံနေမှုများအပေါ် ပွတ်ရှုံ့တုန်သစ္စာခံများက စိတ်ပျက်နေမှု ဆက်ရှိနေခဲ့သော် မည်သို့ မည်ပုံ ဖြစ်လာခဲ့မည်နည်း။ သို့ဆိုပါက မဲကွာခြားမှု အခြေအနေမှာ အနိမ့်ဆုံးအားဖြင့် ပို၍ နီးကပ်နေမည်ဖြစ်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲနောက်တဆင့် လုပ်ကောင်းလုပ်ရပေလိမ့်မည်။ ဤသို့ဖြစ်ခဲ့ပါမူ ပြည်တွင်းစစ်ကာလနှင့် ယင်းကာလများမတိုင်မီကတည်းက ရှိနေခဲ့သည့် ပြိုင်ဆိုင်မှုများနှင့် မယုံကြည်မှုများက အင်အားကြီးသည့် အတိုက်အခံညွှန်ပေါင်း ပေါ်ပေါက်လာမှုကို ကောင်းစွာ ဟန့်တားနိုင်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ကာဇိုင်၏ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားမှုကြားမှပင် ဝင်ရောက် ယှဉ်ပြိုင်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည့် တသီးပုဂ္ဂလများ၏ အရေအတွက်က ၎င်းတို့၏စိတ်ထဲ၌ လတ်တလောပြိုင်ပွဲတွင် အောင်မြင်ရေးထက် တစုံတရာရှိနေကြောင်းကို ညွှန်ပြနေလေသည်။ အမျိုးသမီးသမတလောင်း မာဆူဒါ ဂျလယ်လ် (Masooda Jalal) (သို့မဟုတ်) ကဗျာဆရာ လာတစ်စ် ပေဒရမ် (Latif Pedram) ကဲ့သို့သော သူများ၏ ပါဝင်မှုက ယှဉ်ပြိုင်သူ သမတလောင်း အရေအတွက်ကို တိုးလာစေခဲ့ပြီး၊ ယင်းအခြေအနေက အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် လုပ်ဆောင်ပြီးသော ကိစ္စများနှင့် လုပ်ဆောင်ရန်ကျန်ရှိနေသေးသည်များကို အပြောင်းအလဲလုပ်ရန် ဖော်ပြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အခြားသူများကမူ ရွေးကောက်ပွဲအပြီး အပေးအယူလုပ်ရေးတွင် အားကောင်းရန် ဝင်ရောက် ယှဉ်ပြိုင်ကြခြင်း (သို့မဟုတ်) ယှဉ်ပြိုင်ရန် စိတ်ဝင်စားသည်ဟု ကျေညာခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝန်ကြီးအဖွဲ့ဝင်ရာထူးအတွက် (သို့မဟုတ်) အဆင့်နေရာတခုအတွက်အပြင် ၎င်း၏ ရွေးကောက်ပွဲနယ်မြေ အကျိုးအမြတ်အတွက် ကာဇိုင်နှင့် အကျေအလည် ဆွေးနွေးခဲ့ရပုံကို ထိပ်တန်းတွင်ရှိခဲ့သည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းတဦးက ပွင့်ပွင့် လင်းလင်းပြောဆိုခဲ့သည်။ အများစုက ပို၍ သိုသိုသိပ်သိပ် ပါးပါးနပ်နပ်ရှိကြပြီး၊ အလားတူ ပြုမူခဲ့ကြသည်သာ ဖြစ်သည်။ ယခင်သမတဟောင်း ဘူဟာနူတ်ဒင် ရပ်ဘာနီ (Burhanuddin Rabbani) ကဲ့သို့သော အခြားသူများသည် ဘေးထွက်နေရန် တိုက်တွန်းခံနေရပြီး အချို့က မဲဆွယ်စည်းရုံးရေးလုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ရပ်ဘာနီသည် ကာဇိုင်က ဖာဟင်အား နေရာစာရင်းမှ ထုတ်ပစ်လိုက်ပြီး၊ ရပ်ဘာနီ၏ သားမတ် အာမဒ် ဇီအာမာဆူဒ် (Ahmed Zia Massoud) အား အစားထိုးလိုက်ခြင်းအတွက် ကျေနပ်ခဲ့သည်။

သမတရွေးကောက်ပွဲမှရလာသည့် အဓိကကျသော ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုမှာ နိုင်ငံရေး ပါတီများဖွဲ့စည်းပေါ်ပေါက်လာခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများ လှုပ်ရှားလာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ကာဇိုင် အပါအဝင် သမတလောင်းအများစုသည် တသီးပုဂ္ဂလအဖြစ် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ရန် ရွေးချယ်ခဲ့ကြသော်လည်း၊ ကာန္နန်နီသည် တစိတ်တပိုင်းအားဖြင့် သူ၏ ရွေးကောက်ပွဲမဲဆွယ်စည်းရုံးရေးကို ၂၀၀၅ ခုနှစ် ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲတွင် ယှဉ်ပြိုင်ရန်အတွက် နိုင်ငံရေး ပါတီတခုဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ရန် အခွင့်အလမ်းတခုအဖြစ် ရှုမြင်ခဲ့ဟန်ရှိလေသည်။ သူသည် တာဂျစ် ခေါင်းဆောင်တဦးအဖြစ်မျှ

သာ မဲဆွယ်စည်းရုံးခဲ့သည်မဟုတ်ဘဲ၊ လူမျိုးစုများအကြား ထောက်ခံမှု ပိုကျယ်ပြန့်စေရန်ဦးတည်၍ ၁၉၈၀ လွန်နှစ်များက ဆိုဗီယက်ဝင်ရောက်မှုဆန့်ကျင်သည့်လှုပ်ရှားမှု၏ သမိုင်းပုံရိပ်များနှင့် ထိုဆန့်ကျင်တော်လှန်မှု၏ “ရဲစွမ်းသတ္တိရှိသော မြင့်မြတ်သည့် စစ်သည်တော်များ”၏ သမိုင်းအမွေအနှစ်တို့ အကြောင်းကို ပွင့်လင်းစွာထုတ်ဖော်၍ လှုံ့ဆော်စည်းရုံးခဲ့သည်။ ၎င်း၏ အာဖဂန်နစ္စတန်အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှု [Nuhzat-i-Milli Afghanistan (National Movement of Afghanistan)] ပါတီသည် (ယခု ရေးသားနေသည့် ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာတွင်) အခြားပါတီ (၅၀) ကျော်နှင့်အတူ ၂၀၀၅ ခုနှစ်ရွေးကောက်ပွဲအတွက် မှတ်ပုံတင်ခဲ့သည်။ ထိုပါတီများတွင် ယခင် မူဂျာဟစ်ဒင် (*mujahideen*) အဖွဲ့အစည်းဟောင်းများမှသည်၊ လူမျိုးစုအဖွဲ့များပါမကျန်၊ ယခင် ကွန်မြူနစ်အဖွဲ့အစည်းဟောင်းများအထိ အားလုံးပါဝင်လေသည်။

၂၀၀၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ နိုင်ငံရေးပါတီများဆိုင်ရာဥပဒေတွင် ပါတီဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ကန့်သတ်မှုအချို့ ပါဝင်ခဲ့လေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် မည်သည့်ပါတီမျှ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်း မထားရှိစေရ၊ အစ္စလာမ်ဘာသာရေးကို ဆန့်ကျင်သော ဦးတည်ချက်မျိုး မကိုင်စွဲရ၊ **espouse goals "counter to Islam"** ဟူသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်မျိုး ဖြစ်သည်။ ကြီးမားသော အတားအဆီး တခုမှာ နိုင်ငံရေးပါတီများက လူမျိုးစုများနှင့် ဝိုင်းဝန်းများကွဲပြားမှု ပိုမိုနက်ရှိုင်းစေမည်ကို စိုးရိမ်နေမှုကြောင့် ကာဇိုင်နှင့် အခြားအကြီးတန်းအစိုးရအရာရှိများက ပါတီများဖွဲ့စည်းခြင်းကို တွန့်ဆုတ်နေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ၁၉၆၀-လွန်နှစ်များက နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖွံ့ဖြိုးမှုမရှိခြင်းကြောင့် အာဖဂန်နစ္စတန်၏ နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်မှု အစောပိုင်းအတွေ့အကြုံမှာ အမြစ်ပြတ်ခဲ့ရသည်။ လာမည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် (**Wolesi Jirga**) ရွေးကောက်ပွဲများအတွက် လက်ရှိစည်းမျဉ်းအရ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းစာရင်းအခြေခံသည့် အချိုးကျကိုယ်စားပြုစနစ် (**list-based propotional representation – list-PR**) အစား လူတစ်ကိုယ်မဲတပြားဖြင့်ရွေးကောက်သည့်စနစ် (**a single nontrasferable vote - SNTV**) ဖြစ်သည်။ SNTV စနစ်သည် လာမည့်ရွေးကောက်ပွဲများတွင် နိုင်ငံရေးပါတီများ၏အခန်းကဏ္ဍကို သိသိသာသာ ကန့်သတ်မှု ဖြစ်စေလိမ့်မည်ဟု အချို့က တွက်ဆကြသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ အောက်တိုဘာရွေးကောက်ပွဲကာလအတွင်း၌ ကွာနွန်နီ(**Qanooni**)၊ မိုဟာကွစ်(**Mohaqiq**) နှင့် ဒေါစ်တွန်(**Dostum**) တို့သည် ပါတီကို အခြေခံ၍ ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာလူမျိုးစုထောက်ခံသူများအား စည်းရုံးရန် အားထုတ်ခဲ့ကြရာ အကျိုးဖြစ်ထွန်းခဲ့သည့်အတွက် ၂၀၀၅-ခုနှစ် ပါလီမန်လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲများတွင် နိုင်ငံရေးပါတီများ၏အခန်းကဏ္ဍ ပို၍ကြီးမားလိမ့်မည်ဟု ယူဆကြသည်။

နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် အချုပ်အခြာအာဏာ

ပြင်ပမှ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်သူများ လေ့လာရမည့် ပို၍ခက်ခဲသော စိန်ခေါ်မှုတခုမှာ စွမ်းဆောင် ရည်မြင့်တင်ရေးလိုအပ်သော အလေးတယူပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုနှင့် အချုပ်အခြာ အာဏာလွှဲပြောင်းမှု ပို၍လွယ်ကူစေရန် နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်းဝင်၍ မဆောင်ရွက်မှုတို့ အကြားတွင် ထိန်းညှိအတိုးအလျှော့လုပ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ မည်သည့်အခါမျှ ယင်းကဲ့သို့ အစပြုရမည့် အခြေအနေနှင့် ကြုံခဲ့ရခြင်းမရှိဘဲ အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်နှိမ့်ပါးနေသည့် တာလီဘန် အုပ်စိုးမှုလွန်ကာလ အာဖဂန်နစ္စတန်ကဲ့သို့သောနိုင်ငံတခုတွင် နိုင်ငံတကာ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု

၏ ပမာဏနှင့် သိပ်သည်းမှုမှာ အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် သိသာထင်ရှားသော ရိုက်ခတ်မှု ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ အကယ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာ (သို့မဟုတ် တဝက်တပျက်အချုပ်အခြာအာဏာ) ကို အလျင်အမြန် ပြန်လည်လွှဲအပ်ရေးမှာ အဓိက ဦးစားပေးဖြစ်ပါက ကုလသမဂ္ဂ (သို့မဟုတ်) အမေရိကန်တို့၏ ကိုယ်ထိလက်ရောက်အကူအညီလေးမှာ မဖြစ်စလောက်/မစွဲမပိုဖြင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြင့်တင်ခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ်ထွက်ပြီး၊ အင်ဂျီအိုများ အလွန်အမင်းတည်ရှိနေမှုကို ဆက်လက်မှီခိုနေရမည့်အခြေသို့ တွန်းပို့သလိုပင်ဖြစ်ပေမည်။ အခြားတဖက်တွင်လည်း ကိုယ်ထိလက်ရောက်ပါဝင်မှုကြီးပါက သိမ်းပိုက်အုပ်ချုပ်မှုကို မြင်သကဲ့သို့ ယူဆ၍ ဖြစ်လာမည့် တန်ပြန်သက်ရောက်မှုများသာ ရရှိပေလိမ့်မည်။

ဆက်စပ်နေသည့်စိန်ခေါ်မှုတစ်ခုမှာ အမျိုးသားအစိုးရတရပ်ထံသို့ အချုပ်အခြာအာဏာ အစစ်အမှန်ကို လက်လွှဲရန် မည်သို့ စီမံမည်ဆိုသည်ပင် ဖြစ်သည်။ ဘွန်းသဘောတူညီချက်တွင် စီစဉ်ရေးဆွဲထားသော်လည်း၊ ယင်း စိန်ခေါ်မှုကို အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် တဖြေးဖြေး ကြုံလာခဲ့ရသည်။ တိုင်းပြည်၏ ဒေသန္တရပေါ်မူတည်၍ (သို့မဟုတ်) ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အခြေအနေ အကြောင်းရပ်ပေါ်တွင်မူတည်၍၊ အမေရိကန်ဦးဆောင်သည့်တပ်ဖွဲ့များ၊ နိုင်ငံတကာလုံခြုံရေး အကူအညီပေးရေးတပ်ဖွဲ့ (ISAF)၊ ဒေသဆိုင်ရာစစ်ဘုရင်များ၊ အစိုးရဆန့်ကျင်သည့်အင်အားစုများနှင့် ကာဘူးလ်အစိုးရတို့တွင် အာဏာအထိုက်အလျောက် အသိသီးရှိနေကြလေသည်။ မရေရာ မသေချာမှုများ အတွက် အာဖဂန်တို့၏ အစဉ်အလာအရစိတ်ရှည်သည်းခံနိုင်မှုသည် အဆင့်တိုင်း၌ အရေးပါသည့် ချောဆီတခုအဖြစ် အသုံးဝင်ခဲ့လေသည်။ သို့ရာတွင် ၎င်းတို့အတွက်မူ ပေါ်လွင်သော အားနည်းချက်များဖြစ်ပြီး၊ အခြား နေရာတွင်မူ အသုံးမဝင်ပေ။

အခြားနေရာတွင် အသုံးပြုနိုင်မည့် အရေးပါလှသော သင်ခန်းစာတစ်ခုမှာ နိုင်ငံပြန်လည်တည်ဆောက်မှု၏ မဏ္ဍိုင်ကြီးများအားလုံးကို တပြိုင်နက် စီမံခန့်ခွဲရန် အရေးကြီးမှုပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းတို့မှာ လုံခြုံရေး၊ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး၊ အစိုးရအဆောက်အအုံတည်ဆောက်ရေးနှင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းအတွက် အခြားသောအရေးကြီးသည့်အစိတ်အပိုင်းများကို အချင်းချင်း အပြန်အလှန် အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ညှိနှိုင်းလုပ်ဆောင်ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ်ပါက မဏ္ဍိုင်တခုကသာ အောင်မြင်မှုရရှိခြင်း (သို့မဟုတ်) အလျင်အမြန်တိုးတက်ခြင်း အလွယ်တကူဖြစ်နိုင်သော်လည်း အခြားမဏ္ဍိုင်များ၏ တိုးတက်မှု နှေးကွေးခြင်းက တစ်ဖန်လုံး အတိုင်းအတာ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုကို အမြစ်ပြတ်သလိုဖြစ်စေလိမ့်မည်။ တခါတရံတွင် ယင်းသည် အငြိမ်းစား အမေရိကန်ဗိုလ်ချုပ်တော်မီဖရန် (Tommy Franks) က “ကြီးမားသော အပျက်အစီးဖြစ်စေသည့် အောင်မြင်မှု (catastrophic success)” ဟုခေါ်သော ပြဿနာမျိုး ဖြစ်လာနိုင်သည်။ ဥပမာ - အမေရိကန်မြေပြင်တပ်ဖွဲ့အင်အားအနည်းဆုံးဖြင့် တာလီဘန်တို့အပေါ် စစ်ရေးအရ အလျင်အမြန် အောင်ပွဲခံနိုင်မှုသည် အစိုးရအဆောက်အအုံတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများ စီစဉ်ရေးဆွဲထားမှုမရှိသေးဘဲ အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံအား အစိုးရမဲ့သည့်အခြေအနေ ရောက်စေခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် လုံခြုံရေးပေါ်၌ အဆက်မပြတ် အာရုံစိုက်မှုကြောင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး၏ အခြားသောကဏ္ဍများအား အလေးပေးမှုကို ထိခိုက်စေခဲ့သည်။ ပြင်ပကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုအနည်းငယ်နှင့် “အာဖဂန်များလုပ်ပါစေ” ဟူသော ဆန္ဒသည် အခြေအနေများကို ရှုပ်ထွေးလာစေခဲ့ပြီး၊ ကဏ္ဍအသီးသီးတွင် များပြားလှသော ကိုယ့်မင်းကိုယ်ချင်း လုပ်လိုသူများကို တံခါးဖွင့်ပေးလိုက်သလို ဖြစ်သွားလေသည်။ အီရတ်တွင်ကြုံရသကဲ့သို့ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်အစိုးရသစ်သို့ အာဏာလွှဲပြောင်းရေးပြဿနာ ဆက်လက်ရှိနေမည် ဖြစ်သော်

လည်း၊ ကြီးမားသော အကူအညီများနှင့်အတူ ပို၍ စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသည့် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုမျိုး လိုအပ်လှပေသည်။

အောက်တိုဘာသမတရွေးကောက်ပွဲ၏ အောင်မြင်မှုအပေါ် အားရကျေနပ်မှုဖြစ်နေစဉ် အာဖဂန်အစိုးရနှင့် ယင်းအစိုးရအား အခိုင်အမာရပ်တည်နေစေရန် အလွန်ပင်အခရာကျသည့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းတို့တွင် အရေးကြီးသော စိန်ခေါ်မှုများ ဆက်လက်ရှိနေသေးသည်။ လွန်ခဲ့သောသုံးနှစ်အတွင်း နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး၏ အဓိကမဏ္ဍိုင်များဆိုင်ရာ မပြီးဆုံးသေးသည့်လုပ်ငန်းများတွင် အဲဒီအားသင့်စရာမဟုတ်ဘဲ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ကြုံရမည့် ပြဿနာ ၄ ခုရှိသည်။ ထိုစိန်ခေါ်မှုများမှာ - အစိုးရအားဆန့်ကျင်မှု (အနောက်ဆန့်ကျင်ရေးပုန်ကန်မှုများ) ဆက်လက်ရှိနေခြင်း၊ နိုင်ငံတကာတပ်ဖွဲ့များနှင့် အစိုးရအား ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်မှုမရှိသော်လည်း ဒေသအလိုက် ကိုယ်ပိုင်လက်နက်ကိုင်အင်အားစုများ ဆက်လက်ရှိနေခြင်း၊ ဘိန်းနှင့်မူးယစ်ဆေးဝါးစီးပွားရေး စိုးရိမ်ဖွယ်ရာတိုးတက်လာခြင်းနှင့် စိုးရိမ်ဖွယ် ရှုပ်ထွေးနေသည့် ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲများ စသည်တို့ပင် ဖြစ်သည်။

၂၀၀၃ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၄ ခုနှစ်အတွင်း ဆိုးရွားလာသည့် လုံခြုံရေးအခြေအနေ စိတ်မချရမှုတို့သည် အတွေ့အကြုံရင့်ကျက်သော အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးအင်အားစုများ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် အမှန်တကယ် ဆက်လက်ရှိနေသေးသည့် အမှတ်အသားပင်ဖြစ်သည်။ အမေရိကန်တပ်ဖွဲ့များ၏ ထိရောက်သော ပစ်ခတ်မှုပါဝါ (အထူးသဖြင့် လေကြောင်းမှ) ကြောင့် အစိုးရဆန့်ကျင်ရေး အင်အားစုများအဖို့ ကြီးမားသော တိုက်ခိုက်မှုများ မဆင်နွှဲနိုင်ပေ။ ကြိုကြားကြိုကြားတိုက်ပွဲငယ်များကို ဆင်နွှဲနေနိုင်သေးသော်လည်း၊ ယင်းသည် လက်လုပ်စိုးများကို အသုံးပြု၍တိုက်ခိုက်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ပစ်ပြေးနည်းဗျူဟာကို အသုံးပြုခြင်းမျှလောက်သာ ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့၏ အစွမ်းဝင်အဖြစ်များနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာပေါ်လစီများက လူအများကို ဆွဲဆောင်နိုင်သော်လည်း ၎င်းတို့၏ အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်မှုနည်းလမ်းများမှာမူ ထိုကဲ့သို့မဟုတ်ပေ။ ထို့အပြင် အစိုးရဆန့်ကျင်ရေး အင်အားစုများကြောင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအကူအညီများအတွက် များစွာအခက်အခဲ ဖြစ်စေလေသည်။ အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးအင်အားစုများ အားနည်းသော အစိုးရကိုဆန့်ကျင်၍ ဝေဖန်မှု အနည်းငယ်သာရှိသော တောင်ပိုင်းနှင့် အရှေ့ဖက်ရှိ ဒေသများတွင်ပင် အကူအညီပေးရေးပစ္စည်းများ ရောက်ရှိရန် ခက်ခဲလေသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှု တင်းခံနေနိုင်ခြင်းသည် မြိမ်းခြောက်မှုတခုတည်းသက်သက် ကြောင့်သာမဟုတ်ဘဲ၊ တာဂျစ်အများစုပါဝင်သည့် ကြားဖြတ်အာဏာပိုင်အစိုးရတွင် ပွတ်ရှုတွန်များကို တင်ကြိုဖယ်ကြဉ်ထားခြင်း၊ တာလီဘန်တို့၏ လက်အောက်၌ တကယ်ပင်သုတ်သင်ခဲ့သော ဥပဒေမဲ့မှုများနှင့် အကျင့်ပျက်ခြစားမှုများ၊ ပြန်လည်ရှင်သန်လာမည်ကို အချို့က စိုးရိမ်နေခြင်း၊ အာဖဂန်-ပါကစ္စတန်နယ်ခြားဒေသ ထူထပ်သော တောင်တန်းများရှိ ပွတ်ရှုတွန်များအကြားတွင် အမေရိကန်ဆန့်ကျင်ရေးအတွေးအခေါ်များ ပျံ့နှံ့နေခြင်းတို့တွင် အခြေခံနေပေသည်။

ကိုယ်ပိုင်ဂိုဏ်းဖွဲ့၍ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များဆက်လက်ရှိနေခြင်းကို ဖယ်ရှားပစ်ရာတွင် အကူအညီဖြစ်သည့် SSR မဏ္ဍိုင်အသီးသီးတွင် (သမတကာဇိုင်၏ စစ်ဘုရင်များ သူတလူငါတမင်း ရှိနေမှုအပေါ် သည်းမခံနိုင်မှုအပါအဝင်) တိုးတက်မှုများရှိနေသော်လည်း ဂိုဏ်းအုပ်စု လက်နက်ကိုင်အင်အားစုများ ရှိနေဆဲပင် ဖြစ်သည်။ ဤအင်အားစုများသည် ဆိုဗီယက်ကျူးကျော်မှုကို ဆန့်ကျင်သည့် အမျိုးသားခုခံရေးတိုက်ပွဲတခုအဖြစ် စတင်ခဲ့ခြင်းပြီး၊ အချိန်ကာလကြာမြင့်လာသောအခါ လူမျိုးစုပေါင်းစုံတို့၏ ပြည်တွင်းစစ်ပွဲအဖြစ် အသွင်ပြောင်းသွားခဲ့သော အာဖဂန်နစ္စတန်၏

နှစ်ကာလရှည်လျားလှသော ပြည်တွင်းစစ်၏ ဆိုးမွေများပင်ဖြစ်သည်။ လက်နက်ကိုင်တိုင်းအုပ်စုများနှင့်ပတ်သက်၍ DDR လုပ်ငန်းစဉ်အရ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပြီး၊ လက်နက်ကိုင်တိုင်းအုပ်စုများ၏ အစိတ်အပိုင်းများအဖြစ် တရားဝင်သတ်မှတ်မထားရှိသော်လည်း ထိုသူတို့၏ရန်မှ ကင်းဝေးပြီး တရားဝင်ပြည်သူ့လုပ်ငန်းခွင်များ ထိထိရောက်ရောက် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် တရားဥပဒေဘောင်အတွင်းမှ စီးပွားရေးသည် အာမခံချက်အပြည့်အဝပေးနိုင်ရန် သေချာရေရာမှု မရှိသေးသည့် အပြင် ဘိန်းနှင့် မူးယစ်ဆေးဝါးစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများက ကောင်းစွာ အကျိုးအမြတ် ဖြစ်ထွန်းနေဆဲ ဖြစ်သည်။ စစ်ဘုရင်များ၊ ဒေသဆိုင်ရာ တပ်မှူးများသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် နိုင်ငံရေးတွင် ဦးဆောင်မှုအခန်းကဏ္ဍကို ပြောင်းလဲနေရာယူလာကြသော်လည်း၊ အချို့မှာ စနစ်တကျ အဖွဲ့အစည်းဖြင့်ရာဇဝတ်မှုများကျူးလွန်ခြင်းသည် လွယ်ကူပြီး အမြတ်အစွန်းများပြားသည့် အပြောင်းအလဲဖြစ်မှုကို ကျေနပ်နေကြသည်။

ယခုအခါ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် အဖွဲ့အစည်းဖွဲ့၍ရာဇဝတ်မှုများကျူးလွန်ခြင်းတွင် လုပ်ငန်းမျိုးစုံ ပုံစံအမျိုးမျိုး ဖြစ်လာသည်။ သို့သော် ယင်းတို့၏ အဓိကအလုပ်မှာ ဘိန်းခင်းများ စိုက်ပျိုး၍ ထိုမှတဆင့် ဘိန်းဖြူထုတ်လုပ်ရန်ဖြစ်ပြီး၊ ဘိန်းဖြူများကို နိုင်ငံတကာနှင့် ဒေသဆိုင်ရာ ဈေးကွက်များသို့ မှောင်ခိုထုပ်ပိုင်းခြင်း ဖြစ်သည်။ တာလီဘန်များကျဆုံးပြီးနောက်(၃)နှစ်တာအတွင်း မူးယစ်ဆေးဝါးနိမ်နင်းရေး၌ ဆိုးဆိုးဝါးဝါးဖြစ်ခဲ့မှုမျိုး မည်သည့်မျက်နှာစာတွင်မှ မရှိခဲ့ပေ။ စိုက်ပျိုးသည့် ဧရိယာဟက်တာ ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ထွက်ရှိသော ဘိန်းစိမ်း မက်ထရစ်တန်ချိန်ဖြင့် သော်လည်းကောင်း တိုင်းတာမှုအရ ၁၉၈၀ နှစ်လယ်ကစ၍ ဘိန်းစိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်မှုသည် တစ်ပင်ရိပ်မြင့်တက်လာခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်မှစတင်၍ ဘိန်းထုတ်လုပ်မှုသည် တနှစ်လျှင် ခန့်မှန်းချိန် မက်ထရစ်တန်ချိန် ၂၀၀၀ အောက်သို့ တကြိမ်မျှ ကျဆင်းမလာတော့ဘဲ၊ ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင်မူ ၄၆၀၀ တန်ချိန်အထိ အမြင့်ဆုံးသို့ရောက်ရှိခဲ့လေသည်။ ထို ဖြစ်စဉ်တွင် ဘိန်းခင်းစိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် ဘိန်းဖြူချက်လုပ်ခြင်းအဆင့်ဆင့်ကို ချေမှုန်းတိုက်ခိုက်ခဲ့သည့် တာလီဘန်များ နောက်ဆုံးအုပ်ချုပ်ခဲ့သော ၂၀၀၁ ခုနှစ်သည် ချွင်းချက်ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ တာလီဘန်ပြိုကျပြီးနောက်ပိုင်းကာလတွင်၊ စီးပွားရေး မသေချာမှုများနှင့် စောင့်ကြပ်ထိန်းချုပ်မှု အားနည်းချက်များသည် ဘိန်းစိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်မှုကို အလျင်အမြန် ပြန်လည်ရှင်သန်လာစေခဲ့သည်။ ဘိန်းသီးထွက်ရှိမှုသည် ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ခန့်မှန်းခြေ တန်ချိန် ၃၂၀၀ မှ၊ ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် ခန့်မှန်းခြေ တန်ချိန် ၃၆၀၀ အထိ မြင့်တက်လာခဲ့ပြီး၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ၄၂၀၀ တန်ချိန်နားအထိ ရောက်ခဲ့လေသည်။ ထိုကိန်းဂဏန်းသည် တကမ္ဘာလုံးမှ တနှစ်အထွက် စုစုပေါင်း၏ ၈၇ ရာခိုင်နှုန်းအထိ ရှိခဲ့သည်။ ပိုမိုဆိုးရွားသောလက္ခဏာတခုမှာ ဘိန်းစိုက်ပျိုးသော မြေဧရိယာများ တဟုန်ထိုးမြင့်တက်လာခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ အာဖဂန်လူဦးရေ၏ ၁၀ ပုံတပုံ (လူဦးရေ ၂ သန်းကျော်)သည် ယခုအခါ ဘိန်းစိုက်ပျိုးမှုဧရိယာ ဟက်တာ (၁၃၀၀၀) တွင် လုပ်ကိုင်နေကြလေသည်။ ထိုကိန်းဂဏန်းသည် တိုင်းပြည်ရှိ စိုက်ပျိုးနိုင်သော မြေဧရိယာစုစုပေါင်း၏ ၂ ဒသမ ၉ ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်ပြီး၊ ၂၀၀၃ ခုနှစ်အကုန်တွင် ယခင်ထက် ၆၇ ရာခိုင်နှုန်း မြင့်တက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ မိုးခေါင်ရေရှားဖြစ်မှုကြောင့် ဘိန်းအထွက်နှုန်းကျဆင်းခဲ့ပြီး၊ ဈေးကွက်အတွင်း၌ အလှံ့အပယ်ဖြစ်နေမှုကလည်း ဈေးနှုန်းများ ကျဆင်းစေခဲ့သည်။ သို့သော် ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ပြည်ပသို့ ဘိန်းစိမ်းတင်ပို့မှုသည် အမေရိကန်ဒေါ်လာ (၂ ဒသမ ၈ ဘီလီယံ) တန်ဖိုးရှိပြီး၊ ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် တိုင်းပြည်၏ တရားဝင်ပြည်တွင်းထွက်ကုန်စုစုပေါင်းတန်ဖိုးသည် အမေရိကန်ဒေါ်လာ (၄ ဒသမ ၆ ဘီလီယံ)မျှသာရှိ သည်။ တနည်းအားဖြင့်ပြောရလျှင် မူးယစ်ဆေးဝါးကူးသန်းရောင်းဝယ်မှုသည် အာဖဂန်စီးပွားရေးအဆောက်အအုံတခုလုံး အရွယ်အစား၏ ၅ ပုံ ၃ ပုံ ပမာဏရှိလေသည်။

တစ်တံတပိုင်းအားဖြင့် မူးယစ်ဆေးဝါးမှရရှိသောငွေများဖြင့် မြို့ပြရှိဆောက်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းများ အရှိန်အဟုန်မြင့်တက်လာခြင်းအပါအဝင် ထိုကဲ့သို့ တရားမဝင်စီးပွားရေး တဟုန်ထိုးကြီးထွားလာမှုသည် အလေးအနက်သတိပေးချက်ပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံတော်ပြန်လည် တည်ဆောက်မှုရှိ အခြားသောကဏ္ဍများ၏ တိုးတက်မှုကို လမ်းကြောင်းသွေဖည်သွားစေနိုင်သည်။ ထို စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကို ရပ်တန့်စေရန်အတွက် ထိရောက်သောနည်းလမ်းများ အားကောင်းဖွံ့ဖြိုး လာစေရန်မှာ အလွန်ပင်ကြမ်းတမ်းခက်ခဲလှပေသည်။ သို့သော် အကယ်၍ အဆိုပါကဏ္ဍ ဆက်လက်ကြီးထွားလာပါက၊ အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံအား ကျရှုံးနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအဖြစ်မှသည် မူးယစ်ဆေးဝါး အကြမ်းဖက်နိုင်ငံ (narcoterrorist state) တစ်နိုင်ငံအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားမည့်အခြေအနေသို့ ခြိမ်းခြောက်လာလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုနှစ် ဈေးနှုန်းကျနေချိန်၌ပင် လယ်သမားတယောက်အဖို့ ဘိန်းစိုက်ပျိုးမှုမှ ရရှိသည့်ဝင်ငွေသည် အခြားသော သီးနှံစိုက်ပျိုးမှုမှ ရရှိသည့် ဝင်ငွေထက် များစွာ ပိုနေလေသည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်၏ ကျောရိုးဖြစ်သော ကျေးလက်လူထုအများစု၏ အဓိက အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းမှာ ဘိန်းစိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်မှုဖြစ်နေသည့်အတွက် ဘိန်းတိုက်ဖျက်ရေးနှင့် အစားထိုးသီးနှံစိုက်ပျိုးရေး နည်းလမ်းများကို အောင်မြင်စေရန် အလွန်အမင်း ခက်ခဲစေလိမ့်မည်။ လက်နက်ဖြင့် တားမြစ်ပိတ်ပင်ခြင်းနှင့် ဥပဒေလိုက်နာရေး ကြပ်မတ်မှု နည်းလမ်းများ သည်လည်း အပေါ်ယံဟန်ပြမှုသာ ဖြစ်နိုင်မည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် စစ်ဘုရင်များသာမက အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၊ အုပ်ချုပ်ရေးဌာနအကြီးအကဲများ၊ ရဲအရာရှိများ နှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုများ အပါအဝင်ဖြစ်သော ထိပ်ပိုင်း လူတချို့က ဤလုပ်ငန်းများမှနေ၍ ငွေကြေးရရှိနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲအတွက် အရေးပါလှသော ထိုအပြောင်းအလဲကာလအတွင်း လူမျိုးစုများ အကွဲကွဲအပြားပြားဖြစ်နေသော တိုင်းပြည်တွင် ချမ်းသာသူများနှင့် အာဏာလက်ကိုင်ရှိသူများ၏ အမြတ်အစွန်းများကို ထိုးနှက်ခြင်းနှင့် ဆင်းရဲသားများ၏ နေ့စဉ်စားဝတ်နေမှုဘဝများက ပေါက်ကွဲမှု ရလဒ်သာ ထွက်ပေါ်လာစေမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုကဲ့သို့မလုပ်ဆောင်ပြန်လျှင်လည်း မူးယစ်ဆေးဝါးကုန်သွယ်မှုကို ခိုင်မာစွာအမြစ်တွယ်လာစေရန်၊ ကိုလမ်ဘီယာအတွေ့အကြုံအတိုင်း အကျိုးတူစုစည်းမှုများ ဖြစ်စေရန် ခွင့်ပြုထားသလိုဖြစ်နေပေလိမ့်မည်။

၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ရင်ဆိုင်ရမည့် နောက်ဆုံးစိန်ခေါ်မှုတခုမှာ ရှုပ်ထွေးခက်ခဲသော တာဝန် တရပ်ဖြစ်သည့် ပါလီမန် ရွေးကောက်ပွဲများ (၂၀၀၅ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် သတ်မှတ်ထားသော်လည်း နောက်သို့ရွှေ့ရန် သေချာသလောက်ပင်ဖြစ်နေသည်) ကျင်းပပေးရန်နှင့် အာဖဂန်ဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကို ဖွဲ့စည်းခေါ်ယူရန်ပင်ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် အတည်ပြုခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ရှေ့တွင်ပေါ်ပြထားသည့်အတိုင်း **Wolesi Jirga** နှင့် **Meshrano Jirga** ဟူ၍ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ထားရှိရန်ဖြစ်သည်။ ထိုလွှတ်တော်များဖွဲ့စည်းရန်အတွက် လုပ်ထုံး လုပ်နည်းစည်းမျဉ်းများကိုလည်း အခြေခံဥပဒေနှင့် အခြေခံဥပဒေအတည်ပြုပြီး နှစ်လအကြာတွင် ချမှတ်ခဲ့သော ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာဥပဒေများတွင် ပြဌာန်းခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ **Wolesi Jirga** (အောက်လွှတ်တော်) တွင် လူတကိုယ်မိတ်ပြားဖြင့်ရွေးကောက်သည့်စနစ် (SNTV) ဖြင့် (၂၄၉)ဦး ရွေးချယ်မည်ဖြစ်သည်။ ယင်းတို့အထဲမှ (၂၁၅)နေရာကို ပြည်နယ်အဆင့်တွင် လူဦးရေအရ အချိုးကျ သတ်မှတ်ရန်ဖြစ်ပြီး၊ (၃၄)နေရာကို လစ်ကျန်သည့်နေရာများတွင် ဖြည့်ပေးရန်ဖြစ်သည်။ **Wolesi Jirga** (အောက်လွှတ်တော်) တွင် ပြည်နယ်တခုမှ အမျိုးသမီးကိုယ်စားလှယ် နှစ်ဦးကျစီဖြင့် စုစုပေါင်း အမျိုးသမီး (၆၈)ဦး ပါဝင်ရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ကျန်သော (၁၈၁) နေရာတွင် မည်သူမဆို ယှဉ်ပြိုင် အရွေးချယ်ခံရန် ဖြစ်သည်။

Meshrano Jirga (အထက်လွှတ်တော်) အတွက် အမတ် (၁၀၂) ဦး ရွေးချယ်မှုသည် ပိုမို၍ပင် ရှုပ်ထွေး ပေလိမ့်မည်။ မတူညီသော လုပ်ငန်းစဉ် သုံးရပ်ကို အသုံးပြုရမည်ဖြစ်သည်။ နေရာစုစုပေါင်း၏ သုံးပုံ တစ်ပုံမှာ ပြည်နယ်ကောင်စီတစ်ခုစီက ကောင်စီဝင်များထဲမှ တစ်ဦးကို အထက်လွှတ်တော်တွင် (၄)နှစ်သက်တမ်းအတွက် ရွေးချယ်စေလွှတ်သူများ ဖြစ်သည်။ အလားတူပင် ပြည်နယ်တစ်ခုစီရှိ ခရိုင်ကောင်စီများက သက်ဆိုင်ရာခရိုင်ကောင်စီဝင်များထဲမှ တစ်ဦးကို (၃)နှစ်သက်တမ်းအတွက် ကာဘူးလ်သို့ ရွေးချယ်စေလွှတ်ရမည်ဖြစ်ရာ (၃၄) ဦး ထပ်ရှိလာမည် ဖြစ်သည်။ လတ်တလောတွင် ပြည်နယ်နှင့် ခရိုင်ကောင်စီများ မရှိသေးပေ။ ယင်းတို့ကိုလည်း နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အထက်လွှတ်တော်နေရာ သုံးပုံ နှစ်ပုံကို မဖြည့်မီ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားပြီးဖြစ်ရမည်။ နောက်ဆုံးတွင် ကျန်ရှိနေသေးသည့် ၃၄ နေရာကို ငါးနှစ်သက်တမ်းအတွက် အစဉ်အလာအရ အခြေတကျနေထိုင်ခြင်းမရှိဘဲ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သောလူမျိုးများ (**Kochis**) နှင့် မသန်မစွမ်းသူများကဲ့သို့သော ကိုယ်စားပြုခြင်းမခံရသည့် အုပ်စုများကို ကိုယ်စားပြုရန် သမတ ကာဇိုင်က ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည်ဖြစ်သည်။ ၎င်းအပြင် ကာဇိုင် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည့်သူများထဲတွင် ဦးရေထက်ဝက် (တနည်းအားဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်ဦးရေစုပေါင်း၏ ၆ ပုံ ၁ ပုံ) မှာ အမျိုးသမီးများ ဖြစ်ရမည်ဟု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ပြဌာန်းထားသည်။

စိန်ခေါ်မှုအခက်အခဲများစွာတို့က ရွေးကောက်ပွဲများကို ချုပ်ချယ်ကန့်သတ်မှုများ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ခရိုင်နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ပြည်နယ်ကိုယ်စားလှယ်ခန့်အပ်ခြင်းတို့ကို ဆုံးဖြတ်ရမည်ဖြစ်သည်။ တဖန် ယင်းလုပ်ငန်းနှစ်ရပ်စလုံးသည် လောလောဆယ်မရှိသေးသည့် လူဦးရေကိန်းဂဏန်းအတိအကျပေါ်တွင် မူတည်နေပြန်သည်။ လုံခြုံရေးအခြေအနေအတွက်လည်း နွေဦးရာသီရွေးကောက်ပွဲများမတိုင်မီ အစိုးရဆန့်ကျင်ရေးအင်အားစုများ၏ စီမံချက်များ၊ ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုများအား ဖျက်ဆီးရန်အတွက် အမေရိကန်တို့၏ ဆောင်းရာသီထိုးစစ်ကို ကျေညာပြီး လက်ငင်းအရေးတကြီး လျှပ်ရှားရန် လိုအပ်နေပေသည်။ သမတရွေးကောက်ပွဲတွင် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသော လူမျိုးစုများအလိုက် ကွဲပြားမှုများသည် ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲများတွင် ထိုထက် ပိုမို ကြီးမားမည့်ဟန် ရှိနေသည်။ အထူးသဖြင့် **DDR** လုပ်ငန်းစဉ်နှေးကွေးပါက လက်နက်ကိုင်ပိုင်း အုပ်စုများနှင့် ၎င်းတို့ခေါင်းဆောင်များ၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုများ ဖြစ်လာနိုင်သည်။ နောက်ဆုံးအချက်မှာ သီးခြားမဲရွေးချယ်မှုငါးမျိုးတွင် အရွေးချယ်ခံနေရာအမျိုးမျိုးအတွက် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်မည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ ထောင်နှင့်ချီသည့်အတွက် အဆိုပါရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရေးစီမံခန့်ခွဲမှုမှာ သမတရွေးကောက်ပွဲကျင်းပသည်ထက် အဆများစွာ ခက်ခဲသောစိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေပေသည်။ ထို့အပြင် ဆန္ဒမဲပေးသူများ၏ သိမြင်နားလည်မှုရရှိရန် နိမ့်ကျနေလျက်ရှိပြီး နိုင်ငံသားနှင့်ဆိုင်သောပညာပေးမှုအချိန်ကာလသည်လည်း ကုန်ဆုံးတော့မည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ထိုရွေးကောက်ပွဲများအားလုံး (သို့မဟုတ်) အချို့မှာ ၂၀၀၅ ခုနှစ်ကုန်ရောက်သည်အထိ ကြန့်ကြာသွားနိုင်သည့် အလားအလာများစွာရှိနေပြီး၊ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် သမ္မတကာဇိုင်အား တဦးတည်းသော တရားဝင် ရွေးကောက်ခံရသူအဖြစ် ၎င်း၏ ဝန်ကြီးအဖွဲ့၊ ခန့်အပ်ထားသောအာဏာပိုင်များနှင့် အမိန့်ဒီကရီများမှတစ်ဆင့် တဦးတည်း အုပ်ချုပ်သွားရမည့်အနေအထားမျိုးဖြစ်နေပေသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ကြန့်ကြာသည်ဖြစ်စေ၊ မကြန့်ကြာသည်ဖြစ်စေ ရွေးကောက်ပွဲများကို ကျင်းပသွားရပေမည်။ သို့ဖြစ်၍ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ မရေမရာဖြင့် အစပြုကာ အဆင်အပြေမချောမွေ့မှုအသွင်အပြင်များ ရှိနေသော်လည်း ကိုယ်စားပြုဒီမိုကရေစီသည် အာဖဂန်လုပ်ငန်းတွင် ရောက်ရှိနေပြီဖြစ်သည်။

အာဖဂန်နစ္စတန်သည် အမြဲတမ်း ရှုပ်ထွေးခက်ခဲသော ပြဿနာတခုအဖြစ် ရှိနေခဲ့ လေ သည်။ နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးအတွက် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နှစ်လယ်တလျှောက်လုံး အမေရိကန်ပြည် ထောင်စု ကြိုးပမ်းခဲ့သော စိတ်မပျံ့တပါ ချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းများမှာ အနည်းငယ်သာ အောင်မြင်မှု ရခဲ့သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ၎င်း၏ အမှားများမှနေ၍ သင်ခန်းစာယူပြီး၊ နည်းဗျူဟာ မြောက် ပြင်ဆင်မှုများ ပြုနိုင်သကဲ့သို့ အကြမ်းဖက်မှုကို ခုခံအံ့တုခြင်းနှင့် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အောက်တိုဘာ တွင် မဲရုံများသို့ အစုလိုက်အပြုံလာရောက်ခြင်းဖြစ်ရပ်တို့က အာဖဂန်နစ္စတန်၏ မျှော်လင့်ချက် များနှင့် အရေထုခံနိုင်စွမ်းရှိမှုကို တွေ့မြင်နိုင်ပေသည်။ ယခုအခါ လက်တွေ့နှင့်ကိုက်ညီပြီး အသုံးဝင် မည် လှုံ့ခြုံရေးနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေး နည်းဗျူဟာတခုလည်း ရှိနေပြီး၊ နိုင်ငံတော် တည်ဆောက် ရေးလုပ်ငန်းကို ဒုက္ခပေးနေသော သိမ်မွေ့နက်နဲသည့် ချို့ယွင်းအားနည်းချက်များသည်လည်း နည်း ပါးလာနေပြီ ဖြစ်သည်။

လှုံ့ခြုံရေးကိစ္စတွင် ပင်တဂွန်အဖွဲ့ ၎င်းမနှစ်သက်သော ငြိမ်းချမ်းရေး ထိန်းသိမ်းမှုလုပ်ငန်း ကို စွန့်လွှတ်ချင်သော ဆန္ဒသည် ISAF ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို တိုးချဲ့ခြင်းနှင့် အမေရိကန်စစ်တပ်အား ၎င်း၏ နည်းဗျူဟာ အပြောင်းအလဲလုပ်နိုင်ရန် လမ်းပွင့်စေခဲ့သည်။ ဒီမိုကရေစီလောကနှင့် အခြား အယ်လ်ကိုင်းဒါ (သို့မဟုတ်) တာလီဘန် ထိပ်တန်းခေါင်းဆောင်များအား သတ်ဖြတ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ဖမ်းဆီးခြင်းသည် အထူးစစ်ဆင်ရေးတပ်ဖွဲ့များနှင့် အမေရိကန်ထောက်လှမ်းရေး အေဂျင်စီများ၏ ဦးစားပေးအဆင့်တွင် ဆက်လက်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ သို့သော် ယခုအခါ အာဖဂန် နစ္စတန်၏ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအောက်၌ လည်ပတ်နေသည့် နိုင်ငံတော်တရပ်အဖြစ်လာရေး အကူအညီပေးရန် ရည်ရွယ်သည့် ကြီးမားသော စစ်ရေးအားထုတ်မှု လည်း ရှိနေသည်။ PRTs အသင်းများ အလျင်အမြန်ကြီးထွားလာမှု၊ ထိုအသင်းများအနေဖြင့် ရွှေ့ပြောင်းတိုက်ခိုက်ရေးတပ်ဖွဲ့များထံမှ ရရှိသော စနစ်တကျအကူအညီများနှင့် လက်နက်ကိုင် အုပ်စုများအား လက်နက်ဖြုတ်သိမ်းရန်နှင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များဖျက်သိမ်းရန် အခိုင်အမာ အားထုတ်မှုတို့သည် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နွေရာသီကတည်းက ပေါ်လာခဲ့သည့် မျှော်လင့်ခဲ့ရသော အလွန်တရာလိုအပ်နေသော အပြောင်းအလဲများ ဖြစ်လာသည်ကို ဖော်ပြချက်ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ ဖြစ်ရန် ပံ့ပိုးမှုမှာ၊ ကွင်းထဲရှိ အမေရိကန်ဆုံးဖြတ်ချက်ချသူများအကြား အရပ်ဖက်-စစ်ဖက်တို့ မကြုံစဖူး နီးနီးကပ်ကပ်ဆက်စပ်မှုနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုတို့ပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းကို ကာဘူးလ်ရှိ အမေရိကန်သံရုံး၌ သံအမတ်ကြီး ခါလီဇာဒ် နှင့် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဘာနီတို့၏ ရုံးခန်းများ ကပ်လျက်ရှိ နေမှုက သရုပ်ပေါ်နေသည်။

ပြန်လည်ထူထောင်ရေးခြေလှမ်းသည် အစောပိုင်း၌ အလွန်နှေးကွေးသော်လည်း နောက်ဆုံးတွင် လုပ်ဆောင်မှု အားကောင်းလာလေသည်။ လျှပ်စစ်မီးရရှိရေးနှင့် ရေသန့် ဖြည့်ဆည်းမှု ကဲ့သို့သော အဓိကကျသည့် စိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေသေးသော်လည်း အနာဂါတ်တိုးတက်မှုအတွက် အချို့အရေကြီးသော အခြေခံအဆောက်အအုံများ စတင်လည်ပတ်နေပြီဖြစ်သည်။ မူးယစ်ဆေးဝါး လုပ်ငန်းမှ သွေဖည်၍ စီးပွားရေးအား ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာစေရန်နှင့် အသွင်စုံကျယ်ပြန့်လာစေရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများမှာလည်း အရေးကြီးနေဆဲပင် ဖြစ်သည်။ လူနေမှုအဆင့်အတန်းမှာလည်း အလွန်အမင်း နိမ့်ကျနေဆဲ ဖြစ်သည်။ သို့သော် ၂၀၀၁ ခုနှစ် နှစ်ကုန်တွင် ဆောင်ရွက်နေပြီဖြစ်သော အောက်ခြေသုံညှပ်မှ စတင်ရသည့် အာဖဂန်နစ္စတန်၏ နိုင်ငံပြန်လည်တည်ဆောက်မှုစီမံကိန်း တိုးတက်မှုမှာ သိသာထင်ရှားလာပြီ ဖြစ်သည်။ ယင်းကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်မည်

(သို့မဟုတ်) မထိန်းသိမ်းနိုင်ဆိုသည်မှာ စောင့်ကြည့်ရန် လိုပေသေးသည်။ သို့သော် တိုးတက်မှု အစကား ရှိပြီဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတော်အဆောက်အအုံတည်ဆောက်ရေးတွင်လည်း တိုးတက်မှုကို တွေ့နေရသည်။ အထူးသဖြင့် အောက်တိုဘာ ရွေးကောက်ပွဲဖြစ်ပြီး ယင်းမှာ ဘွန်းသဘောတူညီချက်များ အရ ဆောင်ရွက်ရမည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ် အောင်မြင်မှုပင် ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးနှင့် အခက်ခဲဆုံးကျော်လွှားရမည့် ဘွန်းအတားအဆီးမှာ ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပရန်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုရွေးကောက်ပွဲများ ယခုအခါ ကျင်းပနိုင်တော့မည်ဟု အကောင်းမြင်နိုင်သည့် အခိုင်အမာ အချက်မှာ အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် အခြားအဆင့်များ ရုပ်လုံးပေါ်လာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

အကောင်းမြင်ရန်အတွက် သဘာဝကျသည့်အခြေခံများ ရှိနေသော်လည်း၊ အာဖဂန် နစ္စတန်တွင်မူ အမှားအယွင်းဖြစ်သွားနိုင်သည့်အရာများစွာ ကျန်နေသေးသည်။ လက်နက်ကိုင် ပုန်ကန်မှုနှင့် အကြမ်းဖက်မှုဝါဒနစ်နာအကြား ကြီးထွားလာနေသည့် ဘိန်းလုပ်ငန်း၏ ဆက်စပ် အားဖြည့်မှုက တရွေ့ရွေ့သွားနေသည့် ချိန်ကိုက်စုံတလုံးကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ ဒေသခံ စစ်ဘုရင်များ စွာ တို့ကလည်း အလုပ်အကိုင်နည်းလမ်းအသစ်များ ပြောင်းလဲလုပ်ကိုင်လိုစိတ် နည်းနေသေး သည်။ လူမျိုးစုများအကြား အကွဲကွဲအပြားပြား ဖြစ်နေမှုကလည်း လာမည့်ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ယင်းမှ အစိုးရတစ်ရပ်ပေါ်ထွက်လာရေး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုကို ခြောက်လှန့်နေလေသည်။ အာဖဂန် ၏ လူသား၊ ရုပ်ဝတ္ထုပစ္စည်း (သို့မဟုတ်) အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းရည်သည် ဤ နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းစီမံကိန်း အကောင်အထည်ဖော်ရန် အခရာကျလေသည်။ အဆိုပါ လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းရည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာစေရန်နှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက သုံးနှစ်ကြာ (အာဖဂန်ပြည်သူများက ဆယ်စုနှစ်သုံးခုကြာအောင်) ရုန်းကန်၍ ခက်ခက်ခဲခဲရရှိထားသည့် အသီး အပွင့်များကို လုံခြုံတည်မြဲစေရန်အတွက် အဆက်မပြတ် ဆက်စပ်ဆောင်ရွက်မှုနှင့် တစိုက်မတ်မတ် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု လိုပေလိမ့်မည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်အား ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန်အတွက် အုတ်မြစ်ကား ချပြီးဖြစ်သည်။ ယခုကား လုပ်ငန်းအပြီးသတ်ရန် အချိန်သာ ဖြစ်တော့သည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း

ဥရောပအရှေ့တောင်ဖက်ရှိ “ဟဲလ်ဆင်ကီ” တခဏတာ

ဂျီရိုလ် နော့စ် နှင့် မားကပ်စ် ကော့ခ် Gerald Knaus and Marcus Cox

ဥရောပတည်ငြိမ်မှုပျိုးထောင်ရေး (European Stability Initiative - ESI) အဖွဲ့၏ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ ဂျီရိုလ်နော့စ် သည် ကိုဆိုပို ကုလသမဂ္ဂမစ်ရှင်ရှိ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ သင်ခန်းစာများလေ့လာသုံးသပ်ခြင်းဌာန၏ ဒါရိုက်တာဟောင်းတဦးလည်းဖြစ်သည်။ မားကပ်စ် ကော့ခ် သည် ESI ၏ အကြီးတန်းအယ်ဒီတာနှင့် ဘော့စနီးယားနှင့်ဟာဗီဗီးနားရှိ အထက်တန်းကိုယ်စားလှယ်ရုံးမှ အကြံပေးအရာရှိဟောင်းတဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ESI သည် ဥရောပသမဂ္ဂနှင့် ယင်း၏ အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့များ၏ အနာဂါတ်ရေးရာ သုတေသနကို တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်နေသည့် ငွေကြေးအမြတ်အစွန်းအတွက်မဟုတ်သော အသင်းအဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်သည်။ ESI ရုံးချုပ်ကို ဘာလင်တွင်ထားရှိပြီး၊ အီစတစ်ဘူလ် အပါအဝင် ဥရောပရှိ အခြားသော မြို့ကြီးအတော်များများ၌လည်း ရုံးခွဲများ ထားရှိသည်။

ပြီးခဲ့သောဆယ်စုနှစ်တခုအတွင်း ဥရောပတွင် တော်လှန်ရေးတရပ်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ယင်းမှာ ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံဟောင်း (၈)နိုင်ငံတို့ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ တင်းပြည့်အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် အသွင် ကူးပြောင်းလာခြင်းဖြစ်သည်။ ထို တော်လှန်ရေးရလဒ်ကို ၂၀၀၄ ခုနှစ် မေလ ၁ ရက်နေ့တွင် မီးရှူး မီးပန်းများ၊ မိန့်ခွန်းများဖြင့် သောင်းသောင်းဖြဖြ ဝှဲချီးကျင်းပနေကြသော်လည်း ထို အသွင် ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်အသေးစိတ်ကိုမူ သေသေချာချာ ဆန်းစစ်လေ့လာမှု မပြုခဲ့ကြပေ။ အမှန်တကယ် အားဖြင့် အီးယူအဖွဲ့ဝင်သစ်ဖြစ်လာသော အဆိုပါ(၈)နိုင်ငံ၏ အမြစ်ပါမကျန် လုံးလုံးလျားလျား ပြန်လည်တည်ဆောက်မှုသည် အများပြည်သူ မမြင်တွေ့နိုင်သည့် ဘရပ်ဆဲလ်ရှိ ဥရောပ ဗျူရို ကရေစီ၏ ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲမှုအောက်တွင်ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းဗျူရိုကရက်များသည်

Knaus, Gerald and Marcus Cox. The “Helsinki Moment” in Southeastern Europe. *Journal of Democracy* 16:1 (2005), 39-53. © National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. Reprinted with permission of The Johns Hopkins University Press.

ဥရောပပုံစံ ဈေးကွက်အခြေပြုဒီမိုကရေစီဟူသော ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်တခုတည်းသို့ ရောက်ရှိရန် ပြင်းပြင်းထန်ထန် မတည်မငြိမ် ပြောင်းလဲနေကြသည့် မတူကွဲပြားသောနိုင်ငံများ ပါဝင်လာစေရန် ဆွဲယူနိုင်စွမ်းရှိသည့် အဆောက်အအုံဆိုင်ရာနည်းလမ်းတစ်ခုကို အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ ထိုနိုင်ငံများ အားလုံးသည် ဥရောပသမဂ္ဂဝင်ဖြစ်ရန် တင်းကြပ်သော နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက် စံများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသည်မှာ သဘာဝကျသောဖြစ်ရပ် မဟုတ်သလို၊ ရှောင်လွှဲ၍မရသော ဖြစ်ရပ်လည်း မဟုတ်ပေ။ အတိအကျဆိုရလျှင် ယင်းသည် အသေအချာပုံဖော်ထားသော နိုင်ငံတော် ပြန်လည်တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုတည်းမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် အကျိုးဆက်သာ ဖြစ်သည်။

ယခုအခါ ဥရောပသမဂ္ဂသည် အရှေ့တောင်ဖက်ခြမ်းရှိ ကရိုအေးရှားမှသည် တူရကီ အထိတိုင်အောင် ၎င်း၏ တည်ငြိမ်မှုနှင့် ကြွယ်ဝချမ်းသာမှုနယ်ပယ်ကို ချဲ့ထွင်ရန်ဟူသော ပိုမိုကြီးမား သည့် ရည်ရွယ်ချက်စီမံကိန်းပေါ်တွင် ရပ်တည်နေသည်။ ထိုဒေသတွင် စိန်ခေါ်မှုများ အကြီးအကျယ် ရှိနေသည်။ နိုင်ငံတကာ၏ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုအောက်တွင် ရှိနေဆဲဖြစ်သည့် ဘော့စနီးယား- ဟာဇီဂိုဗီးနားနှင့် ကိုဆိုဗိုတို့ရှိ ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ပြဿနာများ၊ ဆားဗီးယား၊ မွန်တီနီဂရိုနှင့် ကိုဆိုဗို တို့ ပါဝင်ပတ်သက်နေသော မြေရှင်းရန်လိုနေသည့် အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ဆိုင်ရာ ပြဿနာများ၊ အယ်လ်ဘေးနီးယား၏ မကျော်လွှားနိုင်သေးသော အင်အားချိနဲ့ နိုင်ငံ အခြေအနေ ပြဿနာ စသည်တို့နှင့် ဆယ်စုနှစ်များစွာ လစ်ဘရယ်မကျသော အုပ်ချုပ်မှုနှင့် ပြည်တွင်းပဋိပက္ခ အောက်မှ ထွက်ပေါ်လာခဲ့စေ တူရကီတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုနိုင်ငံရေးပြဿနာအခက်အခဲများသာမက ဥရောပသမဂ္ဂအဖို့ မတူလုံးဝကွဲပြားသည့် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး နယ်မြေသို့ ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ရတော့မည်ဖြစ်သည်။ ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုဗိုတွင် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ၏ အကျိုးဆက်ဖြစ်သော အစုလိုက်အပြုံလိုက် နေရပ် ရွှေ့ပြောင်းမှုအန္တရာယ်နှင့် ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ရလိမ့်မည်။ ဆားဗီးယားတွင် ရာစုနှစ်လေးပုံတပုံကြာ စက်မှု လုပ်ငန်းဆုတ်ယုတ်ကျဆင်းနေမှု၏ နောက်ဆက်တွဲ အကျိုးဆက်များနှင့် ရင်ဆိုင်ရလိမ့်မည်။ ထို့အပြင် အယ်ဘေးနီးယား၊ ကိုဆိုဗိုနှင့် တူရကီ ကျေးလက်များတွင် နှစ်ဆယ်ရာစုအစောပိုင်းကာလ ဘဝအခြေအနေများအတိုင်းသာ ရှိနေကြသော ဆင်းရဲသား လယ်သမားများ၏ ဒုက္ခ အကြပ်အတည်းများကို မြေရှင်းရလိမ့်မည်။ ထို နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး စိန်ခေါ်မှုများသည် သမိုင်းတင်လောက်သော အခြေအနေများဖြစ်ကြသည်။ ယင်းတို့ကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်အတွက် ဥရောပသမဂ္ဂက ဒေသတခုလုံးကို တာဝန်ယူရန် တိုးတက်ကြီးထွားရေးဆိုင်ရာ ကော်မရှင်နာမင်းကြီး အသစ်တယောက်ကို ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ လာမည့်နှစ်များတွင် ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့အစည်းများက အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်လက်မခံမီ အကူအညီအထောက်အပံ့များအတွက် (၂၀၀၇-၂၀၁၃) ဘတ်ဂျက်တွင် ငွေကြေးမည်မျှ သုံးစွဲမည်ကို ဆုံးဖြတ်မည် ဖြစ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ အရှေ့တောင်ဖက်ရှိ အိမ်နီးချင်း များ၏ တည်ငြိမ်မှုသည် ဥရောပသမိုင်းတွင် အရေးကြီးသော မှတ်တိုင်တခု ဖြစ်လာမည်ဖြစ်ပြီး၊ ဘော်လကန်ဒေသနှင့် မြေထဲပင်လယ်အရှေ့ဖက်ခြမ်း၌ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီ ပြန့်ပွားထွန်း ကားရေးတွင် အရေးကြီးသော အောင်ပွဲတခု ဖြစ်ပေါ်လိမ့်မည်။

သို့သော် ဥရောပသမဂ္ဂတွင် ဤတာဝန်ကို အောင်မြင်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် လုပ်ငန်း ကိရိယာများ အမှန်တကယ် ရှိပါ၏လော။ အဖြေမှာ ရှိပါသည် ဟု အခိုင်အမာပင် ဖြစ်သည်။ ဘူလ်ဂေးရီးယား၊ ရိုမေးနီးယားနှင့် တူရကီ တို့တွင် ဒီမိုကရေစီရှင်သန်ခိုင်မာရေးနှင့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်ရေးတို့ အောင်မြင်မှုလမ်းကြောင်းပေါ်သို့ တိုးတက်ဖြစ်ပေါ်နေသော်လည်း၊ ထိုဒေသရှိ အခြားတိုင်းပြည်များမှာမူ ဥရောပ (နှင့် အမေရိကန်)၏ အရင်းအမြစ်များ အလုံအလောက် ရရှိနေ

ကြသော်လည်း နောက်ကျကျန်နေခဲ့ဟန် ရှိနေသည်။ ဥရောပ၏ ဘုံရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်တစ်ခုကို ထိုတိုင်းပြည်များအားလုံးက ဦးတည်ကြသည်ဟု ဥရောပသမဂ္ဂက ကျေညာထားသော်လည်း၊ ၎င်း ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်သို့ ရောက်ရှိရေး နည်းဗျူဟာအမျိုးမျိုးတို့မှာမူ အကြီးအကျယ် ကွဲပြားနေ ကြသည်။

ပုံစံသုံးမျိုး သိသာထင်ရှားစွာ ကွဲပြားနေသည်။ ပထမတမျိုးမှာ အာဏာပိုင်နိုင်ငံတော် တည်ဆောက်ခြင်း (*authoritarian state-building*) ကို ဘော့စနီးယား-ဟာဇီဂိုဗီးနားနှင့် ကိုဆိုပို တို့တွင် ကျင့်သုံးနေသည်။ ယင်းသည် ကျယ်ပြန့်သော၊ ဒီမိုကရေစီမကျသော၊ ယေဘုယျအားဖြင့် တာဝန်ခံမှုကင်းမဲ့သော အာဏာများကို ပြည်တွင်းအခြေခံဥပဒေနယ်ပယ်၌ လက်ခံထားသော နိုင်ငံ တကာအဆောက်အအုံများကို ဖန်တီး၍ အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို မြှင့်တင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အာဏာပိုင်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းပုံစံမှာ ပုံမှန်မဟုတ်သော ပုံစံတစ်ခုဖြစ်သည်။ သို့သော် နိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှုရရှိရေး လက်တလော စိန်ခေါ်မှုကို ရင်ဆိုင်ရန် သက်သက်မျှသာ မဟုတ် ဘဲ။ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ဟူသော ရေရှည်လုပ်ငန်းများကိုပါ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ပဋိပက္ခလွန်ကာလနိုင်ငံများကို ကူညီရန် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် အစီအစဉ် တရပ်အဖြစ် ယင်းပုံစံကို ကျယ်ပြန့်စွာ ဆွေးနွေးနေကြသည်။

ဒုတိယပုံစံမှာ၊ အစဉ်အလာ အရည်အသွေးမြှင့်တင်မှု (*traditional capacity-building*) ပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းမှာ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းလဲခြင်းနှင့် အဆောက်အအုံ တည် ဆောက်ခြင်းတို့ကို မြှင့်တင်ရန် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအေဂျင်စီများ ကိုင်စွဲသည့် အတင်းအကြပ် ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုး မဟုတ်သော နည်းလမ်းများကို စံအဖြစ်သုံး၍ လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဥရောပ သမဂ္ဂနှင့် ၎င်း၏ ပါတနာအဖွဲ့အစည်းများက ဒေသတစ်ခုလုံးတွင် ဤပုံစံကို ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ဘော်လကန်ဒေသတွင် အရည်အသွေးမြှင့်တင်ရေး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများသည် နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအဖွဲ့အစည်းများက ကမ္ဘာတဝှမ်းလုံးတွင် လုပ်ဆောင်သည့်အတိုင်း ပင်ဖြစ်သည်။

တတိယ နှင့် နောက်ဆုံးဖြစ်သည့် ပုံစံတစ်ခုမှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများတည်ဆောက်ခြင်း (*member-state building*) ဟု အမည်တပ်ထားသည့် အဆောက်အအုံတည်ဆောက်ရာ၌ ပိုမို ကျယ်ပြန့် ခေတ်မီသော နည်းနာပုံစံတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်အဖြစ်လက်ခံရန် လျာထားသတ်မှတ်ခြင်းခံထားရသော တိုင်းပြည်များ (လက်ရှိတွင် ရိုမေးနီးယား၊ ဘူလဂေးရီးယား၊ ကရိုအေးရှား၊ နှင့် တူရကီတို့ဖြစ်သည်) တွင်သာ ကျင့်သုံးခဲ့သော်လည်း ယင်းသည် ဥရောပတိုက်တွင် စံပြုကျင့် သုံးသည့် နည်းနာပုံစံပင် ဖြစ်သည်။ အစဉ်အလာ အရည်အသွေးမြှင့်တင်မှုပုံစံနှင့် အာဏာ ပိုင် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းပုံစံတို့ အောင်မြင်သော ဖြစ်ရပ်များ အနည်းအကျဉ်းသာရှိပြီး၊ ဖြစ်ရပ်များတစ်ခုနှင့် တစ်ခုအကြားဝေးကွာလွန်းသည်ကို တွေ့ရသော်လည်း၊ ဥရောပအဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံတော် တည်ဆောက်ခြင်းပုံစံမှာမူ ပြီးခဲ့သောဆယ်စုနှစ်အတွင်း အမြစ်ပါမကျန်အသွင်ကူးပြောင်းမှုများ ပြီးမြောက် အောင်မြင်စေခဲ့သည်။ “ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်လိုသော တိုင်းပြည်များအား ဩဇာ ညောင်းစေ နိုင်သော ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အရည်အချင်းသည် တော်လှန်သော နည်းနာပုံစံတရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ယင်းကဲ့သို့ အစိုးရစနစ်ပြောင်းလဲမှုလုပ်သော ပုံစံသည် အကုန်အကျ သက်သာ၍၊ မိမိဆန္ဒအလျောက်လုပ်ဆောင်စေခြင်းဖြစ်ပြီး၊ ထို့ကြောင့် ရေရှည်တည်တံ့ ခိုင်မြဲမှု လည်း ရှိလေသည်” ဟု စတီဗင် အီးဗတ်စ် (*Steven Everts*) က မှတ်ချက်ပြုခဲ့လေသည်။

ထိုပုံစံများအားလုံးသည် “အဆောက်အအုံသစ်များတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် တည်ရှိခဲ့ အဆောက်အအုံများကို ခိုင်မြဲအားကောင်းစေခြင်း” ဟူ၍ ဖရန်စစ်ဖူကူယားမား၏ ကျယ်ပြန့်သော ပွင့်ဆိုချက်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်း အဓိပ္ပါယ်အတွင်း ရှိနေပေသည်။ ၎င်းတို့တွင် ဒီမိုကရေစီကို ရှင်သန်ခိုင်ခန့်စေခြင်း၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုကို မြှင့်တင်ခြင်း၊ ပြည်သူ့အုပ်ချုပ်ရေးကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း နှင့် စီးပွားရေးစီမံခန့်ခွဲမှု အရည်အသွေးများကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေခြင်း ဟူသည် တူညီ၍ ရည်မှန်းချက်ကြီးမားသော ဦးတည်ချက်များ ယေဘုယျအားဖြင့် ရှိကြသည်။ သို့သော် ယင်းတို့သည် အခြေခံအားဖြင့် လုံးဝ မတူကွဲပြားသော ချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းများ နှင့် တန်ဆာပလာများကို အသုံးပြုကြသဖြင့်၊ လုံးဝမတူကွဲပြားခြားနားသော ရလဒ်များသာ ထွက်ပေါ်လာကြရသည်။

ဆုံချက်ပွိုင့်

အရေးနှင့်အမြန်ဆိုသလို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် တိုင်းပြည်တိုင်းသည် လက်တွေ့အားဖြင့် နိုင်ငံရေးရောင်စဉ်နယ်တခုလုံးက ပိုမိုကောင်းမွန်သော လူ့ အဖွဲ့အစည်းတရပ်အတွက် တူညီသောဘုံရည်မှန်းချက်အမြင်တခုပေါ်တွင် စုဆိုလာသည့် “ဆုံချက်ပွိုင့်” သို့ ရောက်ရှိလာကြသည်။ ယင်းသည် ဥရောပသမဂ္ဂ တလုံးတစည်းရှိရေး လုပ်ငန်းစဉ် ကို အထူးအားဖြည့်ပေးသည့် နိုင်ငံရေးစွမ်းအင်၏ စည်းရုံးလှုံ့ဆော် နိုင်မှုပင် ဖြစ်သည်။ အဝေးမှ ကြည့်လျှင် ထို အသွင်ပြောင်းလဲခြင်းမှာ အံ့ဖွယ်မကုန်နိုင်ပေ။ ထိုအံ့ဖွယ်ဖြစ်ရပ်မှာ ထပ်ခါထပ်ခါ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပြီး၊ အမျိုးမျိုးကွဲပြားခြားနားသော အခြေအနေများအောက်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ခြင်းလည်း ဖြစ် သည်။ အနီးအကပ်ကြည့်လျှင်မူ အဆောက်အအုံဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ယင်းဖြစ်စဉ်များကြောင့် ဖြစ်လာသည့် ဆွဲဆောင်မှုရှိသော မက်လုံးများက ထို ဆုံချက်ပွိုင့်သို့ ရောက်လာစေခြင်း ဖြစ်သည်။

အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုဖြစ်စဉ်ရှိ လုပ်ဆောင်ချက်တခုချင်းစီအနေဖြင့် သတင်း ခေါင်းစီး၌ တခမ်းတနား ဖော်ပြခဲ့ဖူးလှ မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် တူရကီသည် ဥရောပအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံဖြစ်လာရေး စေ့စပ်ဆွေးနွေးမှုများအတွက် နိုင်ငံရေးလိုအပ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသည်ဟု ၂၀၀၄ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ (၆)ရက်နေ့တွင် ဥရောပကော်မရှင်က ကျေညာ လိုက်သောအခါ ယင်းသည် ကမ္ဘာတလွှားရှိ သတင်းရှေ့မျက်နှာစာများတွင် ဖော်ပြခြင်း ခံခဲ့ရသည်။ တူရကီသည် ၎င်း၏ နိုင်ငံအရွယ်အစား နှင့် ပထဝီဗျူဟာသဘောအရ အရေးပါမှုရှိသည့်အတွက် ကြောင့် နိုင်ငံတကာက စိတ်ဝင်စားခဲ့သည်။ ထို့အပြင် တူရကီသည် ဥရောပ သမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရေး တွင် ပထမဦးဆုံးသော မူဆလင်အများစုရှိသည့်နိုင်ငံ ဖြစ်သောကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် စောင့်ကြည့်လေ့လာအကဲဖြတ်သူများအဖို့ ၎င်း၏ လတ်တလော အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ် အထူး မြန်ဆန်ခဲ့ခြင်း အတွက်လည်း အံ့အားသင့်ခဲ့ကြရသည်။ လွန်ခဲ့သောငါးနှစ်ကာလအတွင်း တူရကီ သည် ၎င်း၏ ဒီမိုကရေစီအဆောက်အအုံများကို ခိုင်မာတည်တံ့အောင်လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ စစ်တပ်အား နိုင်ငံရေးတွင်ပါဝင်မှုမှ ဖယ်ထုတ်ခြင်း၊ လူမျိုးစုအခွင့်အရေးများအား ချုပ်ချယ်ကန့်သတ်မှုများအား ဖယ်ရှားခြင်း၊ အရေးပေါ်တရားစီရင်ရေးခုံရုံးများအား ဖျက်သိမ်းခြင်းနှင့် ကုလသမဂ္ဂဦးစီးသည့် ဆိုက်ပရပ်စ် ငြိမ်းချမ်းရေးစီမံကိန်းအပေါ် ပံ့ပိုးထောက်ခံခြင်း စသည်တို့တွင် အံ့ဩဖွယ်ရာ တိုးတက် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်ဟု ကော်မရှင်၏ ကြေညာချက်နှင့်အတူ ထုတ်ပြန်ခဲ့သည့် အစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ပြ ထားပေသည်။ ထို ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ အထူးသဖြင့် တူရကီကို ရာစုနှစ်တဝက်ကြာ အရိပ်ထိုး

လွှမ်းမိုး အုပ်ချုပ်နေသည့် စစ်တပ်၏ အဆင့်အနေရာနှင့်ပတ်သက်၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုသည်ကို လွန်ခဲ့သော နှစ်အနည်းငယ်က အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် မဆိုထား၊ စိတ်ပင် မကူးရဲခဲ့ကြပေ။ တူရကီအား လတ်တလောနှစ်များအတွင်း (၈)ရာခိုင်နှုန်းကျော်သည့် တိုးတက်မှုနှုန်းထားဖြင့် အောင်မြင်လာစေသည့် ကျယ်ပြန့်သော စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကိုလည်း ကော်မရှင်က အလေးအနက်ဖော်ပြခဲ့လေသည်။ ထိုပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို တူရကီ၏ လက်ျာစွန်းအမျိုးသားရေးဝါဒီများအပါအဝင်ဖြစ်သည့် ပါတီပေါင်းစုံညွှန်ပေါင်းအစိုးရတရပ်က အစပျိုးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး၊ တရားမျှတရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးပါတီ၏ ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် တဟုန်ထိုး အရှိန်မြင့်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ တရားမျှတရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးပါတီသည် နိုင်ငံရေးနှင့် ဆိုင်သော အစွဲလမ်းဝါဒတွင် အခြေခံထားသော်လည်း ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရန်လိုအပ်သည့် လစ်ဟာရယ်ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအစီအစဉ်ကို လက်ခံထားသော အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသည့် ပါတီတစ်ခု ဖြစ်ပေသည်။

စိတ်အားထက်သန်သော ဥရောပသားအချို့က တူရကီ၏ အပြောင်းအလဲ မြန်ဆန်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဥရောပကော်မရှင် ပထမဆုံး ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သည့် ဂျာမနီနိုင်ငံရေးသမား ဝေါလတာ ဟောလ်စတိန်း (Walter Hallstein) ၏ “ဥရောပတွင် ရီယယ်လစ်တစ်ဦးဖြစ်ရန်အတွက် အံ့ဖွယ် ဖြစ်ရပ်များကို ယုံကြည်ရမည်” ဟူသော စကားကို ကိုးကား၍ မှတ်ချက်ပြုကြသည်။ ဥရောပ ပါလီမန် စီမံလမ်းရေးအုပ်စု Green faction ၏ လက်ရှိခေါင်းဆောင် ဒန်နီယယ်လ် ကွန်း ဘန်းဒစ် (Deniel Cohn-Bendit) က ရိုင်း (Rhine) (ပြင်သစ်-ဂျာမန် ပြန်လည်သင့်မြတ်မှု) နှင့် အိုဒါ (Oder) (ကွန်မြူနစ်စနစ်လွန် ဥရောပအလယ်ပိုင်းရှိ ပိုလန်နှင့် အခြားသောတိုင်းပြည်များ အဖွဲ့ဝင် သစ်ဖြစ်လာမှု) တို့ဖြစ်သော ယခင် အံ့ဩဖွယ်ဖြစ်ရပ်များနှင့်ယှဉ်ကာ ဘော့စဖိုးရပ်စ် အံ့ဩဖွယ် “Miracle on the Bosphorus” ဟု ပြောဆိုခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အံ့ဖွယ်မဟုတ်မူဘဲ၊ ထိုအပြောင်း အလဲများသည် တူရကီအား တရားဝင်ကိုယ်စားလှယ်လောင်းအဆင့်ခွင့်ပြုရန် ၁၉၉၉ ခုနှစ် ဟဲလ်ဆင်ကီ (Helsinki) သမိုင်းဝင်ထိပ်သီးအစည်းအဝေးက ကြေညာခဲ့သော ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ဆုံးဖြတ်ချက် ဖြစ်လာစေရေးကို တိုက်ရိုက်အထောက်အကူပြုခဲ့ပေသည်။ ယင်းက တူရကီ၏ ဥရောပဝင် ဖြစ်လိုသည့် စိတ်ကူးအိပ်မက်ကို အမှန်တကယ် အကောင်အထည်ဖော်ပေးလိုက်သည့် အလှည့်အပြောင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က တူရကီသည် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရန် နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေး လိုအပ်ချက်နှစ်ခုစလုံး ကိုက်ညီမှုမရှိသေးပေ။ အမှန်တကယ်အားဖြင့်၊ ထိပ်သီးအစည်းအဝေးမစမီ ညနေ၌ ဥရောပကော်မရှင်က မှတ်ချက်ပြုရာတွင် --

တူရကီတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အခြေခံကြွန်အင်လက္ခဏာများရှိနေသော်လည်း၊ ကိုပင်ဟေဂင် နိုင်ငံရေးစံလိုအပ်ချက်နှင့် ကိုက်ညီခြင်း မရှိသေးပေ။ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် လူနည်းစုများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး၌ အရေးပါသော လိုအပ်ချက်များ ရှိနေသေးသည်။ နှိပ်စက်ညှဉ်းပမ်းမှုများမှာ စနစ်တကျဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုး မဟုတ်သော် လည်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ကို အာဏာပိုင်များက ပုံမှန် တင်းကြပ်ထားဆဲ ဖြစ်သည်။ အမျိုးသားလုံခြုံရေး ကောင်စီ သည် နိုင်ငံရေးတွင် အဓိကအခန်းကဏ္ဍတွင် ဆက်လက်ပါဝင်နေဆဲဖြစ်သည်။ တရား စီရင်ရေး လွတ်လပ်မှုတွင် တိုးတက်မှုတစ်ခုတရားရှိလာသော်လည်း၊ အရေးပေါ်တရား စီရင်မှု ခုံရုံးစနစ်မှာ ဆက်လက်တည်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

ထိုသို့ လိုအပ်ချက်များရှိနေသော်လည်း တူရကီကို ကိုယ်စားလှယ်လောင်းအဖြစ် လက်ခံရန် ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် မှတ်သား လောက်ဖွယ်ရာဖြစ်ပြီး၊ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရန် တင်းကြပ်သည့် နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေး လိုအပ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီရေးကို အာသီသလောက်သာ ရှိနေသေး သော် လည်း ထိုစံနှုန်းများအတိုင်း ဖြစ်လာရန် လုပ်ရမည် စီမံကိန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်လိုသည့် ဆန္ဒရှိနေသော နိုင်ငံတစ်ခုတွင် ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်း ကရိယာများကို တပ်ဆင် ပေးနိုင်ခဲ့ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ တူရကီအတွက်မူ ယင်းသည် အစိုးရအတွင်းနှင့် ပြည်သူလူထုအတွင်းရှိ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားများ၏ အနေအထားကို တိုင်းတာ၍မရနိုင်အောင် အားကောင်းစေခဲ့သော ဆုံးဖြတ်ချက်ပင်ဖြစ်သည်။ ဇီယာ အုနစ် (Ziya Önis) ၏ အဆိုအရ “ဟဲလ်ဆင်ကီ ဆုံးဖြတ်ချက် သည် တူရကီ၏ ပြည်တွင်းနိုင်ငံရေးအပေါ် အကျိုးဆက်များ ရိုက်ခတ်ခဲ့သည်။ တူရကီရှိ အင်အား ကြီးမားသည့် ဥရောပသမဂ္ဂဆန့်ကျင်ရေးညွန့်ပေါင်း အဖွဲ့ကြီးအဖို့ တားဆီးရန် ပိုမိုခက်လာသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဒီလိုင်းကြီး စတင်ခဲ့ပေပြီ။

ပြန်ပြောင်းပြောရလျှင် ဟဲလ်ဆင်ကီးထိပ်သီးအစည်းအဝေးမတိုင်မီ ဆယ်စုနှစ်များစွာ ကပင် တူရကီသည် နေတိုး၊ ဥရောပကောင်စီ နှင့် OSCE စသည့် အရေးပါသည့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့ကြီးများတွင် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ၎င်းသည် ကမ္ဘာ့ဘဏ်မှ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် ဈေးငွေ အမြောက်အများကို ရရှိခဲ့ပြီး နိုင်ငံတကာငွေကြေးရန်ပုံငွေအဖွဲ့ IMF နှင့်လည်း သဘောတူညီချက် များကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ၁၉၉၆ ခုနှစ် အကောက်အခွန် သမဂ္ဂဖြစ်ပေါ် လာမှုကို ဦးတည်စေခဲ့သည့် ဥရောပသမဂ္ဂနှင့် အသင်းအဖွဲ့သဘောတူညီချက်ကို ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် ရရှိထားပြီးဖြစ်သည်။ သို့သော် ဥရောပသမဂ္ဂကိုယ်စားလှယ်အဆင့်ဖြစ်လာမှုနှင့် နှိုင်းယှဉ်သော် ယင်းကဲ့သို့သော အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်မှုများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုသဘောတူညီချက်များသည် မည်သည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုမျှ မရှိခဲ့ပေ။ အမှန်တကယ်အားဖြင့် ၁၉၉၀လွန်နှစ်များသည် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများနှင့် မှားယွင်းသော စီးပွားရေး စီမံခန့်ခွဲမှုများအရ တူရကီသမ္မတနိုင်ငံတော်သမိုင်း၌ အဆိုးရွားဆုံးသော ဆယ်စုနှစ်များထဲမှ တခုဖြစ်သည်။

တူရကီ၌ အသွင်ကူးပြောင်းလာနေမှုများသည် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အအောင်မြင်ဆုံးသော နိုင်ငံခြားရေးမူဝါဒများအဖြစ် သက်သေပြနေခြင်းဖြစ်သည်။ တူရကီအတွေ့အကြုံသည် တခုတည်း သောဖြစ်ရပ် မဟုတ်ပေ။ ဥရောပသမဂ္ဂသည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်း နည်းလမ်း ကရိယာကို အသုံးပြုသည့်နေရာတိုင်း ဒေသတခုလုံးတွင် အလားတူ ဖြစ်ရပ်များ ဖြစ်ပေါ်နေပေ သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလတွင် ဥရောပကော်မရှင်သည် ဘူလ်ဂေးရီးယား၊ ရိုမေးနီးယား တို့နှင့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံအဖြစ် လက်ခံရေး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ တိုးတက်မှုဖြစ်စဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်း၏ ပုံမှန် နှစ်ပတ်လည် အစီရင်ခံစာကို တင်သွင်းခဲ့သည်။ အစီရင်ခံစာတွင် ထို တိုင်းပြည်နှစ်ခု စလုံးသည် ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရန်အတွက် အခြေခံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ညီညွတ်မှုရှိကြောင်း ဖော်ပြထားလေသည်။ ယင်းတို့မှာ - ထို နှစ်နိုင်ငံစလုံးသည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် လူနည်းစု လူမျိုးစုအခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထားသည့် တည်ငြိမ်သော ဒီမိုကရေစီဖြစ်ခြင်းနှင့် ၎င်းတို့တွင် ဥရောပဈေးကွက်၏ ပြိုင်ဆိုင်မှုဖိအားများကို ကြိုကြိုခံနိုင်စွမ်းရှိသည့် ဈေးကွက် စီးပွားရေး စနစ်ကို ကျင့်သုံးနေခြင်း တို့ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ထို နှစ်နိုင်ငံစလုံးသည် ၂၀၀၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ (၁)ရက်နေ့တွင် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ နှစ်ဆယ့်ခြောက်နိုင်ငံမြောက်နှင့် နှစ်ဆယ့်ခုနှစ်နိုင်ငံမြောက် အဖွဲ့ဝင် များ ဖြစ်လာနိုင်ရန် လမ်းကြောင်းပေါ်တွင်ရှိနေသည်။

ပြီးခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်အတွင်း၊ ဥရောပ၏ အများက အလေးစားဆုံး ဝါရင့်နိုင်ငံခေါင်းဆောင်ကြီးနှစ်ဦးဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်သမ္မတဟောင်း ဗယ်လာရီ ဂစ်စကတ် ဒီအာက်စ်တိုင်း (Valéry Giscard d'Estaing) နှင့် ဂျာမနီအဓိပတိဟောင်း ဟဲလ်မုတ် ရှမစ် (Helmut Schmidt) တို့က အသွင်မတူကွဲပြားခြားနားသည့် လူမှုရေးယဉ်ကျေးမှုများကို -- အော်သိုဒေါက်စ် (သို့မဟုတ်) ဘိုင်ဇန်တိုင်း (Orthodox or Byzantine civilization) -- ပိုင်ဆိုင်ကျင့်သုံးနေသည့် အတွက်ကြောင့် ဘူလ်ဂေးရီးယားသော်လည်းကောင်း၊ ရိုမေးနီးယားသော်လည်းကောင်း ဥရောပသမဂ္ဂတွင် မည်သည့်အခါမျှ အဖွဲ့ဝင် ဖြစ်မလာသင့်ကြောင်း လူသိရှင်ကြားထုတ်ဖော် ကြေညာခဲ့လေသည်။ သို့သော် ယခုအခါ ယဉ်ကျေးမှုကြီးများ ထိပ်တိုက်တိုးတိုက်နေသည့် ဆိုသော အထောက်အထား မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် ကော်မရှင်၏ အစီရင်ခံစာအပေါ်တွင်လည်း မည်သူမျှ အံ့အားသင့်ခြင်းမဖြစ်ကြပါ။ ဝေဖန်မှတ်ချက်ပေးမှုအနည်းအကျဉ်းမျှပင် ပေါ်ထွက် လာခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ ရိုမေးနီးယားနှင့် ဘူလ်ဂေးရီး သည်လည်း တူရကီ၏ အံ့ဩဖွယ်ရာအသွင်ကူးပြောင်းမှုများထက် မလျော့သော အသွင်ကူးပြောင်းမှုများဖြစ်လာခဲ့လေသည်။

၁၉၉၀ လွန်နှစ်များအလယ်တွင် ဘူလ်ဂေးရီးယားနှင့် ရိုမေးနီးယား နှစ်နိုင်ငံစလုံးသည် ဥရောပပေါင်းစည်းရေး လမ်းကြောင်းပေါ်၌ မရှိသေးပေ။ အနောက်ဆန့်ကျင်ရေး သိသိသာသာ တိမ်းညွတ်မှုရှိသော ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းစ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီများကတဖက်နှင့် အခြားတဖက်တွင် အစွမ်းထက်မှုမရှိဘဲ ဖရိုဖရဲဖြစ်နေသည့် ကွန်မြူနစ်ဆန့်ကျင်ရေးပါတီများအကြား နှစ်ခြမ်းကွဲပြားနေကြသည့် နှစ်နိုင်ငံစလုံးသည် သောမတ်စ်ကာရိုထာ (Thomas Carothers) တံဆိပ်ကပ်ထားသည့် “တာဝန်မဲ့ပဟုတ်ဒ်” Feckless Pluralism အမျိုးအစားတွင် ရောက်ရှိနေခဲ့သည်။ ယင်းနှစ်နိုင်ငံသည် ခြစားနေသည့်ရေပေါ်ဆီအထက်လွှာ၊ နိုင်ငံရေးအပေါ်ဘဝင်မကျဖြစ်နေသည့် ပြည်သူလူထု၊ ညံ့ဖျင်းသည့်စီးပွားရေးမူဝါဒ စသည်တို့နှင့် ပေါင်းစပ်ထားသည့် သမားရိုးကျ ဒီမိုကရေစီဖြစ်စဉ်များဖြစ်ပေါ်နေသော မီးခိုးရောင်စုံ Gray Zone ထဲတွင် ရှိနေကြသည်။ ရိုမေးနီးယားအရေး ကျွမ်းကျင်သူတစ်ဦးက ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် ရေးသားခဲ့သည်မှာ -

ရိုမေးနီးယားမှာ အနောက်ဥရောပနိုင်ငံရေးစနစ်အတွင်းသို့ ရွေ့လျားမှုရှိမနေခြင်းမှာ ထင်ရှားလှပေသည်။ အပြန်အလှန် စစ်ဆေးထိန်းညှိမှုစနစ်မရှိခြင်း၊ အကန့်အသတ်နှင့်ရှိနေသည့် နိုင်ငံတော်၏ ရင်းမြစ်များကို အလွန်အမင်း အပြိုင်အဆိုင်သုံးစွဲနေမှုနှင့် အစွန်းရောက်အမျိုးသားရေးဝါဒကြီးစိုးနေသည့် နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှု စသည်တို့ကြောင့် ရိုမေးနီးယားနိုင်ငံတွင် စစ်တပ်အာဏာသိမ်းမှုများနှင့် အားပျော့သည့် အရပ်သားအစိုးရများ သံသရာလည်နေမည့် အလားအလာ ရှိနေပေသည်။

ဘူလ်ဂေးရီးယားနှင့် ရိုမေးနီးယားတို့၏ အားပျော့သည့် စီးပွားရေးဖော်ဆောင်နိုင်မှုများက ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက်ချို့တဲ့မှုကို ထင်ဟပ်နေခဲ့သည်။ ၁၉၉၇-၉၈ ခုနှစ်တွင် စီးပွားရေး ထိုးစိုက်ကျဆင်းမှုဖြစ်ပွားပြီးနောက်၊ ရိုမေးနီးယား၏ ၂၀၀၀ ခုနှစ် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲသည် ကွန်မြူနစ်ဟောင်း အီလ်ရှီအီလစ်ဆူ (Ion Iliescu) နှင့် ဖက်ဆစ်လက်သစ် ကဗျာဆရာ ကော်နီလျူ ဗေဒင် တူဦး (Corneliu Vadim Tudor) တို့နှစ်ယောက်အကြားတွင်၊ မဲအရေအတွက်တူညီနေသဖြင့် ထပ်မံမဲပေးရခြင်းဖြင့် ကြုံခဲ့ရသည်။ ဘူလ်ဂေးရီးယားတွင် ဆိုးရွားသော မူဝါဒများကို ဆက်တိုက်ကျင့်သုံးခဲ့မှုကြောင့် ဘဏ်စနစ်ပြိုကျမှု၊ စက်မှုကဏ္ဍနှင့် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး ကဏ္ဍတို့တွင် ထုတ်လုပ်မှုကျဆင်းခြင်းနှင့် တိုးတက်မှုထိုးစိုက်ကျဆင်းသွားခြင်း စသည်တို့နှင့်အတူ ၁၉၉၆-၉၇ ခုနှစ်တွင် ဘဏ္ဍာရေးပြိုကျမှုဖြစ်ခဲ့သဖြင့် အိုင်အမ်အက်စ်၏ တည်ငြိမ်ရေးစီမံကိန်း လိုအပ်မှုကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။

ဥရောပသမဂ္ဂတစ်စည်းတလုံးတည်းဖြစ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်က နိုင်ငံရေးအပေါ်တွင် တိုက်ရိုက်အဓိကထား လာသောအခါ တိုင်းပြည် နှစ်ခုစလုံး၏ ကံကြမ္မာသည် ပြတ်ပြတ်သားသား ပြောင်းလဲသွားခဲ့သည်။ တိုင်းပြည်နှစ်ခုစလုံးတွင် ကွန်မြူနစ်ဝါဒကျဆုံးချိန်ကတည်းက ပြည်တွင်းပြိုင်ပြောင်းလဲရေး ခေါင်းဆောင်များ ရှိနေခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ၎င်းတို့အဖို့ ၁၉၅၀ လွန်နှစ်များနှောင်းပိုင်းမတိုင်မီ အထိ အကန့်အသတ်ဖြင့် အောင်မြင်မှုသာ ရခဲ့ကြသည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ် ဟဲလ်ဆင်ကီ ထိပ်သီး အစည်းအဝေး၌ ချမှတ်ခဲ့သည့် ဥရောပအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရေး ညှိနှိုင်းမှုများ အစပြုရန် ဆုံးဖြတ်ချက်သည်၊ ဝါဒအတွေးအခေါ်ရောင်စဉ်နယ်ပယ်တလျှောက် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ၏ ဖြစ်ရိုးဖြစ်စဉ် မဟုတ် သော ဆုံချက်တခုဆိုသို့ ဦးတည်စေခဲ့သည်။ အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများနှင့် စီးပွားရေးမူဝါဒများသည် ဥရောပစံနှုန်းများတွင် စွဲမြဲစွာ အမြစ်တွယ် လာခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်မှာ ဥရောပသမဂ္ဂအဆင့်မှီနိုင်ရန် ဦးတည်ချက်များ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ဘူလ်ဂေးရီးယား နှင့် ရိုမေးနီးယား တို့၏ စီးပွားရေးများသည် လွန်ခဲ့သော ဝါးနှစ်အတွင်း တရိပ်ရိပ်ဖြင့် တိုးတက်လာခဲ့ သည်။

များမကြာမီပင် ဖြစ်ထွန်းလာသော အရှိန်အဟုန်သည် နောက်ကြောင်းပြန်မလှည့်နိုင် ကြောင်းကို သက်သေပြခဲ့သည်။ ၂၀၀၀ ခုနှစ် ဇွန်လ ရွေးကောက်ပွဲ၌ ဘူလ်ဂေးရီးယား မဲဆန္ဒရှင် များက ဒီပင် ကော့စတော့ဗ် (**Ivan Kostov**) ၏ ဥရောပသမဂ္ဂလိုလားသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အစိုးရအားဖြုတ်ချခဲ့ပြီး၊ ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီ ရက် ၉၀ အတွင်း စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် စီးပွားရေး အဆောက်အအုံ အသစ်ပြုပြင်ရေးလှုပ်ရှားမှုကို ဦးဆောင်သော ပြည်ပြေး ဘုရင်ဟောင်း ဆင်မီယွန် ဆက်ဇီကိုဘွဂ်ဂျေ့စ်ကီ (**Simeon Saxe-coburggotski**) ကို မဲပေးလိုက်ကြသော်လည်း၊ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး စံနှုန်းလိုအပ်ချက်များ ပြည့်မီရေးကြိုးပမ်းမှုနှုန်းမှာမူ နှေးကွေးသွားခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ အစိုးရသစ်သည် မကြာမီပင် ၂၀၀၀ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာတွင် ရွေးကောက်ခံ ခဲ့ရသည့် ဆိုရှယ်လစ်ဥက္ကဋ္ဌ ဂျော့ဂျီ ပါဗာနော့ဗ် (**Georgi Parvanov**) နှင့် လက်တွဲခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများကို မထိခိုက်ခဲ့ပေ။ အလားတူပင် ရိုမေးနီးယားတွင်လည်း၊ ဆိုရှယ်ဒီမိုကရေစီပါတီက ၂၀၀၀ ခုနှစ်၌ အာဏာ ပြန်လည်ရရှိခဲ့သော်လည်း ဥရောပ ပေါင်းစည်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိခိုက်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ ထိုနည်းတူပင်၊ ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်လျှောက်လွှာကို ၂၀၀၃ ခုနှစ် အစောပိုင်း၌ တင်သွင်းခဲ့သည့် ကရိုအေးရှား၌လည်း ယခင် အမျိုးသားရေးဝါဒီ **HDZ** ဦးဆောင် သည့် အစိုးရက တိုင်းပြည်၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များမှာ လုံခြုံစိတ်ချမှန်ကြောင်းကို အာမခံသည့် အားထုတ်မှုပြုခြင်းဖြင့် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ သံသယကို ပြေပျောက်စေခဲ့သည်။

ထိုတိုင်းပြည်များအားလုံးတွင် ဥရောပသမဂ္ဂပေါင်းစည်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်က အနောက် ဆန်ကျင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ လူထုအကြား ရေပန်းစားရေးကို လမ်းလွှဲနိုင်ခဲ့သည်။ အဓိက နိုင်ငံရေး အင်အားစုများအားလုံးသည် (မည်သည့်အခြေခံအယူအဆ၊ နိုင်ငံရေးအခြေခံမှရှိသော အင်အားစု မဆို) တိုင်းပြည်အား ဥရောပသမဂ္ဂဝင်ဖြစ်လာရေးအတွက် အခိုင်အမာ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့ ကြသည်။ တချိန်တည်းတွင် ဥရောပကော်မရှင်သည် သက်ဆိုင်ရာကျွမ်းကျင်သော အမျိုးသား အစိုးရချုပ်ချယ်ရေးနှင့်အတူ လွတ်လပ်သော ဈေးကွက်စီးပွားရေးအခြေခံ ဒီမိုကရေစီ၏ ဥပဒေ များနှင့် အဆောက်အအုံများကို တည်ရှိလာရေးအတွက် တိတ်ဆိတ်စွာနှင့် နည်းစနစ်ကျနာစွာ တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။

မကြုံစထူး ထူးခြားစွာ ဓါတ်မှန်ရိုက်ခြင်း

၂၀၀၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ (၁)ရက်နေ့တွင်၊ ဥရောပကော်မရှင် ဥက္ကဋ္ဌ ရိုမာနို ပရိုဒီ (Romano Prodi) သည် မက်ဆီဒိုးနီးယား ဝန်ကြီးချုပ်အား၊ ၎င်း၏တိုင်းပြည်နှင့် ပတ်သက်သည့် မေးခွန်းပေါင်း (၁၄၀၀)ကျော်ပါရှိပြီး စာအုပ်တစ်အုပ်စာမျှ များပြားသည့် စာရွက်စာတမ်းများကို ပေးရန် စကော့ပရို (Skopje) သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ ယင်းဖြစ်ရပ်သည် မက်ဆီဒိုးနီးယား၏ ၂၀၀၄ ခုနှစ် မတ်လတွင် တင်သွင်းခဲ့သည့် ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်လျှောက်လွှာအပေါ် ဥရောပ သမဂ္ဂ၏ တရားဝင်တုံ့ပြန်မှုပင် ဖြစ်သည်။ မေးခွန်းအများစုမှာ အသေးစိတ်ပြီး၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဆန်လွန်းလှပေသည်။ ယင်းတို့မှာ -

စားနပ်ရိက္ခာလိုခြံမှုစီမံကြီးကြပ်ရန်အတွက် ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများ တည်ဆောက် ထားပုံနှင့် ဖွဲ့စည်းမှုများကို ပုံဖော်ရန် စွမ်းဆောင်နိုင်မှု အဆင့်များရေးဆွဲခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှု အဆင့်များကို ဖော်ပြသည့် ကားချပ်ဖယားများကို တင်ပြပေးပါ။ ဗဟို၊ ပြည်နယ်နှင့် ဒေသဆိုင်ရာအဆင့်တို့အကြား စွမ်းဆောင်နိုင်မှု ပိုင်းခြားထားပုံနှင့် ဆက်စပ်မှုတို့ကို ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ရမည်။ (ဗဟိုအစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများကို ဒေသ အစိုးရများသို့ ခွဲဝေထားမှုမဟာဏကို ဖော်ပြထားရမည်)

အစရှိသည်တို့ ဖြစ်သည်။ မေးထားသည့်မေးခွန်းများသည် စားသုံးသူ ကာကွယ်ရေးမှသည် အကျဉ်းထောင်များ စီမံထားပုံအထိ၊ စိုက်ပျိုးရေးမူဝါဒမှသည် တရားစီရင်ရေးဖွဲ့စည်းမှုအထိ အကြောင်းအရာစုံပါဝင်လေသည်။ လူငယ်တဦးဖြစ်သူ ဒုတိယဝန်ကြီးချုပ် ရဒ်မီလာ ဆီကာရင်စကာ (Radmila Sekerinska) ဦးဆောင်သည့် အစိုးရအဆောက်အအုံသစ်တရပ်ဖြစ်သော မက်ဆီဒိုးနီးယား၏ ဥရောပပေါင်းစည်းညီညွတ်ရေးဌာနသည် ဝန်ကြီးဌာနများအားလုံးနှင့် အစိုးရ လုပ်ငန်းများရှိ ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းရာပေါင်းများစွာက စာမျက်နှာထောင်ပေါင်းများစွာရှိမည့် ဖြေဆိုရန် လိုအပ်ချက်များအတွက် ပြင်ဆင်ရန် တာဝန်ယူ ဦးဆောင်ကြီးကြပ်ခဲ့ရသည်။ အချို့မေးခွန်းများမှာ မက်ဆီဒိုးနီးယားတွင် ယခင်က တကြိမ်တခါမျှ ကြားဖူးခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ အလွန်အကျွံ တကွတပြားစီ ဖြစ်နေသည့်အုပ်ချုပ်ရေးအတွင်း အဆောက်အအုံအစုစုစီသည် ၎င်းတို့၏ အခန်းကဏ္ဍကို ရှင်းလင်း ပြသရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ တည်ရှိမှုကို အကြောင်းပြချက်ပေးရန် လိုအပ်ကြောင်း ရုတ်တရက် သိလာကြ သည်။ စင်စစ်အားဖြင့် ဥရောပသမဂ္ဂက မက်ဆီဒိုးနီးယားနိုင်ငံကို ဓါတ်မှန်ရိုက်ယူရန်အတွက် ခိုင်းစေလိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

ယင်းတို့သည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်း၏ မထင်မှတ်ခဲ့သော အစပျိုးမှုများ ဖြစ်ကြ သည်။ ရိုမာနို ပရိုဒီ (Romano Prodi) ၏ စကော့ပရို (Skopje) ခရီးစဉ်သည် လူမျိုးစုတင်းမာမှု မီးကျည်ခဲများကို ထိုးဆွနေသည့် အောက်ခြေသို့အာဏာဖြန့်ခွဲရေးအတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ရန် အငြင်းအခွန်ဖြစ်နေမှုအပေါ် ပိုမို၍ ခါးသီးပြင်းထန်စေခဲ့သည်။ တိုင်းပြည်တွင် စီးပွားရေး ကျဆင်းမှုနှင့် တရိုက်ခိုက်ထိုးတက်လာသည့် အလုပ်လက်မဲ့ပြဿနာများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရစဉ် ပရိုဒီ ပေးလာခဲ့သော ဥရောပသမဂ္ဂ၏ မေးခွန်းများကို မက်ဆီဒိုးနီးယားအချို့က ဘဝပြောင်းမည့် ဖြစ်ရပ် အဖြစ် မြင်ခဲ့ကြသည်။

အကယ်၍ မက်ဆီဒိုးနီးယားသည် အခြား အဖွဲ့ဝင်လောင်း တိုင်းပြည်များ၏ လမ်းကြောင်းအတိုင်း လိုက်မည်ဆိုပါက ဥရောပကော်မရှင်နှင့် အစိုးရအတွင်းရှိ တိုးတက်သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားများအကြား မဟာမိတ်ဖွဲ့မှုက နှေးကွေးသော်လည်း တစိုက်မတ်မတ်ဖြင့်

တိုင်းပြည်၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ဆောင်ကျဉ်းပေးလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ ဤသို့သော ဓါတ်မှန်ရိုက် ကူးရေးအတွက် လပေါင်းများစွာ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီးနောက် ရရှိလာသော ဓါတ်မှန်မှတ်တမ်းကို မက်ဆီဒိုးနီးယန်း ဝန်ကြီးချုပ်သည် ဘရပ်ဆဲလ်သို့ သွားပြီး၊ ရိုမာနို ပရိုဒီ၏ နေရာကို ဆက်ခံမည့် ဂျိုးစ် မန်နူရယ် ချူရို ဘာရိုဆို (José Manuel Durão Barroso) လက်ထဲသို့ ပေးအပ်ရမည် ဖြစ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂသည် ထိုမှတ်တမ်းကို သုံးသပ်ပြီး မက်ဆီဒိုးနီးယားကို အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံလောင်း အဖြစ် တရားဝင်လက်ခံသင့်၊ မသင့် ဆိုသည်ကို ဆုံးဖြတ်ရမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤသို့ အစပြုမေးခွန်းထုတ်ခြင်းသည် တရားဝင်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများအတွက် အစပျိုး လုပ်ဆောင်ချက် ဖြစ်သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် မက်ဆီဒိုးနီးယားနိုင်ငံ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကို နှေးကွေးလေးလံ စေသော်လည်း သေချာစေလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ နှစ်ပေါင်းများစွာကြာပြီးသောအခါ၊ အရာရာတိုင်း သည် အစီအစဉ်အတိုင်း မျှော်မှန်းထားသည့်အတိုင်း ဖြစ်လာခဲ့လျှင်၊ လုံးဝ မတူကွဲပြားခြားနားသည့် မက်ဆီဒိုးနီးယားသည် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံသစ်တခုဖြစ်လာပေလိမ့်မည်။

အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုအောင်မြင်ရန် အဘယ်အရာက စွမ်းဆောင်မည်နည်း? အယူအဆသဘောတရားအရ၊ ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်ကို ကျယ်ပြန့်သော အုပ်စုအမျိုးအစား (၃)ခု ခွဲထုတ်လိုက်လျှင် အထောက်အကူဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ယင်းတို့မှာ - အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တော်လှန် ပြောင်းလဲမှု၊ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးပေါင်းစည်းမှုဖြစ်စဉ်နှင့် ဒီမိုကရေစီနည်းကျအုပ်ချုပ်မှု အခိုင်အမာ ဖြစ်စဉ်သို့ ရွှေ့ပြောင်းမှု တို့ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံအရာရှိများနှင့် ဥရောပကော်မရှင်ဝန်ထမ်းတို့ ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့များက တိုင်းပြည်၏ ဥပဒေများ၊ မူဝါဒများနှင့် အဆောက်အအုံဖွဲ့စည်းမှုများကို ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အခန်း (၃၁)ခန်းဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဥပဒေ၊ မူဝါဒ၊ နှင့် စံသတ်မှတ်ချက်များ (*acquis communautaire*) တို့နှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ စမ်းသပ်စစ်ဆေးခြင်းဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တော်လှန်ပြောင်းလဲမှုကို စတင်မည် ဖြစ်သည်။ ထို *acquis* ကို လိုက်နာရန်နှင့် အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက်၊ အစိုးရ၏အခန်းကဏ္ဍကို အလုံးစုံပြန်လည် သုံးသပ်ခြင်း၊ မူဝါဒ ဟောင်းများကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်လှုပ်ရှားမှုနယ်ပယ်အသစ်များ တိုးချဲ့ခြင်း၊ စသည် တို့ လိုအပ်သည်။ ယင်းတွင် အစိုးရဌာနများ၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ပုံများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း၊ တည်ဆဲအဆောက်အအုံများ၏ ထိရောက်မှုကို ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် အဆောက်အအုံသစ်များ ဖန်တီးခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ဥရောပစံနှုန်းများနှင့် တခုတည်းသောဈေးကွက်၏ စည်းမျဉ်းဥပဒေများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် ဥပဒေကြမ်းအသစ် ရေးဆွဲခြင်းလည်း ပါဝင်သည်။ ကော်မရှင်က ထုံးစံအရ ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ အရာရှိများနှင့် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်ဝင်ရောက်မည့်တိုင်းပြည်၏ သက်ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းဌာနများမှ အရာရှိများအား ပူးတွဲ၍ နည်းပညာအထောက်အကူများ ပံ့ပိုး ပေးသည်။ တိုးတက်မှုအခြေအနေအတီအကျကို နှစ်စဉ်သုံးသပ်ပြီး အများပြည်သူသိရှိစေရန် ကော်မရှင်အစီရင်ခံစာတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြသည်။ နှစ်အနည်းငယ်အတွင်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေး ယန္တရား အဆောက်အအုံအတွင်းရှိ အနည်းငယ်သော အစိတ်အပိုင်းအချို့သာ မပြောင်းလဲ ရသေးဘဲ ကျန်နေပေလိမ့်မည်။

ဤအသွင်ပြောင်းလဲမှုနယ်ပယ်အကျယ်အဝန်းကို သိရှိနိုင်ရန်အတွက်၊ ကော်မရှင်၏ နှစ်ပတ်လည်တိုးတက်မှုအစီရင်ခံစာကို ကြည့်ရှုသင့်သည်။ ရိုမာနီးယားနှင့်ပတ်သက်၍ စာမျက်နှာ (၁၅၀) ပါဝင်သည့် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာ၌ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများ၏ ကဏ္ဍဝယ်များတွင် လတ်တလောပြောင်းလဲမှုများကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားသည်။

ယင်းတို့မှာ - တန်းတူ အခွင့်အလမ်းဆိုင်ရာ အမျိုးသားဌာန (National Agency for Equal Opportunities) ကို တည်ဆောက်ထားရှိခြင်း၊ ဆီးနိတ်လွှတ်တော်တွင် တန်းတူအခွင့်အလမ်းဆိုင်ရာ ကော်မတီ ၂ ရပ်ကို ဖန်တီးထားရှိခြင်း၊ အလုပ်သမားဝန်ကြီးဌာနလက်အောက်တွင် မိသားစု အကာအကွယ်ပေးရေး အမျိုးသားဌာန (National Agency for Family Protection) ကို တည်ဆောက်ထားရှိခြင်း၊ အကြမ်းဖက်ခြင်းခံရသူများအတွက် ခိုလှုံရာနေရာများ ထောက်ပံ့ပေးရန် ဌာနသစ်များကို ဖန်တီးထားရှိခြင်း၊ ကလေးသူငယ်များအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး ဌာနဟောင်းများကို ပိတ်ပစ်လိုက်ပြီး ကလေးသူငယ်များအား အကာအကွယ်ပေးရေးဆိုင်ရာ ဒေသန္တရဌာနများကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းပေးခြင်း၊ နှင့် မသန်မစွမ်းသူများအတွက် အစိုးရ ဝန်ကြီးဌာနကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ထားရှိခြင်း၊ စသည်တို့ ဖြစ်သည်။ သို့နှင့်တိုင် ပြီးပြည့်စုံရန် အတွက်မူ အများကြီး ကျန်ရှိနေသေးသည်။

အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုဖြစ်စဉ်၏ ဒုတိယအုပ်စုမှာ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေး ပေါင်းစည်းမှုဖြစ်စဉ် ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ လူနေမှုအဆင့်အတန်းကို အမီလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အဓိကတန်ဖိုးများထဲမှ တစ်ခုမှာ ပေါင်းစည်းခြင်း၊ (သို့မဟုတ်) မာ့အတိတ်ထရစ်ချ်တစ် စာချုပ် Maastricht Treaty အရ “ဒေသအသီးသီးတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု အဆင့်မညီမျှမှုများ လျော့ချခြင်း” ဖြစ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ပိုမိုဆင်းရဲသော ဒေသများကို ထောက်ပံ့ကူညီရန် ဒေသဆိုင်ရာနှင့် ကျေးလက်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးမူဝါဒများရေးဆွဲရေးအတွက် ဘတ်ဂျက်၏ အများစုကို သုံးစွဲရသည်။ အဖွဲ့ဝင်လောင်းအဆင့် တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုလိုက် သည်နှင့် တပြိုင်နက်၊ ဥရောပသမဂ္ဂသည် ကူညီထောက်ပံ့မှု ပမာဏကို ရုတ်တရက် တိုးမြှင့် ပေးလိုက်ခြင်းဖြင့် အဆိုပါ မူဝါဒများအား ယင်းတိုင်းပြည်၏ လက်ခံကျင့်သုံးနိုင်မှုစွမ်းရည်ကို မြှင့်တင် ပေးခြင်း ဖြစ်သည်။ (ဥပမာအားဖြင့် ကရိုအေးရှားနိုင်ငံအား အဖွဲ့ဝင်လောင်းအဖြစ် လက်ခံလိုက် သည်နှင့် တပြိုင်နက် ရံပုံငွေကို နှစ်ဆ တိုးမြှင့် ပေးလိမ့်မည်။) ပို၍အရေးကြီးသည်မှာ ပေါင်းစည်းမှု ရေရှည် လုပ်ငန်းစဉ်အား အထောက်အကူပြုရေးအပေါ် အထူးအာရုံစိုက်ခြင်းကြောင့် ဥရောပ သမဂ္ဂအကူအညီ၏ သဘာဝ အကြီးအကျယ် ပြောင်းလဲသွားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

အဖွဲ့ဝင်လောင်းတိုင်းပြည်တိုင်းသည် မိမိတို့၏ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့် စက်မှုကဏ္ဍတို့ တွင် ပြိုင်ဆိုင်နိုင်မှုအဆင့်ကို အသေအချာ လေ့လာအကဲဖြတ်ရန်နှင့် ထိုကဏ္ဍများတွင် ရင်ဆိုင်နေရ သည့် အခက်အခဲအတားအဆီးများကို လေ့လာစိစစ်ရန် လိုအပ်သည်။ ၎င်းတို့၏ ပစ္စုပ္ပန်အခြေ အနေကိုလည်း လေ့လာသုံးသပ်ရန်လိုသည်။ လာမည့် (၇) နှစ်တွင် ရောက်ရှိလိုသည့် အဆင့် နေရာနှင့် ထိုရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်ကို အောင်မြင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ် အသေးစိတ် နှင့် အကောင်အထည်ဖော်မည့်နည်းလမ်းများကို ဖော်ပြရမည်။ ယင်းအတွက် တိုင်းပြည်တွင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့် ကျေးလက်ဒေသဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် နှင့် အခြားနယ်ပယ်အသီးသီး တစ်စုလုံးလွှမ်းမိုးခြင်း နှစ်စဉ် နည်းပျူဟာများကို ပြင်ဆင်ရန်နှင့် ထိုပျူဟာများကို အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုစီမံကိန်းထဲတွင် ထည့်သွင်းပေါင်းစပ်ရန် လိုအပ်ပေမည်။ အထူးသဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအကူအညီနယ်ပယ်တွင်၊ အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်ရေးစီမံကိန်းသည် အမျိုးသားပျူဟာတရပ်အဖြစ်နှင့် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အကူအညီအတွက် စီမံကိန်းမှတ်တမ်းတရပ်အဖြစ် ရှိနေပေလိမ့်မည်။ ဤနေရာ၌ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အကူအညီဆိုသည် မှာ အပိုထပ်ဆောင်းခြင်း အခြေခံမူအရ ထောက်ပံ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ဥရောပသမဂ္ဂ၏

အကူအညီသည် အမျိုးသားအရင်းအမြစ်များကို အစားထိုးခြင်း မဖြစ်စေရဘဲ၊ လိုအပ်မှုကို ထပ်လောင်းဖြည့်စွက်ခြင်းဖြစ်ရမည်။

အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်းတရပ် ပြင်ဆင်မှုမှာ အင်မတန်အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းဖြစ်သည်။ ပါဝင်သော ငွေကြေးပမာဏထုထည်အရ ထည့်ဝင်မြှုပ်နှံမှုမှာ အလွန်မြင့်မား သည်။ ဥပမာ - (၂၀၀၃-၂၀၀၆) ခုနှစ်အတွက် ဘူလ်ဂေးရီးယား အမျိုးသား ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး စီမံကိန်းတွင် (ယူရိုငွေ ၂ ဒသမ ၅ ဘီလီယံ) ကို ပြည်သူ့ရေးရာရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ စီမံကိန်းအတွက် လျာထားခဲ့ပြီး၊ ယင်းပမာဏတွင် ဥရောပသမဂ္ဂထောက်ပံ့ငွေ၏ ပါဝင်မှုမှာ (ယူရိုငွေ ၁ ဒသမ ၃၈ ဘီလီယံ) ပါဝင်ပေသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ငွေကြေးပါဝင်မှု အလွန်များပြားနေသဖြင့် မူဝါဒ အခြေခံဘောင်သည် အသေးစိတ်တိကျပြီး၊ အကောင်အထည် ပေါ်နိုင်ကြောင်း သေချာစေရေး အားထုတ်လုပ်ဆောင်ရွက် မက်လုံး ကော်မရှင်တွင် ရှိနေပေသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂအေဂျင်စီများသည် အကြံဉာဏ်နှင့် နည်းပညာအထောက်အကူများ ပံ့ပိုးဖြည့်ဆည်းပေးသည်။ သို့သော် သင့်လျော် သော နိုင်ငံအဆောက်အအုံများသည် ထိရောက်စွာ လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်နေမှုရှိကြောင်းကို ကော်မရှင် က မှန်ကန်ကြောင်း အထောက်အထားပေါ်ပြုပြီးမှသာလျှင် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ရံပုံငွေများကို ပေးပို့ သည်။ ထိုသို့ ၈၅တစိုက်နှင့် ရှင်းရှင်းလင်းလင်းရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်သည် အမျိုးသား ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်ရေးမူဝါဒ၏ အရည်အသွေးကို သိသာထင်ရှားစွာ မြှင့်တင်ပေးသည်။ ဤအချက်မှာ ဥရောပသမဂ္ဂနှင့် တသင်းတဖွဲ့တည်းဖြစ်ရုံသက်သက်ထက်၊ အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် လျှောက်ထားသည့် တိုင်းပြည်၏ စီးပွားရေးကြမ္မာအား လုံးလုံးလျားလျား ပြောင်းလဲသွားအောင် လုပ်ဆောင်ပေးခြင်း ဖြစ်သည်။

အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်းပုံစံ၏ တတိယနှင့် နောက်ဆုံး အမျိုးအစားမှာ နိုင်ငံရေး ဖြစ်စဉ်သဘာဝကိုယ်၌ ၎င်းဖာသာ ပြောင်းလဲခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းမှာ အုပ်ချုပ်ရေးပြုပြင်ပြောင်း လဲမှုနှင့် အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးမူဝါဒအား ရှင်သန်ထကြွလာစေခြင်းတို့ ပေါင်းစပ် အကျိုး သက်ရောက်မှုများမှ တဆင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုသည် အစိုးရအနေဖြင့် ပို၍ ကြောင်းကျိုးလျော်ညီပြီး ပြီးပြည့်စုံသည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တခု ဖြစ်လာစေရေး အတွက် မတူကွဲပြားသော အစိုးရဌာနအသီးအသီးအကြားနှင့် အစိုးရအဆင့်ဆင့်အကြား ဒေါင်လိုက် နှင့် အလျားလိုက် ဆက်သွယ်မှုများကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ပေမည်။ အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်းအရ အစိုးရများအနေဖြင့် ပုဂ္ဂလိကစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ လယ်သမားများ၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများနှင့် အခြားသော အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများစသည့် လူမှုလုပ်ဖက်ကိုင်ဖက်များနှင့် အဆက်မပြတ် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးနိုင်ရန် နည်းလမ်းများ တည်ဆောက် ထားရှိရန် လိုအပ်သည်။ ဤနည်းအားဖြင့် အခြေခံဘောင်တခုကိုသာ တည်ဆောက်ထားခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ၊ မူဝါဒချမှတ်ရန်အတွက် အသေးစိတ်အစီအစဉ်များကိုပါ ရေးဆွဲနိုင်ပေလိမ့်မည်။ ဤအချက်သည် ပုဂ္ဂလိကလယ်သမားများအား ဝန်ဆောင်မှုများ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ (သို့မဟုတ်) နှိမ့်ပါးသောနိုင်ငံသားများအတွက် လူမှုရေးကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုပြုလုပ်ပေးခြင်း အစဉ်လာ နည်းပါးသော တိုင်းပြည်များအဖို့မူ ကြီးမားသော ပြောင်းလဲမှုပင်ဖြစ်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အတိတ် က နိုင်ငံတော်နှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှု မရှိသလောက် ဖြစ်သည့် နိုင်ငံသားများနှင့် လူမှုအုပ်စုများသည် တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းအကောင်အထည်ဖော်သော ဒီမိုကရေစီဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်လာပေမည်။

အာဏာဖြင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်း

၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင်၊ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားသို့ အဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် စေလွှတ်ခြင်းခံရသည့် ဗြိတိသျှနိုင်ငံရေးသမား ပတ်ဒီ အက်ရှ်ဒေါင်း (Paddy Ashdown) က ဘော့စနီးယား၏ စီးပွားရေးနယ်ပယ်ဝန်းကျင် တိုးတက် ကောင်းမွန်စေရန် စီမံကိန်းတစ်ခုကို လူသိရှင်ကြား တင်ပြခဲ့သည်။ ပတ်ဒီ အက်ရှ်ဒေါင်း (Paddy Ashdown) မှာ ပြည်တွင်းရှိ အဆောက်အအုံကို လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်နိုင်ခြင်း၊ ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းအရာရှိများကို ထုတ်ပစ်နိုင်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြောင်းလဲနိုင်ခြင်း စသည့် အကန့်အသတ်မဲ့အာဏာများကို တရားဝင် ပေးအပ်ခြင်းခံထားရသူဖြစ်သည်။ ၎င်းက စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် ပိတ်ဆို့နေသည့်အရာများကို ခွဲခြားဖော်ထုတ်ရန်နှင့် ထိုသို့ပိတ်ဆို့နေမှုများကို ရှင်းလင်းဖယ်ရှားရေးအတွက် လုပ်ငန်းစဉ်များ ပေါ်ပေါက်လာရန် ရည်ရွယ်ပြီး၊ ဘော့စနီးယား စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များ၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အခြားသော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များကို အစည်းအဝေးခေါ်ယူခဲ့သည်။

ဂုဏ်ယူဝင်ကြားစွာဖြင့် ပေးထားသော ဘူလ်ဒိုဇာကော်မတီ (ရှင်းလင်းဖယ်ရှားရေး ကော်မတီ) (Bulldozer Committee) သည် နိုင်ငံသားများ၊ ကုမ္ပဏီများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများက၊ ဖျက်သိမ်းရန်လိုမည့် မလိုလားအပ်သော ဥပဒေ များ (သို့မဟုတ်) ဗျူရိုကရေစီ ကြီးနီစနစ်များကို ခွဲခြားဖော်ပြ၍ ဖြည့်ပေးရန် ပုံစံစာရွက် တမျက်နှာ ကို ဖြန့်ဝေခဲ့သည်။ ပုံစံစာရွက်ထဲတွင် “ပြင်ဆင်ရန်လိုအပ်သည့်ဥပဒေ (သို့မဟုတ်) စည်းမျဉ်း အတိအကျကို ဖော်ပြရန်အပြင် ပုဒ်မနံပါတ်အတိကျကိုပါ ဖော်ပြရန်နှင့် သီးခြားစာရွက်ပေါ်တွင် မူရင်းဥပဒေစာသားနှင့် အစားထိုးပြင်ဆင်ရန် အကြံပြုလိုသည့် စာသားများကိုပါ ရေးဖြည့်ပေးရန်” ညွှန်ကြားခဲ့သည်။ ဤကဲ့သို့ တွန်းအားသုံးဆောင်ရွက်မှုတွင် အရှိန်အဟုန်သည် အောင်မြင်မှုကို တိုင်းတာရန် အဓိကသော့ချက်ပင်ဖြစ်သည်။ အက်ရှ်ဒေါင်း၏ မှတ်ချက်အရ၊ “ကျွန်တော် သိသလောက်ဆိုလျှင်၊ ဘူလ်ဒိုဇာကော်မတီက လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် ရည်မှန်းချက်ကြီးကြီးနှင့် အတိ အကျ ကြီးပမ်းအားထုတ်မှုများကို မည်သည့်တိုင်းပြည်မျှ လုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်း မရှိသေးပေ။ ရက်ပေါင်း (၁၅၀) အတွင်း စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု ဥပဒေ (၅၀)ရပ် ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သဖြင့် သုံးရက်တိုင်းတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု ဥပဒေတစ်ခုကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။”

ဘူလ်ဒိုဇာကော်မတီသည် ကြိုတင်ဆုံးဖြတ်ထားသည့် အဆိုပြုချက် (၅၀)ကို ပြင်ဆင်ရေး ဆွဲရန် ရက်ပေါင်း (၁၀၀) လိုအပ်ပြီး၊ ယင်းတို့ကို ဥပဒေအဖြစ် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရန်အတွက် ရက်ပေါင်း(၄၀)သာ ကျန်နေပေသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ပါလီမန်မှတစ်ဆင့် အောင်မြင်စွာ အလျင်အမြန် ချမှတ်ဆောင်ရွက်ပြီးသောအခါ၊ အဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်၏ သတင်းပြန်ကြားရေး ဌာနက တိုင်းပြည်ရှိ ဝါရင့်နိုင်ငံရေးသမားများနှင့်အတူ၊ ဒါဏ်ခံဦးထုပ်အမာများ ဆောင်း၍ ဘူလ်ဒိုဇာ (မြေထိုးစက်) အစစ်ရှေ့တွင် သတင်းစာရှင်းလင်းပွဲကို ကျင်းပခဲ့သည်။ “နောက်ဆုံး၌ ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတွင် စစ်မှန်သော အရပ်သားလူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ် ဖန်တီးရန် စတင်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်” ဟု အက်ရှ်ဒေါင်း က ကြေညာခဲ့သည်။

ဥရောပ၏ နိုင်ငံတကာကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုကို ခံယူထားသော အဆောက်အအုံနှစ်ခု [ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား ရှိ အထူးအဆင်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်ရုံး (Office of the High Representative in Bosnia and Herzegovina - OHR) နှင့် ကိုဆိုပိုရို ကုလသမဂ္ဂ ကြားဖြတ်အုပ်ချုပ်ရေးမစ်ရှင် (UN Interim Administration Mission in Kosovo -

UNMIK) တို့သည်၊ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများနောက်ပိုင်း မတည်မငြိမ်ဖြစ်နေသည့် ပတ်ဝန်းကျင်အတွက် စီမံထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခွင့်နှင့် နိုင်ငံအဆောက်အအုံများကို လွှမ်းမိုးချုပ်ကိုင်နိုင်ခွင့်ပြုထားသော ၎င်းတို့၏ ကျူးကျော်အာဏာများသည် တိုင်းပြည်အတွင်း ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးကို ခြိမ်းခြောက်နေမှုများအား တုန့်ပြန်ရန် ရည်ရွယ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုခြိမ်းခြောက်မှုများမှာ ဘော့စနီးယားတွင် နိုင်ငံတော်၏ နေရာချစီမံမှုများကို စိန်ခေါ်ရန် ယခင် စစ်ဖက်ပြိုင်နေသည့် အုပ်စုများ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုနှင့် ကိုဆိုပိုတွင် နိုင်ငံတကာက လက်ခံအသိအမှတ်ပြုထားသည့် “စောင့်ကြည့်ရန်” ချဉ်းကပ်မှုကို အံတု၍ ကိုဆိုပိုဒေသခံအယ်လ်ဘေးနီးယား (Kosova Albanians) တို့၏ သီးခြားနိုင်ငံတည်ထောင်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု တို့ဖြစ်သည်။ ထိုလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများမှာလည်း တင်းမာမှုများမြင့်မားနေစဉ်ကာလအတွင်း လူနည်းစုလူမျိုးစုများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်နှင့် နေရပ်ရွှေ့ပြောင်းခြင်းခံရသည့်သူများအား အိုးအိမ်များ ပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းကဲ့သို့သော တိကျရှင်းလင်းသည့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှု လုပ်ငန်းတာဝန်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် အသုံးပြုရေးအတွက် ဖြစ်သည်။

ဖြစ်ရပ်နှစ်ခုစလုံးတွင်၊ ယင်းအစောင့်အရှောက်ခံအဆောက်အအုံများသည် အခြေခံအဆောက်အအုံဆိုင်ရာ တည်ဆောက်မှုပုံစံကို ဖန်တီးခြင်းနှင့် နေတိုးစစ်တပ် တပ်စွဲထားမှု အကူအညီနှင့်အတူ အကြမ်းဖက်ခြိမ်းခြောက်မှုများကို ထိန်းချုပ်ဟန့်တားခြင်းတို့တွင် အတော်အသင့် အောင်မြင်မှု ရရှိခဲ့သည်။ အလုံးအရင်းဖြင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကြောင့် စစ်ပွဲ၏ အပျက်အစီးများကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်နိုင်ခဲ့ပြီး ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှု လုပ်ငန်းများကိုလည်း စစ်ပွဲမဖြစ်မီက အခြေအနေအတိုင်း ပြန်လည်တည်ဆောက်နိုင်ပြီ ဖြစ်သည်။ ငြိမ်းချမ်းသော ရွေးကောက်ပွဲများ နှင့် အစိုးရယန္တရားများလည်း ပုံမှန်အတိုင်း လည်ပတ်နေပေပြီ။ ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုပိုသည် ဖူကူယားမား ပြောသည့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်း၏ ပထမအဆင့်ကို ပြီးမြောက်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။ ယင်းမှာ “ရုပ်ဝတ္ထုဆိုင်ရာနှင့် အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးများကို လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ၊ ရဲများ၊ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု အကူအညီများနှင့် နည်းပညာအထောက်အကူများ အားလုံးပေါင်းစပ်၍ အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ခြင်း” ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ယင်းနေရာများ၌ တည်ငြိမ်မှုအဆင့်တခုသို့လည်း ရောက်ရှိနေပြီ ဖြစ်သည်။

ယခုအခါ နိုင်ငံတည်ဆောက်မှု ဒုတိယအဆင့်တခုဆီသို့ ရွေ့လျားနေပြီဖြစ်သည်။ ယင်းတွင် နိုင်ငံတော်၏ အခြေခံ အဆောက်အအုံဆိုင်ရာတည်ဆောက်မှုပုံစံကို ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာနယ်နိမိတ်အတွင်း ဆိုးရွားသည့် လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေး ပြဿနာများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်စွမ်း ရှိမည့် ထိရောက်သောနိုင်ငံတော်အဆင့်သို့ လှည့်ပြောင်းရန် ကြိုးပမ်းနေကြသည်။ ယင်းတို့မှာ အဆောက်အအုံစစ်များကို ဖန်တီးခြင်း၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု ခိုင်မာစေရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးနှင့် ရဲဌာနများကို ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းခြင်း၊ စီးပွားရေးနယ်ပယ်ဝန်းကျင် တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန်အတွက် ဥပဒေအသစ်များရေးဆွဲခြင်းနှင့် ပြည်သူ့အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ ခိုင်မာစေရန်အတွက် အရေးယူဆောင်ရွက်မှုအမျိုးမျိုးလုပ်ဆောင်ခြင်း တို့ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့၏ ရည်ရွယ်ချက်များသည် (OHR)၏ မစ်ရှင်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေးစီမံချက် သို့မဟုတ် UNMIK ၏ အဆင့်အတန်းမီ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေး စီမံချက်တို့တွင် ချမှတ်ထားသည့်အတိုင်း) ရိုမေးနီးယား နှင့် ဘူလ်ဂေးရီးယား တို့တွင် ဥရောပသမဂ္ဂက တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာရေး စသည်ဖြင့် ချမှတ်ခဲ့မှုများနှင့် အလွန် တူညီပေသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ မဟာဗျူဟာစီမံချက်ထက် အင်နားဂျား (ရွှေ့မြ

အတိုင်းရွေ့လိုမှု၊ တည်မြဲအတိုင်းတည်လိုမှု) ဂုဏ်သတ္တိပေါ်တွင် ပို၍ တည်မှီသော ဖြစ်စဉ်တရပ် အရ ထိုမစ်ရှင်များသည် ၎င်းတို့၏ ဒုတိယအဆင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးအစီအစဉ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပဋိပက္ခလွန်ကာလ အရေးပေါ်အဆင့်အတွက် ရေးဆွဲထားသော အလားတူ အင်အားသုံး ပုံစံနည်း လမ်းများကို အသုံးပြုရလေသည်။

နိုင်ငံတကာအစောင့်အရှောက်ခံနိုင်ငံများ၌ အသုံးပြုခဲ့သည့် အာဏာဖြင့် နိုင်ငံတော် တည်ဆောက်မှုပုံစံနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်လောင်း တိုင်းပြည်များတွင် ကျင့်သုံးခဲ့သည့် အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုပုံစံနှစ်မျိုးတွင် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ချဉ်းကပ်ပုံနည်းလမ်းနှင့် အကျိုးရလဒ်၌ လုံးလုံးလျားလျား မတူကွဲပြားမှုများ ရှိနေပေသည်။ အကူအညီအထောက်အပံ့များသည် နိုင်ငံတကာ အစောင့်အရှောက်ခံနိုင်ငံများတွင် ကာလတစ်ခုကြာသောအခါ တဖြည်းဖြည်းနှင့် လျော့နည်းလာသော်လည်း ဥရောပပေါင်းစည်းရေးမူဝါဒအတွက် ပြင်ဆင်နေသော အဖွဲ့ဝင် လောင်းတိုင်းပြည်တွင်မူ တိုးမြှင့်လာခဲ့သည်။ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခံနိုင်ငံများသည် ၎င်းတို့၏ ပြည်တွင်းအရင်းမြစ်များထဲမှနေ၍ ကုန်ကျစရိတ်များ ပူးတွဲထည့်ဝင်ရန်မလိုအပ်ပေ။ အကျိုးဆက် အနေဖြင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအကူအညီများသည် ပြည်တွင်းရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ အစားထိုး ဝင်ရောက်သွားပြီး၊ အများပြည်သူဆိုင်ရာကုန်ကျမှုများတွင် များစွာ ပုံပန်းသဏ္ဍာန်ပျက်မှု ဖြစ်စေခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်းသည် တိကျမှန်ကန်သော တိုင်းပြည်တွင်း အခြေ အနေများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို အကန့်အသတ်ဖြစ်စေမှုများ ပုံကားချပ် ပေါ်လွင်စေရန် ရည်ရွယ် ၍ သတင်းအချက်အလက်များနှင့် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသုံးသပ်မှုများတွင် အလွန်အမင်း အလေးပေး လေသည်။ အစောင့်အရှောက်ခံနိုင်ငံများတွင်မူ ထိုအချက်ကို လုံးဝလစ်လျူရှုထားသည်။ ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုဗိုတို့သည် ဥရောပတိုက်အတွင်း ပြီးခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်အတွင်း လူဦးရေ စစ်တမ်းကောက်ယူမှု မရှိခဲ့သည့်၊ လူဦးရေ ခန့်မှန်းခြေများ အလွန်အမင်း ကွာခြားနေသည့် နှစ်ခု တည်းသော နယ်နိမိတ်များ ဖြစ်သည်။ တိုင်းပြည်လူဦးရေ ရာခိုင်နှုန်းများသော နေရာဒေသကို သတ်မှတ်နိုင်စွမ်းမရှိသော အစိုးရတရပ်သည် ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးကဲ့သို့သော နယ်ပယ်များ တွင် ယုံကြည်စိတ်ချရသော မူဝါဒများချမှတ်ရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အဖွဲ့ဝင်လောင်း နိုင်ငံများတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဥရောပသမဂ္ဂ၏ စံနှုန်းများအတိုင်း ကိုက်ညီမှုရှိ မရှိကို ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် ထိရောက်သော ပုံမှန်သုံးသပ်မှုများ ပြုလုပ်နေရသည်။ အစောင့်အရှောက်ခံ နိုင်ငံများ တွင်မူ နိုင်ငံတကာမစ်ရှင်များက ပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်အပေါ်တွင် ပိုင်ဆိုင်မှုရှိသည်ဖြစ်၍ ၎င်းတို့၏ အလုပ်အောင်မြင်မှုကို ပို၍သာသာထိုးထိုး ဖော်ပြပြောဆိုစေမည့် အဆောက်အအုံဆိုင်ရာအကျိုးစီးပွား ရှိနေပေသည်။

မှားယွင်းသော ဖြေရှင်းမှုနည်းလမ်းတစ်ခု

ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုဗိုကဲ့သို့သော ပဋိပက္ခလွန်ကာလ လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများအတွက် ဝန်းကျင်အခြေအနေသည် သံသယ ရှိစရာမလို အောင် စိန်ခေါ်နေလျက် ရှိသည်။ သို့သော် ထိုနိုင်ငံများနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်လောင်း အိမ်နီးချင်း များအကြားတွင် သိသာထင်ရှားဆုံးသော ကွဲပြားခြားနားမှုမှာ ပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေပေါ်တွင် မူတည်မနေဘဲ၊ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက ယင်းတို့၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအပေါ် သြဇာလွှမ်းမိုးရန်

နှင့် အထောက်အကူပြုရန် အားထုတ်ရာတွင် အသုံးချသည့် အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ နည်းလမ်း ကိရိယာများပေါ်တွင် မူတည်သည်။ ဘော့စနီးယားတွင် အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်၏ အင်အား သုံးလုပ်ပိုင်ခွင့် အထူးအာဏာသည်၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အား ခြိမ်းခြောက်နေမှုများကို တုန့်ပြန်နိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းအား အတားအဆီးအနှောက်အယှက်ပြုနေသည့် နိုင်ငံရေးသမားများကို ဖယ်ရှားနိုင်ခွင့်နှင့် ဥပဒေအမိန့်များ ထုတ်ပြန်နိုင်ခွင့် အာဏာကို အပ်နှင်း ထားခဲ့သည်။ အကြွင်းမဲ့အာဏာပိုင်နီးပါးတမျှ လိုအပ်သလို အသုံးပြုနိုင်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာဖြင့် အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်သည် လွတ်လပ်သော ဈေးကွက် ဒီမိုကရေစီ သို့ ဦးတည်ရာလမ်းတွင် အနှောက်အယှက်ပြုနေသည့် နိုင်ငံရေးသမားများ၊ ခြစားနေသော အဆောက်အအုံများ၊ နှင့် အလွန်အကျွံဂျူရီကရေစီစနစ်များ စသည့်အတားအဆီးများကို ဖယ်ရှား နိုင်ခဲ့သည်။ ပြဿနာတိုင်းကို ထုရိုက်စရာ သံတချောင်းအဖြစ် ယုံကြည်နေတတ်သည့် တူကိုင်ထား သော လူတယောက်ကဲ့သို့ အာဏာဖြင့်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုပုံစံတွင် ဒေသန္တရ အဆောက် အအုံများအားလုံးကို လမ်းပိတ်ဆို့မှုများအဖြစ် ရှုမြင်ပြီး၊ ထို အတားအဆီးများကို တွန်းထိုး ဖယ်ရှား၍ လုပ်ဆောင်သွားတတ်သည်။ ဆန့်ကျင်ဖက်အားဖြင့်၊ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ တည်ဆောက်မှုပုံစံ သည် ဒေသန္တရအဆောက်အအုံများ မည်မျှပင် အားနည်းချိန့်နေပါစေ၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် တက်ကြွသော အင်အားစုများ ဖြစ်လာအောင် စွမ်းဆောင်နိုင်မှုများ မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ မက်လုံးများ ပေးခြင်းဖြင့် ယင်းတို့ ခိုင်မာအားကောင်းစေရေးနှင့် အတူလုပ်ဆောင်သွားရေးကို အားထုတ်သည်။

အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်ရုံးသည် ဘူလ်ဒီဇီကော်မတီမြှင့်တင်ရေးစာစောင်တွင် “အောင်ပွဲ” ဟု ရေးမှတ်ထားသည့် နေရာတခုဆီသို့ သွတ်အုလှိုက်နေသော ဝင်္ဂီပါတခုကို ဖြတ်၍ ဖြောင့်ဖြောင့်တန်းတန်း လမ်းရှင်းသွားသည့် ဘူလ်ဒီဇီ (မြေထိုးစက်) တခုကို ရေးဆွဲသရုပ်ဖော် ထားသော ကာတွန်းပုံကို ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းသည် စကားပြောနေသော ဂရပ်ဖစ်တစ်ခု ဖြစ် သည်။ ရောက်လိုသည့် ပန်းတိုင်ဆီသို့ သွားရန် ဖြတ်လမ်းတစ်ခုကို အစိုးရပျူဂျီကရေစီ၏ ရှုပ်ထွေး သောဝင်္ဂီပါတကို ကျော်ဖြတ်၍ လမ်းဖောက်ခဲ့သည်။ သို့သော် အခြားတဖက်တွင် ဝင်္ဂီပါတသည် ဆက်လက်တည်ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီး၊ အောင်မြင်မှုဆီသို့ သွားရာလမ်းတွင် အတားအဆီးတခုအဖြစ် ရှိနေ ဆဲပင် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါကာတွန်းသည် အာဏာဖြင့်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်း၏ နောက်ကွယ်ရှိ စိတ်ကူးအိုင်ဒီယာကို အတိအကျ သရုပ်ဖော်ထားပေသည်။ ဘူလ်ဒီဇီကော်မတီသည် မလို အပ်သည့် ကသိကအောက်ဖြစ်စေသည့် စည်းမျဉ်းများကို ကောင်းစွာ ခွဲခြားဖော်ထုတ်ပြီး၊ ဖယ်ရှား နိုင်ခဲ့သော်လည်း၊ အနာဂါတ်တွင် အလားတူပြဿနာများ ဖြေရှင်းရန် စနစ်တခုကို ဖန်တီးရန် ပျက်ကွက်ခဲ့လေသည်။ ကော်မတီသည် ကဏ္ဍတခုလုံးကို (ဥပမာ- သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး) ပြုပြင် ပြောင်းလဲခြင်းမျိုးထက်၊ သီးခြားစီဖြစ်နေသည့် ပြဿနာတခုကို (ဥပမာ- ဘော့စနီးယား အဝေးပြေး လမ်းမကြီးပေါ်တွင် ကုန်အလေးချိန်ပို၍ သယ်ဆောင်ခွင့်ပါမစ် ရရှိရေးစနစ်) ဖြေရှင်းရန်အတွက်သာ အလေးထားအာရုံစိုက်ခဲ့သည်။ ဤအခြေအနေတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဥပဒေများကို ပြည်သူ့ လွှတ်တော်မှတစ်ဆင့် တွန်းအားပေး ချမှတ်ခြင်းသည်၊ အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်၏ အင်အားသုံး လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ဆန့်ကျင်မှသာ ဖြစ်နိုင်ချေရှိမည်ဟု ပြောစရာပင် မလိုပေ။ ထို့အတွက်ကြောင့် အဆောက်အအုံဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံများကို ကြီးကြီးမားမားပြောင်းလဲမှု မပြုလုပ်ဘဲ ထားရှိခြင်းအားဖြင့်၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်အတွက် အဆိုပါ နည်းလမ်းမှာ၊ စိတ်ကူးအိပ်မက် တိုးတက်မှုကိုသာ ဖြစ်ပေါ် စေပေမည်။

အာဏာဖြင့်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုပုံစံ၏ အပြစ်အနာအဆာများကို ယင်း၏ ကျေးလက်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ချဉ်းကပ်ပုံနည်းလမ်းဖြင့် ထပ်မံ ပုံဖော်ပြနိုင်ပေသည်။ ဘော့စနီးယားရှိ အဓိက ဒုတိယ အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်ဖြစ်သူ အမေရိကန်သံတမန် ဒေါ်နယ်လ်ဟေး (Donald Hays) က မကြာသေးခင် ပြောခဲ့သည်မှာ “ကျနော်တို့အားလုံး သတိရရန်မှာ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား လူဦးရေထက်ဝက်ကျော်သည် ကျေးလက်တောနယ်တွင် နေထိုင်ကြသည်။ ကျေးလက်ဆင်းရဲမှုတွင် နေထိုင်ကြပြီး ဆိုးရွားသော အလုပ်လက်မဲ့ပြဿနာနှင့် ရင်ဆိုင်နေကြရသည်။ ယင်းသည် ထိုတိုင်းပြည်၏ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေး တည်ငြိမ်မှုတွင် အဓိက သော့ချက်ပင် ဖြစ်သည်” ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုပို နှစ်နေရာစလုံးတွင်၊ အလုပ်လုပ်နိုင်သည့် အင်အားအများစုသည် နှစ်ပေါင်း(၅၀)အတွင်း အနည်းငယ်မျှသာပြောင်းလဲခဲ့သည့် ထုတ်လုပ်မှု အဆင့်သာရှိသော တနိုင်တပိုင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းထဲတွင် နစ်မြုပ်နေကြသည်မှာ မှန်သော်လည်း၊ ထို ပြဿနာများသည် ရိုမေးနီးယား နှင့် ဘူလဂေးရီးယားတွင် ရင်ဆိုင်နေရသည့် ပြဿနာများနှင့် ပုံသဏ္ဍာန်အားဖြင့် မကွာခြားပေ။

သို့သော် ထို တိုင်းပြည် နှစ်စုံတွဲ၌ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်း၏ ချဉ်းကပ်နေမှုများကမူ လုံးလုံးလျားလျား ကွဲပြားကြသည်။ ၎င်းတို့၏ အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး စီမံကိန်း အခြေခံဘောင်အတွင်း၌ပင်၊ ရိုမေးနီးယားနှင့် ဘူလဂေးရီးယား အုပ်ချုပ်ရေးများသည် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးထုတ်လုပ်မှုကို မြှင့်တင်ရန်နှင့် ကျေးလက်ဒေသများတွင် အခြားအလုပ် အကိုင်များ ပေါ်ပေါက်လာရန်အတွက်၊ အလုံးစုံကျယ်ပြန့်စွာ ကဏ္ဍအလိုက်နှင့် ဒေသအလိုက် စီမံကိန်းများနှင့် နှစ်တို/နှစ်ရှည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ဗျူဟာများကို စီမံဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဥရောပ သမဂ္ဂက ၎င်းတို့အား နည်းပညာအထောက်အကူများ၊ ဂရုတစိုက်စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးမှုများနှင့် ကူညီထောက်ပံ့နေမှု အဆင့်ကို တဖြည်းဖြည်း တိုးမြှင့်ပေးသွားခြင်းတို့ဖြင့် ကူညီခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်မှုမျိုး အစောင့်ရှောက်ခံနှစ်နိုင်ငံစလုံးတွင် မတည်ရှိပေ။ ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုပိုရှိ ကျေးရွာအများစုတွင် နိုင်ငံတော်ကို မူလတန်းကျောင်းဆရာတယောက်ဖြင့်သာ အကောင်းဆုံး ကိုယ်စားပြုပေးနိုင်ခဲ့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အများပြည်သူဆိုင်ရာအတွက် သုံးစွဲမှုများမှာ မြို့ပြဒေသများနှင့် အုပ်ချုပ်သူလူတန်းစားများ တွင်သာ အများဆုံး ဖြစ်ပြီး၊ လယ်သမား အိမ်ထောင်စု များအဖို့ နိုင်ငံတော်မှ ရရှိရန် အနည်းငယ်သာ မျှော်လင့်ရပြီး၊ လူထုကြိုက် အမျိုးသားရေးဝါဒီများက လှုံ့ဆော်မှုနှောင့်ချိန်မှုလွဲ၍ နိုင်ငံရေးအရလည်း အပြုခံပင် ဖြစ်နေသည်။ ရွေးကောက်ပွဲ ကာလများ ၌မူ နိုင်ငံရေးပါတီများက လယ်သမားများအား ကူညီရန် ရေးဆွဲထားသည့် အစီအမံများကို အခါ အားလျော်စွာ ထုတ်ပြန်ကြလေသည်။ သို့ရာတွင် အားထားရလောက်သည့် ဗျူဟာများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာအောင် (သို့မဟုတ်) အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် အရင်းမြစ်များကို စုစည်းခြင်းမျိုး တကြိမ်တခါမျှ ကြိုးပမ်းခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ အုပ်ချုပ်ရေး ဌာနများ၌ အခက်အခဲစိန်ခေါ်နေမှုများကို ကျော်လွှားရန်အတွက် စီမံကိန်းဗျူဟာ ရှိရန် မဆိုထားနှင့် ယင်းတို့ကို ဖော်ပြမည့် အားထားလောက်သည့် အစီရင်ခံစာတခု (ကျေးလက်လူဦးရေ အချိုးအစား မှသည် လယ်ယာပိုင်ဆိုင်မှု၊ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန် စသည်တို့နှင့်ဆိုင်သည့် အခြေခံစာရင်းအင်းများ) ကို ပြင်ဆင်ရန် လိုအပ်သော သတင်းအချက်အလက်များပင် မရှိပေ။ ကျေးလက်ဆိုင်ရာမူဝါဒများ လုံးလုံးလျားလျား ကင်းမဲ့နေလျက်ရှိသည်။

ဘော့စနီးယားတွင် အလုံးစုံကျယ်ပြန့်သည့် စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ စီမံကိန်းဗျူဟာတခုကို ရေးဆွဲရန် တခုတည်းသော ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုမှာ ပြီးခဲ့သည့် ၁၉၉၈-၉၉ ခုနှစ်က ဖြစ်သည်။

ထိုစဉ်က ဘော့စနီးယားစိုက်ပျိုးရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့်အတူ တစ်တစ်ရံ တွဲ၍လုပ်ကိုင်သော ကုလသမဂ္ဂ စားနပ်ရိက္ခာနှင့်လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးအဖွဲ့ (FAO) မှ အဖွဲ့တဖွဲ့က အားကိုးအားထားပြုနိုင်သော အစီရင်ခံစာတစ်ခုကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ FAO ၏ စီမံကိန်းဗျူဟာသည် စစ်ပွဲ မတိုင်မီက သတင်းအချက်အလက်များပေါ်တွင် များစွာ အခြေပြုထားပြီး၊ အစိုးရကလည်း ထိုစီမံ ကိန်းဗျူဟာပေါ်တွင် ပိုင်ဆိုင်မှု၊ မခံစားရသည့်အတွက် မကြာမီပင် ချောင်ထိုးထားခံရပြီး၊ မေ့ပျောက် သွားတော့သည်။ ယင်းနောက်ပိုင်း နိုင်ငံခြားသားအကြံပေးအရာရှိ လက်တဆုပ်စာခန့်ကို စိုက်ပျိုးရေးဝန်ကြီးဌာနသို့ စေလွှတ်ခဲ့ပြီး ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ဘဏ္ဍာငွေအထောက်အပံ့ဖြင့် ဆောင်ရွက် သော စွမ်းရည်ဖြင့်တင်မှု စီမံကိန်းတခုသည်လည်း အောင်မြင်မှု မရရှိခဲ့ပေ။ လတ်တလော နောက်ဆုံး ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုတခုမှာ ၂၀၀၃ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ တွင် OHR က ထုတ်ဝေခဲ့ပြီး၊ တိုင်းပြည် အနှံ့အပြား ဖြန့်ဝေခဲ့သည့် လက်ကမ်းစာစောင်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ ယင်းမှာ လယ်သမားများအား “၎င်းတို့၏ စဉ်းစားတွေးခေါ်မှုလမ်းကြောင်းကို ပြောင်းလဲရန်” တိုက်တွန်းထားခြင်း ဖြစ်သည်။ “စိုက်ပျိုးရေး နှင့် အမြတ်အစွန်း” ဟူ၍ ခေါင်းစဉ်တပ်ထားသည့် ယင်းလက်ကမ်းစာစောင်ကို စက်ရုံမှ ပိုလျှံ အလုပ်သမားတစ်ယောက် သိုးအကောင်နှစ်ရာပိုင်ဆိုင်သွားသည့် အောင်မြင်သော လယ်သမားကြီးဖြစ်လာခဲ့သည့် အကြောင်းကို အထူး အဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်ရေးသည့် ဟာသ ဇာတ်လမ်းဖြင့် အစပြုဖော်ပြခဲ့သည်။ ဆက်လက်၍ ယင်းစာစောင်တွင် အလုပ်လက်မဲ့များ (သို့မဟုတ်) ကျောင်းသားများအား မွေးမြူရေးခြံတခုကို မည်ကဲ့သို့ တည်ထောင်ရမည် ဆိုသည်ကို အကြံပေးထားပြီး၊ နွားနို့များကို ရေမရောရန်နှင့် ရောဂါရှိသောနွားများမှ နို့မညှစ်ရန်ကိုလည်း သတိပေးထားသည့် အကြံပြုချက်စာရင်းတခုဖြင့် အဆုံးသတ်ထားသည်။

အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်ရုံး OHR ၏ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ချဉ်းကပ်ပုံနည်းလမ်းတွင် လုံးဝကျွမ်းကျင်မှုမရှိခြင်းမှာ အံ့သြစရာမဟုတ်ပေ။ မြို့ပြရလျှင် OHR သည် လယ်သမားများအား ဝန်ဆောင်မှုများ ဖြည့်ဆည်းပေးရန် တကြိမ်တခါမျှ မရည်ရွယ်ခဲ့သည့် အပြင်၊ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍတွင်လည်း ကျွမ်းကျင်သူ မဟုတ်ပေ။ အမှန်တကယ် အံ့သြစရာ တခုမှာ၊ ဒေသတွင်းရှိအခြားအရပ်များတွင် ဥရောပသမဂ္ဂသည် ကျေးလက်ဖွံ့ဖြိုးမှုနိမ့်ကျသည့် ပြဿနာများကို အရင်းအမြစ်အလုံးအရင်းနှင့်အတူ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ အကောင်းဆုံး နောက်ဆုံးပေါ် ခေတ်မှီနည်းပညာအထောက်အကူများဖြင့် ဖြေရှင်းလုပ်ဆောင်နေသော်လည်း ဘော့စနီးယားတွင်မူ ၎င်း၏ ငွေကြေးထောက်ပံ့မှုကို OHR ကဲ့သို့သော အဆောက်အအုံတစ်ခုခုတဆင့် စီးဆင်းစေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အစောင့်ရှောက်ခံနိုင်မှုများသည် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အလေးထား ဆက်စပ်ဆောင်ရွက်ခြင်း အတွက် အစားထိုးစရာ ဖြစ်လာသည်ဟူသော ကောက်ချက်ကို ရှောင်ရှားရန်မှာ ခက်ခဲပေမည်။

နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရန် အခြားသောနည်းလမ်းများ

ပဋိပက္ခလွန် တိုင်းပြည်တစ်ပြည်တွင် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းစဉ်၌ အစကနဦး ကာလ အာဏာပိုင်အုပ်စိုးမှုအဆင့်မှ အစဉ်အလာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနည်းလမ်းများကို ကျော်ဖြတ် ၍ နောက်ဆုံးတွင် (ကံကောင်းထောက်မပြီး ဥရောပမြေပေါ်တွင် တည်ရှိနေသော တိုင်းပြည်များ အတွက်မူ) ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်လောင်းအဆင့်ဆီသို့ ဦးတည်သွားသည့် သဘာဝအလျောက် တိုးတက်မှုဖြစ်စဉ်တစ်ခု ရှိသည်ဟု တစ်တစ်ရံ ထင်မြင်ယူဆကြသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂအရာရှိများ၏

အဆိုအရ တိုင်းပြည်များမှာ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အရည်အချင်းများနှင့် ကိုယ်ပိုင်ခြေလှမ်းများအရ အောင်မြင်မှုရရှိကြခြင်း ဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ လက်တွေ့တွင်မူ မတူကွဲပြားသော အထောက်အကူပေးမှုနည်းလမ်းများအကြားတွင် လုံးဝဆုံချက်မဲ့မှု ရှိနေသည်။ အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် လက်ခံရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် တိုင်းပြည်များကို ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုလုပ်ငန်းများမှ ဝေးကွာလွန်းသည့် အပြင် အာဏာဖြင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုကို ဥရောပသမဂ္ဂက ပြဿနာများကို ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းရန်အတွက် နောက်ဆုံးပေါ်ခေတ်မှီ ကိရိယာနည်းနာများကို ဆောင်ကျဉ်းလာလိုသော ဆန္ဒရှိလာချိန်အထိ အခြေအနေကို ထိန်းထားရုံအဖြစ်သာ လုပ်ဆောင်ခြင်း ဖြစ်သည်။

အခြားဥရောပတိုင်းပြည်များနောက်တွင် ပို၍ဝေးကွာ နောက်ကျန်ရစ် မနေစေရန် အတွက်၊ အနောက်ဖက် ဘော်လကန်ဒေသများ (ဆားဘီးယား-မွန်တီနီဂရို-ကိုဆိုဗို၊ ဘော့စနီးယား၊ မက်ဆီဒိုးနီးယားနှင့် အယ်လ်ဘေးနီးယား)သည် ၎င်းတို့အတွက် ဟဲလ်ဆင်ကီ တစ်ဏာတာများ အရေးတကြီး လိုအပ်နေကြသည်။ ထိုတိုင်းပြည်များသည် ပြည်တွင်းစွမ်းဆောင် နိုင်မှုအတွက် အစားထိုးခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ၊ တည်ဆောက်ရေးအတွက် နိုင်ငံတကာကူညီမှုပုံစံတခု လိုအပ်နေသည်။ သို့မဟုတ်ပါက၊ ထို တိုင်းပြည်များသည် ဥရောပ၏ စွန့်ပယ်ခံထားရသည့် အောက်ကျနောက်ကျဒေသတခုဖြစ်လာပြီး၊ ငြိမ်းချမ်းမှုကို ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် လူမှုရေး စီးပွားရေး ပြုလဲပျက်စီးမှုများကြောင့် အခြားတိုင်းပြည်များသို့ အစုလိုက်အပြုံလိုက် ပြောင်းရွှေ့မှု လှိုင်းလုံး အသစ်များ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမှ ကာကွယ်ရန် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ စစ်တပ်နှင့် ရဲများ ချထားရမည့် နေရာများဖြစ်လာပေ လိမ့်မည်။

ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုဗိုဂို တည်ဆဲ အရေးပေါ်အဆောက်အအုံများကို တစ်စီပြုဖျက်ရန် နှင့် ယင်းနေရာများတွင် ရိုမေးနီးယား နှင့်ဘူလ်ဂေးရီးယားတို့တွင် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ဝင်ရောက် ဆောင်ရွက်မှုပုံစံမျိုးဖြင့် အစားထိုးရန်အတွက် ကုန်ကျစရိတ် ပိုလာမည် မဟုတ်ပေ။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ဥရောပသမဂ္ဂသည် ဘူလ်ဂေးရီးယား အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်းအရ ကျေးလက် ဒေသဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများ၊ ဒေသဆိုင်ရာမူဝါဒများ၊ အခြေခံအဆောက်အအုံများနှင့် အဆောက် အအုံဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှု များကို ပံ့ပိုးရန်အတွက် ယူရို သန်း (၃၀၀) မျှသာ သုံးစွဲခဲ့သည်။ ထိုနှစ်မှာပင်၊ ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားသို့ အလားတူ အထောက်အပံ့မျိုးအတွက် ယူရို သန်း (၆၀) ကိုသာ ပေးအပ်ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ဥရောပသမဂ္ဂနှင့် ၎င်း၏အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် ဘော့စနီးယားရှိ အရပ်ဖက်အဆောက်အအုံအဖွဲ့အစည်းများ၏ ကုန်ကျစရိတ်အများစုကိုလည်း တာဝန်ယူခဲ့သည်။ OHR တွင် ၂၀၀၄ ခုနှစ်အတွက် ဘတ်ဂျက် ယူရို (၂၁၁) သန်းရှိပြီး၊ OSCE ၏ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေးလုပ်ငန်းများအတွက် ယူရို (၁၇၆)သန်းနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ရဲတပ်ဖွဲ့များအတွက် ယူရို (၃၈)သန်း သုံးစွဲခဲ့သည်။ လူတစ်ဦးချင်းစီ ကုန်ကျမှု အခြေခံအရ ယခုအခါတွင် ဥရောပသမဂ္ဂသည် လူဦးရေ (၈) သန်းရှိသည့် ဘူလ်ဂေးရီးယားတွင် သုံးစွဲသကဲ့သို့၊ လူဦးရေ (၄)သန်းရှိသည့် ဘော့စနီးယားတွင်လည်း သုံးစွဲနေပြီဖြစ်သည်။ ဘူလ်ဂေးရီးယားတွင် ထောက်ပံ့ငွေများသည် အလိုအပ်ဆုံးသောနေရာများသို့ တိုက်ရိုက် ရောက်ရှိသွားပြီး၊ ယင်းတို့ကို အဆောက်အအုံဆိုင်ရာစွမ်းရည် တည်ဆောက်ခြင်းများနှင့် ပြည်တွင်း အရင်းအမြစ်များ စုစည်းခြင်းတို့တွင် သုံးစွဲခဲ့သည်။ အခြားတဖက်တွင်မူ ဘော့စနီးယား၌ ပြည်တွင်း အဆောက်အအုံများ၏ အလုပ်ကို အစားထိုးရန် မအောင်မြင် ကြိုးပမ်းခဲ့သည့် နိုင်ငံခြားသား အရာရှိများ၏ မြင့်မားသော လစာများအတွက် အသုံးပြုခဲ့သည်။ ဖူကူယားမား၏ မှတ်သား

လောကီဖွယ်ရာ စာသားတခုတွင် ထိုဖြစ်ရပ်များသည် “စွမ်းဆောင်ရည် စုပ်ယူခြင်း” ဖြစ်သည်။ စွမ်းဆောင်ရည်တည်ဆောက်ခြင်း မဟုတ်ပေ ဟူ၍ဆိုခဲ့သည်။

ဘော့စနီးယားနှင့် ကိုဆိုပိုပြဿနာတွင် ဥရောပသမဂ္ဂသည် ဝင်ရောက်ဆောင်ရွက်မှု ပုံစံကို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုပုံစံ အသွင်သို့ ပြောင်းလဲသင့်ပြီး၊ အစောင့်ရှောက်ခံအဆင့် ထားခြင်းကို စောလျှင်စွာ အဆုံးသတ်သင့်သည်မှာ ထင်ရှားလှသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အတွေ့အကြုံအရ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုတွင် အသင်းအဖွဲ့တခုထက် (သို့မဟုတ်) အားနည်းချိနဲ့ နေသောနိုင်ငံတခုနှင့် ပို၍ချမ်းသာသောနိုင်ငံများအကြား လွတ်လပ်သော ကုန်သွယ်ရေး ကမ်းလှမ်းမှု မျိုးထက် ပို၍ လိုအပ်ပေသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂ အဖွဲ့အစည်းသဘောတူညီမှုတခုက ဂရိနိုင်ငံအား ၁၉၆၀ ခုနှစ် စစ်တပ်အာဏာသိမ်းမှုမှ မကယ်တင်နိုင်ခဲ့ပေ။ ၁၉၉၉ ခုနှစ်မတိုင်မီအထိ တူရကီ နိုင်ငံရေးအပေါ်တွင်လည်း ဩဇာသက်ရောက်မှု အနည်းငယ်သာရှိခဲ့သည်။ အမှန်တကယ်အားဖြင့်၊ နိုင်ငံတခုသည် ဥရောပစားပွဲပိုင်းတွင် နေရာတခုရရှိပြီး၊ ထိုမှတဆင့် ဥရောပသမဂ္ဂ တင်းပြည့်အဖွဲ့ဝင် ဖြစ်လာနိုင်သော အခွင့်အလမ်းရှိလာမှာသာ ဟဲလ်ဆင်ကီတခဏတာကို ရောက်ရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်လာရန် ကမ်းလှမ်းမှုမျိုးကသာလျှင်၊ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းစဉ်၌ ဒေသခံ၏ စစ်မှန်သော ဝင်ရောက်ပတ်သက်မှုများကို အသက်ဝင်လာစေမည်ဖြစ်ပြီး၊ သက်ဆိုင်ရာတိုင်းပြည် အား နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးအရ အမှီလိုက်နိုင်ရန် ကူညီနိုင်မည့် ရိုးသားသော ပြင်ပအား စိုက်ထုတ်မှုတစ်ခု ဖြစ်လာစေမည် ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ငြိမ်းချမ်းရေးထိန်းသိမ်းမှု၏ ကုန်ကျစရိတ်နှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက၊ အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုသည် အကုန်အကျခံနိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်တခုဖြစ်သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ် လမ်းကြောင်းတွင် အမှန်တကယ်ရှိနေသည့် အတားအဆီးများမှာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာထက် ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာက နည်းပါးပေသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီ၏ ပြည်ပရေးရာနှင့် နိုင်ငံရေး-စစ်ဖက်ရေးရာ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် ရောဘတ်ကူးပါး (Robert Cooper) က ဥရောပသမဂ္ဂအား မိမိသဘောဆန္ဒ အလျောက် ပါဝင်သည့်အင်ပါယာတခု “voluntary empire” ဖြစ်သည့်အပြင် အစိုးရစနစ်အား မိမိဆန္ဒအလျောက်ပြောင်းလဲရန်၊ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်မှု ဟူသော ဆွဲဆောင်မှုကို ဆုလာဘ်အဖြစ် အသုံးပြု သည် ဟု ပြောဆိုခဲ့သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ၊ အလုပ်ဖြစ်ရန်အတွက် ကမ်းလှမ်းမှုသည် စစ်မှန်ရမည် ဖြစ်ပြီး (တူညီသောအဆင့်အနေအထားဖြင့် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်မှု)၊ ညှိနှိုင်းရာတွင်လည်း ရိုးသားမှုရှိရမည် ဖြစ်သည်။

ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတည်ဆောက်မှုနည်းလမ်း အောင်မြင်မှုကို အခြားနေရာ များတွင်လည်း ပုံတူကူးယူနိုင်ပါ မည်လား။ ကမ္ဘာ့စီးပွားရေးတွင် သာမန်ထက် ထူးခြားသော အဆင့် အတန်းရှိသည့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ၎င်းဒေသတွင်း၌ အလားတူကမ်းလှမ်းမှုမျိုး ပြုလုပ် နိုင်မည်လား။ အစဉ်အလာ စွမ်းရည်မြှင့်တင်တည်ဆောက်ရေး အောင်မြင်မှုဖြစ်ရပ်များ နည်းပါး နေသော အာဏာဖြင့်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှု နည်းလမ်းတွင်လည်း ဆိုးဝါးသောရင်းနှီးပေးဆပ်မှု ရှိနေသော ကမ္ဘာကြီးတွင် ဖြစ်နိုင်ချေ ဆိုသည်မှာ အလေး အနက်ထည့်သွင်း စဉ်းစားရမည် ဖြစ်သည်။ တချိန်တည်းတွင် ဥရောပသမဂ္ဂသည် တူရကီနိုင်ငံနှင့် ယင်း၏ အခြားသော အရှေ့တောင်ဖက်ရှိ အိမ်နီး ချင်းနိုင်ငံများကို ဥရောပသမဂ္ဂစားပွဲပိုင်းတွင် နေရာပေးရန် ဖိတ်ခေါ်ရေးအတွက် အချေအတင် ဆွေးနွေးငြင်းခုံနေသည်။ အကယ်၍ ထိုနိုင်ငံများ အပေါ် မျက်နှာသာပေးရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါက၊ ယခုမှစ၍ လာမည့် ဆယ်စုနှစ်တွင် ဥရောပတိုက်သည် လုံးဝမတူ တမူထူးခြားသော သဏ္ဍာန်မျိုး အသေအချာ ပင် မြင်ရပေလိမ့်မည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း

အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်း ဖြစ်ရပ်အတွေ့အကြုံ

စတီဗင် ဒီ ကရာစ်နာ Stephen D. Krasner

စတီဗင် ဒီ ကရာစ်နာ သည် ဂရေဟင် အိတ်ချီ စတူးပါတ် တက္ကသိုလ်၌ နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေး ဘာသာရပ်တွင် ပါမောက္ခတယောက်ဖြစ်ပြီး၊ စတန်းဖို့ဒ် တက္ကသိုလ်တွင် ဒီမိုကရေစီ၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးဌာန၏ ညွှန်ကြားရေးမှူးလည်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းရေးသားခဲ့သည့်စာအုပ်များတွင် အချုပ်အခြာအာဏာ - စနစ်တကျ သူတော်ကောင်း ယောင်ဆောင်ခြင်း (၁၉၉၉) နှင့် ပြဿနာတူပြောသော အချုပ်အခြာအာဏာ (၂၀၀၁) တို့ ပါဝင်သည်။

မျက်မှောက်ခေတ် နိုင်ငံခြားရေးမူဝါဒ အဓိကစိန်ခေါ်မှုများအနက် တခုမှာ (အမှန်တကယ် အားဖြင့် အဓိကစိန်ခေါ်မှုဖြစ်ကောင်း ဖြစ်ပေမည်) လုံခြုံရေး၊ လူမှုဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများနှင့် စီးပွားရေးအရဝင်ငွေကောင်းသောအလုပ်အကိုင်အတွက် အခွင့်အလမ်းများ စသည်တို့ကို ပြည့်ဆီ ပေးသည့် ကောင်းစွာလည်ပတ်နေမည့် အစိုးရယန္တရားကို ဖွံ့ဖြိုးလာအောင် မည်ကဲ့သို့ အားပေး မြှင့်တင်မည်ဆိုခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီသည် အုပ်ချုပ်မှုစနစ်တခုဖြစ်ပြီး၊ ထိုစနစ်သည် နိုင်ငံသား များအား ၎င်းတို့၏ အမြင်များကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်ပေးထားခြင်းနှင့် ပို၍အရေးကြီးသည်မှာ အစိုးရအရာရှိများသည် ၎င်းတို့၏ လုပ်ဆောင်မှုများအတွက် တာဝန်ခံခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သော နိုင်ငံရေးလူ့အဖွဲ့အစည်းတရပ်ကို အောင်မြင်ရန်နှင့် တည်တံ့ရန် ဒီမိုကရေစီသည် တခုတည်း သော စနစ်မဟုတ်သော်လည်း အထိရောက်ဆုံး ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန်အတွက် အဓိကအရေးအကြီးဆုံးသော အဆုံးအဖြတ်မှာ လူမှုစီးပွားရေးအခြေအနေများနှင့် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များက မဟာဗျူဟာကျစွာ တွက်ချက်ရေးဆွဲထားခြင်းဖြင့် စတင်ခဲ့သည့် အဆောက် အအုံဆိုင်ရာအပြောင်းအလဲများပေါ်တွင် အခြေခံသည်။

Krasner, Stephen D. The Case for Shared Sovereignty. *Journal of Democracy* 16:1 (2005), 69-83. © National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. Reprinted with permission of The Johns Hopkins University Press.

ပြည်တွင်းပဋိပက္ခများ၊ ဆင်းရဲမွဲတေမှု၊ အစိုးရ၏စွမ်းဆောင်ရည်အကန့်အသတ်ရှိမှု (သို့မဟုတ်) အကယ်၍ ရွေးကောက်ပွဲများ ရှိနေလျှင်တောင် လစ်ဘရယ်အဆောက်အအုံများ ကင်းမဲ့မှု စသည်တို့ စုပြုံ ရင်ဆိုင်နေရသော တိုင်းပြည်များတွင် ဒီမိုကရေစီအပြည့်အဝ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် ရန် အလားအလာများသည် ပြည်တွင်းအရင်းအမြစ်များပေါ်တွင် လုံးဝမူတည်နေပြီး၊ ညံ့ဖျင်းသော ခေါင်းဆောင်များနှင့် မျက်မှောက်ခေတ် နိုင်ငံတကာဝန်းကျင်က ဖြစ်ပေါ်စေသည့် ပုံစံမမှန်သော ဆွဲဆောင်မှုများကလည်း တိုင်းပြည်တွင်းရှိ ယင်းအခြေအနေများကို ပိုမို၍ ဆိုးရွားစေပေသည်။ နယ်စပ်နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ချက်များ အတိအကျဖြစ်ရှိနေမှု၊ ၁၉၄၅ ခုနှစ်ကစ၍ အကြမ်းဖက် ဖြစ်ရပ်များ ရပ်ဆိုင်းသွားသောနိုင်ငံမရှိသလောက်ဖြစ်နေမှုနှင့် ကုန်ကြမ်းတင်ပို့မှုနှင့် နိုင်ငံခြား အကူအညီများမှ အခွန်ငွေများရရှိနိုင်မှု စသည်တို့ကြောင့် အုပ်ချုပ်ရေးညံ့ဖျင်းသည့် နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များနှင့် ပဋိပက္ခလွန်ကာလတိုင်းပြည်များသည် မိမိတို့လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် ယင်းအဖွဲ့ အစည်းအတွင်း နေထိုင်ကြသူများအားလုံး၏ လူနေမှုဘဝ သာယာကောင်းမွန်တိုးတက်စေရေးကို ထောက်ပံ့မည့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် အားစိုက်ထုတ်သော အဆောက်အအုံများ ဖြစ်ထွန်းလာစေ ရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံသားများနှင့် ကောင်းမွန်စွာ ညှိနှိုင်း၍ လုပ်ဆောင်သွားလိုသည့်ဆန္ဒ ကင်းမဲ့နေလျက်ရှိကြသည်။

ကျရှုံးတိုင်းပြည်များ၊ ကျရှုံးလုတိုင်းပြည်များနှင့် ပဋိပက္ခလွန်တိုင်းပြည်များတွင် ပိုမို ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုများ မြှင့်တင်ရေးတွင် လက်ရှိအင်အားကြီးဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများ၏ ခေါင်းဆောင်များက ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပါဝင်ပတ်သက်နေကြသည်။ အဆိုပါတိုင်းပြည်များက ပေါက်ဖွားကြီးထွားစေသော ရောဂါဘယများ၊ ရာဇဝတ်မှုများ၊ လူမှုဒုက္ခအကြပ်အတည်းများနှင့် အကြမ်းဖက်ဝါဒခြိမ်းခြောက်မှုများ စသည်ပြဿနာများသည် ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံနယ်နိမိတ်အတွင်း မှာသာ အမြဲတမ်း ရှိနေမည် မဟုတ်ပေ။ အမှန်တကယ်၌ လတ်တလောနှစ်များတွင် အဆိုပါ ခြိမ်းခြောက်မှုများကို အကြောင်းပြု၍ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် အခြားတိုင်းပြည်များ၏ ထောက်ခံ ဝန်းရံမှုများဖြင့် အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့် အီရတ်တို့ကို ဝင်ရောက်ကျူးကျော်ခဲ့ပြီး ထိုနှစ်နိုင်ငံစလုံးတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဆောက်အအုံသစ်များကို ပြုစုပျိုးထောင်ရန်နှင့် ထောက်ပံ့ရန် စိန်ခေါ်မှု၊ အမြောက် အများဖြင့် နပန်းလုံးနေခဲ့ရသည်။

ဒီမိုကရေစီဖြစ်ထွန်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် ပိုမိုကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ် ရေးကို မြေတောင်မြောက်ပေးရန် မူဝါဒချမှတ်သူများတွင် ထိရောက်သော ကိရိယာနည်းလမ်းများ လိုအပ်နေသည်။ လက်ရှိကိရိယာနည်းလမ်းတွင် အများဆုံးပါဝင်သည်မှာ အုပ်ချုပ်ရေး အထောက်အပံ့နှင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ အုပ်ချုပ်ရေးတို့ပင် ဖြစ်ပြီး၊ ထိုနည်းနာနှစ်ခုစလုံးမှာ အောင်မြင်သည်ဟု အခိုင်အမာ သက်သေမပြနိုင်သေးပေ။

အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် ရွေးချယ်အသုံးပြုနိုင်မည့် မူဝါဒများအနက် ကောင်းမွန်သော ရွေးချယ်စရာတခု ဖြစ်သည်။ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးမည့် အဆောက် အအုံများကို အသိအမှတ်ပြုခံထားရသည့် အမျိုးသားနိုင်ငံရေး အာဏာပိုင်များနှင့် အခြားနိုင်ငံတစ်ခု (သို့မဟုတ်) ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်း (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းကဲ့သို့သော ပြင်ပမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူတို့အကြား ဆန္ဒအလျောက် သဘောတူညီမှုဖြင့် ဖန်တီးကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ သော စီမံမှုများကို ငွေကြေးမူဝါဒ (သို့မဟုတ်) ရေနံဝင်ငွေများအားစီမံခန့်ခွဲမှုကဲ့သို့သော တိကျသည့် နယ်ပယ်ကိစ္စရပ်များအတွက်သာ ကန့်သတ်ထားနိုင်သည်။ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံး သည့် အဆောက်အအုံများ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုသည် ရှေးဦးစွာ နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြု အမျိုးသား

နိုင်ငံရေးအာဏာပိုင်များက ၎င်းတို့၏သဘောဆန္ဒအလျောက် စေ့စပ်ဆွေးနွေးမှုများပေါ်တွင် မူတည်ပေးလိမ့်မည်။ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် မဖြစ်မနေလုပ်ဆောင်ရန် သွတ်သွင်းရမည့် အရာတစ်ခု မဟုတ်ပေ။ ထို့အပြင် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုမခံရသော ကိုဆိုပိုကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံတစ်ခုအတွက် သော်လည်းကောင်း၊ ယင်းသို့သော နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံတစ်ခုနှင့် ထိရောက်သောအချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေရန်အတွက် သော်လည်းကောင်း ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာ ဆက်နွယ်မှုမရှိပေ။ ရေရှည်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် အဆောက်အအုံများသည် ကိုယ်ကိုယ်တိုင် ခိုင်မာတောင့်တင်းလာစေရန် လုပ်ဆောင်ရပေလိမ့်မည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံကသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံခြားကသော်လည်းကောင်း၊ ယင်းသို့ စီမံထားမှုမှ နောက်ဆုတ်လိုသည့် သဘောထားဆန္ဒ မဖြစ်လာစေရန်လိုသည်။ သို့ဖြစ်၍ တချိုးဆိုရသော် ယင်းသို့ မျှဝေကျင့်သုံးရန် စီမံဆောင်ရွက်မှု၏ ထိရောက်မှုပေါ်တွင် မူတည်နေလိမ့်မည်။

အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် ပိုမိုကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်မှုနှင့် ဒီမိုကရေစီကို နည်းလမ်းအသွယ်သွယ်ဖြင့် ဆောင်ကျဉ်းပေးနိုင်သည်။ ပဋိပက္ခများမှ ရုန်းထွက်လာပြီး နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြုသော၊ ပြည်တွင်းတရားဝင်မှုလည်းရှိသော အမျိုးသားအာဏာပိုင်တစ်ရပ်ကို ဖန်တီးပေးမည့် ရွေးကောက်ပွဲများကို အောင်အောင်မြင်မြင် ကျင်းပပေးရန် လိုသော တိုင်းပြည်များတွင် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် ပို၍ကျွမ်းကျင်မှု၊ ပိုမိုကောင်းမွန်စွာ ဖန်တီးထားသည့်မူဝါဒများနှင့် အာဏာအလွဲသုံးစားလုပ်မှုကို ကာအကွယ်ပေးနိုင်မည့် အာမခံမှုများဖြင့် နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံသစ်များကို အခြေခိုင်စေမည့် အခွင့်အလမ်းဟု ဆိုနိုင်သည်။ လစ်ဘရယ်မကျသောဒီမိုကရေစီစနစ်များတွင် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် အဆောက်အအုံများကို ထောက်ခံအားပေးခြင်းသည် နိုင်ငံရေးကိုယ်စားလှယ်များအား ပိုမိုကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေးကို ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် အများယုံကြည်လက်ခံနိုင်အောင် အားထုတ်ရန်အတွက် နည်းလမ်းတခု ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ပို၍ ယေဘုယျကျစွာပြောရလျှင်၊ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် အချို့အရင်းအမြစ်များကို နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာနှင့် ဒေသန္တရဆိုင်ရာအစိုးရ အရာရှိများ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်မှ ကင်းလွတ်အောင် ရွှေ့ထားလိုက်ခြင်းဖြင့် ကိုယ်ကျိုးစီးပွားရှာမှုများကို ပိုမိုခက်ခဲအောင် ပြုလုပ်နိုင်သည်။ နိုင်ငံရေးအာဏာအတွက် ယှဉ်ပြိုင်နေကြသောသူများတွင် ဥစ္စာနေအမြောက်အများ ပိုင်ဆိုင်လိုမှုအိမ်မက်များလည်း ပြင်းထန်တော့မည် မဟုတ်ပေ။ သဘောတူညီချက်ကို ချိုးဖောက်လျှင် ပြည်တွင်းပြည်ပမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ၏ အမျက်ဒေါသကို နှိုးဆွစေလိမ့်မည်ကို သက်ဆိုင်သူအားလုံး အသိအမှတ်ပြုလက်ခံပါက၊ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် အကျိုးဖြစ်စေသော ကိုယ်ကိုယ်တိုင်ထိန်းမတ်နေမည့်အားမျှချေတရပ်ကို ဖန်တီးနိုင်ပေလိမ့်မည်။ သို့မဟုတ်ပါက ယင်းသို့ ဖြစ်နိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

အချုပ်အခြာအာဏာ နှင့် ဒီမိုကရေစီ

အချုပ်အခြာအာဏာတွင် အဓိကအပိုင်း (သို့မဟုတ်) သွင်ပြင်လက္ခဏာသုံးရပ် ရှိသည်။ နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ တရားဝင်အချုပ်အခြာအာဏာ၊ ဝက်စ်ဖေလီယန် တဖြစ်လဲ ဗက်တေလီယန် (Westphalian-cum-Vattelian) အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် ပြည်တွင်းအချုပ်အခြာအာဏာတို့

ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ တရားဝင်အချုပ်အခြာအာဏာ၏ အခြေခံစည်းမျဉ်းမှာ စီရင်ပိုင်ခွင့် အရ လွတ်လပ်သော ပိုင်နက်နယ်မြေများတည်ရှိရန် အသိအမှတ်ပြုခံထိုက်မှုနှင့်အတူ အခွင့်အရေး များနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များဖြစ်သည့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများတွင် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခွင့်၊ အကယ်၍ လိုအပ်ပါက နိုင်ငံတကာဋ္ဌာနကြေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ၏ အရင်းအမြစ်များကို ချဉ်းကပ်နိုင်ခွင့်၊ အခြားနိုင်ငံများ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သဘောတူစာချုပ်များ ချုပ်ဆိုနိုင်ခွင့်နှင့် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်စား လှယ်များအတွက် သံတမန်ကင်းလွတ်ခွင့်များ စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ဝက်စ်ဖေးလီယန် တစ်ပြည်လဲ ဗက်တေးလီယန် (Westphalian-cum-Vattelian) အချုပ်အခြာအာဏာ၏ အခြေခံစည်းမျဉ်း မှာ၊ နိုင်ငံတော်တိုင်းသည် ၎င်း၏ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အဆောက်အအုံများကို ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့် ရှိခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းမှာ နိုင်ငံများသည် တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံ ပြည်တွင်းရေးများတွင် ဝင်ရောက် စွက်ဖက်ခြင်းကို ရှောင်ရှားသင့်သည်ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ပြည်တွင်း အချုပ်အခြာအာဏာဆိုသည်မှာ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်မှုကို ရည်ညွှန်းခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ၊ အသိအမှတ်ပြု ထားသည့် နိုင်ငံတော်တစ်ခုအတွင်း၌ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအဆောက်အအုံများနှင့် ထိုအဆောက် အအုံများ၏ အမှန်တကယ် စွမ်းဆောင်ရည်ကို ညွှန်းဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီကို နားလည်နိုင်ရန် အဓိကချဉ်းကပ်မှုနှစ်ခုမှာ လူမှုစီးပွားအကြောင်းအရာ များပေါ်တွင် အဓိက အာရုံစိုက်သော ချဉ်းကပ်မှုနှင့် အဓိကပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများ၏ သဘောထား အမြင်များနှင့် အပြုအမူလုပ်ဟန်များပေါ်တွင် ဦးစားပေးချဉ်းကပ်မှုတို့ ဖြစ်သည်။ ယင်းချဉ်းကပ်မှု နှစ်မျိုးစလုံးက နိုင်ငံတကာဥပဒေအရတရားဝင်အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် အထူးသဖြင့် ဝက်စ် ဖေးလီယန် တစ်ပြည်လဲ ဗက်တေးလီယန် Westphalian-cum-Vattelian အချုပ်အခြာအာဏာတို့ အလုပ်ဖြစ်သည်ဟု နားလည်စွာ ယူဆထားကြသည်။ တနည်းအားဖြင့် ချဉ်းကပ်မှုတိုင်းက နိုင်ငံ တစ်ခု၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအဆောက်အအုံများသည် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံပြည်တွင်းအခြေအနေများ ၏ ထွက်ကုန်ပင်ဖြစ်သည်ဟု လက်ခံသတ်မှတ်ထားကြသည်။ သို့သော် အမှန်မှာမူ ပြင်ပမှ နိုင်ငံ တစ်ခုအတွင်းရှိ အာဏာအဆောက်အအုံများကို တိုက်ရိုက်ထိန်းချုပ်နိုင်မှု မရှိသော်လည်း၊ မည်သို့ပင်ဆိုစေ အပြောင်းအလဲဖြစ်အောင် လုပ်နိုင်ကြသည်။ ဥပမာ - ပြင်ပမှ ကုန်သွယ်ရေး အခွင့်အလမ်းများကို ဖွင့်ပေးခြင်း (သို့မဟုတ်) ပိတ်ပင်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခု၏ လူမှုစီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုများကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်သည် (သို့မဟုတ်) ဟန့်တားပိတ်ဆို့နိုင်ပေသည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတကာဋ္ဌာနကြေးရုံပုံငွေအဖွဲ့များက စည်းကြပ်သည့် သတ်မှတ်ချက်များသည် အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုအချို့ကို တွန်းအားပေးနိုင်ပြီး၊ အခြားအဆောက်အအုံများကို အဟန့်အတားဖြစ်စေနိုင်သည်။

ရေခဲမြေခဲအခြေအနေများ အခါအခွင့်သင့်သော တိုင်းပြည်များတွင် ဒီမိုကရေစီ စည်ပင် ကြီးထွားရန် အလားအလာအရှိဆုံးဟု လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အမြင်များက ယူဆကြသည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ်က နီးနော့ပွဲတခုတွင် တင်သွင်းသော စာတမ်း၌ ဆေးမိုး မာတင် လစ်ပတ်ဆတ် (Seymour Martin Lipset) က စက်မှုနိုင်ငံတည်ထောင်ခြင်း၊ မြို့ပြများတည်ဆောက်ခြင်း၊ ဥစ္စာနေနှင့် ပညာရေး အားလုံးသည် ဒီမိုကရေစီနှင့် အခိုင်အမာ ဆက်နွယ်လျက်ရှိနေသည်ဟု တင်ပြခဲ့သည်။ လူတစ်ဦး ချင်းစီ၏ လက်ဝယ် အရင်းအမြစ်များ ပိုမိုရှိနေသောအချိန်တွင် ယခုအခါ လူထုအခြေပြုလူမှုအဖွဲ့ အစည်း “civil society” ဟုခေါ်သည့် ကြားခံအဖွဲ့အစည်းများကို ဖန်တီးရန် ပို၍လွယ်ကူသည်။ ပို၍ ကြီးထွားသော လူလတ်တန်းစားက ဒီမိုကရေစီကို အထောက်အကူဖြစ်စေသည်။ အဘယ် ကြောင့်ဆိုသော် ထိုလူတန်းစားများ၌ ပျော့ပြောင်းသော သဘောထားအမြင်များရှိကြ၍ ဖြစ်သည်။

ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှုနှင့် စက်မှုလုပ်ငန်းများမှ ပိုမိုကြီးမားသော ဓနဥစ္စာများ ရရှိခံစားရမှုနှင့်အတူ နိုင်ငံရေးယုံကြည်မှုတွင် ကျဆင်းလာပြီး၊ မတူကွဲပြားသော အမြင်များကို လက်ခံမှုက မြင့်မားလာ သည်။ ပညာရေးက သည်းခံစိတ်ရှည်မှုနှင့် ဆန္ဒမဲပေးခြင်းကို ကြောင်းကျိုးလျော်ညီသော နည်းလမ်း တစ်ခုအဖြစ် မြှင့်တင်ပေးနေပြီး တပြိုင်နက် အစွန်းရောက်မှုများကို လျော့နည်းလာစေသည်။

လစ်ဝပ်ဆတ်၏ လက်စွဲစာအုပ်သဖွယ်ဖြစ်သော ၂၀၀၀ ခုနှစ် လေ့လာတင်ပြမှုတွင် အဒမ် ပရဇ်ဝေဝေါ့ (Adam Przeworski) နှင့် ၎င်း၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များက ဒီမိုကရေစီနှင့် ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုနှင့်ပတ်သက်သည့် အထောက်အထားများကို စနစ်တကျ သုံးသပ်စစ်ဆေးထားပေ သည်။ ယင်းစစ်ဆေးသုံးသပ်မှုအရ ဒီမိုကရေစီအစိုးရတရပ်အစပျိုးခြင်းနှင့် တိုင်းပြည်၏ တဦးချင်း ဝင်ငွေအဆင့် နှစ်ခုအကြား သိသာထင်ရှားသော ဆက်သွယ်မှုမရှိကြောင်းကို တွေ့ရှိခဲ့သည်။ သို့ သော် ဒီမိုကရေစီအစိုးရတရပ် တည်မြဲမှုကာလသက်တမ်းနှင့် ယင်းတိုင်းပြည်၏ ဥစ္စာဓနပိုင်ဆိုင်မှု အဆင့် နှစ်ခုအကြားတွင် အလွန်အားကောင်းသော ဆက်သွယ်မှုရှိနေဟု ဆိုပေသည်။ ၁၉၇၅ ခုနှစ် ဒေါ်လာတန်ဖိုးအရ တဦးချင်းဝင်ငွေ အမေရိကန်ဒေါ်လာ (၆၀၅၅) အထက်ရှိသော မည်သည့်တိုင်းပြည်မဆို ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံဖြစ်လာပြီးနောက် အာဏာရှင်စနစ်သို့ ပြန်ရောက်သွားခြင်း မရှိခဲ့ပေ။

ဒီမိုကရေစီ တရွေ့ရွေ့ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲခြင်း ဒုတိယချဉ်းကပ်မှုက သော့ချက်ကျသည့် ခေါင်းဆောင်များ၏ ကြံရွယ်ချက်များနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ်တွင် အလွန်အမင်း အလေးထား ပေသည်။ အာဏာပိုင်စနစ်ကို တိမ်းညွတ်သူများအပါအဝင် အပြိုင်အဆိုင်ဖြစ်နေသည့် ခေါင်းဆောင် များက ဒီမိုကရေစီကို ၎င်းတို့အတွက် အကောင်းဆုံးဖြစ်နိုင်သည့် ရွေးချယ်စရာအဖြစ် မြင်လာ သည့်အခါ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပေသည်။ စီးပွားရေးအကြပ်အတည်းတခုက အာဏာရှင်အုပ်စိုးသူများအား အဓိကထောက်ခံသူများ ကင်းမဲ့လာစေနိုင်ပြီး၊ ပြည်တွင်းစစ် ဆင်နွှဲနေသော အတိုက်အခံများကလည်း မည်သည့်ဖက်မှ အနိုင်မရနိုင်ဟု မြင်လာနိုင်ပေသည်။ ဒီမိုကရေစီသို့ ဦးတည်ရာလမ်းကြောင်းသည် တရားဝင် (သို့) အလွတ်သဘော ညှိနှိုင်းမှုများဖြင့် လွယ်ကူချောမွေ့နိုင်ပေလိမ့်မည်။ ယင်းညှိနှိုင်းမှုများက မူဝါဒရွေးချယ်မှုအတိုင်းအတာကို ကန့်သတ် ခြင်း၊ အပြိုင်အဆိုင်ဖြစ်နေသည့် အင်အားစုများအကြား အရင်းအမြစ်များကို ခွဲဝေပေးခြင်း (သို့မ ဟုတ်) ယှဉ်ပြိုင်သူအသစ်များမရှိစေရန် ကန့်သတ်ထားခြင်းတို့ ဖြစ်စေနိုင်မည်။

ညှိနှိုင်းမှုများနှင့် ပို၍ယေဘုယျကျစွာပြောရလျှင် ဒီမိုကရေစီအဆောက်အအုံများ အောင်မြင်ရေးအတွက် အဓိက သော့ချက်တစ်ခုမှာ မိမိကိုယ်တိုင် ခိုင်မာအားကောင်းစေခြင်း ဖြစ် သည်။ အင်အားစုများအားလုံး သိထားရမည်မှာ ပေးထားသည့် ကတိကဝတ်များမှ သွေဖီပါက ၎င်းတို့အတွက် အခြေအနေများ ပို၍ ဆိုးရွားသွားလိမ့်မည်ဆိုသည်ပင် ဖြစ်သည်။ တည်ဆောက် ထားပြီးသား ဒီမိုကရေစီစနစ်တရပ်၌ အကယ်၍ အစိုးရခေါင်းဆောင်များက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို ချိုးဖောက်လျှင် နိုင်ငံသားများကလည်း အခြေခံဥပဒေကို ခုခံကာကွယ်ကြမည်ဖြစ်၍ ၎င်းတို့ ဒုက္ခတွေ့လိမ့်မည်ဆိုသည်ကို သိရှိကြသည်။ ယင်းကို ကြိုတင်သိမြင်သည့်အတွက်၊ အုပ်ချုပ် သူများသည် အခြေခံစည်းမျဉ်းများနှင့် မူများကို မထိဘဲ ထားပေးလိမ့်မည်။ တာဝန်ခံမှုနှင့် ဒီမိုကရေစီ ကို နားလည်နိုင်ရန် လူမှုစီးပွားအခြေခံချဉ်းကပ်မှုနှင့် ခေါင်းဆောင်အခြေခံချဉ်းကပ်မှု နည်းလမ်းများ သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ဖယ်ထုတ်သည့် စည်းမျဉ်းမျိုး မလိုအပ်ပေ။ ဒီမိုကရေစီအဆောက်အအုံ များကို မိမိဖာသာခိုင်မာအားကောင်းစေရန် အခွင့်အလမ်းများသည် ဖြစ်ရပ်တခုချင်းစီအလိုက် ကွဲပြားနိုင်ပြီး၊ လူမှုစီးပွားရေးအခြေအနေများကလည်း ခေါင်းဆောင်များ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို

ပုံသွင်းသည် အခန်းကဏ္ဍတွင် ရှိနေပေသည်။ တည်ရှိနေသည့် အဆောက်အအုံများနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ထုံးတမ်းများကလည်း သစ်လွင်သော၊ ပို၍တည်ငြိမ်သော ဒီမိုကရေစီကျကျ စီမံဆောင်ရွက်မှုများ ဖန်တီးနိုင်မည့် ဖြစ်နိုင်မှုအတိုင်းအတာအပေါ် ဩဇာသက်ရောက်မှု ရှိနေသည်။

ဒီမိုကရေစီဖွံ့ဖြိုးမှုကို နားလည်နိုင်ရန် လူမှုစီးပွားအခြေခံချဉ်းကပ်မှုနှင့် ခေါင်းဆောင် အခြေခံချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းနှစ်ခုစလုံးက ယူဆသည်မှာ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းခြင်း (သို့မဟုတ် ယေဘုယျအားဖြင့် နိုင်ငံရေးဖြစ်ထွန်းတိုးတက်မှု) သည် ဖြစ်တည်နေသည့် နိုင်ငံရေးလူ့အဖွဲ့ အစည်းနှင့် ယင်း၌ ဖြစ်ထွန်းနေသည့် အခြေအနေများထဲမှသာ ထွက်ပေါ်လာသည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ အချုပ်အခြာအာဏာ အလုပ်ဖြစ်သည်ဟူသော အမြင်သည် ဤသို့သော ယူဆချက်၏ အစိတ်အပိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်တိုင်း (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးအဆောက်အအုံတိုင်းသည် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိကြသည်။ ပြည်တွင်းအာဏာအဆောက်အအုံများ၏ အရည်အသွေးနှင့် စွမ်းဆောင်နိုင်စွမ်း မည်သို့ပင်ရှိပါစေ၊ ယင်းတို့မှာ ပြည်တွင်းခေါင်းဆောင်များက တည်ဆောက်ထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ပြင်ပမှ ဆောင်ရွက်သူများကို လုံးဝအခြေပြု စဉ်းစားမည်ဆိုပါက ယင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများသည် စနစ်တကျ ချဉ်းကပ်လေ့လာမှု တစ်ခုတရပ် အားပျော့သွားပေလိမ့်မည်။

အတိတ် နှင့် ပစ္စုပ္ပန်

မြောက်များလှစွာသော ပညာရှင်များနှင့် ဝေဖန်သုံးသပ်သူများ နားလည်လက်ခံထားသည့် ထင်မြင်ယူဆချက်မှာ ပြည်တွင်း အာဏာအဆောက်အအုံများသည် နိုင်ငံခြားထိန်းချုပ်မှုမှ လွတ်လပ်သည် ဆိုသည်အချက်မှာ ဥရောပ၊ မြောက်အမေရိကနှင့် အာရှရှိ အဓိကနိုင်ငံများ၏ သမိုင်းအတွေ့အကြုံများနှင့် အများဆုံး ကိုက်ညီမှုရှိသည် ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ၁၉၅၅ ခုနှစ်လွန် ၇၅ မဏီနှင့် ဂျပန်တို့ကို ခြွင်းချက်အဖြစ်ထားလျှင် ထိုဒေသများရှိ တိုင်းပြည်များ၌ အမှန်တကယ်အားဖြင့် ပြည်တွင်းခေါင်းဆောင်များက နိုင်ငံ၏အာဏာအဆောက်အအုံများကို နှစ်သက်ရာရွေးချယ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော် ယင်းသို့ ရွေးချယ်တည်ဆောက်မှုများကို လှုံ့ဆော်ခဲ့သော ဆွဲဆောင်မှုများသည် ပြည်တွင်းအခြေအနေများကဲ့သို့ပင် ပြည်ပပုံသွင်းမှုများကိုလည်း ခံခဲ့ရသည်ကို မငြင်းဆိုနိုင်ပေ။ ပြည်ပစစ်ရေးခြိမ်းခြောက်မှုများက နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုအတွက် အထက်မြက်ဆုံး လှုံ့ဆော်မောင်းနှင်ခဲ့ပေသည်။ နယ်နိမိတ်များ ပြောင်းလဲသွားနိုင်ပြီး၊ နိုင်ငံများကို သိမ်းပိုက်ခြင်း၊ အောင်နိုင်ခြင်းများ ရှိခဲ့ကြသည်။ ဥရောပသည် ယင်း၏ မရေမတွက်နိုင်သော နိုင်ငံရေးလူ့အဖွဲ့အစည်းများဖြင့် မရပ်မနားပြိုင်ဆိုင်မှုနယ်ပယ်ထဲတွင် ကာလကြာမြင့်စွာကတည်းက ရှိနေခဲ့သည်။ ၁၉ ရာစုအလယ်တွင် ဂျပန်တို့က ကိုလိုနီပြုခံရမှုမှ လွတ်မြောက်ရန် ပို၍ ကြီးမားတောင့်တင်းသော နိုင်ငံတော်စွမ်းဆောင်ရည်များ လိုအပ်မည်ဟု နားလည်သဘောပေါက်ခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် မီဂျီ ပြန်လည်အသက်သွင်းခြင်း (Meiji Restoration) နှင့် ယင်း၏ အလုံးစုံ ခေတ်မီရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအတွက် သိမ်းကြုံးလှုံ့ဆော်မှုများ ဆောင်ရွက်လာခြင်းတို့ တပါတည်း ကပ်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်။ တရုတ်ပြည်သည် ဥရောပနှင့် ဂျပန်တို့၏ ကျူးကျော်မှုများအပြင် ပြည်တွင်းစစ်ကိုလည်း ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသော်လည်း ၂၀ ရာစုနှစ်လယ်အရောက်တွင် စိတ်ဓါတ်ပြင်းပြသော ပြည်တွင်းအာဏာပိုင်များ (မော်စီတုန်းလက်အောက်ရှိကွန်မြူနစ်များ) မှာ တိုင်ဝမ်အားထိန်းသိမ်းရန်အတွက်

တိုင်းပြည်တစ်စည်းတစ်လုံးတည်းရှိရေး လမ်းကြောင်းပေါ်တွင် အခိုင်အမာ အင်အားကောင်းလာခဲ့ကြသည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် (၁၈၁၂)ခုနှစ်စစ်ပွဲအပြီး ကျူးကျော်မှုရန်မှ လွတ်မြောက်ခဲ့သော်လည်း၊ ပြည်တွင်းစစ်က ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို ပိုမိုတိုးမြှင့်ရန်နှင့် တရုတ်စည်းတည်းရှိသည့် အမျိုးသားလက္ခဏာတခု ဟူသော ခိုင်မာသည့် အတွေးအခေါ်တရပ်ဖြစ်လာစေရန် လှုံ့ဆော်ပေးခဲ့သည်။

ဤ ပြိုင်ဆိုင်မှုနိုင်ငံရေးကမ္ဘာကြီးတွင် (*machtpolitik world*) ရှင်သန်နိုင်ရန် အတွက်၊ နိုင်ငံများအဖို့ စစ်ရေးအင်အား လိုအပ်ခဲ့ပြီး၊ ယင်းအတွက် ငွေကုန်ကြေးကျလည်း များပေသည်။ ထိုငွေကို ရရှိရန်အတွက် နိုင်ငံများသည် ပြည်တွင်းပြည်ပမှနေ၍ ငွေချေးယူရမည့်အပြင် အခွန်ငွေများ ပိုမို သတ်မှတ်ရန်နှင့် ကောက်ခံရန်အတွက် ဋ္ဌာနများလည်း ဖွံ့ဖြိုးစေရမည်ဖြစ်သည်။ အရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသုံးစွဲရာ၌ အကောင်းဆုံးဖြစ်သည့်နိုင်ငံများသည် မိမိကိုယ်ကိုထိန်းချုပ်မှု စွမ်းရည်ခိုင်မာမှုရှိသည်ကို ငွေချေးသူများနှင့် အခွန်ထမ်းပြည်သူများအား ယုံကြည်လက်ခံလာအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်သည့် နိုင်ငံများပင် ဖြစ်သည်။ ဘဏ်များက ချေးငွေများ ပြန်မရဘဲ ဆုံးရှုံးမည်ကို စိုးရိမ်သည့်အတွက် အထိန်းအကွပ်မရှိသော နိုင်ငံများအဖို့ ပို၍မြင့်မားသောအတိုးနှုန်းကို ပေးကြရသည်။ အထိန်းအကွပ်အကန့်အသတ်မဲ့သော နိုင်ငံများရှိ ပြည်သူများသည် နိုင်ငံတော်က သိမ်းယူမည်ကို စိုးရိမ်သည့်အတွက် အခွန်အများအပြား ထမ်းဆောင်ရမည့် ပုံသေပြည်တွင်းရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို များသောအားဖြင့် မလုပ်လိုကြပေ။ နိုင်ငံတော်များ၏ ယုံကြည်စိတ်ချရသည့် ကတိကဝတ်ပြု အားထုတ်မှုများတွင် တာဝန်ခံမှုအတွက် လုပ်ငန်းယန္တရားများ မဖြစ်မနေ ပါဝင်သည်။ ယင်းသည်လည်း တနည်းအားဖြင့် ဒီမိုကရေစီလမ်းကြောင်းသို့ ဦးတည်နေပေသည်။ စီးပွားရေးတိုးတက်မှုကိုအလေးပေးသည့် ပြောင်းလဲမှုများကိုပြုလုပ်ရန်၊ သင့်လျော်သောအတိုးနှုန်းဖြင့် ငွေချေးယူနိုင်စွမ်းရှိလာရန်နှင့် မက်လုံးများ မလျော့ပါးစေမည့် အခွန်ကောက်ယူနိုင်စွမ်း ရှိလာရန် မစွမ်းဆောင်နိုင်သော အစိုးရများသည် နောက်ဆုံးတွင် အဓိကစစ်ပွဲကြီးများ၌ ရှုံးနိမ့်ကာ အဆုံးသတ်ခဲ့ကြရသည်။ ရိုမာဇာရ်ဗ်ဇာ၏ (*Romanov czars*) ရှုပြည်၊ မန်ချူးတို့၏ (*Manchus*) တရုတ်ပြည်၊ ဟက်တ်စ်ဘာ့ဂ်တို့၏ (*Habsburgs*) ဩစတြီးယား-ဟန်ဂေရီ နှင့် ဆူလ်တန်တို့၏ (*sultans*) အော်တိုမန်အင်ပိုင်ယာ အားလုံးတို့သည် သမိုင်း၏ ပြင်းထန်သော စမ်းသပ်မှုထဲတွင် ကျဆုံးခဲ့ကြရပြီး၊ သမိုင်းစာမျက်နှာများပေါ်မှလည်း ပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ကြသည်။ ၂၀ရာစု၏ဒုတိယပိုင်းကာလ မတိုင်မီ၌ ပြည်ပပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေများက ပြည်တွင်းအင်အားစုများ တုန်ပြန်ဆောင်ရွက်စေရန် လှုံ့ဆော်နေသော်လည်း အင်အားကြီးနိုင်ငံများအားလုံးအဖို့ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှု ဆိုသည်ကို ပြည်ပလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ် မဟုတ်ဘဲ၊ ပြည်တွင်းလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်အဖြစ်သာ သတ်မှတ်ကြသည်။

ယနေ့ကာလတွင် ဆွဲဆောင်မှုမက်လုံးများမှာ အတော်ပင် ကွဲပြားခြားနားလာသည်။ နိုင်ငံများအား ပြည်ပမှ အမှန်တကယ်ဖြစ်ရှိနေသော ခြိမ်းခြောက်မှုများမှာ ပိုမိုသေးငယ်လာကြသည်။ နိုင်ငံများက စစ်ပွဲများကို ဖန်တီးကြပြီး၊ စစ်ပွဲများက နိုင်ငံများကို ဖန်တီးကြသည်ဆိုသည်မှာ ယခုအခါ မမှန်တော့ပေ။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ကမ္ဘာတဝှမ်းလုံးတွင် နယ်နိမိတ်များကို အဆင်ပြေသလို လက်သင့်ရာ ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားကြပြီး ထိုနယ်နိမိတ်များကို ပြည်ပအင်အားစုများက အာမခံချက်ပေးထားကြသည်။ နယ်နိမိတ်များကို ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ခြင်းသည် ဝရုန်းသုံးကား ဖရိုဖရဲဖြစ်မှုများဆီ ဦးတည်သွားလိမ့်မည်ကို အင်အားနည်းသော နိုင်ငံပင်ဖြစ်စေ၊ အင်အားကြီးသော နိုင်ငံပင်ဖြစ်စေ စိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့ကြသည်။ နယ်နိမိတ်များသည် လူမျိုးစုအရ (သို့မဟုတ်) ပထဝီ

နယ်မြေအရ ကျိုးကြောင်းဆီလျော်မှု များသောအားဖြင့် ကင်းမဲ့နေသော အနောက်အာဖရိကရှိ နိုင်ငံများကဲ့သို့သော အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင်ပင်လျှင် ယင်းကဲ့သို့သော စိုးရိမ်မှုမျိုး ရှိကြသည်။ ပို၍အရေးကြီးသည်မှာ နိုင်ငံများသည် အနိမ့်ဆုံးအားဖြင့် အကြမ်းနည်းဖြင့်မဟုတ်ဘဲ မကျဆုံးနိုင် တော့ပေ။ နိုင်ငံများကို အကြမ်းနည်းဖြင့် အဆုံးသတ်မှုသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီက မကြာခဏ ဆိုသလို ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပြီး၊ နိုင်ငံအားလုံး၏ လေးပုံတပုံခန့်ရှိခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် အင်အားပို၍ ကြီးသောနိုင်ငံနှစ်ခုအကြားရှိ ကြားခံနိုင်ငံများဖြစ်ကြသည် (ပိုလန်နိုင်ငံသည် အကောင်းဆုံးဥပမာ တစ်ခုဖြစ်သည်)။ ၁၉၅၅ ခုနှစ်ကစ၍ အကြမ်းနည်းဖြင့် အဆုံးသတ်ခဲ့ရသော နိုင်ငံနှစ်ခုသာရှိခဲ့သည်။ ယင်းတို့မှာ တောင်ဗီယက်နမ် (၁၉၇၅) နှင့် ကူဝိတ် (၁၉၉၀)တို့ ဖြစ်သည်။ ကူဝိတ်တွင် အီရတ် ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်မှုကို အလုံးအရင်းဖြင့် စစ်ရေးအရ တုန့်ပြန်မှုပြုခဲ့ပြီး၊ ယခင်နယ်နိမိတ်အတွင်း အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်နိုင်ငံတခုအဖြစ် ကူဝိတ်အား ပြန်လည်ရှင်သန်စေခဲ့သည်။

ထို့အပြင် အကောင်းအဆိုးဒွန်တွဲနေသည်မှာ ပြည်တွင်းအချုပ်အခြာအာဏာပိုင်မှု အနည်းဆုံးသော နိုင်ငံအုပ်စိုးသူများသည် ပြင်ပအရင်းအမြစ်များအကူအညီဖြင့် မှီခိုရပ်တည် နိုင်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီက နိုင်ငံခြားအကူအညီဆိုသည်ကို မကြားဖူး သလောက်ပင် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ယခုအခါ နိုင်ငံခြားအကူအညီဆိုသည်က တိုင်းပြည်အများ အပြားရှိ ဗဟိုအစိုးရတတ်ဂျက်ထဲတွင် ကြီးမားသော အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်နေသည်။ သဘာဝ အရင်း အမြစ်များကို တင်ပို့ခြင်းဖြင့် ရရှိသည့် ဘဏ္ဍာငွေများက အရည်အချင်းမဲ့သော (သို့မဟုတ်) ခြစား နေသော အစိုးရတရပ်ကို အထောက်အပံ့ပြုနေသည်။ ငွေကြေးဆိုသည်မှာ အခြားမဟုတ် နိုင်ငံခြား ကုမ္ပဏီများ ငှားရမ်းခြင်း၊ ကရိယာတန်ဆာပလာများတင်သွင်းခြင်းနှင့် ပြင်ပအကူအညီငှားရမ်းပြီး ရေနံနှင့်ဓါတ်ငွေ့များထုတ်ယူခြင်း၊ (သို့မဟုတ်) တွင်းထွက်များတူးဖော်ခြင်း၊ ကုန်ချောအဖြစ် ပြုပြင် ခြင်းနှင့် ကမ္ဘာ့ဈေးကွက်သို့ တင်ပို့ခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်ရန်ဖြစ်ပြီး၊ ဒေသခံခေါင်းဆောင်များက အဆိုပါ လုပ်ငန်းများကရရှိသည့် အမြတ်အစွန်းငွေကြေးများကို ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင်အဖြစ် သုံးစွဲခြင်း၊ ပြိုင်ဖက် များအား နှုတ်ပိတ်ရန် (သို့မဟုတ်) နှိမ်နင်းရန်တို့အတွက် အသုံးပြုခြင်းနှင့် ပြည်သူများထံမှ အခွန်ငွေများ ကောက်ယူရန်မူ တုန့်ဆိုင်းခြင်းမရှိဘဲ၊ ပြည်သူများအား လစ်လျူရှုထားခြင်း (သို့မ ဟုတ်) အသုံးချခြင်းတို့သာ လုပ်ဆောင်နေကြပြီး၊ ပြည်သူတို့အခြေအနေအပေါ် မည်သည့်အခါ တွင်မျှ တာဝန်ခံရန် ဆန္ဒမရှိပေ။

တိုင်းပြည်အား ယနေ့ခေတ်ကာလတွင် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်စေမည့်အရာနှင့် ပတ် သက်၍ တစ်တည်းသော “လျော်ကန်သင့်မြတ်ခြင်းယုတ္တိများ” နှင့်အညီ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ နိုင်ငံများ အားလုံးသည် တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်နေကြသည် (သို့မဟုတ် အနိမ့်ဆုံးအားဖြင့် လုပ်ဆောင်နေသည်ဟု မြင်ကြစေရန် လိုလားကြသည်)။ ထိုယုတ္တိများသည် အလွန်ပင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အရှိန်ဩဇာ သက်ရောက်နေသည့်အတွက် ပြင်ပဝန်းကျင်မှ ရောက်လာခြင်း ဖြစ်ရသည်။ ထိုယုတ္တိများကို အဖွဲ့ အစည်းဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများနှင့် တရားဝင်လက်ခံထားသည့် မူဝါဒရည်မှန်းချက်များနှင့် ဆက်စပ်လာသောအခါ ကမ္ဘာ့ဒေသတိုင်းရှိ နိုင်ငံများမှာ အမျိုးသားတန်ဖိုးများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု အဆင့်များ အမျိုးမျိုးကွဲပြားခြားနားနေကြသော်လည်း အံ့အားသင့်စရာပင် တူညီစွာ တစ်စုံတည်း ပြုမူလုပ်ဆောင်ကြသည်ဟု ဂျွန်မီယာ (John Meyer) နှင့် ၎င်း၏ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များက ဖော် ထုတ်ပြခဲ့သည်။ ၎င်းတို့ ပေးထားသည့်ကတိကဝတ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် အရင်းအမြစ်များ ချို့တဲ့နေသောအခါတွင်တောင် နိုင်ငံတော်များအားလုံးနီးပါးသည် လူမှုလုံခြုံရေး စနစ်များကို ထိန်းသိမ်းထားခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးစာချုပ်များကို အတည်ပြုခြင်းနှင့် အခြေခံပညာရေး

ကို ဆက်လက်အာမခံခြင်းတို့ကို သံဓိဋ္ဌာန်ပြုကြပေသည်။ နိုင်ငံတိုင်းတွင် ကလေးသူငယ်များနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများကဲ့သို့သော အထူးအုပ်စုဖြစ်သည့် နိုင်ငံသားများကို အသိအမှတ်ပြု၍ အထူးအခွင့်အရေးများဖြင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထားကြသည်။ မြို့တော်တိုင်းတွင် တမျိုးတည်းသော ဗျူရိုကရေစီကိုသာ တွေ့ရှိကြရသည်။ တိုင်းပြည်တိုင်းတွင် ဥပမာအားဖြင့် အမျိုးသားသိပ္ပံနာနှင့် တူညီသည့်အဖွဲ့အစည်းများရှိကြပြီး၊ သိပ္ပံပညာရှင်မရှိသော တိုင်းပြည်များတွင်တောင် ရှိနေတတ်သည်။ မေယာနှင့် ၎င်း၏လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များက အမျိုးသားနိုင်ငံတော်များ (nation-states) ကို “ကိုယ်တိုင်ဒါရိုက်တာလုပ် သရုပ်ဆောင်သူများထက် ဇာတ်ညွှန်းကိုသရုပ်ဆောင်သူများ” ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့လေသည်။ ထိုဇာတ်ညွှန်းများသည် ပြင်ပမှ လာခြင်းဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအေဂျင်စီများမှ ကိုယ်စားလှယ်များက သယ်ဆောင်လာခြင်း ဖြစ်သည်။

အချုပ်အားဖြင့် သမိုင်း၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာကို ဖော်ဆောင်သည့် နိုင်ငံရေးဖြစ်ထွန်းတိုးတက်မှု လမ်းကြောင်းများမှာ အလိုလို တပတ်ပြန်ကျော့လိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။ အရာရာတိုင်းမှာ ပြောင်းလဲနေကြသည်။ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်မှုသည် ယခုအခါ ပြည်တွင်းထက် ပိုမို၍ ပြည်ပမောင်းနှင်မှုတွန်းအား ဖြစ်လာသည်။ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံကို ယင်း၏ အိမ်နီးချင်းများနှင့်အတူ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ချက်များ အာမခံမှုမရှိသည့် နိုင်ငံခြားအကူအညီမရှိသည့် ကုန်ကြမ်းများကိုလည်း ရောင်းချ၍မရနိုင်သည့် ဝေးကွာသော အခြားပြိုဟ်တခုဆီသို့ ပို့နိုင်ခဲ့လျှင် နိုင်ငံအခြေအနေ ပို၍ ကောင်းလာမည်ဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ မြေကမ္ဘာပေါ်တွင် ထိုကဲ့သို့ မဟုတ်ဘဲ၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံသည်လည်း ဤ မြေကမ္ဘာပေါ်တွင် တည်ရှိနေပေသည်။ ပြင်ပပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေ၏ သက်ရောက်မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားလိုက်သည့်နှင့်တပြိုင်နက် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို နားလည်ရန် လူမှုစီးပွားရေးအခြေခံချဉ်းကပ်မှုနှင့် ခေါင်းဆောင်အခြေခံချဉ်းကပ်မှု နည်းလမ်းနှစ်ခုစလုံးသည် ဆိုးဆိုးရွားရွားလည်ပတ်နေသည့် နိုင်ငံရေး လူ့အဖွဲ့အစည်းများ တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန် ဖြစ်နိုင်သည့်လမ်းကြောင်းတစ်ခုကို တင်ပြနိုင်မည် မဟုတ်ကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။ တိုင်းပြည်များစွာတွင် အခြေခံလူမှုစီးပွားရေးအခြေအနေများမှာ ပိုမိုဆိုးရွားလာနေသည်။ နယ်ခြားမျဉ်းများ ပုံသေသတ်မှတ်ထားမှု၊ နိုင်ငံခြားအကူအညီ၊ အရင်းအမြစ်များမှရရှိသော ဝင်ငွေနှင့် နိုင်ငံကျန်းမာရေး (သို့မဟုတ်) ကျဆုံးရန် အလားအလာများနည်းပါးမှု (လုံးဝပြုလဲမသွားနိုင်သော်လည်း ကျဆုံးလု ချိနဲ့နေသည့် နိုင်ငံများကဲ့သို့ မဟုတ်သောနိုင်ငံများကို ဆိုလိုသည်) စသည့် အခိုင်အမာ အချက်အလက်များ ပေါင်းစပ်မှုက လူတိုင်းအား ပိုမိုကောင်းမွန်လာစေမည့် ရေရှည်တည်တံ့သော အစီအမံများကို လုပ်ဆောင်ရန် ခေါင်းဆောင်များအား ဆွဲဆောင်မှုများ ထက်ပို၍ အလေးသာသွားသည့်အတွက်ကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။

အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေး တိုးတက်ကောင်းမွန်လာရန် ရည်ရွယ်သောအကူအညီများနှင့် လုပ်လေ့လုပ်ထနည်းပါးသော နည်းလမ်းဖြစ်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအုပ်ချုပ်ရေး တို့သည် ယခုအခါ ဒီမိုကရေစီနှင့် ခိုင်မာအားကောင်းသော နိုင်ငံတော်စွမ်းဆောင်ရည်များ မြှင့်တင်ရန် ပြင်ပအင်အားစုများက အသုံးပြုလာကြသည့် အဓိက ယန္တရားနည်းနာနှစ်ရပ် ဖြစ်လာသည်။ လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်အတွင်း ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာငွေကြေးရုံးပုံငွေအဖွဲ့ကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာ ငွေရေးသူများက နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအမေရိကန်အေဂျင်စီ (U.S. Agency for International Development - USAID) ကဲ့သို့သော နိုင်ငံခြားမှ အကူအညီပေးရေး ယန္တရားများနှင့်အတူ “ဖြစ်ထွန်းစီမံကရော်စီနိုင်ငံများ”တွင် ကောင်းမွန်သော အဆောက်အအုံ

များ လိုအပ်မှုအပေါ် အကြီးအကျယ် အလေးပေးလုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၉၀ လွန်နှစ်များ အလယ်တွင်၊ ကမ္ဘာ့ဘဏ်နှင့် အိုင်အမ်အက်ဖ် တို့သည် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် ခြစားနေမှုများအပေါ် အပြင်းအထန်တိုက်ခိုက်မှုများပြုလုပ်သွားရန် သံန္နိဋ္ဌာန်ချခဲ့ကြသည်။ နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု အမေရိကန်အေဂျင်စီ USAID ကလည်း အစိုးရစာရင်းကိုင်စနစ်များ ပိုမိုကောင်းမွန်လာရေး ကြိုးပမ်းမှုအဖြစ် စံပြဥပဒေများကို ရေးဆွဲခဲ့ပြီး၊ ရဲတပ်ဖွဲ့ကို ပိုမိုလုပ်ရည်ကိုင်ရည်ရှိသည့် ဥပဒေ လိုက်နာသော တပ်ဖွဲ့တစ်ခုဖြစ်အောင် လုပ်ဆောင်ပေးခဲ့သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင်၊ အမေရိကန် သမ္မတ ဂျော့ ဒဗလျူ ဘွတ်ရှ် (George W. Bush) ၏ အစိုးရက ထောင်စုနှစ် စိန်ခေါ်မှုများရန်ပုံငွေ စာရင်းကို (Millennium Challenge Account - MCA) စတင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အကယ်၍ ရံပုံငွေ အပြည့်အဝထောက်ပံ့မှုကို ရရှိပါက၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်၏ နိုင်ငံခြားအကူအညီ ပေးမှုသည် (၅၀) ရာခိုင်နှုန်း ပို၍တိုးမြှင့်လာလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ MCA မှ ငွေများကို လာမည့် အနာဂတ်တွင် သတ်မှတ်ချက်အချို့ကို ကျေပျောက်အောင် လုပ်ဆောင်ပါမည်ဟု နှုတ်ပြောသော ရှိသော တိုင်းပြည်များသို့ ကူညီမည် မဟုတ်ပေ။ ယင်းတို့မှာ စီးပွားရေးလွတ်လပ်မှု၊ တရားမျှတစွာ အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ပြည်သူများအပေါ်တွင် အလေးထားမှုတို့ကို မြှင့်တင်လုပ်ဆောင်ရန် ထင်သာမြင်သာရှိသည့် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုကို တွေ့မြင်ရသော တိုင်းပြည်များကိုသာ ကူညီရန် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ထင်သာမြင်သာရှိသော တိုင်းပြည်များကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရန် အရေးကြီးဆုံးသော တိုင်းတာနည်းမှာ အရေအတွက်မက်ထရစ် (၁၅)ချက်ပါသည့် စံပေတံတစ်ခုဖြစ်ပြီး၊ ယင်းအချက်များကို အမေရိကန် (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံခြားအစိုးရများက ရေးဆွဲထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ။ “ထုတ်ပြန်ချက်နှင့် တာဝန်ခံမှု” အပါအဝင် အဂတိလိုက်စားမှုများနှင့် အခြား အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ထူးခြားဖြစ်ရပ်များကို တိုင်းတာသည့် ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ နည်းလမ်းများကဲ့သို့သော တတိယအဆောက်အအုံများမှ ယူထားခြင်း ဖြစ်သည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ အုပ်ချုပ်ရေးအကူအညီများ ထိရောက်မှုသည် အမြဲတမ်း အကန့်အသတ် ရှိနေမည်ဖြစ်သည်။ အကူအညီများကို ရုတ်သိမ်းလိုက်မည်ဟူသော ခြိမ်းခြောက်မှုများသည် အမြဲတမ်းပင် အချည်းနှီးဖြစ်သော အသံပေးမှုသာဖြစ်လိမ့်မည်။ ၎င်းတို့၏ အစိုးရများ မည်မျှအသုံးမကျဖြစ်နေပါစေ၊ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ (သို့မဟုတ်) မဟာဗျူဟာဆိုင်ရာ သုံးသပ်ခြင်းများက တိုင်းပြည်များအား အကူအညီပေးမှုကို ဆက်လက်ရှိနေစေလိမ့်မည်။ နိုင်ငံတကာငွေကြေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများသည် ငွေထုတ်ချေးရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ်ပါက ဖျက်သိမ်းပစ်ရမည်ဖြစ်သည်။ အချို့နိုင်ငံများ အထူးသဖြင့် အနောက်ဥရောပရှိ ဆိုရှယ်ဒီမိုကရက်တစ် တိုင်းပြည်ငယ်များက နိုင်ငံခြားအကူအညီထောက်ပံ့ခြင်းကို အခြေခံမူတရပ်အနေဖြင့် ခံယူထားကြပေသည်။ ဂျပန်နိုင်ငံကဲ့သို့ အခြားနိုင်ငံများသည် အကူအညီများကို ကုန်သွယ်ရေး လုပ်ငန်းများ မြှင့်တင်ရန်အတွက် အသုံးပြုကြသည်။

အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ အုပ်ချုပ်ရေးများသည် နိုင်ငံခြားအကူအညီများ စီးဆင်းသကဲ့သို့ အဆက်မပြတ်စီးဆင်းနေမည် မဟုတ်ပေ။ သို့သော် တိုင်းပြည်တွင်းပဋိပက္ခများ (သို့မဟုတ်) ပြည်ပကျူးကျော်မှုများက အစိုးရစာရင်းကိုင်ဖွဲ့ချလိုက်သည့် ဖြစ်ရပ်များတွင်မူ တလျှောက်လုံး ဖြစ်ပေါ်နေမည်ဖြစ်သည်။ ဘော့စနီးယား၊ ကိုဆိုဗိုနှင့် အရှေ့တီမော ကဲ့သို့သော အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ အုပ်ချုပ်ရေးအများစုသည်၊ ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေးကောင်စီ၏ တရားဝင် အာဏာလွှဲအပ်မှုများ ရရှိကြသည်။ အီရတ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ကုလသမဂ္ဂ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ကျောခိုင်းရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပြီး၊ ၎င်း၏ကိုယ်ပိုင် ယာယီညွန့်ပေါင်းအာဏာပိုင်အဖွဲ့ (Coalition

Provisional Authority) ကို ထူထောင်ခဲ့ပြီး ထိုအဖွဲ့က ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ကျင်းပရန် စီစဉ်ထားသည့် ရွေးကောက်ပွဲများကို ရွှေ့ဆိုင်း၍ နိုင်ငံတကာတရားဝင်အချုပ်အခြာအာဏာကို ဇွန်လ ၂၀၀၄ ခုနှစ်အကုန်တွင် အီရတ်ကြားဖြတ်အစိုးရတစ်ရပ်သို့ လွှဲပြောင်းပေးခဲ့သည်။ အသွင် ကူးပြောင်းရေးကာလအုပ်ချုပ်ရေးတစ်ရပ်သည် ကောင်းစွာလည်ပတ်နေမည်၊ အစဉ်အလာ အချုပ် အခြာ အာဏာပိုင်သော၊ သဘောတရားအရ ဒီမိုကရေစီကျသော နိုင်ငံတော်တစ်ရပ်ကို သင့်တင့် သော ကာလတိုအတွင်း တည်ဆောက်ရန် ရည်ရွယ်သည်။

မည်သည့် ဖြစ်ရပ်တိုင်းတွင်မဆို ထိုကဲ့သို့သော ရည်ရွယ်ချက်ကြီးမားသည့် ပန်းတိုင်သို့ ရောက်လိမ့်မည်မဟုတ်ပေ။ ကုလသမဂ္ဂဦးဆောင်သော အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအုပ်ချုပ်ရေး အတွက် တင်ကြိုညှိနှိုင်းစီစဉ်ရန်မှာ မဖြစ်နိုင်ပေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ယင်းသို့ စီစဉ်မှုက အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်ခု၏ အချုပ်အခြာအာဏာ ဆုံးရှုံးရမည်ဟူသည့် အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်နေ၍ ဖြစ် သည်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအုပ်ချုပ်ရေးများကို ကျားကန်ပေးနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များ ရှိသော ချမ်းသာသည့် တိုင်းပြည်ကြီးများသည် အများအားဖြင့် အလုပ်ထက် အပြောပိုကြသည်။ ကုလသမဂ္ဂ၊ အမျိုးသားအစိုးရများ၊ အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ အစရှိသည့်တို့မှ ပါဝင်ပတ်သက်နေသော ဗျူရိုကရေစီများအားလုံး ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းရှိရန် အလွန်အမင်း အခက်အခဲ ဖြစ်နိုင်သည်။ ဒေသခံ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုဆန့်ကျင်ရေးအင်အားစုများက ယင်းသို့ အစီ အစဉ်များ ရပ်တန့်စေရန် ဝင်ရောက်ပြီး ကြိုးပမ်းအားထုတ်ကြလိမ့်မည်။ အီရတ်တွင် အမေရိကန်၏ အတွေ့အကြုံများအရ တိုင်းပြည်တခုက ဦးဆောင်ခြင်းက အချို့အရာများကို ဟန့်တားနိုင်သော် လည်း အားလုံးကို တားဆီးရေးအတွက်မူ ခက်ခဲနိုင်ပေသည်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ အုပ်ချုပ် ရေး၌ ရေခဲမြေခံလူမှုစီးပွားရေးအခြေအနေများနှင့် ဒေသခံအင်အားစုများအား ဆွဲဆောင်မှုများမှာ ယူဆထားသည့်အတိုင်း မဟုတ်ဘဲ တမျိုးတဖုံဖြစ်နေသည့် အခင်းအကျင်းများတွင် အစဉ်အလာ အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် ဒီမိုကရေစီကို တည်ဆောက်နိုင်သည်ဟူသော အယူအဆပေါ် တည်မှီ ထားမှု၊ အခြေခံပြဿနာရှိနေသည်။

အချုပ်အခြာအာဏာ မျှဝေကျင့်သုံးနေခြင်းလား

အလားအလာမကောင်းသည့် အခြေအနေများနှင့် နိုင်ငံခြားအကူအညီနှင့် အသွင်ကူး ပြောင်းရေးကာလကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်မှု၏ ချို့ယွင်းချက်များ တည်ရှိနေသော်လည်း၊ အချုပ်အခြာ အာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် တိုင်းပြည်များအား ဒီမိုကရေစီနှင့် ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်ဆီသို့ ရွှေ့လျားလာရေး မျှော်လင့်ချက်ပေးနိုင်ပေသည်။ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံး ခြင်းတွင် နိုင်ငံတော်တရပ်အတွင်း အတိအကျသတ်မှတ်ထားသည့် အကြောင်းအရာနယ်ပယ်များ ကို စီမံအုပ်ချုပ်ရန်အဆောက်အအုံများ တည်ထောင်ခြင်းလုပ်ငန်း ပါဝင်သည်။ ယင်းနယ်ပယ်များ တွင် ပြည်တွင်းပြည်ပအင်အားစုများက သဘောဆန္ဒအလျောက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို မျှဝေ ကျင့်သုံးကြရန် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အဆောက်အအုံများမှာ နိုင်ငံအာဏာပိုင်များနှင့် အချို့ ပြင်ပအဖွဲ့အစည်းတို့အကြား သဘောတူညီချက်မှ ပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ တိုင်းပြည်၏ နိုင်ငံ ရေးအာဏာပိုင်များကသာ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် အဆောက်အအုံများအား တရားဝင်မှု ပြုပေးနိုင်သည်။ အဆုံးအဖြတ်ပေးနိုင်သည့် နိုင်ငံခေါင်းဆောင်များသည် ၎င်းတို့၏ ဝက်စ်

ဖေလီယန် တဖြစ်လဲ ဗက်တေလီယန် Westphalian-cum-Vattelien အချုပ်အခြာအာဏာ၏ အစိတ်အပိုင်းအချို့ကို စွန့်လွှတ်ရန် ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံတကာတရားဝင် အချုပ်အခြာအာဏာကို အသုံးပြုကြသည်။ အင်အားစုအားလုံးကို အထောက်အကူဖြစ်စေမည့် နှစ်ဖက်စလုံးအနိုင်ရသည့် “win-win” စီမံမှုဖြင့်သာ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရေး သဘောတူညီချက်များ အသက်ဝင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ အသက်ဝင်မှသာ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းသည် ကိုယ်တိုင်ခိုင်မာအားကောင်းစေမည် ဖြစ်သည်။ အင်အားစုများအားလုံး အကျိုးရှိမည့်၊ အနှောင့်အယှက် အဟန့်အတားတစ်ခုခုရှိပါက အားလုံးအကျိုးမဲ့စေမည့် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရေး သဘောတူညီချက်တရပ်ကိုသာ အားလုံးက လေးစားလိုက်နာ ပေးလိမ့်မည်။

အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် အဆောက်အအုံများသည် ကြိုတင်သတ်မှတ်ချက် သုံးခု လိုအပ်သည်။ ပထမတစ်ခုမှာ၊ ပြင်ပမှ ပူးတွဲလုပ်ကိုင်မည့်သူများနှင့် သဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးနိုင်မည့် နိုင်ငံတကာတရားဝင် အချုပ်အခြာအာဏာတရပ် ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအုပ်ချုပ်မှုအာဏာကို ပြည်ပအင်အားစုအချို့က ချုပ်ကိုင်ထားသည့် တိုင်းပြည်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရန် မသင့်လျော်ပေ။ ဒုတိယတစ်ခုမှာ၊ သဘောတူညီချက်များသည် သဘောဆန္ဒအလျောက် ဖြစ်ရမည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ မည်မျှ တဖက်စောင်းနင်း မဖြစ်စေရန် အတင်းအကြပ်ပြုလုပ်ခြင်းမျိုး မရှိစေရဘဲ၊ အင်အားစုများအားလုံးက ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများသည် ၎င်းတို့အား အကူအညီဖြစ်စေမည်ဟု ယုံကြည်ထားရမည်။ တတိယတစ်ခုမှာ၊ စီမံမှုများတွင် ပြည်ပအင်အားစုအား အရင်းအမြစ်အမြောက်အများကို ထည့်သွင်းအသုံးပြုရန် မတောင်းဆိုရပေ။ အကြောင်းမှာ ရိုးရိုးလေးပင်ဖြစ်သည်။ ကုန်ကျစရိတ်များကို တာဝန်ယူရသော ပူးတွဲလုပ်ကိုင်သူအဖို့ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းအတွက် လိုအပ်သော ထိန်းချုပ်မှုအကန့်အသတ်များကို လက်ခံလိမ့်မည်မဟုတ်ပေ။

ထိုကဲ့သို့သော တင်ကြိုသတ်မှတ်ချက်များ မပြည့်မီနိုင်မည့် ဖြစ်ရပ်များစွာရှိသည်။ ကျူးကျော်ခံရပြီး သိမ်းပိုက်ခံထားရသော တိုင်းပြည်တပြည်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရန် သဘောတူညီချက်အတွက် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းနိုင်သည့် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ တရားဝင်အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်တစ်ရပ် အနှိမ်ဆုံးအားဖြင့် ကာလတိုတရပ်အတွက်ပင်မရှိနိုင်ပေ။ အုပ်ချုပ်ရေး ညံ့ဖျင်းသော်လည်း အခွင့်အခါကို အသုံးပြုနိုင်စွမ်းရှိသည့် (သို့မဟုတ်) အနှိမ်ဆုံးအားဖြင့် အဓိကထောက်ခံသူများကို ကျေနပ်စေရန် ထိန်းထားနိုင်စွမ်းရှိသည့် အုပ်စိုးသူများအဖို့ အချုပ်အခြာအာဏာကို စွန့်လွှတ်ရန် တွန်းအားပေးခံရလိမ့်မည် ဖြစ်သည်။ တည်ငြိမ်သော အာဏာပိုင်အစိုးရများသည် ၎င်းတို့လိုလားသည့် မူဝါဒအချို့ကို ယင်းသို့သော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုတရပ်မရှိဘဲ အကောင်အထည်ဖော်ရန် မဖြစ်နိုင်မှသာလျှင်၊ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းကို လက်ခံပေးလိမ့်မည်။ တည်ငြိမ်သော အာဏာပိုင်အုပ်စိုးသူများသည် ၎င်းတို့၏ ရေရှည် လွတ်လပ်စွာ လုပ်ဆောင်နိုင်မှုကို ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်မည့် သဘောမျိုး မရှိမှသာလျှင်၊ အုပ်ချုပ်ရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို လက်ခံပေးလိမ့်မည်။ ဥပမာ - ၁၉၅၈ မှ ၁၉၉၇ အထိ၊ အင်ဒိုနီးရှားရှိ ဆူဟာတိုအစိုးရသည် ဆွစ်ဇာလန် ကုမ္ပဏီတခုကို အခွန်ကောက်ခံရန် ကန်ထရိုက်ပေး၍ လွှဲအပ်ခဲ့သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ခြစားမှုများ အလွန်မြင့်မားနေပြီး အစိုးရ၏အခြားရည်မှန်းချက်များကို နှောင့်နှေးကြန့်ကြာနေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ အစိုးရက နိုင်ငံရေးအရ တွက်ချက်မှုကို ပြောင်းလိုက်သောအခါ၊ သဘောတူစာချုပ်ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်လေသည်။ အကယ်၍ ပို၍ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်ရေးဖြစ်ရန် ပြည်ပ၏ အထောက်အပံ့လိုအပ်ခဲ့လျှင်၊ ပြည်ပကဝင်ရောက်ဆောင်ရွက်သူများအဖို့ အချုပ်

အခြားအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရန် သဘောတူညီချက်အရ ခွင့်ပြုထားသည်ထက် သဘာဝကျစွာပင် ပို၍ ပြောပိုင်ခွင့် ရလိုပေလိမ့်မည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် အီရတ်နှင့် အာဖဂန်နစ္စတန်တို့တွင် လုံခြုံရေးတည်ဆောက်ရန်အတွက် အသက်သွေးများ၊ ငွေကြေး အမြောက် အများ အဆမတန်ပေးခဲ့ရပြီး၊ ၎င်း၏ တပ်ဖွဲ့များကို ထိုတိုင်းပြည်များတွင် အချုပ်အခြာအာဏာ မျှဝေကျင့်သုံးမှု လက်အောက်၌ လှုပ်ရှားလိမ့်မည် မဟုတ်ပေ။

မည်သို့ပင်ဆိုစေ ကြိုတင်သတ်မှတ်ချက်များ မှန်ကန်သည်ဟု ယူဆပြီး အချုပ်အခြာ အာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းကို မျှော်လင့်ချက်ထားရန် အကြောင်းပြချက် အချို့ရှိနေသည်။ ယင်းသည် အတိတ်ကာလက ဒီမိုကရေစီ (သို့မဟုတ်) အနိုင်ဆုံးအားဖြင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေး တိုးမြှင့်ရာတွင် အလုပ်ဖြစ်ခဲ့ပြီး၊ အနာဂတ်တွင်လည်း ကြီးမားသောအခန်းကဏ္ဍတွင် ရှိနေနိုင်ပေ သည်။ သာဓကတစ်ခုမှာ အော်တိုမန်အင်ပါယာ၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု နောက်ပိုင်းကာလ ဖြစ်သည်။ ၁၈၅၅ ခုနှစ်တွင် ဆူလ်တန်အစိုးရသည် ၎င်း၏ နိုင်ငံခြားကြေးမြီးကို ပေးဆပ်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံခြားငွေချေးသူများက အင်ပိုင်ယာ၏ အခွန်ဝင်ငွေအချို့ကို တိုက်ရိုက်ထိန်းချုပ်မှု ရရှိပြီးမှသာလျှင် ချေးငွေအသစ်များ ပေးမည်ဖြစ်သည်။ ၁၈၈၁ ခုနှစ်တွင်၊ အင်ပိုင်ယာသည် ပြည်သူ့ကြေးမြီဆိုင်ရာ ကောင်စီ (Council of the Public Debt) ကို စုစုပေါင်း အစိုးရအခွန်ငွေ၏ သုံးပုံခန့် ရှိသည့် အခွန်အတုတ်အမျိုးမျိုးအပေါ် အာဏာပိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင် (၇) ဦးအနက် ပြင်သစ်မြီရှင်များက (၂)ဦး ခန့်အပ်ခဲ့ပြီး၊ ဂျာမန်၊ ဩစတြီးယားနှင့် အီတလီမြီရှင်များက တစ်ဦးစီ၊ ဗြိတိန်နှင့် ဒတ်ချ် နှစ်နိုင်ငံပေါင်းက တစ်ဦးနှင့် နောက်ဆုံး (၇)ယောက်မြောက်ကို အော်တိုမန် ဆူလ် တန်က အမည်တင်သွင်းခဲ့ကြသည်။ ၁၉၁၁ ခုနှစ်အရောက်တွင် ကောင်စီ၏ ဝန်ထမ်းအင်အား (၉၀၀၀)နီးပါးမှာ၊ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာနရှိ ဝန်ထမ်းအရေအတွက်ထက်ပင် ကြီးမားလာခဲ့သည်။

စစ်အေးတိုက်ပွဲကာလအတွင်းက အနောက်ဥရောပကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် အထောက်အကူပြုခဲ့သည့် လုံခြုံရေး အစီအမံများသည် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်း ဒုတိယဥပမာပင် ဖြစ်သည်။ နေတိုးအင်အားကြီးနိုင်ငံများက အနောက်ဂျာမဏီအား လက်နက် တပ်ဆင်ရန်အတွက် ခွင့်ပြုရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သောအခါ၊ ထို ဂျာမန်လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ နေတိုး စစ်အုပ်စုအတွင်း ပေါင်းစည်းလာရန် သေချာစေရုံမျှသာမက၊ အနောက်ဂျာမဏီက မဟာမိတ်နိုင်ငံ များအား ကျယ်ပြန့်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပေးထားရသည့် ၁၉၅၀လွန်နှစ်များက ချုပ်ဆိုခဲ့သော တပ်ဖွဲ့အင်အားအဆင့်အတန်း သဘောတူညီချက်ကို တည်မြဲစေရန်လည်း စီမံခဲ့ သည်။ ယင်းသဘောတူညီချက်တွင် ဂျာမန်မြေပေါ်ရှိ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်တပ်ဖွဲ့များနှင့် လက်နက် ခဲယမ်းများအပေါ်တွင် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အပြင် ကားလမ်းများ၊ မီးရထားလမ်းများနှင့် စားသောက် ဆိုင်များအပါအဝင် အများပြည်သူနေရာများတွင် ကင်းလှည့်ပိုင်ခွင့် စသည်တို့ပါဝင်သည်။ မဟာ မိတ်တပ်ဖွဲ့များ၏ တပ်ဖွဲ့များက ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုနှင့် စည်းကမ်းသေဝပ်မှုများအတွက် လိုအပ်မည်ဟု ယူဆသည့် မည်သည့်ဆောင်ရွက်မှုမျိုးကိုမဆို လုပ်ခွင့်ရှိသည်။ အနောက်ဂျာမန်ခေါင်းဆောင်များ သည် ၎င်းတို့၏ သဘောဆန္ဒအလျောက် အဆိုပါသဘောတူညီချက်များကို လက်ခံခဲ့ကြသည်။ သဘောတူညီမှုတွင် အခြားအချက်များအပါအဝင် ဂျာမန်စစ်တပ်သည် ဘွန်း ကဲ့သို့ပင် ဝါရှင်တန်၏ ခွင့်ပြုချက် မရရှိဘဲ စစ်တိုက်ပိုင်ခွင့် မရှိဟူသည့် အချက်လည်းပါဝင်သည်။

အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်း မျက်မှောက်ခေတ် ဥပမာတစ်ခုမှာ၊ အနောက် အာဖရိကမှ နိုင်ငံငယ်ပြီး ဒုက္ခရောက်နေသည့် တိုင်းပြည်တစ်ခုဖြစ်သော ဆီးယာရာလီယွန် Sierra Leone ဖြစ်သည်။ လက်နက်ကိုင်လူငယ်များဖြင့်စုစည်းထားသော ကိုယ်ပိုင်တပ်ဖွဲ့များအကြား

နှစ်ပေါင်းများစွာ ဖြစ်ပွားနေသည့် ပြည်တွင်းစစ်အတွင်းမှ ပြန်လည်နာလံထူရန် ရုန်းကန်နေရသော တိုင်းပြည်တွင် ကုလသမဂ္ဂနှင့် လီယိုနီယန်(Leonean) အစိုးရတို့အကြား ၂၀၀၂ ခုနှစ် သဘောတူညီမှုအရ အထူးတရားရုံးတခုကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုရုံးက နိုင်ငံတကာဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များအတိုင်း လူ့ဆန်သောရာဇဝတ်မှုများနှင့် စစ်ရာဇဝတ်မှုများအပြင် အကြောင်းမဲ့ပျက်ဆီးခြင်းနှင့် ကလေးသူငယ်များအပေါ် မတရားမှုပြုခြင်းများကို တားမြစ်ပိတ်ပင်သည့် ၁၉၉၆ ခုနှစ် နိုင်ငံဘာလမှ စတင်၍ ဥပဒေသက်ရောက်သည်ဟု ယူဆထားသော လီယိုနီယန်ဥပဒေ (Leonean laws) အရ ကျူးလွန်သော ပြစ်မှုများကို စစ်ဆေးရန် အမိန့်စာချွန်ဆင့်ခေါ်မှုများ ပြုလုပ်သည်။ ထိုတရားရုံး၏ တရားသူကြီးအများစုမှာ တရားလိုရှေ့နေကဲ့သို့ပင် ကုလသမဂ္ဂက ခန့်အပ်ထားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ထို အထူးတရားရုံး၏ စီရင်ချက်များက နိုင်ငံတရားရုံး၏ စီရင်ချက်များအပေါ် လွှမ်းမိုးသည်။

ဒုတိယဥပမာဖြစ်ပြီး၊ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိသည့် မျက်မှောက်ခေတ်ဖြစ်ရပ်တစ်ခုမှာ ကုန်းတွင်းပိတ် ချိန်နိုင်ငံရေနံမြေများအား ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုရေး လုပ်ဆောင်မှုများ၊ ယင်းနှင့် ဆက်စပ်သော ရေနံပိုက်လိုင်းတစ်ခုကို ကင်မရွန်းနိုင်ငံကို ဖြတ်ကာ အတ္တလန်တိတ်သို့ သွယ်တန်း တည်ဆောက်ထားခြင်းတို့အတွက် ချုပ်ဆိုထားသောသဘောတူညီချက်များ ဖြစ်သည်။ စီမံကိန်းဦးဆောင်သူ ဒိတ်ကစ်ဇွန်ဗိုတိုင်းလ် Exxon-mobil ကုမ္ပဏီသည် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်ပျက်စီးမှုများအပေါ် စွပ်စွဲချက်များအား ခုခံရန် အကာအကွယ်အဖြစ်၊ တိုင်းပြည်နှစ်ခုမှ အစိုးရများက စာချုပ်ပါ အချက်များကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရန် တဖက်သတ် ဆောင်ရွက်မှုများကို ကာကွယ်ရန် ခိုင်းသဖွယ် ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ ပါဝင်ပတ်သက်မှုကို လိုလားခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်သည် ရေနံပိုင်ဆိုင်မှု၊ ပြသနာ၏ အန္တရာယ်များ၊ အထူးသဖြင့် ချိန်နှင့် ကင်မရွန်းကဲ့သို့သော မူလကတည်းက အုပ်ချုပ်ရေးညံ့ဖျင်းသောနိုင်ငံများ ဆက်စပ်နေမှုများကို ကောင်းစွာ သဘောပေါက်ထားခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ ဖိအားအောက်တွင်၊ ချိန်က ကမ္ဘာ့ဘဏ်ချေးငွေအတွက် အစဉ်အလာစည်းကမ်းချက်ဖြစ်သည့် ရေနံမှရရှိသော ဝင်ငွေကို လူမှုဖူလုံရေးတွင် သုံးစွဲရန် သဘောတူညီခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ချိန်အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှ ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အစိုးရအရာရှိများ အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ပါဝင်သည့် ရေနံအခွန်ငွေထိန်းချုပ်ရေးနှင့်ကြီးကြပ်ရေးဘုတ်အဖွဲ့ (Oil Revenues Control and Monitoring Board) တစ်ခုကို တည်ထောင်ရန်နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးရန် သဘောတူလိုက်လျောခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်ဝန်ထမ်းများက နိုင်ငံခြားမှ အဖွဲ့ဝင်များပါဝင်သည့် ကြီးကြပ်ရေးဘုတ်အဖွဲ့တစ်ခုကို အလိုရှိခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ ဘုတ်အဖွဲ့က ယင်းသို့ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရန် အစပျိုးကြိုးပမ်းမှုကို စိတ်သုံး၍ ပယ်ချခဲ့သည်။ ချိန်နှင့် ကင်မရွန်းတို့က ဒေသတွင်းသို့ အနည်းဆုံး တနှစ်လျှင် နှစ်ကြိမ် လာရောက်ရန်နှင့် အစိုးရနှစ်ရပ်အား ယေဘုယျအုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ၊ ရံပုံငွေများအသုံးပြုပုံနှင့် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပါဝင်ပတ်သက်မှုတို့နှင့်ပတ်သက်၍ အကြံပေးရန် နိုင်ငံတကာအကြံပေးအဖွဲ့တခုရှိရေး သဘောတူခဲ့ကြသည်။

အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းမှ အကျိုးကျေးဇူးများ ရှိနေသေးသည်။ သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ထုတ်ယူအသုံးချခြင်းနယ်ပယ်သည် ဤအယူအဆကို အသုံးချရန် အလားအလာကောင်းသည့် နေရာတစ်ခု ဖြစ်သည်။ သဘာဝအရင်းအမြစ်၏ ဓနများသည် ဒီမိုကရေစီဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် စီးပွားရေးတိုးတက်မှုကို နောက်ပြန်လှည့်စေသည့် မတည်ငြိမ်သောဝင်ငွေများ၏ အရှိန်အဟုန်ကို အားဖြည့်နေပေသည်။ ထိုကဲ့သို့သောအရင်းအမြစ်များအပေါ် ထိန်းချုပ်မှုကို ပြင်ပ

လက်သို့အပ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းနည်းကို အသုံးပြုသည့် သဘောတူညီမှုများ သည် သွေးနားထင်ရောက်စေမည့် အဆမတန်ကြီးမားသော ဓနပမာဏနှင့် အာဏာများ စုစည်း ရယူရန် ဒေသခံအုပ်စိုးသူများအား ခက်ခဲစေမည် ဖြစ်သည်။

သဘာဝအရင်းအမြစ်များအတွက် (အနှိမ်ဆုံးအားဖြင့် ယင်းတို့ထုတ်ယူရေးတွင် နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကြီးကြီးမားမားလို့အပ်သောနေရာများ) အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရန် စီမံမှုသည် အောက်ပါနည်းဖြင့် အလုပ်ဖြစ်နိုင်ပေသည်။ အိမ်ရှင်နိုင်ငံသည် ကမ္ဘာ့ဘဏ်ကဲ့သို့သော ယုံကြည်စိတ်ချရသည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုနှင့် ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့တည်ထောင်ရန် သဘောတူစာချုပ် တစ်ခု ပြုလုပ်ရမည်။ ယင်း၏ ရုံးကို စက်မှုဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်သည့် နိုင်ငံတစ်ခုတွင် အခြေစိုက်ရမည်။ အိမ်ရှင်တိုင်းပြည်အစိုးရနှင့် ကမ္ဘာ့ဘဏ်တို့က အဆိုပါအဖွဲ့၏ ဒါရိုက်တာများကို တဝက်စီ ခန့်အပ် ရမည်။ ရရှိသည့် ဝင်ငွေများ အားလုံးကို နိုင်ငံတကာငွေစာရင်း escrow account တခုသို့ သွင်းရမည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအစိုးရသည် ၎င်း၏ ဘတ်ဂျက်ကို ဆုံးဖြတ်ရမည်။ သို့သော် အဆိုပါ ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့က အစိုးရ၏ထုတ်ယူငွေများသည် အိမ်ရှင်တိုင်းပြည်မှ အရာရှိကြီးများနှင့် အပေါင်းပါများ၏ ပုဂ္ဂလိကဘဏ်စာရင်းများအတွင်းသို့ မရောက်ရှိစေဘဲ၊ မှန်ကန်စွာ သုံးစွဲကြောင်း သေချာစေရန် ဘဏ်စာရင်းထဲမှ ထုတ်ယူမှုများကို ကြီးကြပ်ရမည်ဖြစ်သည်။

သဘာဝအရင်းအမြစ်များကြွယ်ဝသော တိုင်းပြည်တစ်ခုမှ ခေါင်းဆောင်များသည် ထိုကဲ့သို့သော သဘောတူညီမှုများကို အဘယ်ကြောင့် လက်ခံရသနည်း။ ယင်းတွင် ဖြစ်နိုင်ဖွယ် စေ့ဆော်မှုအကြောင်းရင်းများစွာ ရှိနိုင်သည်။ အကယ်၍ တိုင်းပြည်သည် ဒီမိုကရေစီကျင့်သုံးမှု အားနည်းပါက၊ နိုင်ငံရေးနေရာယူမည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအပို့ ထိုကဲ့သို့သော ထိန်းသိမ်း ရေးအဖွဲ့ထားရှိရန် စီမံမှုကို ထောက်ခံချက်ပေးခြင်းဖြင့် ဂုဏ်သိက္ခာအမှတ်များ ရနိုင်ပေမည်။ အချုပ် အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးရန် သဘောတူညီချက်အရ ထုတ်ယူထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဈေးကွက် တင်ပို့သည့် အရင်းအမြစ်များမှ ပို့ကုန်များကို စက်မှုဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများက ပိတ်ဆို့တားဆီးရန် အသင့်ဖြစ်နေသည်လားဆိုသည့် အချက်ပြမှုကို အာဏာရှင်များပင် သတိထားရမည် ဖြစ်သည်။ OECD အဖွဲ့ဝင် တိုင်းပြည်တစ်ခု၏ သွင်းကုန်တားမြစ်မှုဥပဒေကို အခြားအဖွဲ့ဝင်တိုင်းပြည်များက အပြန်အလှန် ကျောထောက်နောက်ခံပြုနေလျှင်၊ အချက်ပြမှု ပို၍ ကြီးမည်ဖြစ်သည်။ OECD သဘောတူညီချက်သည် အဖွဲ့ဝင်မဟုတ်သော တိုင်းပြည်များမှ ကုမ္ပဏီများက အထက်ပါ စီမံမှုကို မလိုက်နာပါက တားမြစ်ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများလုပ်နိုင်သည်။ ဥပမာ ယင်းသို့သော ကုမ္ပဏီများ၏ ထုတ်ကုန်များကို တင်သွင်းရန်နှင့် ၎င်းတို့ထံ နည်းပညာများတင်ပို့ခြင်းကို တားမြစ်နိုင်သည်။ အရင်း အမြစ်များမရရှိသည့် ဝင်ငွေများကို ခြစားမှုကြိုက်တွင်းထဲသို့ လောင်းထည့်ခြင်းဖြင့် ပျောက်ကွယ် သွားခြင်း (သို့မဟုတ်) ဖိနှိပ်မှုကို အားဖြည့်ပေးခြင်းမျိုးတွင်သုံးစွဲခြင်း မဟုတ်ဘဲ အိမ်ရှင်နိုင်ငံရှိ ပြည်သူ များနှင့် ၎င်းတို့၏ လူမှုဖူလုံရေးအတွက် ရင်းနှီးမှုတွင် ငွေကြေးဖြည့်တင်းပေးပါက၊ လူမှုစီးပွားရေး အခြေအနေများ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာမည်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးကစားပွဲသည် ထိုကဲ့သို့သော ကြေးမြင့်မားသည့် အရေးအရာများ ဖြစ်လာတော့မည် မဟုတ်ပေ။ ခေါင်းဆောင်များတွင် ပိုမို ကောင်းမွန်၍ တရားမျှတသော အဆောက်အအုံများကို ဖန်တီးရန် ဆွဲဆောင်မှု အခွင့်အလမ်းများ ပို၍ ရှိလာမည်ဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံသားများကလည်း ထိုအဆောက်အအုံများကို တည်တံ့စေလိုသည့်စိတ် ပို၍ ပြင်းပြလာမည်ဖြစ်သည်။

ဤကဲ့သို့သော အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် သဘောတူညီမှုများအတွက် ပုံစံသည် ကိုယ်တိုင် ခိုင်မာအားကောင်းစေမှု ဖြစ်သည်။ ဖွံ့ဖြိုးသည့် တိုင်းပြည်များမှ ခေါင်းဆောင်များ

သည် အရင်းအမြစ်တင်သွင်းမှုအတွက် ပေးချေသောငွေများသည် ပင်လယ်ကမ်းခြေ အပန်းဖြေ အိမ်များဆီသို့ (သို့မဟုတ်) အကြမ်းဖက်သမားကွန်ယက်များဆီသို့ မရောက်ရှိရေးကို သေချာ အောင် လုပ်ဆောင်နေသကဲ့သို့၊ အရင်းအမြစ်မှရသည့် မတည်ငွေများအား ကိုင်တွယ်ဆောင်ရွက် နေသော တိုင်းပြည်ခေါင်းဆောင်များအဖို့လည်း ယုံကြည်အပ်နှံရေးသဘောတူညီမှုများကို ချိုးဖောက်ခြင်းသည် ပြည်ပပို့ကုန်ဆုံးရှုံးမှု တန်ဖိုးကို ပေးဆပ်ရလိမ့်မည် ဆိုသည်ကို သိရှိနားလည်ခဲ့ကြ သည်။

ငွေကြေးဆိုင်ရာမူဝါဒနယ်ပယ်သည် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် စီမံမှုများ အလုပ်ဖြစ်သည့် ဒုတိယနေရာတခု ဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးညံ့ဖျင်းသည့် တိုင်းပြည်များတွင် ငွေကြေး ဆိုင်ရာမူဝါဒတည်ငြိမ်မှုရှိရေး ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် လုပ်ဆောင်ရန် အခက်ခဲရှိနေကြသည်။ အချို့က အမေရိကန်ဒေါ်လာအား ၎င်းတို့၏ ကြားခံဖလှယ်မှုအဖြစ် အသုံးပြုကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းသည် ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်စွာ လုပ်ဆောင်မှုကို အကန့်အသတ်များ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ပို၍ ဆွဲဆောင်မှုရှိ မည့် ဖြစ်နိုင်ခြေတစ်ခုမှာ နိုင်ငံအစိုးရနှင့် အိုင်အမ်အက်စ်ကဲ့သို့ ပြည်ပမှ အဖွဲ့အစည်းတရပ်ရပ်က ခန့်အပ်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးဘုတ်အဖွဲ့ဖြင့် လွတ်လပ်သည့် ဗဟိုဘဏ်များကို ဖွဲ့စည်းထူထောင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အစီအစဉ်ကို အဆမတန်ငွေကြေးဖောင်းပွမှုမှ ပြန်လည်နုလှည့်ထူလာသည့် နိုင်ငံတခု၏ ခေါင်းဆောင်များအဖို့ အကောင်းမြင်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။ ယင်းအစီအစဉ်အတိုင်း လိုက်နာ ဆောင်ရွက်ရန် လက်ခံသဘောတူလိုက်ပြီးသည်နှင့်တပြိုင်နက် လမ်းလွဲရန် ခက်ခဲသွားပေလိမ့်မည်။ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် ဘဏ္ဍာထိန်းဘုတ်အဖွဲ့ကို ကသိကအောက်ဖြစ်စေရန် (သို့မဟုတ်) ဖျက်သိမ်းရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုသည် ငွေအရင်းအနှီးများထွက်ခွာခြင်းစသော ဆိုးဆိုးဝါးဝါး ရလဒ်များ ထွက်ပေါ်လာမည့် အလားအလာနှင့်အတူ နိုင်ငံအစိုးရသည် တာဝန်ခံမှုရှိသော ငွေကြေးမူဝါဒကို တစ်စိတ်စေမည်ဆိုသည်ကို ပြည်တွင်းပြည်ပမှ ငွေရေးထားသူများနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံ ထားသူများအား အချက်ပြပေးလိမ့်မည်။ အပြန်အလှန်အားဖြင့်၊ ပို၍ တည်ငြိမ်သော မက်ကရို စီးပွားရေးမူဝါဒတရပ်သည်၊ ရေရှည်တည်တံ့သည့် တိုးတက်မှုကို အထောက်အကူဖြစ်စေပြီး၊ ထုတ်လုပ်မှုရှိသော လုပ်ငန်းကြီးများနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများမှတစ်ဆင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဓနအင်အား ဖန်တီးမှုကို မြှင့်တင်လိမ့်မည် ဖြစ်သည်။ ယင်းဖြစ်စဉ်အားလုံးသည် ဒီမိုကရေစီတည်တံ့ခိုင်မြဲနိုင်မည့် စွမ်းရည်ကို ခွန်အားဖြစ်စေပေးလိမ့်မည်။

ပိုမိုကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်မှုအတွက် နည်းလမ်းသစ်များ လိုအပ်မှု

ပို၍တာဝန်ခံမှုရှိသော ဒီမိုကရေစီကျသောအုပ်ချုပ်မှု တိုးတက်ရေး၌ တုန့်ဆိုင်းနေခြင်း သို့မဟုတ် နောက်ပြန်လှည့်ခြင်းတို့သည် တိုင်းပြည်အတော်များများတွင်ဖြစ်ပေါ်နေသည်။ ထို တိုင်းပြည်များရှိ လူမှုစီးပွားရေးအခြေအနေများလည်း နိမ့်ကျဆိုးရွားလာနေပေသည်။ လုံခြုံသည့် နယ်နိမိတ်အတွင်း အခြေပြုပြီး နိုင်ငံခြားအကူအညီများ (သို့မဟုတ်) အရင်းအမြစ်များမှ ဝင်ငွေစီးဝင် နေသော အုပ်စိုးသူများတွင် အစိုးရ၌ တာဝန်ခံမှု ပိုရှိလာစေရန်နှင့် အာဏာရှိသူများအတွက်သာ မဟုတ်ဘဲ လူတိုင်း၏ လူနေမှုအဆင့်အတန်းတိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန် ပြုလုပ်ပေးမည့် အစီအစဉ် များအတွက် ပြည်သူများနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းလိုသည့် ဆန္ဒမရှိပေ။ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအထောက်အပံ့ များနှင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလအုပ်ချုပ်ရေးများ (အနည်းငယ်သာတွေ့ရသည့်) သည် အကောင်း

အဆို ရောထွေးပေါင်းစပ်နေသည့် အတွေ့အကြုံများရှိခဲ့ပြီး၊ နှစ်မျိုးစလုံးမှာလည်း အနာဂတ်တွင် ပို၍ အလုပ်ဖြစ်လာမည်ဆိုသည်ကိုလည်း ထင်မြင်ယူဆစရာ အကြောင်းမရှိပေ။ ဥရောပသမဂ္ဂက မူဝါဒတစ်စုံကို ကိုင်ဆောင်ထားပြီး၊ ဥရောပအလယ်ပိုင်းနှင့် အရှေ့ပိုင်းဒေသရှိ ကွန်မြူနစ်လွန် ထွန်းသစ်စီမံကိန်းရေစီနိုင်ငံများတွင် ခေါင်းဆောင်များနှင့် နိုင်ငံသားများအတွက် တွန်းအားဖြစ်စေ မည် အခြေခံမူများကို လက်ကိုင်ပြုထားသည် ဥရောပတွင်သာ တောက်ပရုံသာမက အကောင် အထည်ပေါ်လာမည့် အနာဂတ်တခုဖြစ်ရန် အလားအလာရှိနေပေသည်။ ဥရောပပိုင်နက်အတွင်းရှိ နိုင်ငံများသည် (ကိုဆိုဖိုကဲ့သို့ ပြဿနာရှိနေသည့် နိုင်ငံများသည်ပင်) တစ်ချိန်ချိန်တွင် ဥရောပ သမဂ္ဂအတွင်း ဝင်ရောက်ပေါင်းစည်းလာမည်ဖြစ်သည်။ ဥရောပ၏ အပြင်ဖက်တွင်မူ မူဝါဒဆိုင်ရာ နည်းလမ်းအသစ်များ လိုအပ်မှုကို အမှန်တကယ် တောင်းဆိုနေပေသည်။

နိုင်ငံတကာတရားဝင်အသိအမှတ်ပြုထားသည့်အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်သော အခြေ အနေတွင်သော်လည်းကောင်း၊ တိုင်းပြည်နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များအဖို့ အချုပ်အခြာအာဏာ မျှဝေကျင့်သုံးသည့်အစီအစဉ်က ပို၍ ကောင်းမွန်စေမည့်အခြေအနေတွင်သော်လည်းကောင်း၊ ပြည်ပအင်အားစုများကလည်း အရင်းအမြစ်များအမြောက်အများ တာဝန်ယူရန်မလိုသော အခြေ အနေတွင်သော်လည်းကောင်း အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် အစီအမံများသည် ဒီမိုကရေစီတိုးတက်ရေးဆီသို့ ဦးတည်ရာ လမ်းကြောင်းတစ်ခု ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ သီးသန့်ရွေးချယ် ထားသည့် မူဝါဒနယ်ပယ်များတွင် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် အစီအမံများသည် အခြားနည်းဖြင့် မတည်ရှိနိုင်သည့် အကောင်းဆုံးနှင့် ကိုယ်ကိုယ်တိုင် ခိုင်မာအားကောင်းစေမည့် အဆောက်အအုံများကို ဖန်တီးနိုင်ပေလိမ့်မည်။ အထက်တွင် တင်ပြခဲ့သည့် အရင်းအမြစ်မှ ဝင်ငွေ များကို ထိန်းသိမ်းသည့်အဖွဲ့များနှင့် ဘဏ္ဍာထိန်းဘုတ်အဖွဲ့များထားရှိသည့် အစီအစဉ်များသည် အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် စီမံချက်များ တစ်စုံလုံးအတိုင်းအတာ၏ အဆုံးစွန်သော ရည်မှန်းချက်၌ ရှိနေသည်။ ပိုမိုသင့်တော်သည့်နည်းလမ်းများထဲတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ၏ ယုံကြည် မှုတည်ဆောက်ရန် နည်းနာတစ်ခုအဖြစ် ဖွံ့ဖြိုးဆဲတိုင်းပြည်များမှ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးများတွင် နိုင်ငံခြားမှ တရားသူကြီးများထားရှိခြင်းကဲ့သို့သော နည်းလမ်းများ ပါဝင်သည်။

နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များအဖို့ ဆွဲဆောင်မှုရှိသော အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံး သည့် အစီအမံများကို လက်ခံရန် ဆွဲဆောင်နေသော အခြေခံအကြောင်းရင်း မျိုးစုံရှိနိုင်ပေသည်။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း၊ “ကောင်းမွန်သောအစိုးရ” ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများသည် ပိုမိုကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုအကျိုးငှါ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းကို ထောက်ခံသူများ အဖြစ် ရွေးကောက်ပွဲဝင်နိုင်ပေသည်။ အမျိုးမျိုးအဖုံဖုံကွဲပြားမှုရှိနေသည့် နိုင်ငံတစ်ခုရှိ အပြိုင်အဆိုင် ဖြစ်နေသော အင်အားစုများအဖို့ ကျောင်းသင်ရိုးညွှန်းတမ်း ဆုံးဖြတ်ရေးအတွက် အမျိုးသား ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနထက်၊ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့်အစီအမံတခုကို ပို၍ ယုံကြည် မှု ရှိပေမည်။ အာဏာပိုင်အုပ်စိုးသူများပင်လျှင် အကယ်၍ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်း သည် အနှိမ်ဆုံးအားဖြင့် အရင်းအမြစ်မှ ဝင်ငွေရရှိရန်အတွက် လိုအပ်ချက်တခုဖြစ်လာခဲ့လျှင်၊ ယင်းကို လက်ခံရန် စိတ်ဝင်စားလာနိုင်ပေသည်။ အကယ်၍ OECD အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် ဈေးကွက်ဝင်ရောက်ခွင့်အတွက် ကြိုတင်လိုအပ်ချက်အဖြစ် ရေနံနှင့်တွင်းထွက်များဆိုင်ရာ ယုံကြည် အပ်နှံသည့်အဖွဲ့များ နောက်ကွယ်တွင်ရှိနေပါက သက်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးဆဲတိုင်းပြည်များ၏ ခေါင်းဆောင် များက ယင်းသို့အစီအမံများကို ကျောခိုင်းသွားမည် မဟုတ်ပေ။ ကမ္ဘာ့ဒုတိယအကြီးဆုံး အရံရေနံ သိုက်ပိုင်သည့် အီရတ်နိုင်ငံ၏ ရေနံဆိုင်ရာ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးသည့် ယုံကြည်အပ်နှံ

ထားသည့်အဖွဲ့သည် ထိုနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးဆူပူက်မှုဒီဂရီကို လျော့ပါးစေပြီး၊ အဂတိလိုက်စားမှု နယ်ပယ်ကိုလည်း ကျဉ်းမြောင်းသွားစေမည်ဖြစ်သည်။

ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်ပြီးနစ်များတွင် သမိုင်း၌ နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြု တရားဝင် အချုပ် အခြာအာဏာပိုင် နိုင်ငံအရေအတွက် တရှိန်ထိုး များပြားလာသည်ကို မြင်တွေ့ခဲ့ရသကဲ့သို့ နိုင်ငံ အသစ်များနှင့် ကမ္ဘာ့သက်တမ်းကြီးရင့်သော နိုင်ငံရေးလူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် တရားဝင် လွတ်လပ်ရေးကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သယ်ဆောင်လာမည့် ပြောင်းလဲမှုရေစီးကြောင်းသည် ကမ္ဘာ့ လူသားအားလုံး၏ သာယာဝပြောမှု၊ လွတ်လပ်မှုနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိမှု တို့အတွက် အသားတင် အကျိုးရရှိလာစေလိမ့်မည်ဟူသော မျှော်လင့်ချက်ထားရှိမှုများ မြင့်မားနေကြသည်။ ဆယ်စုနှစ် (၆)ခုကာလ နောက်ပြန်ကြည့်ပါက အချုပ်အခြာအာဏာသည် အမှန်တကယ်အားဖြင့် တိုင်းပြည် အတော်များများတွင် ကောင်းစွာ အလုပ်ဖြစ်နေခဲ့သည်ကို တွေ့မြင်နိုင်ပေသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ အခြားနေရာများတွင်မူ စိတ်ပျက်စရာကောင်းလောက်အောင် ဆုံးရှုံးခဲ့ပေသည်။ ယနေ့ကာလတွင် ဂျပန်နိုင်ငံ၌မွေးဖွားသည့် ကလေးငယ်တယောက်နှင့် လိုက်ဘားရီးယားတွင်မွေးဖွားလာသည့် ကလေးငယ်တယောက်တို့အကြား ဘဝအခွင့်အလမ်းရရှိမှုများတွင် အကြီးအကျယ်ကွာဟမှု ရှိနေ ပေသည်။ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်စိုးမှု စည်းမျဉ်းများ၊ အထူးသဖြင့် တပါးနိုင်ငံများ၏ ပြည်တွင်း ရေးတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများအပေါ် ကန့်သတ်တားမြစ်ချက်များသည် ဖိအားပေးခံရခြင်း ကြောင့် ဖြစ်စေ၊ မျှတသော (သို့မဟုတ်) တဖက်စောင်းနှင့်ဖြစ်သော သဘောတူညီမှုများကြောင့် ဖြစ်စေ စဉ်ဆက်မပြတ် ချိုးဖောက်ခံနေကြရသည်။ ဝက်စ်ဖေလီယန် တဖြစ်လဲ ဗက်တေလီယန် Westphalian-cum-Vattelien အချုပ်အခြာအာဏာ မအောင်မြင်သော နိုင်ငံရေးလူ့အဖွဲ့ အစည်းများတွင်၊ ယင်းအချုပ်အခြာအာဏာ၏ တရားဝင်မှုသည်လည်း ယိုယွင်းပျက်စီးနေပြီ ဖြစ် သည်။ အစဉ်အလာ အချုပ်အခြာအာဏာမှ လမ်းခွဲလာသည့် အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှု များအား ကျယ်ပြန့်စွာလက်ခံခြင်းသည် နိုင်ငံများစွာတွင်ရှိသော ပြည်သူများ၏ ဘဝအခြေအနေ ကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေနိုင်ပေသည်။ အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းနည်းလမ်းသည် တခုတည်းသော ဖြေရှင်းနည်း မဟုတ်ပေ။ သို့သော် ယင်းသည် ပိုမိုကောင်းမွန်သောဘဝနှင့် လွတ်လပ်၍ ခိုင်မာသည့် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်နိုင်သော အနာဂါတ်အတွက် ပြည်သူများ၏ မျှော်လင့် ချက်ကို အခိုင်အမာ ပေးစွမ်းမည်ဆိုပါက ကမ္ဘာပေါ်ရှိ မည်သည့်နေရာ၊ မည်သည့်လူ့အဖွဲ့အစည်း တွင်မဆို ရှိရမည်ဖြစ်သော နှစ်ဦးနှစ်ဖက်စလုံး “win-win” အကျိုးရှိသည့် ကိုယ်ကိုယ်တိုင် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေမည့် အဆောက်အအုံများ ဖြစ်ထွန်းစေမည့် လမ်းကြောင်းတစ်ခုကို အချုပ်အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းနည်းလမ်းက ဆောင်ကျဉ်းပေးနိုင်ပေသည်။

ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း

“နိုင်ငံတော်ပီသရေး” သည် ပထမ

ဖရန်စစ်ဖူကူယားမား Francis Fukuyama

ဖရန်စစ်ဖူကူယားမားသည် ဂျွန်ဟော့ပင်ကင်းစ် အဆင့်မြင့်နိုင်ငံတကာလေ့လာရေးကျောင်း၏ နိုင်ငံတကာ နိုင်ငံရေးဘောဂပေဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ ဘားနဒီရှာတစ်ပါမောက္ခ ဖြစ်သည်။ စာအုပ်များစွာရေးခဲ့ရာမှာ “နိုင်ငံတော် တည်ဆောက်ခြင်း - ၂၀ ရာစုတွင် အုပ်ချုပ်မှုနှင့် ကမ္ဘာ့အခင်းအကျင်း” (၂၀၀၄)၊ “ကျွန်ုပ်တို့၏ လူသားလွန်အနာဂါတ် - ဇီဝနည်းပညာတော်လှန်ရေး၏အကျိုးဆက်များ” (၂၀၀၄)၊ “မသည်ပြိုကွဲမှုကြီး - လူ့သဘာဝနှင့် လူမှုအခင်းအကျင်း ပြန်လည်ဖွဲ့တည်မှု” (၁၉၉၉)၊ “ယုံကြည်မှု - လူမှုတန်ဖိုးများနှင့် ကြွယ်ဝမှုကိုဖန်တီးခြင်း” (၁၉၉၅)နှင့် “သမိုင်းနိဂုံးနှင့် နောက်ဆုံးလူသား” (၁၉၉၂) တို့ပါဝင်ပြီး၊ နောက်ဆုံးထုတ်စာအုပ်မှာ “နီယိုကွန်နိဂုံး” (၂၀၀၆) ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီဂျာနယ် စတင်ထုတ်ဝေချိန်မှစပြီး (၁၅)နှစ်အတွင်း ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးအခင်း အကျင်းများ၌ ရောမအပြောင်းအလဲကြီးများကို တွေ့ခဲ့ရသည်။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းမှု “တတိယလှိုင်း” က အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်ရှိနေခဲ့သည်။ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံ သစ်များ ခိုင်မာတောင့်တင်းလာပြီး၊ ဒီမိုကရေစီငြိမ်းချမ်းရေးဖွံ့ဖြိုးမှု မိုးကုပ်စက်ပိုင်းအသစ်များဆီအထိ ကျယ်ပြန့်သွားလိမ့်မည်ဟု အကြီးအကျယ် အကောင်းမြင်မှုများ ရှိခဲ့ကြသည်။ ယနေ့ ကမ္ဘာ့မြင်ကွင်း သည် သိသိသာသာပင် ပို၍ မှောင်မဲလာနေသည်။ အချို့သောဒေသများတွင် ဒီမိုကရေစီ အောင်မြင် မှုများ ရှိခဲ့သော်လည်း ရုရှား၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ဆာဟာရအောက်ပိုင်းအာဖရိကတိုက်တို့မှာ ဆိုးဆိုးဝါးဝါးဆုတ်ယုတ်မှုများလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။ အာရပ်အရှေ့အလယ်ပိုင်းသည် ပိုမိုကြီးမား ကျယ်ပြန့်လာသည့် ဒီမိုကရေစီသို့ ဦးတည်ရာ ယေဘုယျလမ်းကြောင်းတွင် ခြွင်းချက်ဖြစ်နေရုံမက လစ်ဘရယ်ဝါဒကို နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်းဆန့်ကျင်သည့် အစွလမ်အစွန်းရောက်ဝါဒကိုပါ မျိုးစေ့ချပေးခဲ့

Fukuyama, Francis. “Stateness” First. Journal of Democracy 16:1 (2005), 84-88. © National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press. Reprinted with permission of The Johns Hopkins University Press.

သည်။ ထို့အပြင် ကျွန်းနိုင်ငံ (သို့မဟုတ်) ချိန့်နိုင်ငံများ ဆိုသည့် အသွင်ဖြင့် ပြဿနာသစ်တစ်ခုလည်း ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ဆိုမာလီယာနှင့် ဟေတီမှသည် အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့် အီရတ်အထိ ဖြစ်သော ထိုနိုင်ငံမျိုးများသည် ဆင်းရဲပွဲတေမှု၊ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ၊ ဒုက္ခသည်များနှင့် အကြမ်းဖက်ဝါဒတို့ ထွက်ပေါ်ရာ မူလဇာစ်မြစ်များ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ရှေ့ပိုင်းဆောင်းပါးများက ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဒီမိုကရေစီကျာနယ် သည် ယင်း၏ စာမျက်နှာများထက်၌ အဆောက်အအုံဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံရေးဆွဲခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီ ခိုင်မာကြံ့ခိုင်ရေးပြဿနာများအပြင် ပို၍အခြေခံကျသည့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး ကိစ္စရပ်ကိုပါ ထည့်သွင်းပြီး တိုးချဲ့ပေါ်ပြခြင်းဖြင့် ဤလမ်းကြောင်းများကို မျက်ခြေမပြတ် ရှိခဲ့ပါသည်။ ဒီမိုကရေစီ သို့မဟုတ် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှု မရှိမီ နိုင်ငံတော်တစ်ရပ် ရှိထားရမည် ဖြစ်သည်။ စတီဗင်ဒီကရာ့စနာ ၏ အက်ဆေးတွင် ရေးထားသကဲ့သို့ ဥရောပတွင် နိုင်ငံတော်ပေါ်ထွန်းမှုများဆီ ဦးတည်ခဲ့သည့် အကြမ်းနည်းဖြင့် နိုင်ငံရေးပြိုင်ဆိုင်မှုမျိုးသည် ဖွံ့ဖြိုးဆဲကမ္ဘာ အစိတ်အပိုင်းအများစုတွင်မူ နှိုင်းယှဉ်မှုအရ ခိုင်မာတောင့်တင်းသည့် နိုင်ငံများ ထွက်ပေါ်လာခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် “နိုင်ငံတော် ပီသရေး” **Stateness** ကို အခြားဖော်ပြခြင်းဆီမှ လက်ဖြန့်တောင်းခံရသည်။ ချေးငှားရသည်၊ သို့မဟုတ် ခိုးယူရပါသည်။ ထိုဖော်ပြခြင်းများမှာ အရှေ့တီမော (သို့မဟုတ်) ဆီယာရာလီယွန်းကဲ့သို့ သော နိုင်ငံများရှိ ကုလသမဂ္ဂ (သို့မဟုတ်) ကမ္ဘာ့ဘဏ်ကဲ့သို့ နိုင်ငံစုံအဖွဲ့အစည်းများမှသည် ဘော့စနီးယားရှိ အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်မင်းကြီးရုံးကို အုပ်ချုပ်နေသော ဥရောပ အင်အားကြီးနိုင်ငံများ၊ အီရတ်ကို သိမ်းပိုက်ထားသော အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအထိ အမျိုးမျိုး ဖြစ်သည်။

ဤဖြစ်စဉ်တွင် အရင်းခံစိန်ခေါ်မှုပြဿနာတစ်ရပ် ရှိနေသည်။ ယင်းကို လာရီဒိုင်းမွန်း၏ ဆောင်းပါးနှင့် ဂျရိုလ်နော့စ်နှင့် မားကပ်စ်ကောက်စ်တို့၏ ဆောင်းပါးများ၌ အထူးတလည် ထောက်ပြထားပါသည်။ ပြဿနာဖြစ်နေသော တိုင်းပြည်များ၏ အတွင်းပိုင်းအားနည်းချက်များ ကြောင့် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို အပြင်လူများက ဖြည့်ဆီးပေးလာရခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော် အပြင်လူများ ဖြည့်ဆီးဆောင်ရွက်ပေးသည့် နိုင်ငံတော်ပီသမှုသည် ပြည်တွင်းအင်အားစုများ၏ ခိုင်မာသန်စွမ်းသည် ကိုယ်ပိုင်အဆောက်အအုံများ ဖန်တီးနိုင်မှု စွမ်းရည်ကို အများအားဖြင့် အားနည်းချိန့်စေပါသည်။ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းတွင် ပြင်ပအင်အားစုများ၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု အလွန်မြင့်မားလာခြင်းသည် ရေရှည်မီခိုမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး အဆုံး၌ ဒေသခံများအဖို့ တရားဝင်မှု၊ ကင်းမဲ့သကဲ့သို့ ဖြစ်လာနိုင်ပေသည်။

“အာဏာဖြင့်နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ခြင်း” ဟု နေ့စွဲ နှင့် ကော့ကပ်စ်တို့ အမည်ပေးထားသည့် ဥပမာဖြစ်သော အီရတ်တွင် အမေရိကန်က ယာယီညွန့်ပေါင်းအာဏာပိုင်အဖွဲ့ ဟူသည့် ပုံသဏ္ဍာန်ဖြင့် ဘာ့သ်ခေတ်လွန်နိုင်ငံတော်ကို အသေးစိတ်အစအဆုံး တည်ဆောက်ဖို့ ကြိုးစားခဲ့ခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ ဒိုင်းမွန်းထောက်ပြသကဲ့သို့ အမေရိကန်ဘုရင်ခံအဖြစ် အီရတ်အုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီအား လက်အောက်ခံအဖြစ်ထားပြီး ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုနဲ့ အသေးစိတ်စီမံခန့်ခွဲမှုများကို ဦးဆောင်အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပေါလ်ဘာရီးမား၏ နားလည်ထားမှုက ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေး အဖွဲ့များ ပေါ်ထွန်းရေးကို အဟန့်အတားဖြစ်စေခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ၂၀၀၃ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ၌ အချုပ်အခြာအာဏာပြန်လွှဲပေးရန်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန် အချိန်ဇယားကို အရှိန်မြှင့်ရန် တွန်းအားပေးခဲ့သည့် တရားဝင်မှုအကျပ်အတည်းကိုလည်း ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ထို့နည်းတူစွာ ဘော့စနီးယားရှိ အထူးအဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်မင်းကြီးရုံးသည် အရည်အချင်းမြင့်တင်ရေးနှင့်

ဒီမိုကရေစီအမည်ခံ၍ ရွေးကောက်ပွဲများကို ရှောင်လွှဲခြင်း၊ ဘော့စ်နီးယားအရာရှိများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ပယ်ချခြင်း၊ ဒေသခံစွမ်းရည်မြှင့်တင်မှုနှေးကွေးစေခြင်းများ လုပ်ခဲ့ပုံကို နေ့စဉ်နဲ့ကော့စ်တို့က ဖော်ပြခဲ့သည်။

အကယ်၍ အာဏာပိုင်အသွင်ကူးပြောင်းရေးအေဂျင်စီများကို အုပ်ချုပ်စီမံနေသည့် ပြင်ပအင်အားစုများ၌ ကျွန်းနိုင်ငံတစ်ခုကို အမှန်တကယ်အုပ်ချုပ်နိုင်စွမ်းရှိသည် အတွေ့အကြုံကြွယ်ဝပြီး ထိရောက်မှုရှိသော ဗျူရိုကရေစီယန္တရားများ ရှိခဲ့လျှင်မူ အခြေအနေမှာ တမျိုးဖြစ်သွားနိုင်ပါသည်။ သို့သော် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် ဥရောပနိုင်ငံများက ဒေသခံများကို နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးစွမ်းရည် မြှင့်ပေးရန် ကြိုးပမ်းခြင်းဟု ဆိုသော်လည်း ဤစီမံကိန်းများဆောင်ရွက်ရန် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်သည်ပင် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေးစွမ်းရည်ရှိရန် လိုအပ်နေပေသည်။ အမေရိကန်ဖြစ်ရပ်တွင် ဤပြဿနာမှာ အထူးဆိုးဝါးပေသည်။ အီရတ်သိမ်းပိုက်ရေးစစ်ဥဌာန၌ ဘွတ်ရှ်အစိုးရသည် အမေရိကန်အုပ်ချုပ်ရေးတွင်ရှိနေသော ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ တည်ဆဲအဆောက်အအုံဆိုင်ရာအသိပညာများကိုပင် အသုံးပြုခဲ့ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ဘွတ်ရှ်အစိုးရသည် စစ်ပြီးကာလ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးအတွက် စီမံဆောင်ရွက်မှု အလွန်တရာ နောက်ကျခဲ့ပြီး၊ ယင်းလုပ်ငန်းအတွက် အခွင့်အာဏာများ၊ အရင်းအမြစ်များ အနည်းအကျဉ်းသာ စိုက်ထုတ်ခဲ့သည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်တွင်မူ စီစဉ်ပြင်ဆင်မှုကို အချိန်ယူပြီး စတင်ခဲ့သော်လည်း၊ အမေရိကန်က ယင်းစီမံကိန်းအတွက် အရင်းအမြစ် အလုံအလောက် သုံးစွဲမှု မရှိခဲ့ဟူသည့် စွပ်စွဲချက်များ ရှိနေခဲ့သည်။

“ဒေသန္တရရပိုင်ဆိုင်မှု” Local Ownership ၏ အရေးပါမှု

အခြားဒေသများရှိ ဖွံ့ဖြိုးရေးပေါ်လစီအဝန်းအပိုင်းတွင် လွန်ခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်အတွင်း အထူးပင် ကွဲပြားခြားနားသည့် ချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်း တစ်ခုသို့ ဦးတည်လာကြသည်။ ယင်းမှာ ဒေသန္တရရပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် ဒေသခံများ၏ဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို အလေးပေးသည့် ချဉ်းကပ်နည်း ဖြစ်သည်။ ဝါရှင်တန် သို့မဟုတ် ဘရင်ဆဲမှ အဖွဲ့တဖွဲ့က ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသို့ လေယာဉ်ဖြင့် ရောက်လာပြီး “လိုအပ်ချက်များလေ့လာဆန်းစစ်ချက်” တစ်ရပ်ပြုလုပ်ပြီးနောက် ဒေသခံများအား ကိုယ့်ခြေပေါ်ကိုယ်ရပ်တည်၍ မည်သို့ လုပ်ရမည်ဆိုသည်ကို ညွှန်ကြားသည့်ခေတ်မှာ ကုန်လွန်ခဲ့ပေပြီ။ “ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်း အားပြုဖွံ့ဖြိုးရေး” Community-driven development အပေါ် လက်ရှိအလေးထားမှုသည် အကူအညီလက်ခံသူများကိုယ်တိုင် မိမိလိုအပ်ချက်များကို ဆန်းစစ်သုံးသပ်ပြီး ကိုယ်ကိုယ်တိုင် ရေးဆွဲဖော်ထုတ်ထားသည့် စီမံကိန်းကို ကိုယ်တိုင်တာဝန်ယူ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသန္တရရပိုင်ဆိုင်မှုများ၊ အကန့်အသတ်အခက်အခဲများကို အကောင်းဆုံးနားလည်သူများမှာ ဒေသခံများဖြစ်ပြီး၊ ရေရှည်တွင် မိမိအကျိုးအတွက် ကိုယ်တိုင်လုပ်ဆောင်ရန် မက်လုံးရှိသူများသည်လည်း ဒေသခံများပင် ဖြစ်သည်။ အမေရိကန်ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဟောင်း လယ်ရီဆမ်းမား၏ အမှတ်ရဖွယ် စကားတစ်ခွန်းမှာ “မည်သူကမျှ အငှားကားကို ရေဆေး မပေးဘူး” ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

ဒေသခံများအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးဖြစ်စဉ်အား ကိုယ့်ပိုင်ဆိုင်မှုဟူ၍ မက်လုံးများဖြစ်စေသည့် ဥရောပသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်အဖြစ် လက်ခံရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ရန် လိုအပ်သည့်အရည်အချင်းသတ်မှတ်ချက်များဖြင့် ဥရောပသားများက ထူးခြားသည့်စနစ်တစ်ခုကို

ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်ဟု နေ့စဉ်နဲ့ ကော့ကစ် က ထောက်ပြပေသည်။ ဤနည်းသည် ယနေ့ကမ္ဘာပေါ်တွင် ပါဝါအပျော့ **Soft power** ကို အအောင်မြင်ဆုံး ကျင့်သုံးမှုဟူ၍ပင် ဆိုနိုင်ကောင်းသည်။ အလားတူချဉ်းကပ်မှုနည်းလမ်းမျိုးသည် ဘော့စနီးယား၊ အာဖဂန်နစ္စတန် သို့မဟုတ် အီရတ်ကဲ့သို့သော ကျန်းနိုင်ငံများ၌ အလုပ်ဖြစ်နိုင်မည်လား။

ဒေသခံများကို ဦးဆောင်ခွင့်ပေးရာတွင် အားနည်းချက်များ အများအပြားရှိနေသည်မှာ လည်း အမှန်ပင် ဖြစ်သည်။ ပထမအားနည်းချက်မှာ ဒေသခံများက မှားယွင်းသည့် ရွေးချယ်မှုများ လုပ်မိခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။ အင်ဒိုနီးရှားနီးက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံရေးဆွဲခြင်း ဆောင်းပါးထဲ၌ ထောက်ပြထားသကဲ့သို့ တည်ငြိမ်သည့် ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံရေးလူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတွင် မှန်ကန် ကိုက်ညီသည့် အပြန်အလှန်ဆက်စပ်နေသော အဆောက်အအုံများ အစုံလိုက် တည်ဆောက်ရေး သည် အလွန်များမြောက်ပေသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးကို စိတ်ဝင်စားသည့် ဒေသခံများအဖို့ ၎င်းတို့ အလွမ်းမှီသည့် အခွင့်အလမ်းများအားလုံး၏ တစ်စုံလုံး အတိုင်းအတာကို နားမလည်နိုင်ပေ။ သို့မဟုတ် တစ်ခုတည်းသော စည်းမျဉ်းနည်းလမ်းများ၏ အကျိုးဆက်များကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းထားနိုင်မှု မရှိနိုင်ပေ။ ပို၍ အရေးကြီးသောအချက်မှာ အများအားဖြင့် ဒေသခံများသည် မိမိတို့၏ သက်ဆိုင်ရာအကျိုးစီးပွားများကို ဖော်ဆောင်သည့် အဆောက်အအုံ များ၊ မိမိတို့အာဏာကို ကာကွယ်ပေးသည့် အဆောက်အအုံများကို တည်ထောင်ဖို့ အားသန်တတ် ကြသည်။ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာလက်ခံသည့် လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များနှင့် ကွဲလွဲသည့် နည်းလမ်း များအတိုင်း လုပ်တတ်ကြသည်။ အစောပိုင်းကာလများ၌ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်း ကန်ထရိုက်များကို အီရတ်လူမျိုးများသို့ ပို၍ ပေးသင့်သည်ဟု ခိုင်းမွန်း၏ အဆိုပြုချက်မှာ မှန်ကန် ပေသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ရန် အတားအဆီးဖြစ်ခဲ့သည်မှာ အမေရိကန်၌ ဆန္ဒမရှိ၍ မဟုတ်ဘဲ၊ အမေရိ ကန်အစိုးရ ကန်ထရိုက်ပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် ရှိ (လိုသည်ထက် ပို၍ ထားရှိသော) တာဝန်ခံမှုစနစ်မျိုး အီရတ်များ၌ မရှိ၍သာ ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူပင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲများအား စောလျင်စွာကျင်းပခြင်းသည် အစွန်းရောက်အစွလမ်းဝါဒီများ အာဏာရလာလိမ့်မည်ဆိုသည့် စိုးရိမ်မှုဖြင့် ယာယီညွှန့်ပေါင်းအာဏာပိုင်အဖွဲ့က ရွေးကောက်ပွဲများကို ရွှေ့ဆိုင်းပစ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းအားပြုဖွဲ့ပြီးရေးဆိုသည်မှာ အသစ်အဆန်း မဟုတ်ပေ။ ယင်းကို ၁၉၅၀ လွန်နှစ်များနှင့် ၁၉၆၀ လွန်နှစ်များ၌ ပုဂ္ဂလိကထောက်ပံ့ကူညီရေးရံပုံငွေအဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံစုံထောက်ပံ့ကူညီရေးအဖွဲ့များက အားပေးမြှင့်တင်ခဲ့ကြပြီး၊ အမေရိကန်သမ္မတ လင်ဒင်ဘန်နီဆင် ၏ ယခုအခါ အမည်ဆိုးနေသည့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအတွင်း ဆင်းရဲမွဲတေမှုတိုက်ဖျက်ရေးစစ်ပွဲ စီမံကိန်း၏ အခြေခံလမ်းညွှန်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ထို့အတူ ဒေသန္တရပိုင်ဆိုင်မှုဆိုသည်မှာလည်း အလုံးစုံဖြေရှင်းနိုင်သည့် တခုတည်းသော နည်းလမ်း မဟုတ်ပေ။ လက်တွေ့တွင် ဤအယူအဆ သည် အကျင့်ပျက်ခြစားမှု (သို့မဟုတ်) ကိုယ်ကျိုးရှာမှု (သို့မဟုတ်) အနှိမ်ဆုံးအားဖြင့် ဒေသတွင်းမှ စိုက်ထုတ်မှုက အရင်းအမြစ်များ ပိုမိုတောင်းခံရေးအတွက် အကြောင်းပြချက်သာ ဖြစ်လာသည့် ငှားရမ်းခ လိုသော စိတ်ဓာတ်များ မကြာခဏပင် ဖြစ်သွားစေသည်။

ထို့အပြင် ကျန်းနိုင်ငံများဖြစ်ရပ်တွင် နိုင်ငံတော်ပြိုကွဲမှုသည် အများအားဖြင့် အလွန်ပင် နက်ရှိုင်းကျယ်ပြန့်လှသဖြင့် အကြပ်အတည်းဒုက္ခဖြစ်မှုကို ရှောင်ရှားရန်အတွက်သာ ပြည်ပနိုင်ငံ တစ်ခုက အာဏာပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးကို ထားရှိလာခြင်း ဖြစ်သည်။ လိုအပ်ချက်များလေ့လာဆန်းစစ် ရန် (သို့မဟုတ်) အဆောက်အအုံများပုံစံထုတ်ရေးဆွဲရန် ဒေသခံအင်အားစုများ မရှိဘဲ၊ ပြင်ပ အင်အားကြီးနိုင်ငံများ၌သာ နိုင်ငံတော်ပီသမှု အရည်အချင်းလက္ခဏာရပ်များ ရှိနေတတ်ပါသည်။

ဒီအခြေအနေမျိုးကို အီရတ်အား အမေရိကန်ဦးဆောင်သည့်ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်မှု အစောပိုင်း ကာလများ၌ ဘရီးမာ နှင့် ၎င်းမတိုင်မီ ခဏတာ တာဝန်ယူခဲ့သူ ဂျေးဂါနာတို့ ကြုံခဲ့ရပါသည်။ ဘာ့သ်ပါတီနိုင်ငံတော်အစိုးရ ပြိုကျသွားမှုသည် ပြောင်တလင်းခါနေသည့် နိုင်ငံရေးကွင်းပြင်ကြီးကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ အဆိုးများ တနင့်တပိုး သယ်ဆောင်လာသည့် အာဖက်ချာလာဘီ ကဲ့သို့သော “အဝေးရောက်” များမှလွဲ၍ အာဏာပိုင်မှုလွှဲပြောင်းပေးရန် အလားအလာရှိသူ တစ်ဦးတစ်ယောက် မှ မရှိပေ။ အမှန်တကယ်၌ ထိုကာလ၏ အဓိကပြဿနာမှာ အီရတ်ရဲအဖွဲ့ ကွယ်ပျောက်သွားမှု နှင့်အတူ ပြည်တွင်းငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုထိန်းသိမ်းရေး အီရတ်နိုင်ငံတော်၏ ပင်မလုပ်ငန်းတာဝန်ကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိမှုပင် ဖြစ်သည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ပြင်ပက နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်သူများသည် ဒေသန္တရပိုင်ဆိုင်မှုကို အစွမ်းကုန်တိုးမြှင့်ရေးအတွက် ချုပ်ကိုင်မှုအချို့ကို လက်တွေ့ကျကျ စွန့်လွှတ်ပေးရန် အသင့် ရှိရမည် ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြစ်ရန်မှာ အကြောင်းရင်းသုံးရပ်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ (၁) တိုင်းပြည်တစ်ခုကို အမှန်တကယ် အပြည့်အဝ စီမံခန့်ခွဲနိုင်ရန် လိုအပ်သည့် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု အဆင့်ကို ရေရှည်ထိန်းထားနိုင်ရေးမှာ ခက်ခဲခြင်း၊ (၂) အပြင်လူများအစို့ မည်သို့အုပ်ချုပ်ရမည်ကို အများအားဖြင့် မသိရှိခြင်း၊ (၃) ဒေသန္တရပိုင်ဆိုင်မှုကို စောလျင်စွာ လုပ်ခြင်းက အဆုံး၌ ပြင်ပ အာဏာပိုင်များ ထွက်ခွာနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်း ဖြစ်စေမည့် ရေရှည်တည်တံ့သော ဒေသန္တရ အဆောက်အအုံများ တည်ဆောက်နိုင်မည့် အလားအလာကို တိုးမြှင့်စေခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ဤသည်မှာ အီရတ်တွင် ပြင်းထန်သည့်တိုက်ပွဲများ ရပ်စဲသွားပြီးနောက် အီရတ်ကြားဖြတ်အစိုးရ သို့ အချုပ်အခြာအာဏာ အမြန်ဆုံးပြန်လည်လွှဲအပ်နိုင်ရေး နည်းလမ်းရှာခြင်းကို လက်ဝင်းကြိုးပမ်း အားထုတ်ရမည်ဟု ဆိုလိုပါသည်။ သို့ဆိုပါက စစ်တပ်နှင့် ရဲတပ်ဖွဲ့အပါအဝင် အစိုးရဟောင်း၏ နိုင်ငံတော်ယန္တရားများကို ထိန်းသိမ်းထားရှိရေးနှင့် ဘာ့သ်ပါတီအခြေခံများဖျက်သိမ်းမှုကို အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ဆောင်ရွက်ရေးတို့ လိုအပ်လာပေလိမ့်မည်။ ၂၀၀၃-၂၀၀၄ ခုနှစ်ကာလ အမေရိကန်များသည် ၁၉၄၅ ခုနှစ်လွန်ကာလ ဂျပန်နဲ့ ဂျာမဏီသိမ်းပိုက်မှုသမိုင်းများကို သဘောပေါက် နားလည်မှု လွှဲခဲ့ကြပုံရသည်။ ထိုစဉ်က အစိုးရဟောင်းအား ထောက်ခံသူများကို ဖယ်ရှားရှင်းထုတ်မှုများသည် အဆုံး၌ မူလစီစဉ်ထားသည့်အတိုင်း မဖြစ်လာဘဲ အများအားဖြင့် အပေါ်ယံသာ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ဂျာမဏီတွင် အဆုံး၌ အမြဲတမ်းအစိုးရဝန်ထမ်းဦးရေ တစ်ထောင်ခန့် သာ အလုပ်ပြုတ်ခဲ့ကြသည် (အစကနဦး ဖယ်ထုတ်ရှင်းလင်းမှုများအပြီး ကျွမ်းကျင်သည့် အုပ်ချုပ် ရေးဝန်ထမ်းများ အလွန်အမင်း လိုအပ်နေမှုကြောင့် ဖြုတ်ပစ်သူအများအပြားကို ပြန်ခန့်ခွဲရသည်။)။ ဂျပန်တွင် စစ်တွင်းစီးပွားရေးဗျူရိုကရေစီယန္တရားသည် လုံးဝနီးပါး ပုံမပျက် ကျန်ရှိနေခဲ့ပြီး၊ ဂျပန်ပြည်၏ နောက်ပိုင်းကာလ စီးပွားရေးအဖွဲ့အစည်းအောင်မြင်မှုအတွက် အခြေခံအုတ်မြစ် ဖြစ်လာ ခဲ့သည်။

နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး နှင့် ဒီမိုကရေစီအားပေးမြှင့်တင်ရေး

လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် ကြိုးစားနေသည့် အပြင်လူများသည် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီအားပေး မြှင့်တင်ရေးကြားရှိ ပဋိပက္ခနှင့် အပြန်အလှန် ပေါင်းစပ်အားဖြည့်မှု နှစ်ရပ် ကိုးလိုးကန့်လန့်ဖြစ်တည်မှုကြောင့် ခက်ခဲသည့် ရွေးလမ်းများကို

ထပ်မံ ရင်ဆိုင်ရသည်။ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး၏ အနှစ်သာရမှာ ဥပဒေအရ တရားဝင်သည့် အာဏာကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားသည့် အစိုးရတရပ်၊ နိုင်ငံတော်ပိုင်နက်နယ်မြေတခုလုံးတွင် ဥပဒေ လိုက်နာရေး ကြပ်မတ်စောင့်ထိန်းနိုင်စွမ်းရှိသည့် အစိုးရတရပ် ဖန်တီးတည်ဆောက်ရေးပင် ဖြစ် သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးသည် စစ်တပ်နှင့် ရဲတပ်ဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့် (သို့မဟုတ်) အစိုးရဟောင်း၏ ဖိနှိပ်ရေးကရိယာများကို ကရိယာသစ်များအဖြစ် ပြောင်းလဲခြင်းဖြင့် အမြဲတမ်း အစပြုရသည်။ အခြားတဖက်တွင်လည်း လစ်တရယ်ဒီမိုကရေစီ မြှင့်တင်ရေးအတွက် ယင်းသို့သော အာဏာအပေါ် ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်မှုများ လိုအပ်သည်။ ဒေသများသို့ အာဏာ ဖြန့်ခွဲပေးရန်၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုဖြင့် အာဏာကိုကန့်သတ်ရန်၊ အဆုံးစွန်အားဖြင့် အများပြည်သူကို တာဝန်ခံမှုရှိသော လူထု သဘောတူမှုရှိသော အာဏာတရပ်ဖြစ်ရန် ယင်းသို့ လိုအပ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးဖြစ်စေ၊ ဒီမိုကရေစီမြှင့်တင်ရေးဖြစ်စေ တဖက်ဖက်ကို အလွန်အကျွံ အလေးပေးခြင်းအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သည့် ပုံမှန် ဆန့်ကျင်ဖက် အမှားနှစ်ရပ် ရှိသည်။ ပထမအမှားက နိုင်ငံတော်အစိုးရကို ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်ရန် လိုအပ်သည့် စည်းမျဉ်းဥပဒေ များ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ မရှိဘဲ ဖိနှိပ်ချုပ်ကိုင်ရေး နိုင်ငံတော်တစ်ရပ် တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ပြင်ပအာဏာပိုင်အဖို့ လုပ်ငန်းမပြီးဆုံးမီ စိတ်ပျက်အားလျော့မှု အမြဲဖြစ်လေ့ရှိသော ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်မျိုး ၁၉၂၇ခုနှစ်မှ ၁၉၃၄ခုနှစ်အထိ နီကာရာဂွါနိုင်ငံအား အမေရိကန်က ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နေစဉ်ကာလနှင့် ကျူးကျော်ပြီးနောက်ပိုင်းကာလများတွင် ဖြစ်ခဲ့သည်။ အမေရိ ကန်မရိန်းတပ်များက ခေတ်မှီသောနီကာရာဂွါအမျိုးသားအစောင့်တပ်ကို ကူညီတည်ထောင် ပေးခဲ့သော်လည်း ခိုင်မာသည့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း မရှိပေ။ သို့ဖြစ်ရာ အမေရိကန်ထွက်သွားသည့်အခါ အာဏာရှင် အန်နာစတေဆီယို ဆိုမိုဇာက အစောင့်တပ်ကို အပိုင် စီးနိုင်ခဲ့ပြီး၊ ၎င်း၏မိသားစု အာဏာစိုးမိုးမှုအတွက် လက်နက်ကရိယာတခုအဖြစ် သုံးစွဲခဲ့သည်။ အခြားအမှားတစ်ခုမှာ ၁၉၉၆ ခုနှစ်က တော့စနီးယား၌ ရွေးကောက်ပွဲများ စောလျင်စွာ ကျင်းပခဲ့ ခြင်းမျိုးဖြစ်သည့် အချိန်မတန်မီ ဒီမိုကရေစီအသွင်ပြောင်းလဲရေးပေါ်ဆောင်မှု ဖြစ်သည်။ ထို ရွေးကောက်ပွဲက လူမျိုးစုနိုင်ငံရေးပါတီများ၏ အာဏာကိုသာ ပြန်လည်အားဖြည့်ပေးသည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။ ဒီမိုကရေစီမရှိနိုင်ခင် နိုင်ငံတော်တစ်ရပ် ရှိထားရမည်။ သို့သော် ဥပဒေကြောင်းအရတရားဝင်ပြီး ထိုတရားဝင်မှုကြောင့် ခိုင်မာအားကောင်းသည့် နိုင်ငံတော် တစ်ရပ် ဖြစ်ရန်လည်း အဆုံး၌ ဒီမိုကရေစီ ရှိရန်လိုအပ်သည်။ ဒီနှစ်ခုမှာ အပြန်အလှန် ဆက်နွယ် ရောယှက်နေပေသည်။ သို့သော် တသီးတခြားစီဖြစ်သော်လည်း အပြန်အလှန်ဆက်စပ်ယှက်နွယ် နေသည့် အဆောက်အအုံများကို မည်သို့မည်ပုံ မည်သည့်အချိန်၌ တည်ဆောက်မည်ဆိုသည်ကို အတိအကျ စီစဉ်နေရာချရန် အမှန်တကယ် ဂရုပြု စဉ်းစားဆင်ခြင်မှု ပြုရန် လိုအပ်သည်။

ဖြေရှင်းရခက်သည့် နိုင်ငံရေးပဋိပက္ခများတွင် စနစ်တကျ သို့မဟုတ် နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း အမြစ်တွယ်နေသော အားနည်းချက်ရှိသည့်အတွက် ကျန်းမာနိုင်ငံအချို့တွင် ပြင်ပကဝင်ရောက်ပြီး ဆောင်ရွက်နေသည့် ငြိမ်းချမ်းရေးထိန်းသိမ်းသူများ (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံတည်ဆောက်သူများ အလျင် အမြန် ထွက်ခွာသွားရေးမှာ ရိုးစင်းသော ရွေးလမ်းတစ်ခု မဟုတ်ပေ။ ယင်းသို့သော အခြေအနေများ အရ စတီဗင်ဒီကရစ်စ်နာ က အကြံပြုသည်မှာ ပြင်ပအင်အားကြီးနိုင်ငံများသည် အသွင်ကူးပြောင်း ရေးကို ကြီးကြပ်နေသည်ဟူ၍ ကိုယ့်ကိုယ်ကိုယ်လှည့်စား၍ စဉ်းစားနေခြင်းကို ရပ်တန့်ပြီး အချုပ် အခြာအာဏာမျှဝေကျင့်သုံးခြင်းကို တစ်တံတပိုင်းအမြဲတမ်း ဖြစ်မည့် အနေအထားဆီ တရားဝင် ဦးလှည့်သင့်သည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ အချုပ်အခြာအာဏာ တည်ရှိခြင်း၊ မရှိခြင်း၊ ကွဲကွဲပြားပြား

ဖြစ်နိုင်သည့်အခြေအနေ မဟုတ်သည့်ခေတ်ကြီးတွင် ကမ္ဘာ့နေရာအနှံ့အပြား၌ လက်တွေ့ဖြစ်ထွန်းနေသည့် ပကတိဖြစ်စဉ်များကို တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုသည့် စီရင်ပိုင်ခွင့်နည်းနာအမျိုးမျိုးကို စဉ်းစားပါက သင့်တော်ပေမည်။ သို့သော်လည်း သော့ချက်ကျသည့် ပြဿနာတစ်ခု ရှိနေပေသည်။ ယင်းမှာ ပြင်ပနိုင်ငံကိုအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် အရင်းအမြစ်များ ထောက်ပံ့ပေးသည့် ချမ်းသာသော တိုင်းပြည်များရှိ မဲဆန္ဒရှင်အခွန်ထမ်းပြည်သူများကို ကမ္ဘာ့နေရာအနှံ့အပြား၌ အချိန်ကာလ အကန့်အသတ်မရှိ ယင်းသို့ထောက်ပံ့ပေးရန် ဖျောင်းဖျန်းချရေးပင် ဖြစ်သည်။ ဤ ပြဿနာ အခက်အခဲမှာ အလွန်ပင် မြင့်မားနိုင်ပေသည်။ သို့သော် အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် ယင်းကို ဖယ်ရှားပစ်ရပေလိမ့်မည်။ အနာဂါတ်၌ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရေးနည်းနာများ စဉ်းစားရာတွင် အသေအချာ ဂရုပြု ချိန်ဆမည်ဟု မျှော်လင့်နိုင်သော်လည်း လုံးဝရှောင်ရှားနိုင်မည့် အလားအလာ မရှိပေ။

ဒီမိုကရေစီလွှာနယ် တည်ရှိခဲ့သည့် ပထမဆယ်စုနှစ် တစ်ခုခွဲကာလတွင် ပြောင်းလဲနေသည့် ကမ္ဘာ့အစီအစဉ်ကို ယင်း၏ စာမျက်နှာများပေါ်တွင် အမှန်အတိုင်း ထင်ဟပ်ခဲ့သည်။ ဂျာနယ်သက်တမ်း နှစ်သုံးဆယ်ပြည့်သည့် သက္ကရာဇ် ၂၀၂၀ ခုနှစ်ထုတ် စာစောင်တွင် ပြင်ပအထောက်အကူများဖြင့် ကိုယ့်ကိုယ်ကို တည်တန့်ခိုင်မြဲစေသည့် နိုင်ငံတော်များအဖြစ်သို့ အောင်မြင်စွာ ရောက်ရှိသွားမည်။ အရှေ့အလယ်ပိုင်းအပါအဝင် ကမ္ဘာ့နေရာအများပြား၌ အချက်အခြာဖြစ်သည့် ဒီမိုကရေစီခိုင်မာတောင့်တင်းမှု တည်ရှိလာမည့် ကျန်းနိုင်ငံများအကြောင်း ဆောင်းပါးများ တွေ့မြင်ရမည်ဟု မျှော်လင့်ရပေသည်။

